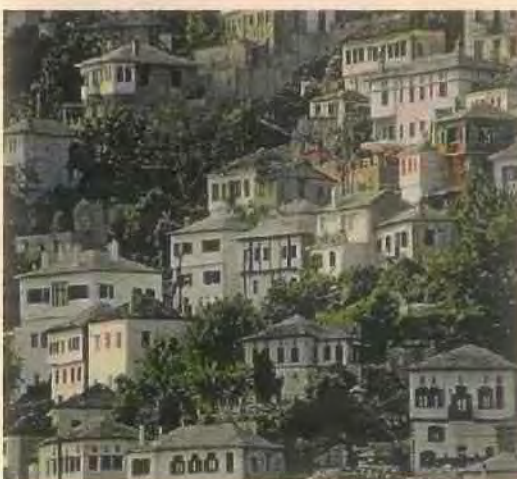

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ
ΟΙΚΙΣΜΩΝ**

ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΤΑΠΙΔΗ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**

ΒΟΛΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ 2009

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7331/1
Ημερ. Εισ.: 10-07-2009
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2009
ΚΑΤ

*Αφιερωμένο
σε όλους αυτούς που με το μεράκι
και την τέχνη τους στόλισαν την Ελλάδα
και ιδιαίτερα στον παππού μου
που έφυγε και δεν πρόλαβε να δει,
μέσω της παρούσας εργασίας
τον ευρύ αντίκτυπο των έργων του.*

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική αποτελεί μία προσπάθεια ολοκληρωμένης προσέγγισης για τους παραδοσιακούς οικισμούς της Ελλάδας, δεδομένου ότι έως σήμερα, παρά τη σημασία του αντικειμένου, οι ενέργειες που έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση είναι περιορισμένης εμβέλειας και αποσπασματικές. Στόχος είναι η αποτύπωση της γενικής εικόνας και κατάστασης των οικισμών, καθώς επίσης και των προβλημάτων και κινδύνων που καλούνται να αντιμετωπίσουν αλλά και των προοπτικών που ανοίγονται για αυτούς, και η κριτική θεώρηση του πλαισίου μέσω του οποίου αντιμετωπίζονται. Λαμβάνοντας υπόψη την ανεπάρκεια των διατιθέμενων στοιχείων, καθώς απουσιάζει η ύπαρξη λίστας με βασικά δεδομένα για κάθε οικισμό, σημειώνεται ότι η ανάλυση βασίστηκε σε στατιστικά κυρίως στοιχεία που καταγράφηκαν για κάθε έναν οικισμό. Βάσει των συγκεκριμένων στοιχείων δημιουργήθηκε μίας απλής μορφής μητρώο και πραγματοποιήθηκε κατηγοριοποίηση. Το χαρτογραφικό υλικό επίσης αποτελεί προϊόν ίδιας επεξεργασίας, συνδυάζοντας πολλές φορές στατιστικά στοιχεία, καθώς απουσιάζει οποιοδήποτε είδους συνολική αποτύπωση των παραδοσιακών οικισμών. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, επιχειρείται η ανάδειξη μιας συστηματικής μεθόδου αντιμετώπισης των οικισμών και γίνονται προτάσεις για τη βελτίωση του τρόπου διαχείρισής τους.

Λέξεις κλειδιά: παραδοσιακοί οικισμοί, προστασία, διαχείριση, πολιτιστική κληρονομιά

Abstract

This thesis is an attempt towards a holistic approach related to Greek traditional settlements, due to the fact that although the issue is very important, the actions taken so far remain fragmented. The paper aims to overview the general situation of settlements, the problems and the dangers they face and the perspectives for their conservation and development. In addition, the paper presents a critical aspect about the framework related to traditional settlements. Having in mind the insufficiency of data due to the lack of a global inventory, the analysis is based mainly on statistical data that have been recorded for each settlement leading to a comprehensive classification of settlements. Furthermore, maps are a product of personal attempt, combining usually statistical data due to the lack of any kind of map that depicts the traditional settlements. Finally, the paper concludes with a systematic method of addressing the settlement's situation order to improve their management.

Key words: traditional settlements, conservation, management, heritage

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1	ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ - ΟΡΙΣΜΟΙ	12
1.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
1.2	ΟΡΙΣΜΟΙ	12
1.3	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΤΥΧΑΙΟ Η ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ;	17
1.4	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	19
2	Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	21
2.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	21
2.2	ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	21
2.3	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	22
2.4	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	23
2.5	ΚΟΙΝΩΝΙΑ	24
2.6	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	25
2.7	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	27
3	ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	28
3.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	28
3.2	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	28
3.2.1	ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ	28
3.2.2	ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ	32
3.2.3	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ	33
3.3	ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	35
3.3.1	ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	35
3.3.2	ΦΟΡΕΙΣ	44
3.3.3	ΚΙΝΗΤΡΑ	48
3.4	ΚΡΙΤΙΚΗ	50
3.4.1	ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	50
3.4.2	ΝΟΜΟΣ 3028/2002 ΚΑΙ ΓΟΚ	52
3.4.3	ΝΟΜΟΣ 3028/2002 ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ 1650/86	53
3.4.4	ΝΟΜΟΣ 1469/1950 και ΓΟΚ	53
3.5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	55
4	Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	56
4.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	56
4.2	ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ	56
4.2.1	ΑΡΙΘΜΟΣ - ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	56
4.2.2	ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ	59
4.2.3	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	65
4.2.4	ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	77
4.3	ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	79
4.3.1	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	80
4.3.2	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	88
4.3.3	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	93
4.3.4	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	99
4.3.5	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	103
4.3.6	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	110

4.3.7 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	113
4.3.8 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	119
4.3.9 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	123
4.3.10 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	127
4.3.11 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	132
4.3.12 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	135
4.3.13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	139
4.4.14 ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	142
4.4 ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ: ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ	144
4.5 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ - ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	151
4.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	155
5. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ	158
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	158
5.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	158
5.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	162
5.4 ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	165
5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	167
6. ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	169
6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	169
6.2 ΑΓΓΛΙΑ	169
6.3 ΓΑΛΛΙΑ	174
6.4 ΓΕΡΜΑΝΙΑ	176
6.5 ΙΤΑΛΙΑ	179
6.6 ΟΛΛΑΝΔΙΑ	181
6.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	184
7. ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ-ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΡΟΣ ΕΞΕΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	188
7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	188
7.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	188
7.1.1. ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ	188
7.1.2. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ - ΧΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	189
7.2 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ - ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	190
7.2.1. ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ	190
7.2.2. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΥΠΟΔΟΜΕΣ	191
7.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	194
7.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	195
8 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	197
8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	197
8.2 ΣΤΟΧΟΙ	197
8.3 ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	198
8.3.1 ΘΕΣΜΙΚΟ - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	198
8.3.2 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ	199
8.3.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ-ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	199
8.3.4 ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ-ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ	200
8.3.5 ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	200

8.4 ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	201
8.4.1 ΘΕΣΜΙΚΟ-ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	201
8.4.2 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ.....	202
8.4.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ-ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	203
8.4.4 ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ-ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ.....	207
8.4.5 ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ.....	208
8.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	209

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία γεωγραφικού χώρου	60
Πίνακας 2: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία βάσει της πληθυσμιακής εξέλιξης	62
Πίνακας 3: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών διαχρονικά	66
Πίνακας 4: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών ανά χρονική περίοδο	68
Πίνακας 5: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1961-1981	71
Πίνακας 6: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1981-1991	72
Πίνακας 7: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1981-1991	74
Πίνακας 8: Σύνοψη μορφολογικών χαρακτηριστικών	143

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Κατανομή παραδοσιακών οικισμών ανά Περιφέρεια	58
Διάγραμμα 2: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία γεωγραφικού χώρου	60
Διάγραμμα 3: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία βάσει της πληθυσμιακής εξέλιξης ..	62
Διάγραμμα 4: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών διαχρονικά	67
Διάγραμμα 5: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών ανά χρονική περίοδο	68
Διάγραμμα 6: Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Ελλάδας	70
Διάγραμμα 7: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1961-1981	71
Διάγραμμα 8: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1981-1991	73
Διάγραμμα 9: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1991-2001	75
Διάγραμμα 10: Ποσοστό πληθυσμού Περιφέρειας που κατοικεί σε παραδοσιακούς οικισμούς	76
Διάγραμμα 11: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	80
Διάγραμμα 12: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ν. Αιγαίου ανά χρονική περίοδο	81
Διάγραμμα 13: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ν. Αιγαίου	82
Διάγραμμα 14: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Πελοποννήσου	89
Διάγραμμα 15: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Πελοποννήσου ανά χρονική περίοδο	90
Διάγραμμα 16: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Πελοποννήσου	91
Διάγραμμα 17: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Κρήτης	94
Διάγραμμα 18: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Κρήτης ανά χρονική περίοδο	95
Διάγραμμα 19: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Κρήτης	96
Διάγραμμα 20: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Θεσσαλίας	99
Διάγραμμα 21: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Θεσσαλίας ανά χρονική περίοδο	100
Διάγραμμα 22: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Θεσσαλίας	101
Διάγραμμα 23: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Β.Αιγαίου	104
Διάγραμμα 24: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Β. Αιγαίου ανά χρονική περίοδο	105
Διάγραμμα 25: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Β. Αιγαίου	106
Διάγραμμα 26: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων	110

Διάγραμμα 27: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Ιονίων Νήσων ανά χρονική περίοδο	111
Διάγραμμα 28: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ιονίων Νήσων	112
Διάγραμμα 29: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Ηπείρου	114
Διάγραμμα 30: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Ηπείρου ανά χρονική περίοδο	115
Διάγραμμα 31: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ηπείρου	116
Διάγραμμα 32: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Α. Μακεδονίας- Θράκης	119
Διάγραμμα 33: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Α. Μακεδονίας-Θράκης ανά χρονική περίοδο	120
Διάγραμμα 34: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Α. Μακεδονίας - Θράκης	121
Διάγραμμα 35: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Κ. Μακεδονίας	123
Διάγραμμα 36: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Κ. Μακεδονίας ανά χρονική περίοδο	124
Διάγραμμα 37: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Κ. Μακεδονίας	125
Διάγραμμα 38: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας	128
Διάγραμμα 39: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Στερεάς Ελλάδας ανά χρονική περίοδο	129
Διάγραμμα 40: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας	130
Διάγραμμα 41: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Αττικής	132
Διάγραμμα 42: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Αττικής ανά χρονική περίοδο	133
Διάγραμμα 43: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Αττικής	134
Διάγραμμα 44: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας	136
Διάγραμμα 45: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Δ. Μακεδονίας ανά χρονική περίοδο	137
Διάγραμμα 46: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας	137
Διάγραμμα 47: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Δ. Ελλάδας	139
Διάγραμμα 48: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Δ. Ελλάδας ανά χρονική περίοδο	140
Διάγραμμα 49: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Δ. Ελλάδας	141

- Χάρτης 1: Κατανομή παραδοσιακών οικισμών στον ελληνικό χώρο
 Χάρτης 2: Ποσοστό παραδοσιακών οικισμών ανά Περιφέρεια
 Χάρτης 3: Ποσοστό παραδοσιακών οικισμών ανά Νομό
 Χάρτης 4: Κατηγοριοποίηση των παραδοσιακών οικισμών βάσει της γεωμορφολογίας
 Χάρτης 5: Κατηγοριοποίηση των παραδοσιακών οικισμών βάσει της πληθυσμιακής εξέλιξης
 Χάρτης 6: Ποσοστό αυξόντων και φθινόντων οικισμών ανά Περιφέρεια διαχρονικά
 Χάρτης 7: Πληθυσμιακή εξέλιξη παραδοσιακών οικισμών ανά Περιφέρεια
 Χάρτης 8: Αριθμός παραδοσιακών οικισμών ανά ΟΤΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Οργανική ανάπτυξη, Οία Σαντορίνης	78
Εικόνα 2: Ιπποδάμειο σύστημα, Ναύπλιο	78
Εικόνα 3 : Ίος	84
Εικόνα 4: Νάουσα Πάρου	85
Εικόνα 5: Κάλυμνος και Αστυπάλαια	86
Εικόνα 6: Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου	87
Εικόνα 7: Βάθεια Λακωνίας	92
Εικόνα 8: Μαρουλάς Ρεθύμνου	97
Εικόνα 9: Πήλιο	102
Εικόνα 10: Ανάβατος Χίου, Κοκκάρι Σάμου, Αγιασός Λέσβου	108
Εικόνα 11: Παλαιά πόλη Κέρκυρας, Φισκάρδο, Άσσος, Ιθάκη	113
Εικόνα 12: Μέτσοβο, Βίτσα, Πάργα	117
Εικόνα 13: Σαμοθράκη, Μεταξάδες Έβρου	122
Εικόνα 14: Ροδολίβος Σερρών	126
Εικόνα 15: Καρπενήσι, Γαλαξίδι, Αράχοβα	131
Εικόνα 16: Ύδρα, Κύθηρα	135
Εικόνα 17: Σιάτιστα και Νυμφαίο	138
Εικόνα 18: Ναύπακτος	141
Εικόνα 19: Υποδομές ασύμβατες με το χαρακτήρα των παραδοσιακών οικισμών	149
Εικόνα 20: Μορφές οχλήσεων και αλλοιώσεων του παραδοσιακού χαρακτήρα	149
Εικόνα 21: Εγκατάλειψη παραδοσιακών οικισμών	150
Σχέδιο 1: Αντιληπτική εικόνα του εσωτερικού του οικισμού της Νάξου	84
Σχέδιο 2: Γενική αίσθηση του δημόσιου και ημιδημόσιου χώρου στις Κυκλάδες	85
Σχέδιο 3: Παραμόρφωση του παραδοσιακού χαρακτήρα	150

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1: Κριτήρια Οργάνωσης παραδοσιακών οικισμών.....	211
Παράρτημα 2: Χωρική κατανομή παραδοσιακών οικισμών.....	213
Παράρτημα 3: Κατηγοριοποίηση οικισμών βάσει της γεωμορφολογίας.....	224
Παράρτημα 4: Κατηγοριοποίηση οικισμών βάσει της πληθυσμιακής εξέλιξης.....	228
Παράρτημα 5: Πληθυσμιακές μεταβολές οικισμών.....	232
Παράρτημα 6: Οικισμοί ανά διοικητική ενότητα.....	250
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	251

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΓΟΚ	Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία
ΕΠΤΑ	Ειδικό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης
ΕΤΕΡΠΣ	Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
Ν	Νόμος
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδιο Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης
ΣΧΟΠ	Συμβούλιο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΠΠΟ	Υπουργείο Πολιτισμού
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί προϊόν σκληρής δουλειάς και ευαισθησίας για ένα θέμα το οποίο δεν αντιμετωπίζεται με την βαρύτητα που του αντιστοιχεί. Σημειώνεται ότι η αποπεράτωση του έργου αυτού θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη χωρίς τη συμβολή κάποιων ανθρώπων.

Οφείλω στο σημείο αυτό να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου, τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας διπλωματικής κ. Δημήτρη Οικονόμου, Καθηγητή Χωροταξίας, κ. Αριστείδη Σαπουνάκη, Επίκουρου Καθηγητή Αρχιτεκτονικής και Αστικής Σύνθεσης, κ. Αλέξιου Δέφνερ, Αναπληρωτή Καθηγητή Πολεοδομίας και Ελεύθερου Χρόνου, για την καθοδήγησή τους, τις συμβουλές τους και γενικότερα την πολύτιμη βοήθειά τους κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας.

Επίσης ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στον Κ. Στέλιο Τσομπάνογλου, στέλεχος του ΚΕΠΣ για την βοήθεια στην χαρτογραφική επεξεργασία και τον χρόνο που μου αφιέρωσε.

Τέλος το μεγαλύτερο ευχαριστώ ανήκει στην οικογένεια μου που είναι πάντα δίπλα μου και με στηρίζει σε κάθε βήμα μου.

1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ - ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έννοια του «παραδοσιακού οικισμού» δεν είναι επαρκώς καθορισμένη και οριοθετημένη, τουλάχιστον όσον αφορά τα ελληνικά δεδομένα, παρότι από πλευράς νομοθεσίας έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες αποσαφήνισης του όρου.

Η έννοια του παραδοσιακού οικισμού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος γενικά έχουν απασχολήσει κατά καιρούς πολλούς μελετητές. Το ευρύ πλαίσιο των πολλαπλών και ανόμοιων συχνά αντικειμένων που καλύπτουν σε συνδυασμό με τις επικρατούσες αντιλήψεις της κάθε εποχής έχουν συντελέσει στην ανάδειξη διαφορετικών ορισμών. Παράλληλα, πέραν του προβλήματος της κοινής αποδοχής ενός συγκεκριμένου ορισμού τίθεται από πολλούς το ερώτημα σχετικά με της διαδικασία δημιουργίας των παραδοσιακών οικισμών. Συγκεκριμένα, υπάρχει η αμφιβολία, κατά πόσον οι εν λόγω οικισμοί, στους οποίους δίνεται τόση σημασία, αποτελούν προϊόν σχεδιασμού ή τυχαίο αποτέλεσμα μιας σειράς επιλογών και επομένως η μελέτη τους δεν οδηγεί σε συγκεκριμένα συμπεράσματα.

Στόχος της παρούσας ενότητας είναι η όσο το δυνατόν ορθότερη αποσαφήνιση των όρων που θα χρησιμοποιηθούν εκτενώς στη συγκεκριμένη εργασία και η παράθεση της γενικά αποδεκτής γνώμης σχετικά με τον τρόπο δημιουργίας των παραδοσιακών οικισμών, έτσι ώστε να μην προκαλούνται συγχύσεις λόγω της ανεπαρκούς ή διαφορούμενης σημασίας των όρων.

1.2 ΟΡΙΣΜΟΙ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της χώρας καθώς εντός τους το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον είναι στενά συνδεδεμένα και εν πολλοίς αλληλένδετα μεταξύ τους. Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση της έννοιας της κληρονομιάς. Αρχικά, με στόχο την αρτιότερη θεωρητική και μεθοδολογική διερεύνηση γίνεται η διάκριση της κληρονομιάς σε **υλική** και σε **άυλη**. Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής, το ενδιαφέρον στρέφεται κυρίως στην υλική κληρονομιά η οποία αναλύεται και περαιτέρω ενώ για προφανείς λόγους δεν γίνεται εκτενής ανάλυση του όρου άυλη κληρονομιά η οποία σχετίζεται με τη γλώσσα, τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα.

Συγκεκριμένα, για τον καθορισμό της υλικής κληρονομιάς επιλέγεται βάσει του Audgerie, η υιοθέτηση της λογικής προσδιορισμού των κριτηρίων σύμφωνα με έξι άξονες βάσει των οποίων στην υλική κληρονομιά συγκαταλέγονται τα μνημεία ανάλογα με τον καλλιτεχνικό τους χαρακτήρα, οι χώροι ανάλογα με τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα και την ιστορική τους διάσταση, οι περιοχές που συνδέονται με θρυλικά γεγονότα, οι περιοχές οικολογικής αξίας και τα μνημεία ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος (Τσιλιμίγκας, 2006:86). Από τους παραπάνω άξονες, αυτοί που αφορούν τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι οι χώροι ανάλογα με τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα, όπως είναι άλλωστε και προφανές, οι περιοχές που συνδέονται με θρυλικά γεγονότα, τα μνημεία ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος και στο επίπεδο που οι παραδοσιακοί οικισμοί αναφέρονται σε χωριά ή γενικότερα εξωαστικές περιοχές οι περιοχές οικολογικής αξίας. Γίνεται επομένως φανερό ότι μεγάλο κομμάτι της υλικής κληρονομιάς αφορά τους παραδοσιακούς οικισμούς. Αναλυτικότερα για την αποσαφήνιση του κάθε άξονα:

Μνημεία

Με τον όρο «μνημεία» χαρακτηρίζεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης ένα μεμονωμένο οικοδόμημα ή σύνολο οικοδομημάτων που έχουν ιστορικό, αρχαιολογικό ή καλλιτεχνικό ενδιαφέρον (ICOMOS, 2009 β). Η ιδέα της διατήρησης των μνημείων εμφανίστηκε στην Δυτική Ευρώπη στα τέλη του 18ου αιώνα και πήρε τη μορφή της νομικής κατοχύρωσης το 19ο και τις αρχές του 20ου αιώνα, ενώ αρχικά αφορούσε κυρίως τα έργα της προϊστορικής και κλασικής αρχαιότητας καθώς και του μεσαίωνα. Τα τελευταία όμως έγινε μία αλλαγή όσον αφορά την έμφαση της προστασίας των μνημείων. Συγκεκριμένα, το κέντρο του ενδιαφέροντος μετατοπίστηκε από τα μεμονωμένα κτίρια σε ομάδες κτιρίων (Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, 2009).

Ο παραδοσιακός χαρακτήρας του χώρου, της ιστορικής γειτονιάς ή και ολόκληρων περιοχών

Ο χαρακτηρισμός του χώρου ως κληρονομιά γίνεται βάσει της αισθητικής του αξίας. Ωστόσο βασικό σημείο το οποίο έχει ιδιαίτερη σημασία για την προστασία των συγκεκριμένων χώρων είναι η κοινωνική διάσταση. Λαμβάνοντας υπόψη τη ζωτικότητα και δυναμική των παραπάνω χώρων, στο επίπεδο που αυτοί κατοικούνται,

γίνεται αντιληπτό ότι αποτελούν υπόβαθρο, σε μεγαλύτερο ή σε μικρότερο βαθμό, κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων. Η προστασία τους επομένως οφείλει να ενσωματώσει πέραν από το χώρο και τους φυσικούς χρήστες του. Υπό το παραπάνω πλαίσιο, πρόκληση αποτελεί ο μηχανισμός με τον οποίο οι παραγωγικές δραστηριότητες θα συνεχίσουν να υπάρχουν σε αυτούς τους χώρους χωρίς να τους υποβαθμίζουν (Τσιλιμίγκας, 2006: 86).

Περιοχές που συνδέονται με θρυλικά γεγονότα:

Αποτελούν ιδιαίτερους τόπους οι οποίοι συνδέονται με θρύλους ή με τοπικές παραδόσεις. Η προστασία τους αποκτά ιδιαίτερη σημασία για τις τοπικές κοινωνίες. Η αξιοποίηση των παραπάνω χώρων μπορεί να έχει σημαντικές αναπτυξιακές επιπτώσεις. Οι χώροι αυτοί είναι συχνά τοπόσημα και μπορεί να αποτελούν πρεσβευτές ευρύτερων περιοχών δημιουργώντας ειδυλλιακά τοπία. Η πόλη του Λοχ Νόμοντ και η θρυλική λίμνη του Λόχνης κοντά στο Εδιμβούργο αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα (Τσιλιμίγκας, 2006: 87).

Μνημεία ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος

Αποτελεί μια κατηγορία μνημείων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής σημασίας τα οποία συνδέονται συνήθως και με άλλα πολιτικά, κοινωνικά ή οικονομικά γεγονότα. Αποτελεί σύγχρονο κριτήριο για τον χαρακτηρισμό της κληρονομιάς διάφορων αρχιτεκτονημάτων, λόγω κυρίως των σημαντικών μηχανικών και αρχιτεκτονικών καινοτομιών που εφαρμόστηκαν σε αυτά. Πολλές Ευρωπαϊκές πόλεις έχουν συνδέσει το όνομά τους με τα κτίρια κάποιου αρχιτέκτονα ή με τα αρχιτεκτονήματα κάποιας εποχής. Συνήθως τα μνημεία και οι χώροι κληρονομιάς εμπίπτουν σε περισσότερα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό τους και προφανώς η κατηγοριοποίηση τους εξυπηρετεί κυρίως μεθοδολογικούς σκοπούς.

Είναι επίσης χαρακτηριστικός ο υποκειμενικός μηχανισμός χαρακτηρισμού των μνημείων ως κληρονομιά τοπικού, εθνικού ή και παγκόσμιου επιπέδου και σίγουρα σε αυτή τη διαδικασία υπεισέρχονται και παράγοντες οικονομικών συμφερόντων και γενικότερα συνολικότερης οργάνωσης και λειτουργίας της κοινωνίας. Αυτό κατά μία έννοια τεκμηριώνεται και από τη συγκέντρωση μνημείων χαρακτηρισμένων ως παγκόσμιας κληρονομιάς από την UNESCO στις πλούσιες περιφέρειες του πλανήτη, οι

οποίες έχουν τα μέσα να δραστηριοποιηθούν για την αξιοποίηση και την ενσωμάτωση τους στη διαδικασία της ανάπτυξης, εν αντιθέσει με τις φτωχές αναπτυσσόμενες χώρες (Τσιλιμίγκας, 2006: 88).

Περιοχές οικολογικής αξίας

Με αυτό το κριτήριο χαρακτηρίζονται περιοχές ιδιαίτερης οικολογικής αξίας σε ό,τι αφορά τη χλωρίδα, την πανίδα και τους γεωφυσικούς σχηματισμούς. Το συγκεκριμένο κριτήριο έχει μια ιδιαίτερη οικονομική διάσταση, αφού συχνά το φυσικό κεφάλαιο της χλωρίδας και της πανίδας γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τις τοπικές κοινωνίες αλλά και τους εθνικούς φορείς, πρακτική η οποία συχνά συνδέεται με την υποβάθμιση.

Στην περίπτωση των παραδοσιακών οικισμών της Ελλάδας το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον είναι στενά συνδεδεμένα και εν πολλοίς αλληλένδετα μεταξύ τους, κατά τέτοιο, μάλιστα, τρόπο ώστε η τυχόν διαφοροποιημένη μεταχείρισή τους να εμφανίζεται εξαιρετικά προβληματική (Τσιλιμίγκας, 2006: 87).

Όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά:

Ως Πολιτισμός, μπορεί να θεωρηθεί ένα μεγάλο τμήμα του ανθρώπινου βίου, το σύνολο σχεδόν της ιστορίας του, ή αντίθετα ένα τμήμα ορισμένων δραστηριοτήτων που εκφράζονται μέσα από συγκεκριμένα έργα, κυρίως προϊόντα τέχνης. Από την τελευταία αυτή σκοπιά ο πολιτισμός ταυτίζεται με την τέχνη αλλά όχι μόνο. Η ανθρώπινη δράση όπως και αν χαρακτηρίζεται ως παρέμβαση στο χώρο συνιστά πολιτισμό. Η επιλογή κάποιας εκδοχής έχει βέβαια σημασία για τη διαμόρφωση θέσης σε σχέση με το πολιτιστικό περιβάλλον (Τροβά, 2003: 60 - 62). Ωστόσο σημειώνεται ότι για την έννοια του πολιτισμού έχουν διατυπωθεί δεκάδες ορισμοί με πολυσύνθετο περιεχόμενο.

Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς, εμφανίστηκε σχετικά πρόσφατα. Σήμερα για την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς εμφανίζονται πάνω από 350 ορισμοί. Οι Kroeber και Kluckhohn, έχοντας αναλύσει τους 164 ορισμούς αναγνωρίζουν ότι ο πολιτισμός περιλαμβάνει φαινόμενα του υλικού, του κοινωνικού και του πνευματικού πολιτισμού (The Internet Encyclopaedia of Personal Construct Psychology, 2009).

Η πολιτιστική κληρονομιά, όπως παράγεται από την κληρονομικότητα, προσδιορίζεται ως αυτό που έχει κληρονομηθεί ή μπορεί να κληρονομηθεί, και αναμειγνύει παλιότερες και μελλοντικές γενεές ή σύμφωνα με άλλο ορισμό εννοείται ως

οι «συνθήκες ή τα πλεονεκτήματα που διέρχονται στις επόμενες γενεές» (Howard, 2003:6). Εξαιτίας του ρόλου του ως μεταφορέα ιστορικών αξιών από το παρελθόν, η κληρονομιά αντιμετωπίζεται ως τμήμα της πολιτιστικής παράδοσης μιας κοινωνίας (Nuryanti, 2001). Στο αστικό περιβάλλον, είναι η δύναμη της συνέχειας από μια γενιά στην επόμενη. Είναι «όχι μόνο κάτι που επιθυμούμε να μεταβιβάσουμε σε μελλοντικές γενιές, είναι επίσης κάτι που θέλουμε να εκτιμούμε και να ανακαλύψουμε σε πλήρη διερεύνηση» (Masser et al, 1994:31). Επίσης σύμφωνα με τον Millar (1995: 120), «η κληρονομιά αποτελεί μια ειδική αίσθηση κατοχής και συνέχειας που διαφέρει σε κάθε πρόσωπο»

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης του Παρισιού, που κυρώθηκε με το Ν. 1126/81, ως πολιτιστική κληρονομιά θεωρούνται τα μνημεία, τα σύνολα οικοδομημάτων, όπως ορίζονται ανωτέρω, και τα τοπία τα οποία αποτελούν έργα του ανθρώπου ή συνδυασμό έργων ανθρώπου και της φύσης καθώς και εκτάσεις οι οποίες έχουν παγκόσμια αξία από άποψη αισθητική, ιστορική, εθνολογική και ανθρωπολογική. Η διατύπωση του συγκεκριμένου ορισμού περιλαμβάνει αναμφίβολα καθετί που θα μπορούσε να θεωρηθεί πολιτιστικό αγαθό.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η πολιτιστική κληρονομιά είναι συνάρτηση του χρόνου. Η σχέση της με την παράδοση και τον αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό σχεδιασμό είναι πολύ στενή, αφού το παρελθόν είναι η παράδοση (της πόλης, της αρχιτεκτονικής, της πολεοδομίας), το παρόν είναι ο πολιτισμός σε δράση και το μέλλον είναι ο σχεδιασμός και ο προγραμματισμός της πόλης (Παρθενόπουλος, 2001).

Ωστόσο σήμερα, στα πλαίσια της αναθεώρησης του Συντάγματος το 2001, υιοθετείται μία καινούρια και πιο ολοκληρωμένη έννοια, αυτή του πολιτιστικού περιβάλλοντος ενώ η πολιτιστική κληρονομιά θεωρείται πλέον εξειδίκευση της παραπάνω έννοιας.

Ο όρος **πολιτιστικό περιβάλλον** δεν είναι αδιαμφισβήτητος ενώ ταυτόχρονα ανήκει στις μοντέρνες έννοιες του θετικού δικαίου και αποτελεί έννοια ακόμα πιο ιδιόρρυθμη από αυτή της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς επιχειρεί να συνδέσει το χώρο και τον πολιτισμό στο πλαίσιο του Συντάγματος.

Αντίστοιχα ο ορισμός των πολιτιστικών αγαθών δεν απαντάται ενιαίος ούτε στις συμβάσεις που έχουν συναφθεί ούτε στις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών. Ωστόσο, είναι κοινώς αποδεκτός ο ορισμός της πολιτικής που ασχολείται με το πολιτιστικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα, ως πολιτιστική πολιτική ορίζεται το συνολικό πλαίσιο που περιλαμβάνει τα μέτρα που παίρνει το κράτος, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό

επίπεδο, για τον πολιτιστικό τομέα. Η πολιτική αυτή απαιτεί σαφή καθορισμό των σκοπών και των απαραίτητων μηχανισμών για το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγησή της (Council of Europe 1997:33).

Τέλος, μετά την παραπάνω ανάλυση, προκύπτει ένας αποδεκτός ορισμός της έννοιας παραδοσιακός οικισμός ο οποίος αποτελεί μία σύζευξη της έννοιας «παράδοση» και της έννοιας «οικισμός». Αναλυτικότερα:

Η **παράδοση** προϋποθέτει μεταβίβαση από γενεά σε γενεά, στο πέρασμα του χρόνου, και γι' αυτό καμία κοινωνία δεν χαρακτηρίζει τον εαυτό της ως παραδοσιακή για τα στοιχεία που εκείνη δημιουργεί (Μανιάτης, 2008 α).

Ως οικισμός νοείται το σύνολο των κτισμάτων που βρίσκονται σε αρκετά μικρή απόσταση ώστε να δημιουργούνται μεταξύ τους λειτουργικές και χωρικές σχέσεις. Τα κτίσματα αυτά μπορούν να εξυπηρετούν διάφορες λειτουργίες, αλλά για να συγκροτούν οικισμό πρέπει να περιλαμβάνεται τουλάχιστον η λειτουργία της κατοικίας. Συνεπώς, η έννοια της δόμησης αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο και γνώρισμα της έννοιας του οικισμού (Οικονόμου, 2006:2).

Ως **παραδοσιακοί οικισμοί** συνολικά, θεωρούνται εκείνοι με ιστορικό, κοινωνικοπολιτιστικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον ή γενικά προβιομηχανικοί οικισμοί στους οποίους αναγνωρίζεται μία συγκεκριμένη «αντίληψη» στη δομή, την κλίμακα και τους χρωματισμούς (Κομίλης 1975:91). Ένας πιο ειδικός ορισμός αναφέρει ότι παραδοσιακός οικισμός είναι το κέλυφος της ανθρώπινης κοινότητας ή του συστήματος των σχέσεων γενικά στην προβιομηχανική εποχή, φαινόμενο που δεν είναι μόνο ελληνικό, αλλά και ιδιαίτερα των τουρκοκρατούμενων Βαλκανίων (Πετρονώτης, 1975).

Όσον αφορά το παραδοσιακό μνημείο ή σύνολο, αυτό συνήθως καλύπτει χρονικά τη μεταβυζαντινή περίοδο, μέχρι τη βιομηχανική μεταλλαγή του ελληνικού χώρου, η οποία ενισχύθηκε μετά και το 1922 (παράλληλα με τη γενίκευση της χρήσης του οπλισμένου σκυροδέματος στην οικοδομική) και αναφέρεται σε κτίριο είτε της λαϊκής αρχιτεκτονικής της προεπαναστατικής περιόδου είτε σε νεοκλασικό κτίσμα του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα (Σαρηγιάννης, 1975: 96).

1.3 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΤΥΧΑΙΟ Η ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ:

Οι παραδοσιακοί οικισμοί προστατεύονται, όπως έχει αναφερθεί, και κατοχυρώνονται νομικά προκειμένου να διατηρηθεί ο χαρακτήρας τους, η μορφή τους και γενικότερα η ιδιαιτερότητά τους. Έμμεσα μέσω της παραπάνω προστασίας

προωθείται η διαδικασία του ορθολογικού σχεδιασμού καθώς ενισχύεται η άποψη ότι η σημαντικότητα των παραδοσιακών οικισμών οφείλεται στο μεγαλύτερο ποσοστό σε οργανωμένες σχεδιαστικές κινήσεις. Ωστόσο είναι αρκετά συχνό το φαινόμενο της διατύπωσης του ερωτήματος κατά πόσον οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι προϊόντα ενός οργανωμένου σχεδιασμού και όχι ένα επιτυχημένο τυχαίο αποτέλεσμα. Το παραπάνω ερώτημα προκύπτει κυρίως από το γεγονός ότι στην πλειονότητά τους οι παραδοσιακοί οικισμοί δημιουργήθηκαν μία χρονική περίοδο κατά την οποία η έννοια του σχεδιασμού, τουλάχιστον για τα ελληνικά δεδομένα και για το νομικό πλαίσιο ήταν παντελώς άγνωστη.

Ο προβληματισμός αυτός για τους ειδικούς βέβαια δεν υπάρχει. Η επιστημονική απάντηση έχει πολυγραφηθεί και είναι ομόφωνη η διαπίστωση ότι το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι τυχαίο αλλά αποτελεί την έκφραση μιας συγκεκριμένης λύσεως που απαιτούσε το κοινωνικό σύνολο κάθε οικισμού. Μιας λύσεως που βασιζόταν στην απόλυτη κατανόηση των αναγκών, των συνθηκών του τόπου και της εποχής, στην πείρα και τη γνώση που διεργασίες αιώνων είχαν συγκεντρώσει (Χαρίσης, 1978).

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα φαίνεται πως οι παραδοσιακοί οικισμοί, σαν πολεοδομικό αποτέλεσμα, όχι μόνον δεν είναι κάτι τυχαίο αλλά μια συγκεκριμένη επιθυμητή λύση. Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η συγκεκριμένη θέση παρατίθενται κατωτέρω οι βασικές αρχές και τα ουσιαστικά κριτήρια του πολεοδομικού σχεδιασμού των πρώτων οικητόρων των παραδοσιακών οικισμών που εντοπίζει ο Γαζής (1960: 221-223)(βλ Παράρτημα 1 και αντιστοιχία). Αναλυτικότερα:

- Οι οικιστές ενός χωριού έβλεπαν τον οικισμό τους σαν ένα ζωντανό οργανισμό με συγκεκριμένες προοπτικές δηλαδή λαμβάνοντας υπόψη την πληθυσμιακή εξέλιξη και τον πιθανό επηρεασμό λόγω αυτής των αναγκών, όπως για παράδειγμα η επάρκεια του νερού.
- Η εμπειρία και η γνώση προηγούμενων επιλογών και η αποτυχία ή αποτυχία ήταν γνωστή και συνέδραμε στην επιλογή των κριτηρίων για νέες περιοχές κατοίκησης.
- Τα κριτήρια για την εκλογή μιας θέσεως νέου οικισμού ήταν ποιοτικά – κοινωνικά και οικονομικά.
- Η αξιολόγηση μιας πιθανής νέας θέσεως γινόταν μετά από συσχετισμό με τις χωροταξικές συνθήκες της περιοχής.
- Η έρευνα για τον εντοπισμό μιας θέσεως κάλυπτε την ευρύτερη περιοχή

- Η χωροταξική θεώρηση βασιζόταν σε συγκεκριμένα κριτήρια όπως για παράδειγμα οι δίοδοι επικοινωνίας, η θέση της βασικής απασχόλησης των κατοίκων, το μικροκλίμα της θέσεως, η επάρκεια του νερού, οι συνθήκες ασφάλειας, τα υλικά δομήσεως, οι λειτουργίες κοινής εξυπηρέτησεως
- Η πολεοδομική ρύθμιση του νέου οικισμού ακολούθησε συγκεκριμένες πολεοδομικές προδιαγραφές όπως: Το πληθυσμιακό μέγεθος του οικισμού αποτελούσε ποσοτική παράμετρο τη μειονεκτική δομή του οικισμού, το μέγεθος της συνοικίας, που προκύπτει έμμεσα, χωρίς να αναφέρεται συγκεκριμένα, τον εξοπλισμό του κοινωνικού κέντρου του οικισμού ως εμπορικού, πνευματικού, διοικητικού και αναψυχής, την τοπογραφία της περιοχής.

Επομένως από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι το αποτέλεσμα των παραδοσιακών οικισμών προκύπτει έπειτα από μια άτυπη αλλά ουσιαστική πολεοδομική και χωροταξική θεώρηση, της οποίας οι αρχές και τα κριτήρια σε μεγάλο βαθμό ισχύουν και σήμερα. Παράλληλα κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι οι επιλογές του παρελθόντος βασιζόνταν καθαρά στην εμπειρική θεώρηση αντί στη μηχανιστική γνώση και στη λογιστική μεθοδολογία και χαρακτηρίζονται επιτυχημένες και ουσιαστικές. Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο γεγονός ότι η διάγνωση των οποιονδήποτε προβλημάτων οικιστικής φύσεως γινόταν από τους ίδιους τους κατοίκους, που τα βίωναν καθημερινά, και οι ίδιοι καλούνταν να τα αντιμετωπίσουν αποφεύγοντας εκτενείς και μακρόσυρτες αναλύσεις που στερούνται νοήματος και σπαταλούν χρόνο.

1.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έγινε καθαρό στην παρούσα ενότητα, παρότι πολλές έννοιες επιδέχονται διαφορετικούς ορισμούς, υπάρχει γενικά μια κοινώς αποδεκτή άποψη στην οποία βασίζονται οι περισσότεροι μελετητές. Οι παραδοσιακοί οικισμοί, συντίθενται όπως φάνηκε από επί μέρους στοιχεία τα οποία απαιτούν με τη σειρά τους αποσαφήνιση. Η παραπάνω ανάλυση αναδεικνύει τον πλούτο που εμπεριέχεται στην έννοια παραδοσιακός οικισμός και επομένως τις επί μέρους παραμέτρους που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία μελέτης της.

Όσον αφορά τις απόψεις σχετικά με τον τρόπο δημιουργίας των παραδοσιακών οικισμών, έγινε σαφές ότι παρότι δεν υπήρχαν με τη σημερινή έννοια ολοκληρωμένα

σχέδια ανάπτυξης του οικισμού, η οργάνωση και δόμηση βασίστηκε σε επιλογές με συγκεκριμένα και ουσιαστικά κριτήρια. Παρότι το θεωρητικό υπόβαθρο δεν ήταν ισχυρό, η απαίτηση για την κάλυψη βασικών αναγκών σε συνδυασμό με τα θέματα επιβίωσης που θέτονταν οδήγησαν στην εξεύρεση πρακτικών λύσεων οι οποίες όμως εφαρμόστηκαν με τρόπο συστηματικό και οργανωμένο. Το γεγονός ότι οι επιλογές έγιναν από τους ίδιους τους κατοίκους, οι οποίοι γνώριζαν καλά τα προβλήματα και τις ανάγκες και επομένως έκαναν ουσιαστική διάγνωση οδήγησε στην ανάπτυξη λειτουργικών οικισμών για την 'προστασία' των οποίων φρόντιζαν οι ίδιοι ως 'φύλακες' των προσωπικών τους επιλογών.

2. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων, είναι βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς και της φυσιογνωμίας της χώρας. Στους χώρους αυτούς αποτυπώνονται και εκφράζονται τρόποι ζωής, τεχνικές μέθοδοι, αισθητικές προτιμήσεις, καλλιτεχνικά ρεύματα και κοινωνικές σχέσεις, που διαμορφώθηκαν στο πέρασμα των χρόνων και άφησαν τα ίχνη τους στα κτίρια, στους δρόμους, στις πλατείες και γενικότερα στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Συνιστούν αυτοτελή ή μη κομμάτια μιας περασμένης εποχής που εξακολουθούν να στέκουν και σήμερα και να λειτουργούν μέσα σε ένα τελείως διαφορετικό κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο.

Η σημασία που αποδίδεται σήμερα στα κληροδοτημένα αυτά παραδοσιακά οικιστικά σύνολα όπως φυσικά και στα αρχιτεκτονικά έργα και μνημεία, εδράζεται σε κριτήρια ιστορικής συνέχειας, μοναδικότητας, καλλιτεχνικής αξίας και παιδευτικού δυναμικού (Κονταράτος, 1975: 86 - 90).

Πέραν του σημαντικού αρχιτεκτονικού αποθέματος που αποτελούν για τη χώρα, οι παραδοσιακοί οικισμοί έχουν επιδράσεις πάνω σε διάφορες διαστάσεις. Συγκεκριμένα αναφέρεται η συμβολή τους στη διαμόρφωση της εικόνας και του χαρακτήρα μιας περιοχής και γενικότερα στην ενίσχυση της ταυτότητας της, στον πολιτισμό, στην οικονομία, στην κοινωνία και στο περιβάλλον. Αναλυτικότερα για κάθε διάσταση:

2.2 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Η πολιτιστική κληρονομιά κατά τη διάρκεια όλων των αιώνων μέχρι σήμερα έχει διαμορφώσει την ταυτότητα της Ελλάδας. Η παράδοση και η ιστορία, ο ναός και το μνημείο, οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα παλαιά κτίρια μοναδικής αρχιτεκτονικής αξίας αποτελούν για τους Έλληνες την πηγή της «μοναδικότητας» (Lalenis, 2005).

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν μια ζωντανή μαρτυρία της οικιστικής οργάνωσης και των επιλογών κατοίκησης του παρελθόντος (Young, 1972: 13 - 15). Η αντοχή τους στο χρόνο σε παραλληλία με την αισθητική τους, τους προσδίδουν έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα (Συμεών, 2004: 91). Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο χαρακτήρας αυτός

μεταβάλλεται από περιοχή σε περιοχή ανάλογα με τις ανάγκες και τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χώρο αλλά ταυτόχρονα παραμένει κοινός και χαρακτηριστικός για περιοχές του ίδιου χώρου, εξάγεται το συμπέρασμα ότι συμβάλουν στην διαμόρφωση μιας ιδιαίτερης ταυτότητας (Μητούλα, 1999: 67). Στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και της διεθνοποίησης όπου οι χώροι αποτελούν ομογενή συναθροίσματα διαφορετικών περιοχών η Ευρωπαϊκή Ένωση θα επιτύχει το στόχο για μια κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα, όταν οι πολίτες της αποκτήσουν την πεποίθηση ότι μοιράζονται τον ίδιο πολιτισμό.

Λαμβάνοντας υπόψη το σύντομο παρελθόν της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και επομένως την αδυναμία δημιουργίας σε αυτό το χρονικό διάστημα ενός νέου πολιτισμού, ο οποίος θα στερούταν άλλωστε και νοήματος αν αγνοούσε το παρελθόν, ο παραπάνω στόχος επιτυγχάνεται με την ανάδειξη των επί μέρους πολιτιστικών στοιχείων και την αναγνώρισή τους ως κοινό στοιχείο του παρελθόντος και πηγή έμπνευσης για το μέλλον. Η διατήρηση και ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου και ιδιαίτερα της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας συνδέεται με τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας του έθνους αλλά και με την ακτινοβολία της χώρας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (Κονταράτος, 1986: 67 - 75). Οι παραδοσιακοί οικισμοί, όπως είναι προφανές επιδρούν ενισχυτικά στην συμβολική εικόνα του τόπου σχηματίζοντας θύλακες ιδιαιτερότητας και σημεία αναφοράς μέσα σε ένα ομογενοποιημένο περιβάλλον (Γεράρης, 2006).

2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ο οικισμός είναι η χωρική μορφή του πολιτισμού (Παρθενόπουλος, 2004: 83). Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν τους μάρτυρες της πολεοδομίας και της αρχιτεκτονικής του παρελθόντος. Χαρακτηριστικά έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η πολεοδομία είναι μια υλοποίηση με πέτρα, τούβλο ή μπετόν των κοινωνικών δομών από την αρχαιότητα και με προβολή στο μέλλον π.χ. τα περισσότερα δεδομένα από πολιτισμούς της αρχαιότητας έχουν συλλεχθεί από τα ερείπια αρχαίων κτισμάτων (Κοτσαλή, Παγκρατίου, 1980).

Αντίστοιχα, οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν όπως αναφέρθηκε στοιχείο της ταυτότητας μιας περιοχής. Πέραν των μορφολογικών και δομικών χαρακτηριστικών τους στα οποία οφείλεται ως επί το πλείστον η ιδιαίτερη φυσιογνωμία τους, είναι άμεσα συνυφασμένοι με την τοπική κοινωνία και με τις δραστηριότητες που αυτή αναπτύσσει.

Πολλοί από τους παραδοσιακούς οικισμούς για παράδειγμα χαρακτηρίζονται από περίτεχνα πέτρινα οικοδομήματα και κατασκευές, τα οποία μάλιστα τους προσδίδουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους, και αποτελούν προϊόν εργασίας εξειδικευμένων τεχνιτών πέτρας που κατοίκησαν στις εν λόγω περιοχές. Επομένως οι παραδοσιακοί οικισμοί δεν αποτελούν μόνο ένα απλό άθροισμα αξιόλογων οικοδομημάτων αλλά δίνουν πληροφορίες για τις παραγωγικές δραστηριότητες των περιοχών, τα ήθη, τα έθιμα και γενικότερα για τις συνήθειες των τοπικών κοινωνιών.

2.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία και ανάδειξη των στοιχείων και συνόλων που προσδίδουν μια ιδιαίτερη μορφή και λειτουργούν τοποσημειακά για μία περιοχή. Η παραπάνω τάση δεν οφείλεται μόνο στην ευαισθητοποίηση για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και στη συνειδητοποίηση ότι ο τουρισμός έχει στραφεί πλέον σε εναλλακτικές μορφές. Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα (Περιοδικό του Δικτύου Αιγαίου, 2009).

Παράλληλα, ένα πλήθος μελετών έχει δείξει, ότι οι προορισμοί παραδοσιακού τουρισμού αποσταθεροποιούνται και σε μερικές περιοχές το προφίλ του τουρίστα αλλάζει, ενώ ο πολιτιστικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός και οικοτουρισμός αυξάνουν σταθερά. Ο πολιτισμός, συμβάλλει ολοένα και περισσότερο στην επιχειρηματική διάσταση των οικισμών, τα τουριστικά ελκτικά στοιχεία και την ιδιαίτερη ανταγωνιστική τους πλευρά (Zukin, 1995). Χαρακτηριστικά, σημειώνεται ότι το 29% των συνολικών εσόδων του παγκόσμιου τουρισμού προέρχονται από τον πολιτιστικό τουρισμό (Δαγκωνάκη, 1998: 33).

Ο πολιτιστικός τουρισμός σχετίζεται με την επίσκεψη σε έναν τόπο με στόχο την επαφή με τα πολιτιστικά στοιχεία αυτού (αρχαιολογικά, βυζαντινά, κλασικά ή νεότερα μνημεία, ιστορία, τέχνες, λαογραφία, κλπ). Συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του, εκτός των περιπτώσεων εκπαιδευτικών εκδρομών σχολείων, αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός, προσφέροντας γνώση και ποικιλία στο τουριστικό προϊόν.

Επίσης, περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε παθητικές, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (μουσικών συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων κ.α.), επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιηγήσεις σε πολιτιστικές διαδρομές, είτε ενεργητικές όπως εκμάθηση τοπικής μαγειρικής, τέχνης ή συμμετοχή σε λαογραφικές δραστηριότητες. Μια άλλη σημαντική παράμετρος που χαρακτηρίζει αυτή τη μορφή τουρισμού, είναι η στενή και ουσιαστική επαφή που αποκτούν οι επισκέπτες με τον τοπικό πληθυσμό, τα ήθη και τις παραδόσεις του, σε συνδυασμό με τα πολιτιστικά δρώμενα στην περιοχή (Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, 2009).

Οι παραδοσιακοί οικισμοί επομένως διαθέτουν τεράστιο δυναμικό για οικοτουρισμό. Ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις η ανθρώπινη δραστηριότητα είναι ανύπαρκτη, οι περισσότεροι κάτοικοι έχουν φύγει και υπάρχει μεγάλη έκταση, όπου είναι δυνατή η ανάπλαση του τοπίου και της φύσης. Πολλές φορές είναι δυνατόν να ανακτηθούν εγκαταλεημένα χωριά, οικήματα, δρόμοι και μονοπάτια και να βοηθηθούν οι λίγοι κάτοικοι να παραμείνουν στη γη του (Μπιλίνης, 2009).

Αυτό βέβαια που θα κάνει επιλέξιμη μια περιοχή ως πόλο έλξης τουριστών είναι ιδιαίτερα υποκειμενικό. Το βέβαιο είναι όμως ότι εφόσον ένας τόπος διαθέτει ιδιαίτερο συγκριτικό πλεονέκτημα που τον ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους τότε με τον κατάλληλο σχεδιασμό και την καθολική συμμετοχή των φορέων και κατοίκων έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει κάποια μορφή ή συνδυασμό μορφών τουρισμού. Σε αυτή την κατηγορία μπορούν να ενταχθούν όλοι οι παραδοσιακοί οικισμοί. Άλλωστε οι διάφοροι φορείς τοπικοί, εθνικοί και διεθνείς θέτουν τον τουρισμό ως βασικό μοχλό ανάπτυξης αυτού του είδους των περιοχών προωθώντας σχετικά προγράμματα και δράσεις (Μελίδου, 2003: 58).

Επομένως είναι εμφανές ότι με τις κατάλληλες κινήσεις, η αξιοποίηση των παραδοσιακών οικισμών δύναται να επιφέρει οικονομική ανάπτυξη σε μία περιοχή ή γενικότερα να τονώσει την υπάρχουσα οικονομία.

2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν σύνολα που πέραν της αισθητικής ή ιστορικής σημασίας τους αποτυπώνουν και αντικατοπτρίζουν τις συνθήκες, κοινωνικές, οικονομικές κλπ. που επικρατούσαν στην περιοχή. Επομένως, μέσω αυτών είναι δυνατόν να αποκομισθούν πολλές πληροφορίες χρήσιμες ως διδάγματα του

παρελθόντος που μπορούν να επηρεάσουν το παρόν και το μέλλον της σύγχρονης κοινωνίας (Παρθενόπουλος, 2004: 58).

Το περιβάλλον έχει σήμερα αυξημένη σημασία για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και την ουσιαστική πραγμάτωση της αξιοπρεπούς διαβίωσής. Λαμβάνοντας υπόψη, ότι το περιβάλλον επηρεάζει την ψυχολογία του ατόμου (χωρίς να έχει γίνει γνωστό με ποιο ακριβώς τρόπο) και το γεγονός ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί συνδυάζουν αρμονικά φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, ανθρώπινη κλίμακα και συνθήκες ζωής, είναι δυνατόν να αποτελέσουν το κατάλληλο υπόβαθρο για την ανάπτυξη κοινοτήτων που ευημερούν (Καϊν, 1981: 10).

Πέραν της δυνατότητας της πραγμάτωσης και κατοχύρωσης των βασικών αναγκών, οι κάτοικοι μιας περιοχής πρέπει να αισθάνονται ότι η περιοχή κατά κάποιο τρόπο δρα ανταποδοτικά για τους ίδιους. Ειδικότερα αναγνωρίζεται ότι η ποιότητα του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και η ευκολία πρόσβασης σε αυτό αποτελεί σήμερα αναπόσπαστο στοιχείο της ποιότητας ζωής των κατοίκων αλλά και κριτήριο προσέλευσης νέων οικονομικών δραστηριοτήτων (Βήμα οικολογικών και περιβαλλοντικών ομάδων Κρήτης, 2009).

Σήμερα, πολλοί παραδοσιακοί οικισμοί εμφανίζονται εγκαταλειμμένοι με λιγοστούς κατοίκους να περιφρουρούν την κληρονομιά τόσων ετών. Ωστόσο εδώ και μερικά χρόνια με τη συνειδητοποίηση της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν ξεκινήσει διάφορες παροχές κινήτρων για την ανάπλαση και αποκατάσταση κτισμάτων και περιοχών αρχιτεκτονικής σημασίας όπως οι παραδοσιακοί οικισμοί που τελικά στην πλειοψηφία τους έχουν αναδειχθεί σε τουριστικούς προορισμούς. Κατά αυτόν τον τρόπο περιοχές εγκαταλειμμένες και οικονομικά ασθενείς αναζωογονούνται και βρίσκουν ξανά τη θέση τους και επομένως αυξάνεται τόσο η οικονομική όσο και η κοινωνική συνοχή (Παπακωνσταντίνου, 1999).

2.6 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Τις δυο τελευταίες δεκαετίες έχει ανακύψει η ανάγκη για μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης και η προσπάθεια για ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Σε αυτό το πλαίσιο ιδιαίτερο ρόλο είναι δυνατόν να διαδραματίσουν οι παραδοσιακοί οικισμοί.

Στην Ελλάδα η λαϊκή εμπειρία και γνώση ενσωματώθηκαν στα κτίρια με απλούς και ίσως όχι συνειδητούς τρόπους. Οι παραδοσιακοί χτίστες ήταν αναγκασμένοι – ελλείπει

τεχνολογικών μέσων και αφθονίας υλικών - να προσαρμόσουν την κατοικία και τον οικισμό στα κλιματικά, τοπογραφικά και γενικότερα, περιβαλλοντικά δεδομένα του τόπου τους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στόχος, ήταν η καλύτερη προστασία από τις κλιματικές συνθήκες αλλά και η μέγιστη οικονομία δυνάμεων και πόρων. Η παραδοσιακή ελληνική αρχιτεκτονική είχε ενσωματώσει πολλές αρχές βιοκλιματικού σχεδιασμού, που σήμερα μελετώνται και αναλύονται, όχι για να γίνουν αυτούσια μιμητικά πρότυπα, αλλά, για να αποτελέσουν θεμέλιο σύγχρονων ιδεών και προτάσεων (Ιστοσελίδα οικολογίας για τη Λαμία και τη Φθιώτιδα, 2009).

Η παραδοσιακή κατοικία ήταν αποτέλεσμα της αυτοδίδακτης γνώσης του πρωτομάστορα, του τεχνίτη και της αρχιτεκτονικής παράδοσης που μεταφερόταν από γενιά σε γενιά. Καταρχάς, υπήρχε βαθιά εμπειρική γνώση των κλιματικών δεδομένων, της κίνησης του ήλιου και των επικρατέστερων τοπικών συνθηκών. Τα σπίτια και οι εσωτερικοί χώροι προσανατολιζόνταν έτσι, ώστε να είναι δροσερά το καλοκαίρι και ζεστά το χειμώνα. Αυτό που σήμερα ονομάζουμε παθητικά ηλιακά συστήματα θέρμανσης και δροσισμού. Τα επίπεδα φωτισμού ήταν επίσης μελετημένα. Παρατηρούνται για παράδειγμα σε διαφορετικές περιοχές συστήματα περιορισμού του έντονου καλοκαιρινού φωτός.

Επίσης, χρησιμοποιούνταν κατά κανόνα τοπικά υλικά, χαμηλής εμπειριεχόμενης ενέργειας και υψηλής θερμικής μάζας. Έτσι τα σπίτια είχαν χαμηλές ενεργειακές ανάγκες και δημιουργούσαν συνθήκες θερμικής και οπτικής άνεσης για μεγάλα διαστήματα του έτους. Στις Κυκλάδες, μετρήσεις που σύγκριναν την εσωτερική θερμική συμπεριφορά παραδοσιακών και σύγχρονων κατοικιών απέδειξαν ότι οι σύγχρονες κατασκευές, ακόμη και οι πέτρινες, δεν μπορούν να δημιουργήσουν το θερμικά και οπτικά άνετο και χωρίς έντονες διακυμάνσεις μικροκλίμα των παραδοσιακών (Ιστοσελίδα οικολογίας για τη Λαμία και τη Φθιώτιδα, 2009).

Οι σύγχρονες ανάγκες υπαγορεύουν πιο ευρύχωρες κατοικίες με μεγάλα ανοίγματα, όψεις και θέες, οι οποίες βρίσκονται σε αντιδιαστολή προς τις μεγάλης θερμικής μάζας, με μικρά ανοίγματα, συμπαγείς κατασκευές του παρελθόντος. Φυσικά, η τεχνολογία και μορφολογία του παρελθόντος δεν θα μπορούσε να αντιγραφεί σήμερα χωρίς να γίνει γραφική, παρόλα αυτά όμως, στην αναζήτηση του βιοκλιματικού κτιρίου, η παραδοσιακή κατοικία μπορεί να προσφέρει σημαντικές πληροφορίες στο σύγχρονο σχεδιασμό. Οι αρχές της οικολογικής-βιοκλιματικής δόμησης που εντοπίζονται στις κατασκευές του παρελθόντος έχουν τη δυνατότητα να προσαρμοστούν στις σύγχρονες ανάγκες και επομένως η αναζωογόνηση των

παραδοσιακών οικισμών να λειτουργήσει ως πρότυπο περιβαλλοντικού σχεδιασμού για τους σύγχρονους οικισμούς.

2.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν όπως αναφέρθηκε τη ζωντανή μαρτυρία διάφορων συστημάτων και μορφών οργάνωσης μιας κοινωνίας του παρελθόντος. Ωστόσο πολλοί από αυτούς έχουν εξελιχθεί και προσαρμοσθεί στα δεδομένα της εποχής διατηρώντας ταυτόχρονα τη φυσιογνωμία τους. Άλλοι πάλι έχουν υποβαθμιστεί είτε λόγω της εγκατάλειψής τους, εφόσον δεν κατόρθωσαν να διαμορφωθούν βάσει των νέων αναγκών και απαιτήσεων, είτε λόγω της υπερεκμετάλλευσής τους.

Ωστόσο σε όλες τις περιπτώσεις επηρεάζουν ή είναι δυνατόν να επηρεάσουν σχεδόν το σύνολο των διαστάσεων που συνθέτουν την κοινωνία και επομένως η σημασία τους είναι μεγάλη. Συγκεκριμένα αποτελούν στοιχεία μοναδικότητας, αναδεικνύοντας την ιδιαίτερη ταυτότητα της περιοχής στην οποία εντάσσονται αλλά και ολόκληρης της χώρας, ενισχύοντας το πολιτιστικό υπόβαθρο. Αποτελούν πεδία ανάπτυξης, ή εν δυνάμει ανάπτυξης, εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων όπως για παράδειγμα οικότουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κλπ. ενισχύοντας την οικονομία του τόπου. Οι παράμετροι που λήφθηκαν υπόψη κατά την ανάπτυξη τους στηρίχθηκαν στις αρχές του σημερινού περιβαλλοντικού σχεδιασμού και επομένως αποτελούν παραδείγματα αλλά και υπόβαθρα πάνω στα οποία μπορεί να στηριχθεί η περαιτέρω προσπάθεια ανάδειξης οικισμών – προτύπων περιβαλλοντικού σχεδιασμού, δίνοντας το έναυσμα για μίμηση των ορθών πρακτικών. Τέλος, η μορφή πολλών παραδοσιακών οικισμών αποτυπώνει σε γενικές γραμμές τις κοινωνικές σχέσεις που επικρατούσαν. Διαφανείς ημιδημόσιοι χώροι σε άμεση επαφή με τους δημόσιους υποδηλώνουν μία πιο ‘ανοικτή’ κοινωνία, επίσης έλλειψη εμφανών διαφοροποιημένων κτισμάτων υποδηλώνει ίσες περίπου οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες για όλους τους κατοίκους. Πέραν του παρελθόντος όμως, όπως κάθε χώρος οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι δυνατόν να επηρεάσουν την ψυχολογία του ατόμου. Ο συνδυασμός του φυσικού περιβάλλοντος που υπάρχει στους περισσότερους με την ανθρώπινη κλίμακα των κτισμάτων δημιουργεί ένα περιβάλλον ‘ήρεμο’ που δεν προκαλεί το άγχος των πόλεων.

Επομένως όπως είναι εμφανές ότι η σημασία των παραδοσιακών οικισμών είναι μεγάλη καθότι έχει αντίκτυπο σε πολλές και διαφορετικές παραμέτρους.

3. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κατοχύρωση της προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και μέσω αυτών των παραδοσιακών οικισμών γίνεται τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε εθνικό. Σε γενικές γραμμές η νομική κατοχύρωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές για το εθνικό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το κάθε κράτος χάνει τις πρωτοβουλίες του στα παραπάνω ζητήματα.

Στην παρούσα ενότητα παρατίθεται το νομικό πλαίσιο σε ευρωπαϊκό και εθνικό πάνω στο οποίο βασίζεται η προστασία των παραδοσιακών οικισμών. Επίσης παρουσιάζονται οι φορείς οι οποίοι έχουν αρμοδιότητα στα ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς και παραδοσιακών οικισμών αλλά και οι πολιτικές που επηρεάζουν τα εν λόγω ζητήματα και τα μέτρα που λαμβάνονται για αυτά. Τέλος επιχειρείται η κριτική ανάλυση του παραπάνω πλαισίου, ο εντοπισμός των αδυναμιών, των ανεπαρκειών και των προβλημάτων ώστε να χρησιμοποιηθούν σε επόμενη φάση για την διαμόρφωση των προτάσεων.

3.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

3.2.1 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

Τα θέματα προστασίας της κληρονομιάς απασχόλησαν από σχετικά νωρίς την κοινότητα. Ιδιαίτερα μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, ενεργοποιήθηκε σταδιακά μέσω των διεθνών οργανισμών όπως η Ουνέσκο, το Συμβούλιο της Ευρώπης, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, με κυριότερο το διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων (ICOMOS) και πιο πρόσφατα η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το 1964 συντάσσεται με πρωτοβουλία του διεθνούς ICOMOS ο Χάρτης της Βενετίας (ICOMOS, 2009 β). Πρόκειται για ένα πλαίσιο αρχών, σεβασμού όλων των αξιών (καλλιτεχνικών, ιστορικών, επιστημονικών, χρηστικών, συναισθηματικών, συμβολικών, περιβαλλοντικών) που αναγνωρίζεται στα αρχιτεκτονικά μνημεία και τα ιστορικά σύνολα, και αποκλείει τις ανακατασκευές. Ο Χάρτης κωδικοποιεί διάφορες παλαιότερες οδηγίες και γίνεται από τότε διεθνώς αποδεκτός. Η Ελλάδα τον προσυπέγραψε, χωρίς αυτό να σημαίνει άμεση μεταβολή στα εδώ κρατούντα (Μπούρας, 2007).

Γύρω στο 1970 δόθηκε διεθνώς μεγάλη σημασία αφ' ενός στις χρηστικές αξίες των παλαιών κτηρίων και στην εγκατάσταση νέων χρήσεων σε παλαιά κελύφη και αφ' ετέρου στην ολοκληρωμένη αποκατάσταση κυρίως υποβαθμισμένων πολεοδομικών συνόλων. Στην Ελλάδα υπήρξε κάποιος θεωρητικός προβληματισμός, οι εφαρμογές όμως των ιδεών αυτών έγιναν μετά το 1975 και σε μικρή σχετικώς κλίμακα (Μπούρας, 2007). Αναλυτικότερα παρουσιάζεται κατωτέρω το πλαίσιο σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο στο οποίο βασίζεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς:

Άρθρο 151.4 της Συνθήκης ΕΚ: προβλέπει ότι: *«η Κοινότητα, όταν αναλαμβάνει δράσεις δυνάμει άλλων διατάξεων της Συνθήκης, λαμβάνει υπόψη της τις πολιτιστικές πτυχές, αποβλέποντας ειδικότερα στο σεβασμό και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτισμών της»*, προσδίδοντας έτσι στον πολιτισμό οριζόντιο ρόλο, ο οποίος διαπερνά όλες τις πολιτικές της Ένωσης. Αυτό είναι σημαντικό ιδιαίτερα στην περίπτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία λόγω της φύσης της πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην αγροτική, την περιφερειακή, την περιβαλλοντική πολιτική καθώς επίσης και στην έρευνα, την εκπαίδευση και τις άλλες πολιτικές της Ένωσης (Γεράρης, 2006).

UNESCO: Σύμβαση της 16ης Νοεμβρίου 1972 για την παγκόσμια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά Η συνθήκη της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς αποτελεί σημαντική δράση. Η διαδικασία όπως προβλέπεται στο πλαίσιο της συνθήκης αφορά δύο διακριτά τμήματα: το πρώτο εστιάζει στους κινδύνους που απειλούν τους πολιτιστικούς τόπους και το δεύτερο αφορά στους άξονες προστασίας της φύσης (Τσιλιμίγκας, 2006: 110).

Διακήρυξη του Αμστερνταμ(1975): Αναφέρεται στις σχέσεις των ιστορικών κέντρων και παραδοσιακών οικισμών με τον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό προάγοντας την έννοια της ολοκληρωμένης διατήρησης. Συγκεκριμένα, διακηρύσσεται πως η παρακμή και η εγκατάλειψή τους έχουν φτάσει σε οριακό σημείο και απαιτείται όχι μόνο σοβαρή αντιμετώπιση και λήψη άμεσων και δραστικών μέτρων, αλλά ταυτόχρονα σχολαστική μελέτη και διερεύνηση των αιτιών αυτής της εγκατάλειψης (Μητούλα, 1999:67)

Ακολουθούν οι Οδηγίες του Ναϊρόμπι (1976) για την προστασία ιστορικών τόπων, το Ντοκουμέντο της Νάρα (1994) επί της αυθεντικότητας των μνημείων και η Διακήρυξη του San Antonio (1996) επίσης επί της αυθεντικότητας (Μπούρας, 2007).

Ωστόσο από το πλήθος των κειμένων που αναφέρονται στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να γίνει ειδικότερη αναφορά στη Σύμβαση της Γρανάδας καθότι αυτή αφορά κυρίως την προστασία των παραδοσιακών οικισμών.

Η Συνθήκη της Γρανάδας του 1985 προσφέρει αναμφίβολα την πληρέστερη προστασία στην αρχιτεκτονική κληρονομιά, συνιστώντας ουσιαστικά το τελικό προϊόν της έντονης ζύμωσης και επεξεργασίας της αρχής της πολιτιστικής κληρονομιάς, που προηγήθηκε σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο (Χριστοφορίδου, 2001).

Η συγκεκριμένη διεθνής σύμβαση περιέχει έναν ευρύ ορισμό της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η οποία περιλαμβάνει μία τριάδα κατηγοριών (μνημείο, αρχιτεκτονικό σύνολο, τόπος) από ακίνητα αγαθά και από τα οποία τους παραδοσιακούς οικισμούς αφορούν τα δύο τελευταία.

Ειδικότερα, ως αρχιτεκτονικά σύνολα ορίζονται ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους, ώστε να σχηματίζουν ενότητες που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά. Ως τόποι νοούνται σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος Σύμβαση της Γρανάδας (Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, 1985).

Είναι αξιοσημείωτο ότι κάθε συμβαλλόμενος υποχρεούται μεταξύ άλλων:

- α. Να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.
- β. Να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών και να φροντίσει έτσι ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν.
- δ. Να λαμβάνει μέτρα, στο χώρο που περιβάλλει τα μνημεία, στο εσωτερικό των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων, τα οποία θα αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, πράγμα που σημαίνει ότι αναλαμβάνει την υποχρέωση να λαμβάνει θετικά μέτρα που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος τα ακίνητα μνημεία χώρου και να απέχει από κάθε ενέργεια που βλάπτει αμέσως ή εμμέσως τα μνημεία ή τα αρχιτεκτονικά σύνολα ή τον περιβάλλοντα χώρο τους.
- ε. Στα πλαίσια των δικών του εξουσιών, να εξασφαλίσει τη λήψη κατάλληλων και επαρκών μέτρων από τις αρμόδιες αρχές για την αντιμετώπιση των παραβάσεων της νομοθεσίας περί προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, τα οποία μπορούν να επιβάλλουν κατά περίπτωση στους υπαίτιους την υποχρέωση κατεδάφισης ενός

καινούργιου κτιρίου κτισμένου παράνομα ή την αποκατάσταση της αρχικής κατάστασης του προστατευόμενου ακινήτου.

στ. Να υιοθετηθεί πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας, η οποία: i) θα τοποθετεί την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μεταξύ των ουσιαστικών στόχων του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και θα εξασφαλίζει ότι η επιταγή αυτή θα ληφθεί υπόψη στα διάφορα στάδια της εκπόνησης ρυθμιστικών σχεδίων και στις διαδικασίες έγκρισης εργασιών, ii) θα προωθεί προγράμματα αναστήλωσης και συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, iii) θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότερο στοιχείο της πολιτιστικής, περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής, iv) θα ευνοεί, όταν υπάρχει δυνατότητα, και στα πλαίσια των διαδικασιών του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, τη συντήρηση και τη χρησιμοποίηση των κτιρίων εκείνων των οποίων η σπουδαιότητα δεν δικαιολογεί την προστασία που παρέχεται από την παρούσα Σύμβαση αλλά τα οποία αποτελούν αξιόλογο συμπληρωματικό μέρος για το αστικό ή το αγροτικό περιβάλλον ή για την ποιότητα ζωής (π.χ. μειωψηφία σε απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας θεώρησε ότι η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη δεν αιτιολογείται νομίμως για το λόγο ότι δεν ερευνήθηκε η δυνατότητα κηρύξεως του παρεμβαλλόμενου μεταξύ διατηρητέων μνημείων κτίσματος ως κτιρίου συνοδείας των διατηρητέων μνημείων), v) θα ενθαρρύνει την εφαρμογή και την ανάπτυξη των παραδοσιακών τεχνικών και υλικών, απαραίτητες για το μέλλον της πολιτιστικής κληρονομιάς.

ζ. Με σεβασμό του αρχιτεκτονικού και ιστορικού χαρακτήρα της πολιτιστικής κληρονομιάς, να ενθαρρύνει τη χρήση των προστατευόμενων ακινήτων, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες της σύγχρονης ζωής και την προσαρμογή, όταν είναι δυνατό, παλιών κτιρίων για νέες χρήσεις, πράγμα που συνδέεται με την παρατήρηση ότι στις ρυθμίσεις της Σύμβασης, που αποτέλεσαν συνέχεια της Χάρτας της Βενετίας του 1964 και της Διακήρυξης του Άμστερνταμ του 1975 στο ζήτημα της διατήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, διαπιστώνεται η ανάγκη να ενσωματωθεί η διατήρηση στην πολεοδομία, να προστατευθούν τα ιστορικά σύνολα και το περιβάλλον τους και να ενταχθεί η κληρονομιά στην οικονομική και κοινωνική ζωή κάθε χώρας, με την προσαρμογή των χρήσεων των διατηρητέων μνημείων.

η. Να ενημερώσει την κοινή γνώμη για την αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως στοιχείου της πολιτιστικής ταυτότητας αλλά και ως πηγής έμπνευσης και δημιουργικότητας, για τις σύγχρονες και μελλοντικές γενιές καθώς και να προωθήσει,

για αυτό το σκοπό, πολιτική πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης, με τη βοήθεια κυρίως των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας και διαφήμισης, σκοπεύοντας ιδιαίτερα: i. στην αφύπνιση ή στην αύξηση της ευαισθησίας του κοινού, από τη σχολική ηλικία, στα θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην ποιότητα του δομημένου περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής έκφρασης, ii. στο να καταστήσει εμφανή την ενότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς και τους δεσμούς που υπάρχουν ανάμεσα στην αρχιτεκτονική, τις τέχνες, τις λαϊκές παραδόσεις και τους τρόπους ζωής, είτε αυτά είναι σε ευρωπαϊκό επίπεδο είτε σε εθνικό ή περιφερειακό.

θ) Να ανταλλάξει με τους άλλους συμβαλλόμενους πληροφορίες για την πολιτική συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και η οποία θα αφορά στοιχεία όπως οι μέθοδοι που υιοθετούνται για την καταγραφή, προστασία και συντήρηση των σχετικών ακινήτων.

Η Σύμβαση εμπεριέχει και μία ρήτρα επικουρικότητας, κατά την οποία οι διατάξεις του κειμένου αυτού δεν επηρεάζουν την εφαρμογή ειδικών διατάξεων, περισσότερο ευνοϊκών για την προστασία των ακινήτων, οι οποίες περιέχονται στη σύμβαση που αφορά την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, της 16ης Νοεμβρίου 1972, και στην ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς, της 6ης Μαΐου 1969. Η πρώτη από αυτές τις συμβάσεις έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το ν. 1126/1981 και η δεύτερη με το Ν. 1127/1981 (Μανιάτης, 2008 α).

3.2.2 ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών - ICOMOS

Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών ICOMOS είναι ο πιο έγκυρος διεθνής, επαγγελματικός, μη κυβερνητικός οργανισμός (NGO), τεχνικός σύμβουλος της UNESCO για την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Το ICOMOS ιδρύθηκε το 1965 με απόφαση του Β Διεθνούς Συνεδρίου Αρχιτεκτόνων και ειδικών της Προστασίας, που πραγματοποιήθηκε το 1964 στη Βενετία και έχει ως μέλη ειδικούς επιστήμονες από όλο τον κόσμο. Δραστηριοποιείται σε 104 χώρες στις 5 ηπείρους (ICOMOS, 2009 γ).

Σκοπός του ICOMOS είναι η προώθηση της θεωρίας, της μεθοδολογίας, της τεχνολογίας και την ενημέρωσης για την προστασία και την ανάδειξη των ιστορικών μνημείων και τοποθεσιών των χωρών όλου του κόσμου. Με αυτήν την ιδιότητά του εξετάζει τις προτάσεις των χωρών-μελών της UNESCO για την εγγραφή εθνικών μνημείων στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Φυσικής και Πολιτιστικής). Με 21 Διεθνείς Ειδικές Επιστημονικές Επιτροπές, μελετά επίσης εξειδικευμένα θέματα, όπως την παραδοσιακή αρχιτεκτονική (CIAV), την προστασία ιστορικών πόλεων και οικισμών (CIVVIH), τον Πολιτιστικό Τουρισμό, τις Πολιτιστικές Διαδρομές κ.α (ICOMOS, 2009 α).

3.2.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

Πέραν των διεθνών συμβάσεων και του νομικού πλαισίου που εξασφαλίζουν την προστασία των παραδοσιακών οικισμών υπάρχουν σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης διάφορες πολιτικές και προγράμματα που αφορούν άμεσα και έμμεσα, μέσω κυρίως των προβλέψεων για την πολιτιστική κληρονομιά, τη διαχείριση των παραπάνω οικισμών. Συγκεκριμένα:

Κοινή Αγροτική Πολιτική

Η αγροτική ανάπτυξη έχει γίνει ο δεύτερος πυλώνας της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της Κοινότητας. Η βελτίωση του περιβάλλοντος, του τοπίου και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές ζώνες περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες της Απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Αγροτική Ανάπτυξη για την περίοδο 2007-2013 (Μούσης, 2005: 478-480).

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+, η οποία στην επόμενη δημοσιονομική περίοδο (2007-2013) θα ενσωματωθεί στο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάδειξη της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της υπαίθρου (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2009).

Επίσης, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, ο οποίος περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, στους στόχους του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης,

μπορεί επίσης να συμβάλει στη διαφύλαξη και ανάδειξη της κληρονομιάς της υπαίθρου και των νησιωτικών περιοχών και επομένως των παραδοσιακών οικισμών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2009).

Πολιτική Συνοχής

Πρωτεύοντα ρόλο στη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν επίσης τα διαρθρωτικά ταμεία, καθώς και οι υφιστάμενες κοινοτικές πρωτοβουλίες URBAN II και INTERREG III, οι οποίες και στην δημοσιονομική περίοδο (2007-2013) ενσωματώνονται στα νέα χρηματοδοτικά μέσα της πολιτικής συνοχής.

Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η χρήση των διαρθρωτικών ταμείων για τη στήριξη σχεδίων υπέρ της πολιτιστικής κληρονομιάς διαφέρει πολύ από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Χώρες όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία έχουν δημιουργήσει στο πλαίσιο των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης επιχειρησιακά προγράμματα ειδικά για τον πολιτισμό, ενώ άλλες χώρες δεν έχουν επιδείξει ανάλογο ενδιαφέρον (Γεράρης, 2006) .

Το Πρόγραμμα «Πολιτισμός» (2007- 2013)

Το Πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000» έχει στηρίξει μέχρι σήμερα σε μεγάλο βαθμό σχέδια υπέρ της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ωστόσο, το πρόγραμμα αυτό έχει περιορισμένες δυνατότητες και προϋπολογισμό και εκτός αυτού δεν έχει τη δυνατότητα χρηματοδότησης σχεδίων αναστήλωσης κτηρίων ή μνημείων (Υπουργείο Πολιτισμού, 2009 β).

Δράσεις στο πλαίσιο συνεργασίας με το Συμβούλιο της Ευρώπης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, με το πλήθος των δραστηριοτήτων του, πολλές από τις οποίες γίνονται σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Πρέπει να αναφερθεί, για παράδειγμα, ο θεσμός των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Journées européennes du patrimoine), κατά τη διάρκεια των οποίων είναι ανοιχτοί στο κοινό χώροι και μνημεία που συνήθως παραμένουν κλειστοί κατά τη διάρκεια του έτους. Στο θεσμό αυτό θα μπορούσε να ενισχυθεί η

διάσταση που αποσκοπεί στην ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της υπαίθρου και των νησιωτικών περιοχών, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθούν οι ευρωπαίοι πολίτες ως προς την αξία των τοπικών μνημείων (Γεράρης, 2006).

3.3 ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

3.3.1 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Στην Ελλάδα καθυστέρησε να αναγνωριστεί μια συγκροτημένη πολιτική προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και αρχικά περιοριζόταν μόνο στις αρχαιότητες. Η προσοχή προς το ζήτημα των παραδοσιακών οικισμών από πλευράς νομοθεσίας δόθηκε πολύ αργότερα (Παπαγεωργίου-Βενετάς, 1979: 109). Το πρώτο ουσιαστικό βήμα έγινε μετά το 1975 από το Ελληνικό Σύνταγμα, το οποίο αναφέρεται με το άρθρο 24 στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Ακολούθησαν η συμμετοχή στη Σύμβαση της Γρανάδας, που αποτελεί και το πιο ολοκληρωμένο βήμα από πλευράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και η συνυπογραφή σε άλλες συνθήκες και διακηρύξεις καθώς επίσης και η ‘παραγωγή’ μιας σειράς ελληνικών νομοθετημάτων που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά.

Η εθνική νομοθεσία για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς γενικά και των παραδοσιακών οικισμών ειδικότερα, όπως ισχύει σήμερα, εμφανίζεται σε μεγάλο βαθμό διαφοροποιημένη από το πνεύμα που περιγράφει η συνθήκη της Γρανάδας.

Για αναλυτικότερη παρουσίαση του νομικού καθεστώτος που αφορά διαχρονικά την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς γενικά και των παραδοσιακών οικισμών ειδικότερα, παρατίθεται κατωτέρω το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται η εν λόγω προστασία της χώρας και γίνεται μια αναφορά και περαιτέρω ανάλυση για τους βασικότερους νόμους :

Η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ελλάδα έγινε στην αρχή του 20^{ου} αιώνα. Ο όρος «παραδοσιακός οικισμός» καθορίστηκε αρχικά στο Π.Δ. 17-07-1923, ένα νόμο που αποτέλεσε τα θεμέλια του σύγχρονου σχεδιασμού στην Ελλάδα. Ο συγκεκριμένος νόμος κατατέθηκε με στόχο να υποστηρίξει την εθνική προσπάθεια φιλοξενίας των 1,5 εκατομμυρίου προσφύγων της

Μικρασιατικής καταστροφής. Σύμφωνα με αυτόν, οι παραδοσιακοί οικισμοί επρόκειτο να προστατευθούν με συγκεκριμένους περιορισμούς και κανονισμούς. Σίγουρα εκείνη την περίοδο το πρόβλημα της στέγασης και της τακτοποίησης των προσφύγων είχε προτεραιότητα, με αποτέλεσμα οι κανονισμοί που αφορούσαν τους παραδοσιακούς οικισμούς να παραμείνουν ανενεργοί (Lalenis, 2005).

Λίγα χρόνια αργότερα συντάσσεται ο Ν.5351/1932 *«Περί αρχαιοτήτων»*. Κύριο αντικείμενο προστασίας είναι τα αρχαία μνημεία και εκείνα της αρχαιότατης αποχής του χριστιανισμού και του μεσαιωνικού ελληνισμού, καθώς επίσης, τα παλαιότερα του 1830 καλλιτεχνικά και ιστορικά μνημεία και οικοδομήματα. Ειδικότερα, αναφέρεται σε ζητήματα ιδιοκτησίας, οικονομικά και στα δικαιώματα του κράτους. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι ενώ ο νόμος δεν περιλάμβανε κάποια αναφορά στην πολιτιστική κληρονομιά συνέβαλε αποφασιστικά στη διαφύλαξη ενός σημαντικού μέρους της. Ο παραπάνω νόμος τροποποιήθηκε από το Ν.3028/2002 *«Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς»* (Τζίκα-Χατζοπούλου, 2003).

Τα ίδια ισχύουν και για το Ν. 1469/ 1950 *«Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830»* που ακολούθησε το 1950. Αναφερόταν σε διαφορετικές από τις σημερινές περιστάσεις που είχαν την ανάγκη ειδικής προστασίας. Αφορούσε οικοδομήματα και μνημεία μεταγενέστερα του 1830, τα οποία χαρακτηριζόταν ως έργα τέχνης ή είχαν ιστορική σπουδαιότητα, ιστορικούς τόπους και τόπους ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Η ιδιαιτερότητα αυτού του νόμου ήταν ότι δεν αναφερόταν μόνο σε μεμονωμένα αντικείμενα αλλά σε ολόκληρες γειτονιές και περιοχές.

Η σημαντικότερη αναγνώριση σπουδαιότητας της πολιτιστικής κληρονομιάς ακολούθησε το 1975, με το **Σύνταγμα** με το **Άρθρο 24**. Η έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος ρυθμίστηκε για πρώτη φορά με το Σύνταγμα του 1975, στο άρθρο 24, από κοινού με τη ρύθμιση του φυσικού περιβάλλοντος. Το άρθρο αυτό καθόριζε ειδικότερα ότι: *«Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Για τη διαφύλαξή του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα παρ.1»*. Σήμερα με την αναθεώρηση του 2001 το σημείο της παρ.1 του άρθρου 24 που αφορά το πολιτιστικό περιβάλλον έχει το ακόλουθο περιεχόμενο: *«Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το*

κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας.» (Χριστοφίλοπουλος, 2002: 18 - 19).

Φαίνεται επομένως ότι αναγνωρίζεται η προστασία αυτή όχι πλέον ως αρμοδιότητα της Πολιτείας αλλά και ως θεμελιώδες δικαίωμα του καθενός προσώπου, επομένως και των περιβαλλοντικών οργανώσεων των πολιτών, και κατοχυρώνεται πλέον συνταγματικά η αειφόρος προσέγγιση. Επιπλέον, στην παρ. 6 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι: *«Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών».*

Παρέχεται έτσι προστασία σε όλα τα στοιχεία και αγαθά του φυσικού περιβάλλοντος (φυσικά οικοσυστήματα) και του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Το ανθρωπογενές αυτό μόρφωμα καλύπτει τόσο την πολιτιστική κληρονομιά, πρωτευόντως τη μνημειακή αλλά και την παραδοσιακή ή αρχιτεκτονική, όσο και τα οικιστικά πολιτιστικά αγαθά. Τα τελευταία (π.χ. πόλεις, οικισμοί) συγκροτούν το οικιστικό περιβάλλον, το οποίο αποτελεί το χώρο που εξυπηρετεί κυρίως την οργανωμένη διαβίωση των ανθρώπων (πόλεις και οικισμοί) αλλά και την παραγωγική δραστηριότητα. Αυτό περιλαμβάνει μαρτυρίες της ατομικής και συλλογικής δράσης των ανθρώπων, χωρίς τα στοιχεία αυτά, αλλά και το ίδιο το οικιστικό περιβάλλον, να έχουν και μνημειακό χαρακτήρα, πράγμα που σημαίνει ότι το οικιστικό περιβάλλον αντιστοιχεί σε γενική και όχι σε ιδιαίτερη, αυξημένη, συνταγματική προστασία, όπως αυτή αντιστοιχεί στην πολιτιστική κληρονομιά (Χριστοφίλοπουλος, 2002: 18 - 19).

Το Συμβούλιο της Επικρατείας ερμηνεύει με μεγάλη ευρύτητα τους όρους που περιέχονται στην παράγραφο αυτή και παρέχει με τον τρόπο αυτό σημαντική προστασία της αρχιτεκτονικής και γενικότερης πολιτιστικής κληρονομιάς. Υπερκαλύπτει έτσι την προστασία που παρέχει η Σύμβαση της Γρανάδας, της 3ης Οκτωβρίου 1985, που ισχύει ως εσωτερικό δίκαιο της Ελλάδας και μάλιστα με υπέρτερη του νόμου τυπική ισχύ κατά την παρ. 1 του άρθρου 28 του Συντάγματος (Τροβά, 2003: 18-20, 40-42).

Έπειτα ακολούθησε ο **N.360/76** *«Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος»*, ο οποίος αναφέρεται στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και καθορίζει για πρώτη φορά το περιεχόμενο τους, διευρύνοντας τόσο το αντικείμενο όσο και της δυνατοτήτες προστασίας. Κατά αυτόν τον τρόπο προστατεύονται όλα τα

ανθρωπογενή στοιχεία του πολιτισμού και γενικότερα η πολιτιστική κληρονομιά της χώρας (Τζίκα- Χατζοπούλου, 2003)

Ένας επιπλέον νόμος που αφορά τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι ο Ν. **880/1979** (ΦΕΚ 69Α, 12-4-1995) «Εισαγωγή του θεσμού μεταφοράς του συντελεστού δόμησης και εταίρων κοινών ρυθμίσεων της πολεοδομικής νομοθεσίας» όπως τροποποιήθηκε με το Ν.2300/1995, όπως τροποποιήθηκε με το Ν.3044/2002.

Βασικοί είναι επίσης οι νόμοι **1126/1981** και **1127/1981** «Κύρωση της Σύμβασης που αφορά την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, της 16ης Νοεμβρίου 1972» και «Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς, της 6ης Μαΐου 1969» αντίστοιχα (Μανιάτης, 2008 α).

Σημαντική κρίνεται επίσης η αναφορά στο Ν.**1337/1983** «Έκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις». Ορισμένες διατάξεις του αφορούν την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς: α) άμεση διάταξη άρθρο 32, β) έμμεσες διατάξεις: άρθρο 1 παρ.5, άρθρο 3 παρ. 1-3, άρθρο 6 παρ.4, άρθρο 8 παρ.9, άρθρο 11 παρ.5, άρθρο 15 παρ.1-3, άρθρο 21, άρθρο 43 παρ. 8 (Μανιάτης, 2008 β).

Επιπρόσθετοι νόμοι που αφορούν άμεσα και έμμεσα τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι το Π.Δ. **161/1984** «Για την ανακατανομή αρμοδιοτήτων στο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών και Χωροταξίας οικισμού και περιβάλλοντος» και ο Ν.**1512/1985** άρθρο 1-υποχρεώσεις ιδιοκτητών για τη συντήρηση ακινήτων.

Ένας από τους βασικότερους νόμους που προωθεί την προστασία των παραδοσιακών οικισμών και ορίζει συγκεκριμένες διαδικασίες, προδιαγραφές και περιορισμούς είναι ο Ν. **1577/1985** (ΓΟΚ 1985) όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 1772/1988 - **Άρθρο 4** «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» (ΓΟΚ), όπως ισχύει μετά τη συμπλήρωσή του με το ν. 2831/2000 «Τροποποίηση του ν. 1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός και άλλες πολεοδομικές διατάξεις». Ειδικότερα, μέσω του νόμου ρυθμίζονται κατ' αρχάς τα παραδοσιακά σύνολα και στη συνέχεια τα διατηρητέα. Αναλυτικότερα καθορίζει:

Παραδοσιακά σύνολα και περιοχές ιδιαίτερης προστασίας

Κατά την παρ. 1 του άρθρου 4 του ΓΟΚ μπορεί να χαρακτηρίζονται:

α. Οικισμοί ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός αυτών ως παραδοσιακά σύνολα.

β. Χώροι, τόποι, τοπία ή ζώνες ιδιαίτερου κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί που συνοδεύουν ή περιβάλλουν ακίνητα και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως χώροι, τόποι ή ζώνες προστασίας των παραδοσιακών συνόλων, όπως και αυτοτελείς φυσικοί σχηματισμοί ανθρωπογενούς χαρακτήρα, εντός ή εκτός οικισμών, ως περιοχές που έχουν ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία. Είναι αξιοπρόσεκτο ότι καλύπτεται και η ιδιαίτερη περίπτωση των διακριτών τεχνητών σχηματισμών της φύσης, οι οποίοι μπορεί να αποτελούν αναπόσπαστο περιβάλλον παραδοσιακών οικισμών ή παραδοσιακών συνόλων (Χριστοφιλόπουλος, 2002: 21).

Διαδικασία χαρακτηρισμού

Ο χαρακτηρισμός του παραδοσιακού συνόλου ή της περιοχής ιδιαίτερης προστασίας γίνεται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται κατόπιν προτάσεως του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, όπως είναι ο Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής στα νησιά που υπάγονται στην περιφέρειά του. Απαιτείται αιτιολογημένη έκθεση της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας του επιληφθέντος Υπουργού, γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (Σ.ΧΟΠ) ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Συμβουλίου του αρμόδιου Υπουργείου και του Ανώτατου Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Συμβουλίου εάν ζητηθεί από τον Υπουργό και γνώμη του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου.

Ως δικλείδα ασφαλείας καθιερώνεται η δυνατότητα έκδοσης του διατάγματος χωρίς την κατ' αρχήν απαιτούμενη πράξη του ΟΤΑ, εφόσον αυτή δεν περιέλθει στην αρμόδια υπηρεσία του εμπλεκόμενου Υπουργείου σε προθεσμία δύο μηνών από τη λήψη του σχετικού εγγράφου (Πάντος, 2001: 384-386).

Ωστόσο, η διαδικασία είναι απλούστερη σε περίπτωση που ο χαρακτηρισμός περιοχής ως ιδιαίτερης προστασίας δεν συνοδεύεται από τη θέσπιση όρων, όπως ειδικά για αυτήν την κατηγορία προβλέπεται η δυνατότητα. Συγκεκριμένα, είναι δυνατό να θεσπίζονται ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και να καθορίζονται χρήσεις, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του ΓΟΚ, και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 9 του ΠΔ 437/1985 «Καθορισμός και ανακατανομή αρμοδιοτήτων των Υπουργείων». Το άρθρο αυτό ορίζει ότι το Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ, έχει τις αρμοδιότητες που ανήκαν στο Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1032/1980, του άρθρου 5 του π.δ.

574/1982 και του ΠΔ 161/1984. Κατά το άρθρο 1 του τελευταίου διατάγματος στο Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ, υπάγονται και οι ακόλουθες αρμοδιότητες που μεταφέρονται από το Υπουργείο Πολιτισμού:

- α. ο χαρακτηρισμός τόπων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο φυσικό κάλλος,
- β. η έγκριση για ανέγερση οικοδομημάτων σε τόπους που χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, εξαιρουμένων των ιστορικών και αρχαιολογικών,
- γ. η προστασία τόπων που χαρακτηρίζονται ή έχουν χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού ως ιστορικοί τόποι καθώς και η έγκριση για εκτέλεση οποιουδήποτε έργου σε αυτούς τους τόπους.

Εφόσον λοιπόν δεν θεσπίζονται ειδικοί όροι, μορφολογικοί περιορισμοί δόμησης και χρήσεις γης, ο χαρακτηρισμός μίας περιοχής ως έχουσας ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία χωρεί με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Πάντος, 2001: 384-386).

Η διοικητική πράξη επιβολής όρων και περιορισμών δόμησης στους παραδοσιακούς οικισμούς αποτελεί κανονιστική πράξη και όχι ατομική πράξη γενικού περιεχομένου, όπως για παράδειγμα η πράξη εγκρίσεως της τροποποίησης του σχεδίου πόλης. Επομένως, το προεδρικό διάταγμα ως κανονιστικό είναι απαλλαγμένο αιτιολογίας και μπορεί να ελεγχθεί μόνο από την άποψη της τήρησης των προϋποθέσεων που τάσσονται από το άρθρο 4 του ΓΟΚ και της μη υπέρβασης αυτής της νομοθετικής εξουσιοδότησεως (Μανιάτης, 2008 α).

Επίσης, με την επιβολή όρων και περιορισμών δόμησης δεν αφαιρείται η ιδιοκτησία, όπως συμβαίνει με την αναγκαστική απαλλοτρίωση, αλλά προσδιορίζεται το ουσιαστικό της περιεχόμενο. Εφόσον οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης καθορίζονται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων και επιβάλλονται προς εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος που συνιστά η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, αποτελούν θεμιτούς περιορισμούς της ιδιοκτησίας, υπό την προϋπόθεση ότι με αυτούς δεν εξαφανίζεται ή δεν «καθίσταται αδρανής» η ιδιοκτησία σε σχέση με τον προορισμό της (Μανιάτης, 2008 γ).

Τέλος σημειώνεται ότι προβλέπεται η δυνατότητα με προεδρικό διάταγμα να επιβάλλεται στο σύνολο ή σε μέρος παραδοσιακού οικισμού ή του τμήματος που χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακό και η άσκηση του δικαιώματος προτίμησης του Δημοσίου για την αγορά ακινήτων. Η διάθεση πόρων του ΕΤΕΡΠΣ για τους

προαναφερθέντες σκοπούς, όπως η απαλλοτρίωση, η συντήρηση των κτιρίων κ.λπ., υπόκειται σε έγκριση από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔ.Ε (Μανιάτης, 2008 β).

Επιπλέον ένας νόμος που αφορά εμμέσως τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι ο **N.1650/86 «Για την προστασία του περιβάλλοντος»**. Συγκεκριμένα στην παρ. 6 του άρθρου 19 ο νόμος χαρακτηρίζει και προστατεύει ως περιοχές οικοανάπτυξης τις περιοχές που μπορούν να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς «εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών». Στις περιοχές μάλιστα αυτές επιδιώκεται η ανάπτυξη δραστηριοτήτων, όπως είναι ο αγροτουρισμός, οι οποίες προσαρμόζονται στο φυσικό περιβάλλον και στην τοπική αρχιτεκτονική. Αξίζει εξάλλου να σημειωθεί ότι οι περιοχές οικοανάπτυξης, μπορεί να περιλαμβάνουν παραδοσιακούς οικισμούς (Παπαπετρόπουλος, 2003).

Μεγάλη σημασία για το πολιτιστικό περιβάλλον έχουν επίσης οι διατάξεις του άρθρου 3, οι οποίες σε συνδυασμό με τις διατάξεις της ΚΥΑ αριθμ. 69269/5387/1990 καθιερώνουν, σε συμμόρφωση με τις επιταγές του κοινοτικού νομοθέτη, την υποχρέωση εκπόνησης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) ως προϋπόθεση για την εκτέλεση δημόσιων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να βλάψουν το περιβάλλον, καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 18, οι οποίες αναφέρονται στην «προστασία της φύσης και του τοπίου». Οι διατάξεις αυτές λειτουργούν συμπληρωματικά με τις διατάξεις του νόμου 3028/2002. Έτσι, μέσω της υποχρέωσης εκπόνησης ΜΠΕ ολοκληρώνεται σε προληπτικό ήδη επίπεδο η απαγόρευση κάθε ενέργειας σε ακίνητο μνημείο, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του.

Σημαντική είναι και η συμβολή του **Π.Δ. της 15-4-1988 «Διατήρηση, επισκευή, ανακατασκευή καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων διατηρητέων κτιρίων»** ενώ αξίζει να γίνει αναφορά στο **N. 1898/1990** όπου με τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 4 εξαιρέθηκαν από την προστασία των διατάξεων περί εμπορικών μισθώσεων οι μισθώσεις των ακινήτων που έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα. Η διάταξη αυτή αναμορφώθηκε με το άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 1930/1991, που περιόρισε την προστασία μόνο στις μισθώσεις που έχουν συναφθεί από 1-9-1990 και εφεξής. Με τη μορφή αυτή η σχετική διάταξη ενσωματώθηκε στο άρθρο 4 παρ. 1 στοιχείο θ' του ΠΔ 34/1995 «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων περί εμπορικών μισθώσεων». Ειδικότερα, ισχύει ότι δεν υπάγονται στις διατάξεις του οι μισθώσεις ακινήτων που έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα, οι οποίες συνάπτονται μετά την 1η Σεπτεμβρίου 1990. Ο διαχωρισμός της

προστασίας σε δύο κατηγορίες με γνώμονα το κριτήριο του χρόνου καθιέρωσης της εξαίρεσης προκάλεσε αμφισβήτηση της συνταγματικότητας της διάταξης από την άποψη της αρχής της ισότητας (Μανιάτης, 2008 β).

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί και ο Ν. 2039/1992 «Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης» ο οποίος αποτελεί την ενσωμάτωση της παραπάνω συνθήκης στην ελληνική νομοθεσία. Σύμφωνα με τις διατάξεις του, οι γενικοί κανονισμοί τίθενται σχετικά με την επεξεργασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, στην παρέκκλιση από τους κανονισμούς του γενικού οικοδομικού κανονισμού του 1985 που ενδιαφέρθηκαν για τα συνηθισμένα κτίρια και τις τακτοποιήσεις. Αυτές οι παρεκκλίσεις περιλήφθηκαν αργότερα στην αναθεώρηση του ΓΟΚ (Lalenis, 2005).

Σημασία αποκτά η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και στα πλαίσια του «βιώσιμου» πολεοδομικού σχεδιασμού, ο οποίος εισήχθη με τον Ν. 2508/1999 που τροποποίησε και συμπλήρωσε το νομοθετικό καθεστώς του νόμου 1337/1983. Στα πλαίσια της αρχής της αειφορίας, όπως αυτή διαμορφώνεται για τις ανάγκες του πολεοδομικού σχεδιασμού ως «βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη», η προστασία, ανάδειξη και αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος συνδυάζεται γενικότερα με αυτήν του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και ειδικότερα με τα ζητήματα που άπτονται της πολιτιστικής και αισθητικής αναμόρφωσης των πόλεων (Πάντος, 200: 396).

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου 2508/1997 οι σκοποί του πολεοδομικού σχεδιασμού αποβλέπουν «στην προστασία, ανάδειξη και περιβαλλοντική αναβάθμιση των κέντρων πόλεων, των πολιτιστικών πόλεων και του παραδοσιακού πυρήνα των οικισμών, των χώρων πρασίνου και λοιπών στοιχείων φυσικού, αρχαιολογικού, ιστορικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος των πόλεων, των οικισμών και του περιαστικού χώρου». Εξάλλου, βασική συνιστώσα των πολεοδομικών παρεμβάσεων ανάπλασης, αναβάθμισης και βελτίωσης των προβληματικών ή υποβαθμισμένων περιοχών είναι η ενίσχυση των πολιτιστικών και αισθητικών τους στοιχείων και χαρακτηριστικών (Κάτσος, 2003).

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, το 2001 πραγματοποιήθηκε η συνταγματική κατοχύρωση της αρχής της αειφορίας, σύμφωνα με την οποία το κράτος υποχρεούται να διαφυλάξει το πολιτιστικό περιβάλλον και η προστασία των παραδοσιακών οικισμών αποκτά μία νέα ευρύτερη διάσταση. Τη διάσταση αυτή οφείλει να λάβει οπωσδήποτε υπόψη του ο νομοθέτης τόσο κατά την εκπόνηση του «Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης» όσο και των «Περιφερειακών» και

«Ειδικών Πλαισίων» που προβλέπει ο Ν. 2742/1999 «Για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη». Άλλωστε, σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο ο χωροταξικός σχεδιασμός κινείται γύρω από το τρίπτυχο «προστασία, ανάπτυξη, συνοχή» και έχει ως στόχο τη συστηματική προστασία, αποκατάσταση, διατήρηση και ανάδειξη των περιοχών, οικισμών, τοπίων, που διαθέτουν στοιχεία φυσικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Τέλος, ο πιο πρόσφατος νόμος είναι ο Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», με τον οποίο επιχειρήθηκε να εκσυγχρονιστεί η παρωχημένη νομοθεσία περί πολιτιστικών αγαθών και να τυποποιηθούν σε ενιαίο νομοθετικό κείμενο οι βασικές ρυθμίσεις για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, ενσωματώνοντας και συστηματοποιώντας ταυτόχρονα τις σημαντικότερες κατευθύνσεις που είχε υιοθετήσει η σχετική νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας ο οποίος αντιμετωπίζει ενιαία τα μνημεία και το φυσικό χώρο που τα περιβάλλει. Ο συγκεκριμένος νόμος έρχεται να συμπληρώσει μια σειρά από νομοθετικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα του ευρύτερου 'δικαίου περιβάλλοντος', οι οποίες αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας προς την κατεύθυνση μιας, θεωρητικά τουλάχιστον, βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και στην εναρμόνισή της προς τις δεσμεύσεις, τις οποίες έχει αναλάβει η Ελληνική Δημοκρατία απέναντι στη Διεθνή και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. (Κάτσος, 2003).

Στο άρθρο 3 του παραπάνω νόμου βρίσκει πλέον ρητή έκφραση η *ενσωμάτωση* της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος στις ρυθμίσεις του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού όπου με γενική ρήτρα ορίζεται ότι «η προστασία των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων περιλαμβάνεται στους στόχους οποιουδήποτε επιπέδου χωροταξικού, αναπτυξιακού, περιβαλλοντικού και πολεοδομικού σχεδιασμού ή σχεδίων ισοδυνάμου αποτελέσματος ή υποκατάστατων τους». Δεν είναι επομένως απαραίτητο να γίνεται στο εξής ρητή μνεία στην ανάγκη προστασίας των στοιχείων και χαρακτηριστικών του πολιτιστικού περιβάλλοντος από την ειδική πολεοδομική, χωροταξική κ.λπ. νομοθεσία, αφού η ρύθμιση του άρθρου 3 παρ. 2 του νέου νόμου καλύπτει οριζόντια, για κάθε δηλαδή σχετική νομοθετική ρύθμιση, το θέμα. Υιοθετείται επομένως, το μοντέλο του *ενσωματωμένου* (integrated) ή *ολοκληρωμένου σχεδιασμού*, σύμφωνα με το οποίο οι προκείμενες απαιτήσεις προστασίας δεν εντάσσονται σε μια αυτόνομη κατηγορία (λ.χ. πολιτιστικού ή περιβαλλοντικού) σχεδιασμού, αλλά αποτελούν corpus των ήδη υπάρχουσών μορφών σχεδιασμού και προγραμματισμού (λ.χ. χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια).

Η ενσωμάτωση των απαιτήσεων προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος στο χωρικό σχεδιασμό συνδέεται με την αρχή της αειφορίας και έρχεται να ολοκληρώσει την αντίστοιχη ενσωμάτωση των απαιτήσεων της λοιπής περιβαλλοντικής νομοθεσίας (για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος), η οποία θεσμοθετείται ήδη σε επίπεδο κοινοτικού δικαίου με το άρθρο 6 ΣΕΚ. Το αντικείμενο προστασίας του ΓΟΚ συμπίπτει επομένως, εν μέρει, με αυτό του νέου νόμου για τις αρχαιότητες και την πολιτιστική κληρονομιά (Κάτσος, 2003).

3.3.2. ΦΟΡΕΙΣ

Βασική παράμετρο για την προστασία και διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών αποτελούν οι φορείς η οποίοι ασχολούνται με το εν λόγω ζήτημα, οι αρμοδιότητες που έχουν και οι διαδικασίες που ακολουθούν.

Οι φορείς που αφορούν άμεσα και έμμεσα τους παραδοσιακούς οικισμούς και επομένως την προστασία και διαχείριση τους είναι:

- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ (ΥΠΕΧΩΔΕ)

Το ΥΠΕΧΩΔΕ αποτελεί ουσιαστικά τον αρμόδιο φορέα για τη δόμηση, τη χωροταξική οργάνωση της χώρας και το σχεδιασμό για μια βιώσιμη μορφή ανάπτυξης. Το αρμόδιο για τους διατηρητέους και παραδοσιακούς οικισμούς τμήμα του ΥΠΕΧΩΔ.Ε είναι το Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών.

Στα πλαίσια της καταγραφής για τον βέλτιστο έλεγχο της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των παραδοσιακών οικισμών και κτιρίων της Ελλάδας, το ΥΠΕΧΩΔΕ δημιούργησε μία βάση δεδομένων, «Το Πρόγραμμα Καταγραφής και Διαχείρισης Διατηρητέων Οικισμών και Κτιρίων της Ελλάδας» Πρόκειται για μια εφαρμογή που διαχειρίζεται το αρχείο των διατηρητέων οικισμών και κτηρίων της χώρας.

Η Βάση ολοκληρώθηκε το 2000 και προσφέρει στο χρήστη μια πλήρη καταγραφή των Διατηρητέων Οικισμών και Κτιρίων της Ελλάδας, και φιλικό περιβάλλον διαχείρισης των πληροφοριών αυτών. Μερικές από τις πληροφορίες που υπάρχουν στην βάση αυτή είναι:

- Καταγραφή / Διαχείριση των ΦΕΚ
- Αναζήτηση / Εκτύπωση των ΦΕΚ
- Καταγραφή / Εμφάνιση Παραδοσιακών
- Φερόμενοι Ιδιοκτήτες, Ειδικές Ρυθμίσεις & Μεταφορές Συντελεστή
- Κάρτα Κτιρίου
- Φωτογραφίες και Σκαριφήματα Κτιρίου
- Αναζητήσεις Κτιρίου / Οικισμού
- Εκτύπωση μεμονωμένης κάρτας Οικισμού / Κτιρίου
- Γενικές Εκτυπώσεις
- Σύνθετες Δυνατότητες Επιλογής & Διαχείρισης
- Γραφική Γεννήτρια Script SQL
- Παραμετροποίηση

(ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 Δ).

Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών

Το εν λόγω τμήμα είναι το πλέον υπεύθυνο για τα ζητήματα των παραδοσιακών οικισμών. Οι αρμοδιότητες του συνοψίζονται στα εξής:

- Χαρακτηρισμός κτιρίου ή ομάδας κτιρίων ή συνόλων κτιρίων ως διατηρητέων και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης
- Χαρακτηρισμός οικισμού ή ομάδας οικισμών ή τμήματος οικισμού (ιστορικά κέντρα των πόλεων) ως παραδοσιακών και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης
- Ειδικές ρυθμίσεις σε χαρακτηρισμένα ως Διατηρητέα κτίρια
- Πάσης φύσεως γενικής ή σημειακής μορφής τροποποιήσεις εντός χαρακτηρισμένων ως παραδοσιακών οικισμών ή τμημάτων οικισμών, τροποποιήσεις ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης, συμπληρώσεις Προεδρικών Διαταγμάτων και Υπουργικών αποφάσεων.
- Οριοθέτηση Ζωνών Προστασίας Παραδοσιακών Οικισμών, Αρχαιολογικών χώρων-Ιστορικών Τόπων (Διατηρητέων Μνημείων), Τοπίων ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης εντός των ζωνών αυτών

- Προτάσεις Νομοθετικών ρυθμίσεων επί του γενικού πλαισίου της ισχύουσας νομοθεσίας
- Τήρηση και ενημέρωση αρχείου

(ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 γ)

- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (ΥΠΙΟ)

Συναρμοδιότητα με το ΥΠΕΧΩΔΕ για τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά σύνολα και κτίρια έχει το Υπουργείο Πολιτισμού (Χριστοφορίδου 2001). Συγκεκριμένα, η αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΙΟ για τους παραδοσιακούς οικισμούς υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς και είναι η Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Αξίζει να σημειωθεί ότι το υπουργείο Πολιτισμού έχει την αρμοδιότητα χαρακτηρισμών κτιρίων ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων ή έργων τέχνης που χρήζουν ειδικής κρατικής προστασίας (Κόνσολα, 2006: 199).

Τμήμα Παραδοσιακού και Σύγχρονου Λαϊκού Πολιτισμού

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το Τμήμα Παραδοσιακού και Σύγχρονου Λαϊκού Πολιτισμού το οποίο ασχολείται κυρίως με την άυλη κληρονομιά. Αναλυτικότερα, στην αρμοδιότητα του Τμήματος υπάγονται η αποτύπωση, καταγραφή και τεκμηρίωση των άυλων πολιτιστικών αγαθών του νεώτερου πολιτισμού με τη χρήση κάθε πρόσφορου μέσου, η ενίσχυση της έρευνας και των εκδόσεων σχετικά με τον παραδοσιακό και σύγχρονο λαϊκό πολιτισμό, καθώς και η συγκρότηση εξειδικευμένων αρχείων, η ενίσχυση, ο έλεγχος και η εποπτεία των φορέων που ασχολούνται με τη δημοτική και παραδοσιακή μουσική και τη λαϊκή παράδοση στο χορό, η καταγραφή και προστασία των παραδοσιακών επαγγελμάτων και της χειροτεχνίας της προβιομηχανικής και βιομηχανικής περιόδου, η οργάνωση εκδηλώσεων και η προβολή του παραδοσιακού και του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού με κάθε πρόσφορο μέσο και, τέλος, η συνεργασία στο σχεδιασμό διακρατικών μορφωτικών προγραμμάτων (Υπουργείο Πολιτισμού, 2009 α).

- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ – ΘΡΑΚΗΣ

Το υπουργείο Μακεδονίας έχει και αυτό αρμοδιότητα κήρυξης παραδοσιακών οικισμών. Συγκεκριμένα, είναι το αρμόδιο Υπουργείο για τις περιφέρειες Μακεδονίας Θράκης και το τμήμα ενασχόλησης με τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι η Διεύθυνση Πολιτισμού, Τμήμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς Πρόκειται ουσιαστικά για τον αντιπρόσωπο του ΥΠΕΧΩΔΕ σε αυτές τις περιφέρειες και έχει την αρμοδιότητα για κήρυξη παραδοσιακών οικισμών στις συγκεκριμένες εδαφικές ενότητες (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 β).

- **ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ**

Για τις περιφέρειες νήσων Αιγαίου (Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου και Κυκλάδων) αρμόδιο είναι το Υπουργείο Αιγαίου και σε θέματα παραδοσιακών οικισμών αρμόδια είναι η Διεύθυνση Περιφερειακής Ανάπτυξης, Τμήμα Πολιτιστικής Ανάπτυξης που αποτελεί και αντιπρόσωπο του Υπουργείου. Παράλληλα αξίζει να αναφερθούν οι 13 αποκεντρωμένες υπηρεσίες (Τμήματα-Γραφεία) του Υπουργείου, για την προστασία του περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στο Αιγαίο. Σύμφωνα με το νέο Οργανισμό του Υπουργείου Αιγαίου (ΠΔ 110, ΦΕΚ 101/Α/22.5.2001) συγκροτούνται πέντε Τμήματα προστασίας του Περιβάλλοντος και της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς και 8 Γραφεία προστασίας του Περιβάλλοντος και της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, 2009).

- **ΕΟΤ**

Ο ΕΟΤ έχει το δικαίωμα σύμφωνα με την Ελληνική νομοθεσία να παρέχει δάνεια, επιχορηγήσεις ή και να αναλαμβάνει μερικώς τα έξοδα συντήρησης ή ανακαίνισης κτιρίων όταν επιβαρύνεται ο ιδιοκτήτης (Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, 2009 α).

- **ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ**

Βασικό ρόλο στην προώθηση της προστασίας των παραδοσιακών οικισμών διαδραματίζουν οι πολιτιστικές οργανώσεις εθελοντικής συμμετοχής και συλλογικής

δράσης. Οι οργανώσεις αυτές έχουν συνήθως νομική υπόσταση, δεν είναι κερδοσκοπικές και χαρακτηρίζονται ως σύλλογοι, σωματεία, εταιρείες, ενώσεις κλπ.

Οι πιο αξιόλογες από τις παραπάνω οργανώσεις έχουν αποκτήσει ευρύτατη κοινωνική αποδοχή. Με τη δράση τους επιμορφώνουν αλλά και κινητοποιούν την τοπική κοινωνία προωθώντας τις συμμετοχικές διαδικασίες και γενικότερα διευκολύνουν την εφαρμογή της πολιτιστικής δημοκρατίας (Κόνσολα, 2006: 208).

Μία από τις πιο βασικές εθελοντικές οργανώσεις είναι η Ελληνική Εταιρία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στόχοι της οργάνωσης αυτής είναι:

- Να τονώνει το ενδιαφέρον και την πεποίθηση των Ελλήνων για την αξία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς (ιστορικής, καλλιτεχνικής και αρχιτεκτονικής) για την σημασία της προστασίας των ελληνικών οικοσυστημάτων και της οικολογικής ισορροπίας του τόπου μας, καθώς και για την αισθητική αξία του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.
- Να προβάλλει την ιδέα και τις πρακτικές της βιώσιμης (αιεφόρου) ανάπτυξης με την πιο πλατειά έννοια του όρου, στοχεύοντας στην αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου με την φυσική και πολιτιστική του κληρονομιά.
- Να υποστηρίζει τις επεμβάσεις εκείνες που θα βελτιώσουν το περιβάλλον οικισμών και υπαίθρου και που θα αποτρέψουν κάθε είδους καταστροφές, παραποιήσεις και αλλοιώσεις του περιβάλλοντος.
- Να συμβάλλει με κάθε νόμιμο μέσο στην προστασία και την ορθή διαχείριση της φυσικής και της ανθρωπογενούς κληρονομιάς της χώρας μας (Ελληνική Εταιρία, 2009).

3.3.3 ΚΙΝΗΤΡΑ

Τα κίνητρα για την προστασία των διατηρητέων κτιρίων και των παραδοσιακών οικισμών χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τα οικονομικά και τα διοικητικά (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 β). Αναλυτικότερα παρατίθενται κατωτέρω:

Οικονομικά κίνητρα:

- Χαμηλότοκα και μακροπρόθεμα δάνεια για επισκευή-αποκατάσταση διατηρητέων και παραδοσιακών κτιρίων που προορίζονται για κατοικία ή επαγγελματική εκμετάλλευση, σύμφωνα με την υπ' αριθμόν 156/10.10.95 Κοινή Υπουργική Απόφαση Υπουργών Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔ.Ε. και με την υπ' αριθμόν 515/17.08.85 Πράξη Διοικητού Τραπέζης Ελλάδος
 - Φορολογικές ελαφρύνσεις στις περιπτώσεις μεταβίβασης κληρονομιάς και δωρεάς διατηρητέων κτηρίων με έκπτωση κατά 30% του αναλογούντος φόρου, υπό την προϋπόθεση ότι έχει συντελεστεί η πράξη χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέου.
 - Χρηματοδότηση εργασιών επισκευής-αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων μέσω του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων)
 - Χρηματοδότηση εργασιών επισκευής-αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων μέσω του Ειδικού Περιφερειακού Ταμείου Ανάπτυξης (ΕΠΤΑ.) και βάσει του Ν.2508/97
 - Χρηματοδότηση εργασιών αποκατάστασης διατηρητέων-παραδοσιακών κτιρίων και διαμόρφωσης ελεύθερων χώρων σε υποβαθμισμένες περιοχές-συνοικίες μέσω Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ.)
- (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 β).

Διοικητικά κίνητρα:

Τα διοικητικά κίνητρα που συμβάλλουν στη διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών συνοψίζονται στα εξής:

- Η μη ρυμοτόμηση των διατηρητέων κτιρίων όταν ρυμοτομούνται από το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο
- Η εκπόνηση πολεοδομικών μελετών με ειδικούς όρους δόμησης που συμβάλλουν στη διατήρηση και ανάπτυξη των παραδοσιακών ή διατηρητέων οικισμών
- Μεταφορά του ενδεχομένως εναπομείναντος συντελεστή δόμησης, σύμφωνα με το Ν. 880/79 (Ν. 2300/95)

Πέραν όμως των παραπάνω αξίζει να σημειωθούν επιπρόσθετα δύο κίνητρα τόσο διοικητικής όσο και οικονομικής φύσεως. Συγκεκριμένα, υπάρχει μία ειδική ρύθμιση, που είναι δυνατή για τη Δημόσια Διοίκηση, η οποία δίνει τη δυνατότητα προσθήκης κατ'έκτασιν ή καθ' ύψος σε διατηρητέο κτίριο όπως και τη δυνατότητα ανέγερσης νέας οικοδομής στο οικόπεδο (γήπεδο) του διατηρητέου κτιρίου, με την προϋπόθεση ότι η επιτυγχανόμενη συνολική εκμετάλλευση δεν υπερβαίνει τους ισχύοντες όρους δόμησης της περιοχής και συντελείται με Υπουργική Απόφαση (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 β).

Χαρακτηριστική είναι και η ρύθμιση για επισκευές διατηρητέων κτιρίων, έτσι όπως προβλέπεται από τον Γενικό Οικοδομικό Κανονισμό (ΓΟΚ) στο άρθρο 270, παράγραφος 12: «Στην περίπτωση που η δαπάνη της επισκευής ή ανακατασκευής υπερβαίνει ορισμένα εύλογα όρια που καθορίζονται από τη σχέση δαπάνης και προσόδου από την εκμετάλλευση του ακινήτου, τότε εφόσον η φθορά δεν προήλθε από σκόπιμη ενέργεια των υπόχρεων, οφείλει το δημόσιο ή ο οικείος ΟΤΑ να αναλάβει το σύνολο ή μέρος της δαπάνης αυτής στο μέτρο που υπερβαίνει τα πιο πάνω όρια, ιδίως δε σε περίπτωση:

- α) μη πραγματοποίησης επαρκών εισοδημάτων από την εκμετάλλευση του κτιρίου. Ως εισόδημα ορίζεται το τεκμαρτό εισόδημα από ιδιοκατοίκηση ή ιδιόχρηση, έστω και αν το κτίριο παραμένει κενό και δεν χρησιμοποιείται
 - β) ύπαρξης διαφωνιών κάθε μορφής ανάμεσα στους συγκύριους ή συννομείς που οδηγούν στην αδυναμία οικονομικής εκμετάλλευσης του ακινήτου
- (Σταματίου, 2008).

3.4 ΚΡΙΤΙΚΗ

3.4.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το κυριότερο συμπέρασμα από την ανωτέρω καταγραφή των νομοθετημάτων είναι η πληθώρα των διατάξεων που αφορούν ρυθμίσεις για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας και σε αντίστιξη με το παραπάνω η απουσία ουσιαστικής εξειδίκευσης του θεσμικού πλαισίου για το ζήτημα των παραδοσιακών οικισμών. Αναλυτικότερα:

Από το άρθρο 24 Συντ. καθώς και από μία σειρά συναφών διεθνών συμβάσεων συγκροτείται ένα αρκετά εκτεταμένο και ευρύ πλέγμα κανονιστικών ρυθμίσεων, πολλές από τις οποίες, όπως είναι φυσικό, αλληλοεπικαλύπτονται. Ειδικότερα, όσον αφορά την

προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η οποία αποτελεί όψη της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος, παρατηρείται, προϊόντος του χρόνου, μία αύξηση των κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τα σχετικά με αυτήν ζητήματα. Οι κανόνες αυτοί δεν έχουν πάντοτε ούτε την ίδια σαφήνεια ούτε την ίδια νομική ισχύ και εφαρμογή. Δημιουργούνται κατά αυτόν τον τρόπο, όπως είναι προφανές, ζητήματα κανονιστικής προτεραιότητας και ιεράρχησης μεταξύ τους.

Έκφραση του γενικότερου αυτού προβλήματος αποτελεί η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των συναφών ορισμών του άρθρου 24 παρ. 1 και 6 Συντ. και των διατάξεων της Σύμβασης της Γρανάδας (Παπακωνσταντίνου, 1999).

Η νομοθεσία για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και της φυσικής κληρονομιάς επίσης, είναι ευμετάβλητη, καθώς έχουν θεσπιστεί στο ΓΟΚ, όπως αυτός τροποποιημένος ισχύει, νέες ρυθμίσεις. Είναι παράλληλα σε κάποια σημεία και δυσεφάρμοστη λόγω χάρη στο ζήτημα της 'επανακατασκευής' των διατηρητέων ενώ το δίκαιο των μισθώσεων των διατηρητέων ενέχει ακόμη διάφορες ερμηνευτικές αμφιβολίες¹. Μάλιστα, μείζονος σπουδαιότητας είναι το ζήτημα της ύπαρξης και ενός παράλληλου νομοθετικού καθεστώτος για την ενδεχόμενη υπαγωγή κτιρίων σε μία ειδική κατηγορία διατηρητέων, κατά τη διαδικασία και την αρμοδιότητα του Υπουργείου Πολιτισμού. Σε κάθε περίπτωση, είναι πολιτικό το ζήτημα της διατήρησης του παραδοσιακού περιβάλλοντος παρά το κόστος που αυτή συνεπάγεται (Μανιάτης, 2008 γ).

Μεγάλος είναι επίσης ο αριθμός των φορέων που εμπλέκονται στη διαχείριση θεμάτων που αφορούν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι εμπλέκεται το ΥΠΠΟ το ΥΠΕΧΩΔΕ, ενώ βασικός είναι και ο ρόλος του Αρείου Πάγου και του Συμβουλίου της Επικρατείας, όσον αφορά τη νομολογία που παράγεται στο πλαίσιο λειτουργίας τους (Τσιλιμίγκας, 2006:128).

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις και σε συγκεκριμένες περιοχές υιοθετείται το σύστημα των βαθμίδων προστασίας ανάλογα με τα

¹ Το δίκαιο των μισθώσεων των διατηρητέων ενέχει ακόμη διάφορες ερμηνευτικές αμφιβολίες και σημαντικές προνομίες, οι οποίες έχουν θεσπιστεί υπέρ του κατά τεκμήριο κοινωνικοοικονομικά δυνατού. Πρόκειται για το διττό νομικό προνόμιο του εκμισθωτή, το οποίο έγκειται στην εξαίρεση τόσο από τη νομοθεσία περί εμπορικών μισθώσεων διατηρητέων ακινήτων όσο και από εκείνη περί σιωπηρής αναμίσθωσης των ακινήτων του εφόσον πρόκειται για εκφραστή δημόσιας εξουσίας. Οι εφαρμοστές του νόμου καλούνται να αποσαφηνίσουν το δίκαιο αυτό με τρόπο σφαιρικό και αμερόληπτο, διαμορφώνοντας μία γραμμή αντισταθμιστική των όποιων ανεπιεικών καταστάσεων που προκύπτουν μέσα από την εφαρμογή του. (Μανιάτης, 2008 β)

χαρακτηριστικά του κάθε οικισμού. Η παραπάνω μέθοδος ωστόσο δεν εφαρμόζεται στο σύνολο της χώρας ώστε να υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση των παραδοσιακών οικισμών, αλλά ακόμα και για τις περιοχές που εφαρμόζεται δεν υιοθετεί κοινά κριτήρια

3.4.2 ΝΟΜΟΣ 3028/2002 ΚΑΙ ΓΟΚ

Ο ΓΟΚ αντιμετωπίζει το δομημένο περιβάλλον από αισθητικής, ανάμεσα στα άλλα πλευράς, αποδίδοντας από αυτή την οπτική ιδιαίτερη σημασία στα πολιτιστικά μνημεία. Έτσι, ενώ για τις ανάγκες της πολιτιστικής νομοθεσίας έχει πρωταρχική σημασία η διατήρηση του πολιτισμού και η δημιουργία του 'πολιτιστικού χάρτη' της Χώρας, με συνέπειες, αναπόφευκτα, και στην αισθητική - αντιληπτική δομή του χώρου, για τις ανάγκες της νομοθεσίας του ΓΟΚ έχει πρωταρχική σημασία η αισθητική διάσταση, με άμεσες όμως συνέπειες στην προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, όταν το αντικείμενο της ρύθμισης είναι πολιτιστικό αγαθό (Κάτσος, 2003).

Η παράλληλη και άρα ανεξάρτητη ρύθμιση των δύο νομοθετικών πλαισίων καταδεικνύεται και από το ότι προβλέπονται διαφορετικοί (παράλληλοι και ανεξάρτητοι μεταξύ τους) ορισμοί των σχετικών εννοιών, καθώς και από το ότι, ενώ στα πλαίσια της αρχαιολογικής και γενικότερα πολιτιστικής νομοθεσίας θεσπίζεται υποχρέωση των κρατικών οργάνων για προστασία των στοιχείων που απαρτίζουν το πολιτιστικό περιβάλλον, η προστασία της αρχιτεκτονικής και φυσικής κληρονομιάς παραμένει για τους σκοπούς του ΓΟΚ πάντα στη διακριτική ευχέρεια των διοικητικών οργάνων. Αποτέλεσμα της διάστιξης αυτής είναι και το ότι αρχαιολογική και γενικότερα πολιτιστική νομοθεσία από τη μια πλευρά και νομοθεσία ΓΟΚ από την άλλη αποβλέπουν στην κάλυψη διαφορετικών αναγκών, θέτουν σε κίνηση διαφορετικά νομικά μέσα και συνεπάγονται την αρμοδιότητα διαφορετικών διοικητικών οργάνων και υπηρεσιών (Συνήγορος ρου του Πολίτη, 2006).

Ο νέος νόμος 3028/2002, έρχεται να αντικαταστήσει το παλαιό νομοθετικό καθεστώς προστασίας, εξειδικεύοντας την έννοια της «πολιτιστικής κληρονομιάς» μέσω μιας σειράς αόριστων νομικών εννοιών, οι οποίες κλιμακώνονται από το γενικό προς το ειδικό, συνδυάζοντας αντικειμενικά (χρονικό - εδαφικό) με ποιοτικά - αξιολογικά κριτήρια. Προστατεύονται όλα τα πολιτιστικά αγαθά από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα ανεξαρτήτως της κρατικής, εθνολογικής, θρησκευτικής κ.λπ. προέλευσής τους (Σταματίου, 2008).

Η δυνατότητα ωστόσο που παρέχει ο νόμος στα κρατικά όργανα να υπάγουν στην έννοια της προστατευόμενης πολιτιστικής κληρονομιάς δημιουργίες της σύγχρονης εποχής κρίνεται προβληματική. Μια σειρά από επιχειρήματα οδηγούν στην αναγκαία τελολογική συστολή της προστασίας, έτσι ώστε τα έργα των σύγχρονων δημιουργών να εμπίπτουν στις διατάξεις του νόμου μόνο όταν υπάρχει άμεσος κίνδυνος καταστροφής τους και δεν είναι δυνατή η προστασία τους μέσω άλλων διατάξεων. Από τη στιγμή όμως που οι σύγχρονες δημιουργίες προστατεύονται κατ' εξοχήν μέσω των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 13, 16 παρ. 1 και 2 και 17 του Συντάγματος, ο νόμος 3028/2002 θα πρέπει να υποχωρεί στις περισσότερες περιπτώσεις. Αντιθέτως, τα πολιτιστικά αγαθά του παρελθόντος, έστω και του πιο πρόσφατου, προστατεύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 3028/2002. (Κάτσος, 2003).

Συνολικά, αναφέρεται ότι η προστασία των πολιτιστικών αγαθών ολοκληρώνεται ιδίως μέσα από τις διατάξεις του δικαίου του σχεδιασμού, τις ρυθμίσεις του ΓΟΚ και τις ρυθμίσεις του νόμου 1650/1986. Ο νόμος 3028/2002 ρυθμίζει κατά τρόπο ρητό και γενικό τόσο την ενσωμάτωση της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος στις ρυθμίσεις του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, όσο και τον τρόπο με τον οποίο συνδυάζονται οι ρυθμίσεις του με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις της λοιπής περιβαλλοντικής νομοθεσίας (Κάτσος, 2003).

3.4.3 ΝΟΜΟΣ 3028/2002 ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ 1650/86

Ειδικά ως προς τα ζητήματα ενδεχόμενης αλληλοεπικάλυψης μεταξύ των «τοπίων» του νόμου 1650/1986 και των «αρχαιολογικών χώρων» και «ιστορικών τόπων» του νόμου 3028/2002 ισχύουν όσα αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με την παράλληλη ισχύ της νομοθεσίας του ΓΟΚ, αφού και σε αυτή την περίπτωση οι αντίστοιχες ρυθμίσεις αποβλέπουν σε διαφορετικό σκοπό, προβλέπουν διαφορετική, ιδιαίτερη διαδικασία και όργανα και λαμβάνουν υπόψη διαφορετικά κριτήρια. Οι διατάξεις του νόμου 3028/2002 δεν καταργούν επομένως αυτές του νόμου 1650/1986, υπερισχύουν όμως αυτών σε περίπτωση σύγκρουσης, όταν συντρέχει περίπτωση ειδικότητάς τους (Συνήγορος του Πολίτη, 2006).

3.4.4 ΝΟΜΟΣ 1469/1950 και ΓΟΚ

Παράλληλα υπάρχει σχετικός διχασμός στη νομοθεσία που καλύπτει το ζήτημα της προστασίας ενός νεώτερου, χρονολογούμενου ως ύστερο του 1830, οικισμού ή ενός κτιρίου. Συγκεκριμένα:

Ένας οικισμός ή ένα κτίριο χρονολογούμενο ως ύστερο του 1830 μπορεί να προστατεύεται κατά το ΓΟΚ, εφόσον επιδιώκεται η διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας του. Παράλληλα, είναι δυνατό να υπαχθεί και στο καθεστώς του πολιτιστικού νόμου (του ν. 1469/1950 προηγουμένως), εφόσον θεωρηθεί ως μνημείο λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας του. Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτο ότι, σε περίπτωση που ως διατηρητέο χαρακτηριστεί τμήμα του ακινήτου, π.χ. οι όψεις του, με το ένα νομοθετικό καθεστώς δεν αναιρεί τη δυνατότητα μεταγενέστερου χαρακτηρισμού του συνόλου του ίδιου κτιρίου με το άλλο καθεστώς (Μανιάτης, 2008).

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της ευρύτητας της διατύπωσης του άρθρου 4 του ΓΟΚ, η μεγάλη πλειονότητα των χαρακτηρισμών διατηρητέων έγινε σύμφωνα με το νόμο αυτό και όχι σύμφωνα με το ν. 1469/1950.

Η παράλληλη εφαρμογή των δύο διαφορετικών καθεστώτων, τα οποία προβλέπουν διαφορετική διαδικασία και αρμοδιότητα, αναδεικνύει το ευρύτερης σπουδαιότητας ζήτημα της διοικητικής πρακτικής για τη διαχείριση των πολιτιστικών αγαθών. Έχουν προκληθεί πολλές προστριβές και έριδες μεταξύ των συντρεχόντως αρμόδιων Υπουργείων, κυρίως του Υπουργείου Πολιτισμού και του ΠΕΧΩΔΕ. Αυτές σε πολλές περιπτώσεις είχαν ως συνέπεια, εκτός των άλλων, ότι δεν προστατεύθηκαν αποτελεσματικά τα εκάστοτε πολιτιστικά αγαθά (Συνήγορος του Πολίτη, 2006).

Σχετικό είναι και το ζήτημα της δυνατότητας επιβολής υποχρέωσης ανακατασκευής κτιρίου που έχει χαρακτηριστεί ως διατηρητέο από το Υπουργείο Πολιτισμού. Οι διατάξεις του άρθρου 4 του ΓΟΚ δεν μπορούν να έχουν ανάλογη εφαρμογή και στα διατηρητέα της εξεταζόμενης κατηγορίας, αφού δεν υπάρχει ομοιότητα μεταξύ των δύο ρυθμίσεων. Μάλιστα, το Υπουργείο αυτό λόγω έλλειψης νομοθετικού πλαισίου αδυνατεί να υποχρεώσει ιδιοκτήτη ακινήτου που όχι μόνο έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο σύμφωνα με το ν. 1469/1950 αλλά και με το ν. 2039/1992, δηλαδή που έχει χαρακτηριστεί σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γρανάδας ως μνημείο που χρειάζεται προστασία, να ανακατασκευάσει τούτο, σε περίπτωση καταστροφής του (Μανιάτης, 2008 α).

3.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως αναλύθηκε εκτενώς, το νομοθετικό πλαίσιο που καλύπτει την προστασία της ποτιστικής κληρονομιάς γενικά και των παραδοσιακών οικισμών ειδικότερα είναι εκτενέστατο, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, παρατηρούνται αρκετά προβλήματα που αναχαιτίζουν συχνά τις προσπάθειες και τις ενέργειες που γίνονται για τη διατήρηση και ανάδειξη των οικισμών.

Η ταυτόχρονη ισχύς πολλών νόμων σε εθνικό επίπεδο, αφού οι νέοι νόμοι συνήθως συμπληρώνουν ή διορθώνουν τους παλαιότερους ενώ σπανίως τους καταργούν, σε συνδυασμό με την ασάφεια αρκετών νομοθετημάτων έχει ως αποτέλεσμα την συχνή πρόκληση συγχύσεων σχετικά τις δράσεις που διενεργούνται για την προστασία των οικισμών. Η κατάσταση επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο καθώς ακόμα και οι αρμοδιότητες των φορέων που ασχολούνται με τα ζητήματα της πολιτιστικής κληρονομιάς αλληλεπικαλύπτονται και δεν είναι σαφώς διαχωρισμένες. Οι πόροι με τη σειρά τους είναι ανεπαρκείς, επομένως αποφεύγεται η χρηματοδότηση ολοκληρωμένων και δραστικών λύσεων οι οποίες θα ήταν δυνατόν να ξεπεράσουν τα παραπάνω προβλήματα.

Όσον αφορά το χαρακτηρισμό ενός οικισμού ως παραδοσιακό, αναφέρεται ότι τα κριτήρια δεν είναι σαφή και οι μηχανισμοί ελέγχου είναι περιορισμένοι. Κατά αυτόν τον τρόπο παρατηρούνται περιπτώσεις όπου αξιόλογοι οικισμοί δεν χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί ενώ αντίθετα οικισμοί που δεν παρουσιάζουν αισθητική ή ιστορική αξία φέρουν τον παραπάνω τίτλο. Οι τοπικές αρχές έχουν περιορισμένες δικαιοδοσίες σχετικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς και κατά αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν πολλοί αξιόλογοι οικισμοί που θα έπρεπε να χαρακτηριστούν παραδοσιακοί να αγνοούνται από το κεντρικό επίπεδο.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον για τους παραδοσιακούς οικισμούς έχει τονωθεί αλλά προκειμένου να αντιμετωπιστούν συστηματικά και ολοκληρωμένα απαιτούνται ουσιαστικές ενέργειες η οποίες πρέπει να εδράζονται σε ένα ισχυρό και σαφές νομικό υπόβαθρο.

4 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσω του παρόντος κεφαλαίου επιχειρείται η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης σχετικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς στην Ελλάδα. Το κεφάλαιο διαρθρώνεται σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο παρουσιάζεται ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών, η χωρική κατανομή τους, η πληθυσμιακή εξέλιξη τους και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά σε επίπεδο χώρας συνολικά. Επίσης γίνεται κατηγοριοποίησή αυτών βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων. Στο δεύτερο, προκειμένου να γίνει πιο ολοκληρωμένη και λεπτομερής μελέτη, γίνεται ανάλυση των ίδιων θεμάτων σε επίπεδο Περιφέρειας ενώ παράλληλα εξετάζονται τα επί μέρους Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης ώστε εντοπισθούν οι προτάσεις που περιέχουν και αφορούν τους παραδοσιακούς οικισμούς.

Τέλος, αναφέρονται τα προβλήματα και οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν στο σύνολο οι παραδοσιακοί οικισμοί καθώς επίσης και οι αδυναμίες του συστήματος που αναχαιτίζουν την αποτελεσματική προστασία τους.

Σημειώνεται ότι το χαρτογραφικό υλικό που προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση και παρουσιάζεται στις ενότητες που ακολουθούν αποτελεί προϊόν ίδιας επεξεργασίας και συνθετικής εργασίας καθώς στην Ελλάδα δεν υπάρχει υπόβαθρο στο οποίο να φαίνεται η θέση όλων των παραδοσιακών οικισμών, και επομένως απαιτούνταν η χρήση επί μέρους χαρτών. Επίσης, για τους θεματικούς χάρτες χρησιμοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία των οποίων έγινε επεξεργασία για κάθε ένα οικισμό και τα οποία λήφθηκαν από την ΕΣΥΕ και από την Ελληνική Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια (Σταματελάτος, 1996).

4.2 ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ

4.2.1. ΑΡΙΘΜΟΣ - ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Όπως έχει γίνει γνωστό, η προστασία των παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα, ξεκίνησε ουσιαστικά στα τέλη της δεκαετίας του '70 με το Σύνταγμα (βλ. 3.3) (Ζαφόλιας, 2007: 27).

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80 αναγνωρίστηκαν και καταγράφηκαν 400 περίπου παραδοσιακοί οικισμοί (Parageorgiou, 1981: 258) ενώ σήμερα οι χαρακτηρισμένοι με νομοθετική ρύθμιση παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα ξεπερνούν τους 700 (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009-α).

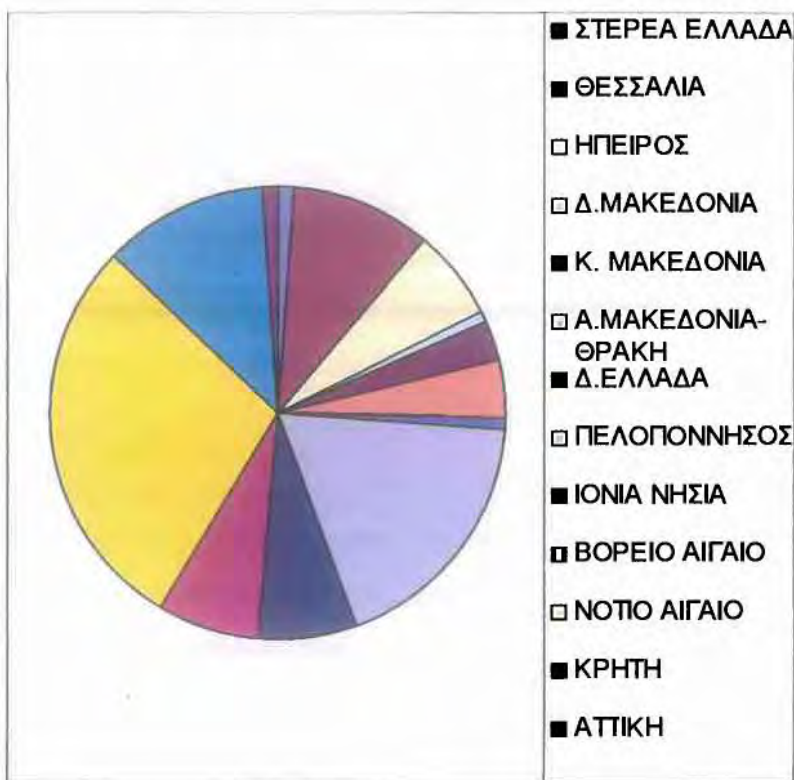
Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι το πλήθος των χαρακτηρισμένων παραδοσιακών οικισμών ανέρχεται στους 760(ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α). Ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών και η θέση τους παρουσιάζεται στο **Χάρτη 1**. Οι οικισμοί παρουσιάζονται αναλυτικά, με αλφαβητική σειρά στο Παράρτημα 2., στο οποίο φαίνεται και σε ποια Περιφέρεια, Νομό και ΟΤΑ εντάσσονται.

Ωστόσο είναι πολύ συχνό το φαινόμενο η κήρυξη ενός παραδοσιακού οικισμού να περιορίζεται στο χαρακτηρισμό και να μην ακολουθείται από την έκδοση ειδικού θεσμικού πλαισίου στο οποίο να αναφέρονται συγκεκριμένοι περιορισμοί ή κατευθύνσεις. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι 263 οικισμοί του Αιγαίου είναι κηρυγμένοι παραδοσιακοί με γενικό Προεδρικό Διάταγμα, ενώ μόνο για 39 από αυτούς έχει εκδοθεί ειδικό θεσμικό πλαίσιο, με μορφολογικούς και αρχιτεκτονικούς όρους δόμησης (Περιοδικό του Δικτύου Αιγαίου, 2009).

Παράλληλα, η προστασία συνήθως συνίσταται στο χαρακτηρισμό μερικών μεμονωμένων κτιρίων ως διατηρητέων και στη θέσπιση ενός ειδικού οικοδομικού κανονισμού ο οποίος αποσκοπεί να εξασφαλίσει τη μορφολογική συμβατότητα των νέων κατασκευών με το παραδοσιακό πλαίσιο. Κατά αυτό τον τρόπο όμως παραμελείται η προστασία των στοιχείων εκείνων που είναι πιο ουσιαστικό να προστατευθούν, κυρίως αυτών του δημόσιου χώρου, όπως καλντερίμια, πλακόστρωτα, βρύσες κλπ.(Συμεών, 2004: 91).

Όσον αφορά τη χωρική κατανομή των παραδοσιακών οικισμών σε περιφερειακό επίπεδο, αναφέρεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία αυτών, σε ποσοστό 70% συγκεκριμένα 71,5%, συγκεντρώνεται σε μόλις τέσσερις περιφέρειες, το Νότιο Αιγαίο σε ποσοστό 28,2%, την Πελοπόννησο σε ποσοστό 18,1%, την Κρήτη σε ποσοστό 25,4 % και τέλος τη Θεσσαλία σε ποσοστό 9,8% (βλ. **Χάρτη 2**). Αναλυτικότερα η κατανομή των παραδοσιακών οικισμών ανά περιφέρεια παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 1: Κατανομή παραδοσιακών οικισμών ανά Περιφέρεια

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, Ιδία Επεξεργασία

Όπως διαπιστώνεται, με τη βοήθεια των Χαρτών 1 και 2, υπάρχει σε μεγάλο βαθμό ανισοκατανομή των παραδοσιακών οικισμών ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται ότι οι οικισμοί που κατόρθωσαν να διατηρηθούν έως σήμερα εντοπίζονται σε περιοχές οι οποίες δεν είχαν μεγάλες αναπτυξιακές και οικιστικές πιέσεις, τουλάχιστον ως τη δεκαετία του 1990.

Η ανισοκατανομή είναι ακόμα πιο εμφανής όταν η μελέτη γίνεται σε επίπεδο Νομού. Συγκεκριμένα, οι Νομοί Κυκλάδων και Λακωνίας παρουσιάζουν ιδιαίτερη συγκέντρωση παραδοσιακών οικισμών και ακολουθούν οι Νομοί Αρκαδίας, Θεσσαλίας και Ρεθύμνης (βλ. **Χάρτη 3**).

Μεγαλύτερη ανάλυση σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο γίνεται στις επόμενες ενότητες. Επίσης σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι υπάρχει αμφιβολία ως προς τα κριτήρια χαρακτηρισμού των παραδοσιακών οικισμών καθώς, όπως θα φανεί και στην ενότητα ‘Ανάλυση ανά Περιφέρειες’ εντός ενότητων με κοινά χαρακτηριστικά η πλειοψηφία των παραδοσιακών οικισμών φαίνεται να συγκεντρώνεται σε έναν Νομό.

4.2.2 ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ.

Όπως έχει γίνει σαφές (βλ.1.2) ο όρος ‘παραδοσιακοί οικισμοί’ δεν αναφέρεται σε ένα ομοιογενές σύνολο με ενιαία χαρακτηριστικά. Αντίθετα περιλαμβάνει οικισμούς με ποικίλα και διαφορετικά γνωρίσματα τα οποία δεν αναφέρονται μόνο στη μορφολογία τους αλλά και στις συνθήκες που επικρατούσαν και επικρατούν σε αυτούς. Στην παρούσα ενότητα γίνεται κατηγοριοποίηση των οικισμών με βάση δύο χαρακτηριστικά το γεωγραφικό χώρο που αναπτύσσονται και την πληθυσμιακή εξέλιξη τους.

Επειδή όμως υπάρχουν εναλλακτικές προσεγγίσεις από τις οποίες είναι δυνατόν να προκύψουν αντίστοιχες κατηγοριοποιήσεις, ανάλογα με το σκοπό της εκάστοτε θεώρησης, επιχειρείται στο τέλος του παρόντος τμήματος ενδεικτική παρουσίαση των κριτηρίων που είναι δυνατόν να οδηγήσουν στις εν λόγω προσεγγίσεις.

Αναλυτικότερα, οι παραδοσιακοί οικισμοί ανάλογα με το γεωγραφικό τους χώρο διακρίνονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες στους:

- **Ορεινούς**
- **Ημιορεινούς**
- **Πεδινούς**

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί ότι ο χαρακτηρισμός ‘ορεινός’ ή ‘ημιορεινός’ δεν εξαρτάται μόνο από το υψόμετρο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Κοινοτική Οδηγία 75/268/ΕΟΚ ορεινές χαρακτηρίζονται οι περιοχές δυσχερών κλιματικών συνθηκών λόγω υψομέτρου, οι περιοχές με χαμηλότερο υψόμετρο, αλλά απότομες κλίσεις με συνέπεια τη δυσχέρεια στη χρήση γεωργικών μηχανημάτων ή οι περιοχές που παρουσιάζουν συνδυασμό των δύο παραπάνω παραγόντων με ισοδύναμο αποτέλεσμα.

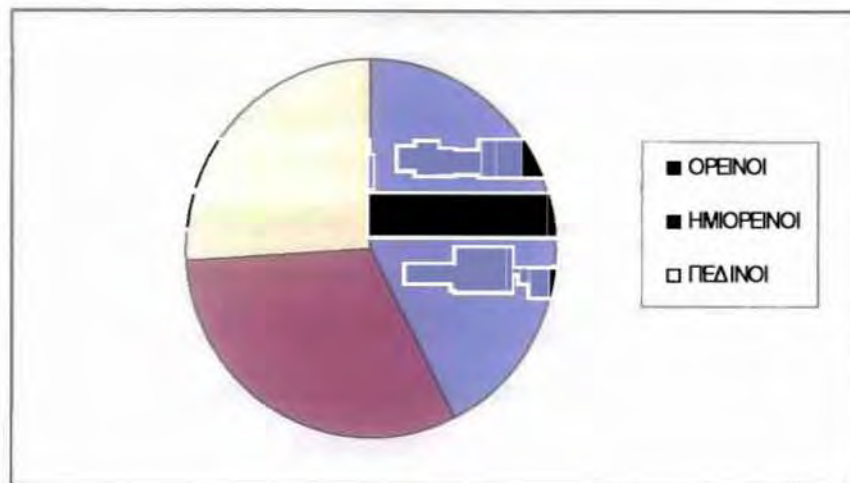
Αναλυτικότερα τα ποσοστά των παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα ανά κατηγορία γεωγραφικού χώρου, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα και διάγραμμα. Παράλληλα ο χαρακτήρας κάθε οικισμού όσον αφορά το γεωγραφικό χώρο στον οποίο εντάσσεται παρουσιάζεται στο **Χάρτη 4** και στον πίνακα του Παραρτήματος 3.

Πίνακας 1: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία γεωγραφικού χώρου

Οικισμοί βάσει του γεωγραφικού χώρου	Ποσοστά % επί του συνολικού αριθμού των οικισμών
ΟΡΕΙΝΟΙ	42,40%
ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	31,50%
ΠΕΔΙΝΟΙ	26,00%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 2: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία γεωγραφικού χώρου

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως φαίνεται από το σχήμα, η πλειοψηφία των παραδοσιακών οικισμών εντάσσεται στον ορεινό χώρο ενώ το συντριπτικό ποσοστό των παραδοσιακών οικισμών, δηλαδή το 75% περίπου, ανήκει στην κατηγορία των ορεινών ή ημιορεινών οικισμών. Η πληροφορία αυτή καθίσταται ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς επαληθεύει εν μέρει τη διαπίστωση (βλ. ενότητα 4.2.1) ότι οι οικισμοί που κατόρθωσαν να διατηρηθούν έως σήμερα βρίσκονται σε μεγάλο βαθμό σε περιοχές που δε δέχτηκαν έντονες πιέσεις. Όπως είναι γνωστό οι ορεινές περιοχές, λόγω του ανάγλυφου αλλά και της δυσκολίας πρόσβασης σε πολλές περιπτώσεις, μέχρι πρόσφατα δεν είχαν πιέσεις για ανάπτυξη.

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η αλλοίωση του χαρακτήρα πολλών οικισμών οφείλεται στην υπέρμετρη και χωρίς προγραμματισμό ανάπτυξη η οποία

έλαβε χώρα σε κεντρικές και κομβικές περιοχές της χώρας ενώ ταυτόχρονα την ίδια στιγμή οι λιγότερο ευνοημένες περιοχές, παραδείγματος χάριν αυτές του ορεινού χώρου, άρχισαν να εγκαταλείπονται, συμπεραίνεται αλλά και φαίνεται από τα στατιστικά στοιχεία ότι μεγάλος αριθμός των οικισμών που διατηρήθηκαν και χαρακτηρίστηκαν παραδοσιακοί ανήκουν στο συγκεκριμένο χώρο.

Με βάση την πληθυσμιακή εξέλιξη οι οικισμοί είναι δυνατόν να διακριθούν σε:

- **Συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού**
- **Συνεχώς φθίνοντος πληθυσμού**
- **Παρουσιάζοντες αυξομείωση πληθυσμού**
- **Παρουσιάζοντες αυξομείωση πληθυσμού για όλες τις δεκαετίες με αύξηση το 1991 – 2001**
- **Παρουσιάζοντες αυξομείωση πληθυσμού για όλες τις δεκαετίες με αύξηση το 1991 – 2001**

Σημειώνεται ότι η παραπάνω θεώρηση γίνεται στη βάση των απογραφών του πληθυσμού για τα εξής χρονικά διαστήματα: 1961-1981, 1981-1991, 1991-2001. Βάσει της επεξεργασίας και μελέτης των στοιχείων, σημειώνεται ότι υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό παραδοσιακών οικισμών που για όλες τις χρονικές περιόδους παρουσιάζει είτε μόνο αύξηση είτε μόνο μείωση. Αναλυτικότερα, ένα 8% των οικισμών γνωρίζει συνεχή πληθυσμιακή αύξηση ενώ διπλάσιο, 16%, είναι το ποσοστό των οικισμών που γνωρίζει συνεχή πληθυσμιακή μείωση. Όπως είναι αναμενόμενο, το μεγαλύτερο ποσοστό των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζει αυξομείωση πληθυσμού ανάμεσα στις δεκαετίες. Ωστόσο, από αυτούς που παρουσιάζουν αυξομείωση το 47% σημειώνει αύξηση την τελευταία δεκαετία ενώ το 29% παρουσιάζει πληθυσμιακή μείωση. Από τους οικισμούς που παρουσιάζουν αύξηση το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών είναι παραλιακοί οικισμοί. Σημειώνεται ότι από τους οικισμούς που παρουσιάζουν μείωση την τελευταία δεκαετία, μεγάλο ποσοστό ανήκει στην Πελοπόννησο.

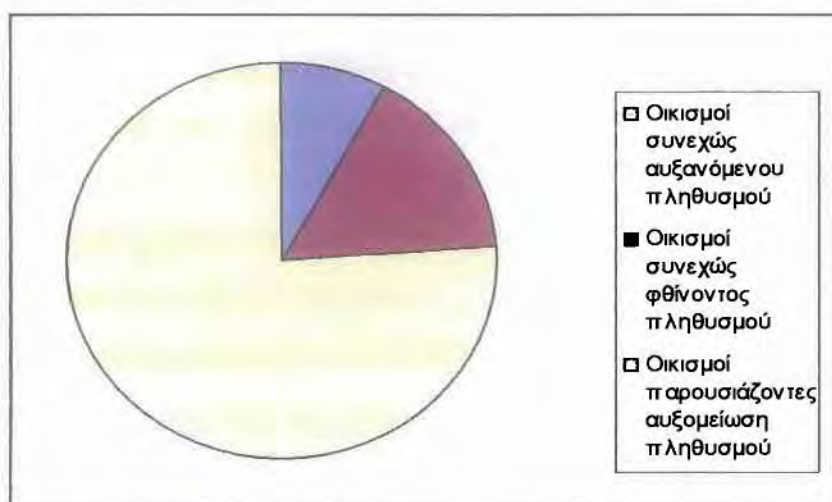
Αναλυτικότερα τα ποσοστά των οικισμών που αντιστοιχούν στην καθεμιά από τις παραπάνω κατηγορίες παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα και διάγραμμα και ο χαρακτήρας κάθε οικισμού παρουσιάζεται στο **Χάρτη 5** και στο Παράρτημα 4.

Πίνακας 2: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία βάσει της πληθυσμιακής εξέλιξης

Οικισμοί βάσει της πληθυσμιακής εξέλιξης	Ποσοστά % επί του συνολικού αριθμού των οικισμών
Συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού	8%
Συνεχώς φθίνοντος πληθυσμού	16%
Παρουσιάζοντες αυξομείωση πληθυσμού	76% (29% μείωση 1991-2001, 47% αύξηση 1991-2001)

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 3: Ποσοστά οικισμών ανά κατηγορία βάσει της πληθυσμιακής εξέλιξης

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Πρέπει να επισημανθεί ότι παρότι στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο οι οικισμοί που παρουσιάζουν συνεχή αύξηση ή μείωση είναι ανάμεικτοι, στη Βόρεια Ελλάδα δεν εντοπίζονται οικισμοί συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού (βλ. Χάρτη 5).

Επιπλέον, τονίζεται ότι από τους οικισμούς που γνωρίζουν συνεχή μείωση, το 75% αυτών χαρακτηρίζονται ορεινοί ή ημιορεινοί ενώ η αναλογία των ορεινών είναι πολύ χαμηλότερη στους πληθυσμούς που παρουσιάζουν συνεχή πληθυσμιακή αύξηση (περίπου 45%). Διαπιστώνεται λοιπόν ότι μεγάλο ποσοστό των ορεινών παραδοσιακών οικισμών που άλλοτε αποτελούσε δραστήριες πληθυσμιακές εστίες, κατά τις τελευταίες δεκαετίες

αντιμετωπίζει προβλήματα δημογραφικής ερήμωσης και οικονομικού μαρασμού (Κυρίτσης, Ταμπάκης, 2004: 275). Από την άλλη πλευρά, από τους συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού οικισμούς το μεγαλύτερο τμήμα ανήκει στο νησιωτικό χώρο

Τέλος, επισημαίνεται ότι βάσει των επεξεργασμένων στοιχείων δίνεται η δυνατότητα διαφορετικών κατηγοριοποιήσεων πληθυσμιακής εξέλιξης ανάλογα με τους στόχους του ερευνητή.

Όπως προαναφέρθηκε, είναι δυνατόν να υπάρξουν διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις του συνόλου των παραδοσιακών οικισμών, ανάλογα με τους στόχους της εκάστοτε θεώρησης. Η πλήρης ανάλυση τέτοιου είδους κατηγοριοποιήσεων ξεπερνά τα όρια της παρούσας μελέτης, για το λόγο αυτό και προκειμένου να δοθεί αφορμή για περαιτέρω προβληματισμό παρατίθενται κατωτέρω τα κριτήρια στα οποία στηρίζονται οι διαφορετικές ταξινομήσεις.

Αναλυτικότερα, οι οικισμοί δύνανται να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με: την **αναπτυξιακή δυναμική** τους, την **εποχή ανάπτυξης** τους, τα **μορφολογικά χαρακτηριστικά** του οικισμού συνολικά και του κτιριακού αποθέματος ειδικότερα, τις **οικονομικές** (κυρίως) και **κοινωνικές συνθήκες** που επηρέασαν τη μορφή του οικισμού κλπ.

Όσον αφορά τους παραδοσιακούς οικισμούς βάσει της αναπτυξιακής δυναμικής τους, κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες:

- Ο φθίνων από εγκατάλειψη και από αχρησία.
- Ο αναπτυσσόμενος και υφιστάμενος πίεση της κτηματαγοράς για ανοικοδόμηση, ανανέωση και επέκταση.
- Το ιστορικό κέντρο μιας μεγαλύτερης αστικής συγκέντρωσης, της οποίας αποτελεί ζωτικό τμήμα (Ρωμανός, 2006)

Στην παραπάνω ενότητα είναι δυνατόν να προστεθεί ακόμα μία ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα κατηγορία. Συγκεκριμένα, είναι οι οικισμοί οι οποίοι έχουν διατηρηθεί ή έχουν αναζωογονηθεί στο μεγαλύτερο βαθμό από ξένους οι οποίοι αγόρασαν σε χαμηλό κόστος τα κτίσματα που είχαν εγκαταλειφθεί, τα ανακαίνισαν και τα χρησιμοποιούν πλέον ως δεύτερη κατοικία. Επομένως αυτού του είδους ο οικισμός λειτουργεί σε μεγάλο βαθμό εποχιακά (Parageorgiou, 1981: 247).

Όσον αφορά την κατηγοριοποίηση των παραδοσιακών οικισμών με βάση την εποχή ανάπτυξης, έχει προταθεί η εξής ταξινόμηση σύμφωνα με την οποία κλασικοί τύποι είναι:

- Οικισμοί που αναπτύχθηκαν σε προκεφαλαιοκρατικές διαδικασίες. Είναι οι οικισμοί που βάσιζαν παραδοσιακά την οικονομία τους στον πρωτογενή τομέα και βρίσκονται συνήθως στην ύπαιθρο.
- Οικισμοί που γεννήθηκαν με την ανάπτυξη των πρώτων κεφαλαιοκρατικών σχέσεων παραγωγής. Είναι παραδοσιακοί οικισμοί που αναπτύχθηκαν από την προσέλευση πληθυσμού που αναζητούταν ως εργατικό δυναμικό και βρίσκονται κυρίως σε αστικό ή ημιαστικό περιβάλλον.
- Οικισμοί που γεννήθηκαν με την ανάπτυξη των κεφαλαιοκρατικών σχέσεων παραγωγής εξαιτίας της προσέλευσης των κατοίκων από τα χωριά στις πόλεις για εύρεση εργασίας μέσα στο νέο οικονομικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε και βρίσκονται κυρίως σε αστικά κέντρα (Γούλας, Λεοντόπουλος, Παπαήλια, Ρέλλια, 1978).

Σημειώνεται ότι ανάμεσα στις παραπάνω κατηγορίες υπάρχει πολιτιστική συνέχεια και επομένως πολύ συχνά είναι δύσκολο να γίνει διαχωρισμός μεταξύ τους. Ωστόσο διαφέρουν ως προς την αιτία δημιουργίας τους πράγμα που αντανακλάται συχνά και στη δομή τους.

Η ταξινόμηση βάσει των μορφολογικών χαρακτηριστικών των οικισμών είναι δυνατόν να γίνει βάσει των παρακάτω κριτηρίων:

- Τη δομή του οικισμού
- Το χαρακτήρα του συνεκτικού τμήματος
- Την οργάνωση και τη σημασία των κοινοχρήστων χώρων
- Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του κτιριακού αποθέματος

Τέλος μία προτεινόμενη ενδιαφέρουσα προσέγγιση για κατηγοριοποίηση των οικισμών, βασίζεται στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που χαρακτήριζαν τον οικισμό την εποχή που δημιουργήθηκε. Έχει παρατηρηθεί ότι σε περιοχές που λόγω στενότητας παραγωγικών πόρων υπήρχε ελάχιστη δυνατότητα για συσσώρευση κεφαλαίου ανάμεσα στους κατοίκους προέκυπταν οικισμοί με ταπεινά και ομοιογενή χαρακτηριστικά. Δηλαδή απουσίαζαν εξάρσεις που υπάρχουν σε άλλους οικισμούς με τη μορφή προβεβλημένων. Οι περιορισμένες δυνατότητες για ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων, κυρίως του πρωτογενούς τομέα, και η ανάγκη για ανάπτυξη δικτύου άτυπων κοινωνικών σχέσεων στο σύνολο των κατοίκων πχ. Αλληλοβοήθεια αντανακλάται στο δομημένο περιβάλλον που παρουσιάζει ενοποιημένη εικόνα χωρίς να ξεχωρίζουν ορισμένα ιδιωτικά κτίσματα ως

ιδιαίτερα σημαντικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της κατηγορίας αποτελούν οι περισσότεροι οικισμοί των Κυκλάδων.

Αντίθετα οικισμοί στους οποίους υπήρχε η δυνατότητα για συσσώρευση κεφαλαίου, τείνουν να χαρακτηρίζονται από ετεροβαρικότητα στην αντιληπτική εικόνα του τοπίου τους καθώς ποικίλει η προβολή μεταξύ των κτισμάτων. Συγκεκριμένα, στους οικισμούς αυτούς υπάρχουν προβεβλημένα κτίσματα όπως π.χ. αρχοντικά, που ξεχωρίζουν και επηρεάζουν τη συνολική εικόνα του οικισμού, λειτουργώντας τις περισσότερες φορές ως τοπόσημα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της κατηγορίας αποτελούν οι οικισμοί του Πηλίου όπως επίσης των Σπετσών, της Ύδρας κλπ.

4.2.3 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν μια ιδιαίτερα ευαίσθητη κατηγορία δομημένου και κοινωνικού χώρου εντός της οποίας διαπιστώνονται, ανάλογα με την περίοδο, ποικίλες και συχνά αντίθετες τάσης πληθυσμιακές μεταβολές. Συγκεκριμένα, κατά τις αρχές του 1940 οι περισσότεροι παραδοσιακοί οικισμοί παρουσιάζουν μία δυναμική όσον αφορά τον πληθυσμό τους αφού σε ποσοστό που υπερβαίνει το 70% τη συγκεκριμένη εποχή συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο πληθυσμό τους εν συγκρίσει με τις δεκαετίες που θα ακολουθήσουν. Στη συνέχεια ακολουθεί μία περίοδος απαξίωσης και εγκατάλειψης ιδιαίτερα εκείνων των παραδοσιακών οικισμών που βρίσκονται στην ύπαιθρο και η οικονομία τους βασίζεται καθαρά στον πρωτογενή τομέα, γεγονός που δικαιολογείται σε μεγάλο βαθμό από το φαινόμενο αστικοποίηση που προέκυψε από την ανάγκη των ανθρώπων για εύρεση αποδοτικότερης εργασίας (Τζιαφέτας, 1986: 101).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονισθεί ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί που είτε αφορούν τμήματα πόλεων είτε οικισμούς που χωροθετούνται κοντά στα αστικά κέντρα, σε αντίθεση με τους οικισμούς της υπαίθρου, γνωρίζουν μία πληθυσμιακή αύξηση. Ωστόσο η κατάσταση δεν σταθεροποιείται καθώς το κοινωνικό μοντέλο και οι οικονομικές τάσεις μεταβάλλονται και αποκτούν νέες μορφές οι οποίες προτείνουν ένα μοντέλο αειφόρου ανάπτυξης κατά το οποίο η οικονομική αποτελεσματικότητα όχι μόνο δεν επισκιάζει τη σημασία του περιβάλλοντος, φυσικού και δομημένου, αλλά συνδυάζεται με αυτή. Στο παραπάνω πλαίσιο ιδιαίτερα κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, διαπιστώνεται πληθυσμιακή αύξηση του μεγαλύτερου ποσοστού των παραδοσιακών οικισμών και ανατροπή της πρότερης τάσης

εγκατάλειψης αυτών. Προκειμένου να γίνει πιο εύληπτη η παραπάνω ανάλυση, παρουσιάζονται κατωτέρω οι πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών κατά τη διάρκεια των δεκαετιών. Σημειώνεται επίσης ότι για όλες τις δεκαετίες ως το 1980 υπάρχει ένα σταθερό ποσοστό παραδοσιακών οικισμών της τάξεως του 3-5% για το οποίο είτε δεν υπάρχουν στοιχεία είτε ο πληθυσμός τους είναι μηδενικός και επομένως δεν μπορεί να γίνει ανάλυση της πληθυσμιακής εξέλιξης. Τέλος αναφέρεται ότι η επεξεργασία των στοιχείων γίνεται από το 1940 ως το 1981 ανά εικοσαετίες ενώ από το 1981 και μετά γίνεται ανά δεκαετίες προκειμένου να αποκομισθεί λεπτομερέστερη πληροφορία για τις σημερινές συνθήκες.

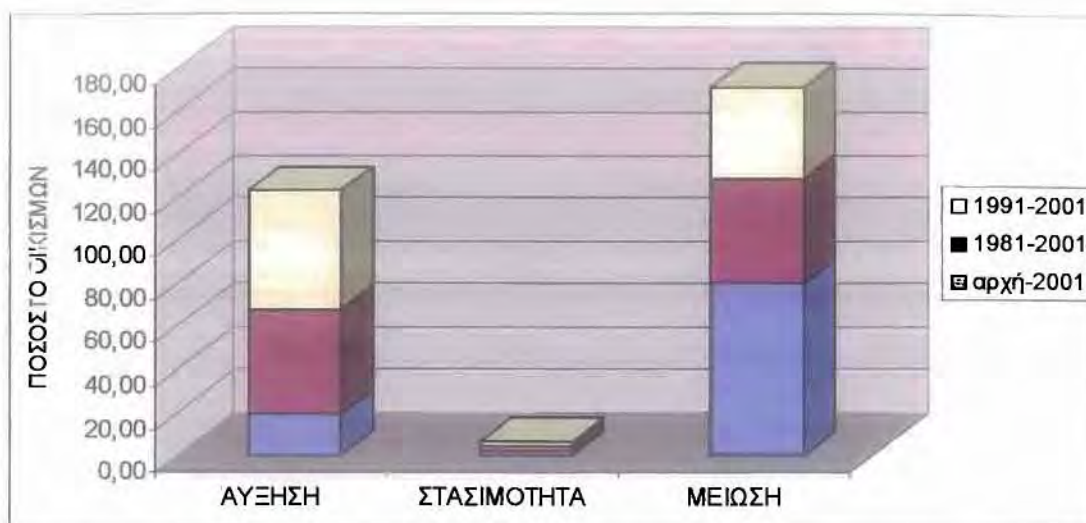
Αρχικά μελετώνται οι πληθυσμιακές μεταβολές από τη χρονολογία για την οποία διατίθενται στοιχεία για τους παραδοσιακούς οικισμούς και των δεκαετιών που ακολουθούν μέχρι σήμερα προκειμένου να φανούν διαχρονικά οι πληθυσμιακές τάσεις. Συγκεκριμένα παρατίθεται κατωτέρω ο πίνακας 3 και το διάγραμμα 4 στα οποία παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι εν λόγω τάσεις. Σημειώνεται ότι παρότι για την πλειονότητα των παραδοσιακών οικισμών ο πληθυσμός του 1940 είναι καταγεγραμμένος υπάρχει ένα ποσοστό οικισμών που δεν έχει στοιχεία για τη συγκεκριμένη χρονολογία, όπως για παράδειγμα οι οικισμοί των Δωδεκανήσων αφού δεν είχαν περιληφθεί ακόμα στο ελληνικό κράτος. Για τον παραπάνω λόγο για τους συγκεκριμένους οικισμούς ως πρώτο έτος καταγραφής στοιχείων λαμβάνεται το 1951 και για το λόγο αυτό η πρώτη κατηγορία του παρακάτω διαγράμματος δεν έχει συγκεκριμένη χρονολογία αλλά χρησιμοποιώντας τα στοιχεία του 1940 για όλους τους οικισμούς και του 1951 ή 1961 για τους οικισμούς τα στοιχεία των οποίων δεν ήταν καταγεγραμμένα νωρίτερα επιχειρείται να εξαχθεί συμπέρασμα για τη συνολική τάση των οικισμών από την πρώτη φορά που διατίθενται στοιχεία για αυτούς μέχρι σήμερα.

Πίνακας 3: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών διαχρονικά

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ	ΠΟΣΟΣΤΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ		
	ΑΥΞΗΣΗ	ΣΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΜΕΙΩΣΗ
αρχή-2001	19,09	1,34	79,57
1981-2001	48,45	2,97	48,85
1991-2001	55,2	2,13	42,67

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών διαχρονικά

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως παρατηρείται η γενική τάση που παρουσιάζεται είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παραδοσιακών οικισμών, 80%, παρουσιάζει πληθυσμιακή μείωση για την περίοδο από την αρχή των διατιθέμενων στοιχείων ως το 2001. Επομένως η μεγάλη πλειοψηφία των παραδοσιακών οικισμών εμφάνισε τη δυναμικότερη περίοδο της πριν από 60 χρόνια, ενώ σταδιακά άρχισε να γνωρίζει σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, εγκατάλειψη.

Ωστόσο η τάση αυτή φαίνεται να μεταβάλλεται, καθώς την περίοδο 1981-2001 οι οικισμοί που παρουσιάζουν πληθυσμιακή αύξηση φτάνουν σε αριθμό τους οικισμούς που εμφανίζουν πληθυσμιακή μείωση ενώ δέκα χρόνια αργότερα η κατάσταση φαίνεται να έχει ανατραπεί καθώς οι οικισμοί που αυξάνουν τον πληθυσμό τους είναι κατά 15% περίπου περισσότεροι από εκείνους που χάνουν τον πληθυσμό τους. Τέλος διαπιστώνεται ότι διαχρονικά το ποσοστό των οικισμών που παρουσιάζει σταθερότητα είναι σχεδόν μηδαμινό και κυμαίνεται μεταξύ 1% και 2,5%.

Στη συνέχεια γίνεται επεξεργασία των στοιχείων για τις επί μέρους δεκαετίες ώστε να διαπιστωθούν οι μεταβολές και ο χαρακτήρας αυτών ανά χρονική περίοδο. Σημειώνεται ότι οι πληθυσμιακές μεταβολές ανά οικισμό παρουσιάζονται στο Παράρτημα 5. ενώ προκειμένου να γίνουν πιο απτά τα αποτελέσματα, τα ποσοστά των οικισμών που υφίστανται αύξηση ή μείωση ανά χρονική περίοδο παρουσιάζονται στο **Χάρτη 6**. Στο κατωτέρω

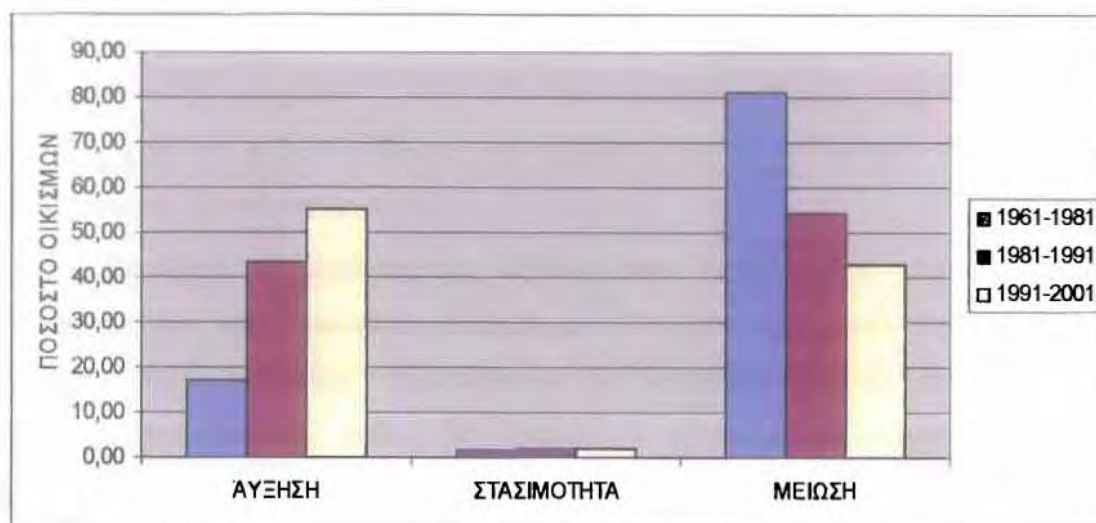
διάγραμμα παρουσιάζονται οι πληθυσμιακές μεταβολές μεταξύ των πιο πρόσφατων δεκαετιών.

Πίνακας 4: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών ανά χρονική περίοδο

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ	ΠΟΣΟΣΤΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ		
	ΑΥΞΗΣΗ	ΣΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΜΕΙΩΣΗ
1961-1981	17,36	1,52	81,13
1981-1991	43,59	2,16	54,25
1991-2001	55,2	2,13	42,67

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 5: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών ανά χρονική περίοδο

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Η περίοδος 1961 – 1981 είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για τους παραδοσιακούς οικισμούς καθώς το σύνολο σχεδόν των παραπάνω παρουσιάζει πληθυσμιακή μείωση. Η τάση αυτή οφείλεται κυρίως στην έντονη **αστικοποίηση** που χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη περίοδο αλλά και στο ρεύμα **εξωτερικής μετανάστευσης** που αναπτύχθηκε λόγω της οικονομικής ανάπτυξης στα πλαίσια της αναζήτησης βελτιωμένων συνθηκών ζωής (Κατοχιανού, 1992: 196).

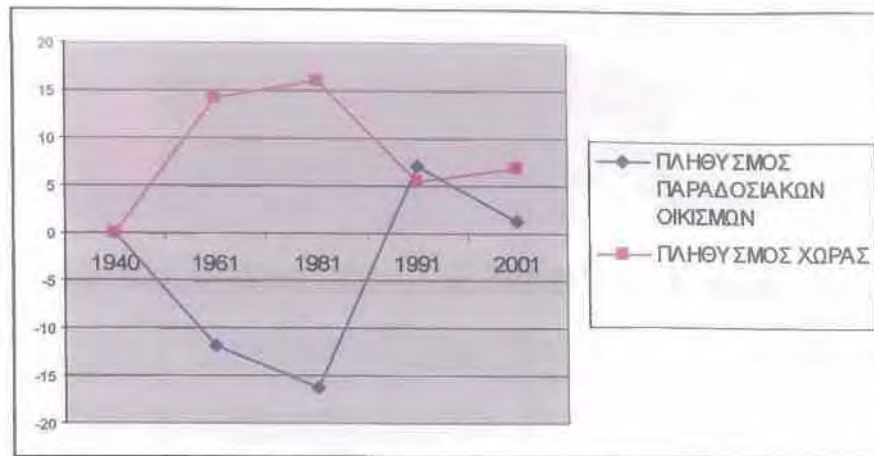
Ωστόσο τα τελευταία είκοσι χρόνια εμφανίζεται το φαινόμενο της τόνωσης των παραδοσιακών οικισμών, τουλάχιστον από την πληθυσμιακή άποψη. Συγκεκριμένα, παρότι

την εικοσαετία 1961 - 1981 πάνω από το 80% των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση, η κατάσταση αυτή ανακάμπτει σταδιακά τις δεκαετίες που ακολουθούν. Μόλις σε μία δεκαετία, 1981 - 1991, το ποσοστό των οικισμών που συνεχίζουν να χάνουν πληθυσμό ελαττώνεται κατά 30% ενώ κατά το ίδιο ποσοστό αυξάνονται οι οικισμοί που εμφανίζουν πληθυσμιακή αύξηση. Σημειώνεται ότι η παραπάνω ανάκαμψη οφείλεται σε ένα συνδυασμό συγκυριών. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1981 - 1991 επικρατεί οικονομική ύφεση. Η εξωτερική μετανάστευση αναστέλλεται ενώ ταυτόχρονα παρέχονται αυξημένες επιδοτήσεις στον πρωτογενή τομέα από την ΕΟΚ. Παράλληλα, το περιβάλλον στις πόλεις παρουσιάζει μεγάλη υποβάθμιση λόγω της ρύπανσης και οι συνθήκες ζωής σε αυτές δυσχεραίνουν. Τα παραπάνω δεδομένα, οδήγησαν στην επανακατοίκηση ή απλά επιστροφή μεγάλου μέρους του πληθυσμού στους αγροτικούς οικισμούς μεγάλο μέρος των οποίων χαρακτηρίζονται παραδοσιακοί (Κατοχianού, 1992: 196, 199).

Μία δεκαετία αργότερα, 1991 - 2001, η πληθυσμιακή αύξηση αφορά πάνω από το 55% των παραδοσιακών οικισμών με αποτέλεσμα όλο και λιγότεροι οικισμοί να υφίστανται τον κίνδυνο της ερήμωσης. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις νέες προοπτικές που αναδείχτηκαν για τους παραδοσιακούς οικισμούς από το ενδιαφέρον που προέκυψε για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού (βλ. 2.4).

Συνολικά, η πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών της χώρας, παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα. Τονίζεται ότι κατά την επεξεργασία των πληθυσμιακών στοιχείων, εξαιρέθηκαν τα τμήματα πόλεων που χαρακτηρίζονται παραδοσιακοί οικισμοί, καθώς δεν διατίθενται πληθυσμιακά στοιχεία αποκλειστικά για αυτούς παρά μόνο για την πόλη στην οποία εντάσσονται. Επομένως η ανάλυση θα αλλοιωνόταν σε σημαντικό βαθμό αν χρησιμοποιούνταν οι πληθυσμοί του συνόλου της πόλης αφού συμβαίνει συχνά ο πληθυσμός συνολικά της πόλης να αυξάνει ενώ αντίθετα ο πληθυσμός του τμήματος που χαρακτηρίζεται παραδοσιακό να φθίνει.

Διάγραμμα 6: Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Ελλάδας

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Οι αναλύσεις που έγιναν ανωτέρω φαίνεται να επιβεβαιώνονται και με το συγκεκριμένο διάγραμμα, καθώς, ως το 1981 η γενική τάση είναι η μείωση του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών, σε αντίθεση με την πληθυσμιακή εξέλιξη της χώρας, εξαιτίας κυρίως της αστικοποίησης όπως αναφέρθηκε, ενώ με την αύξηση του ενδιαφέροντος για την πολιτιστική κληρονομιά από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα οι οικισμοί φαίνεται να ανακάμπτουν.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών ανά περιφέρεια παρουσιάζεται στο **Χάρτη 7** και αναλύεται εκτενώς στην ενότητα 4.3.

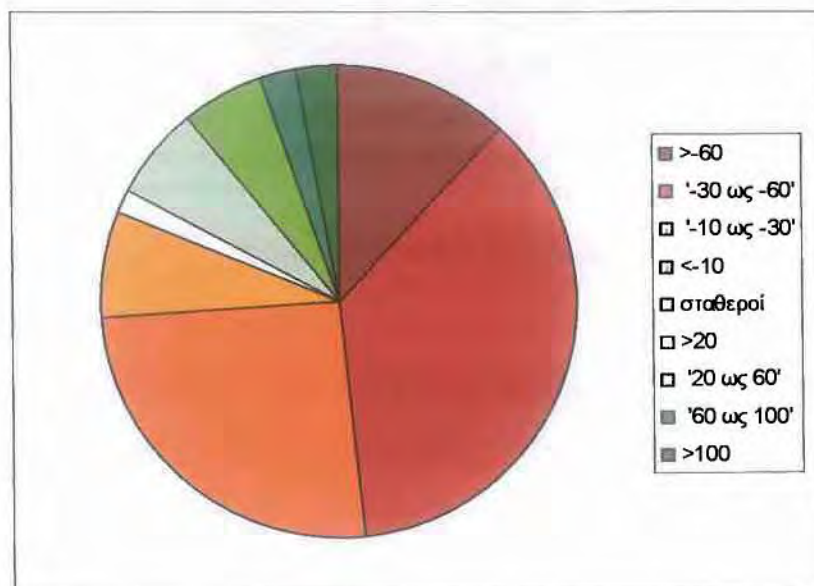
Τα ποσοστά πληθυσμιακών μειώσεων και αυξήσεων ανά δεκαετία παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω έτσι ώστε να είναι δυνατή η συγκριτική μελέτη του ύψους των μεταβολών μεταξύ των δεκαετιών.

Πίνακας 5: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1961-1981

% ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ 1961-1981	ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
>-60	11,85
'-30 ως -60'	36,36
'-10 ως -30'	25,62
<-10	7,3
σταθεροί	1,52
>20	6,47
'20 ως 60'	5,51
'60 ως 100'	2,62
>100	2,75

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 7: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1961-1981

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως είναι εμφανές, πέραν του γεγονότος ότι η πλειοψηφία των οικισμών παρουσιάζει μείωση κατά την εικοσαετία 1961-1981 όπως αναφέρθηκε, αξιοσημείωτο είναι ότι σχεδόν το 50% των οικισμών εμφανίζουν πληθυσμιακή μείωση μεγαλύτερη από 30%.

Επιπλέον το ύψος των αυξήσεων δεν κυμαίνεται στα αντίστοιχα υψηλά ποσοστά των μειώσεων. Δηλαδή όχι μόνο το ποσοστό των μειώσεων υπερβαίνει κατά πολύ αυτό των αυξήσεων αλλά ταυτόχρονα είναι πολύ πιο δραστικό και δυναμικό αφού γίνεται σε ποσοστά υπερδεκαπλάσια από τα αντίστοιχα ποσοστά των αυξήσεων. Σημειώνεται ότι βασικό ρόλο που συντέλεσε στην παραπάνω μείωση ήταν σε ένα βαθμό ο εμφύλιος πόλεμος, του οποίου τα αποτελέσματα συνεχίστηκαν για χρόνια αργότερα και ο οποίος γενικώς άδειασε τα χωριά (Λάββας, 1982: 129) αλλά κυρίως η εξωτερική μετανάστευση και το ρεύμα αστικοποίησης που χαρακτηρίζουν την περίοδο (Τζιαφέτας, 1986: 101).

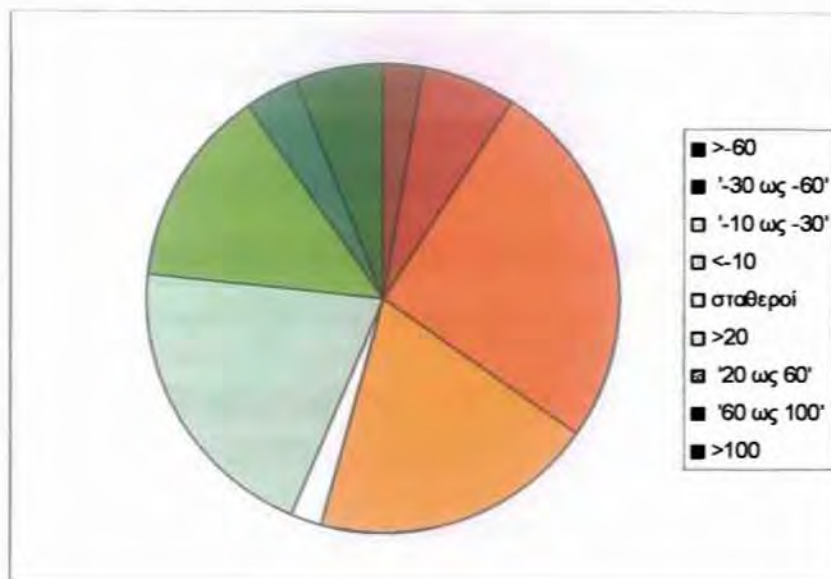
Αντίστοιχα για την περίοδο 1981-1991:

Πίνακας 6: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1981-1991

% ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ 1981-1991	ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
>-60	2,7
'-30 ως -60'	6,34
'-10 ως -30'	25,64
<-10	19,57
σταθεροί	2,16
<20	20,38
'20 ως 60'	13,5
'60 ως 100'	3,51
>100	6,21

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 8: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1981-1991

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Παρά το γεγονός ότι οι οικισμοί που υφίστανται πληθυσμιακή μείωση εξακολουθούν και για τη συγκεκριμένη δεκαετία να υπερβαίνουν σε αριθμό αυτούς που παρουσιάζουν αύξηση, το ποσοστό τους είναι κατά 30% μικρότερο από αυτό της προηγούμενης περιόδου. Επιπροσθέτως παρατηρείται ότι τα ποσοστά μείωσης του πληθυσμού δεν κυμαίνονται σε τόσο υψηλά επίπεδα σε σχέση με την περίοδο 1961-1981 ενώ αντιθέτως τα ποσοστά των αυξήσεων ενισχύονται γεγονός που αποδεικνύει τη μεταβολή της τάσης της πληθυσμιακής μείωσης. Επομένως διαπιστώνεται μία τόσο **ποσοτική** όσο και **ποιοτική** διαφορά όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη των δύο προαναφερόμενων χρονικών περιόδων, γεγονός που δικαιολογείται από την μεταστροφή της πολιτικής που αφορά την οικονομία και την ανάπτυξη (ανάσχεση εξωτερικής μετανάστευσης, αυξημένες επιδοτήσεις από την ΕΟΚ στον πρωτογενή τομέα) αλλά και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος των αστικών κέντρων (Κατοχιανού, 1992: 196, 199).

Όσον αφορά την περίοδο 1991-2001 η κατάσταση φαίνεται να έχει αντιστραφεί πλήρως σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους. Συγκεκριμένα παρατίθενται κατωτέρω τα αντίστοιχα στοιχεία:

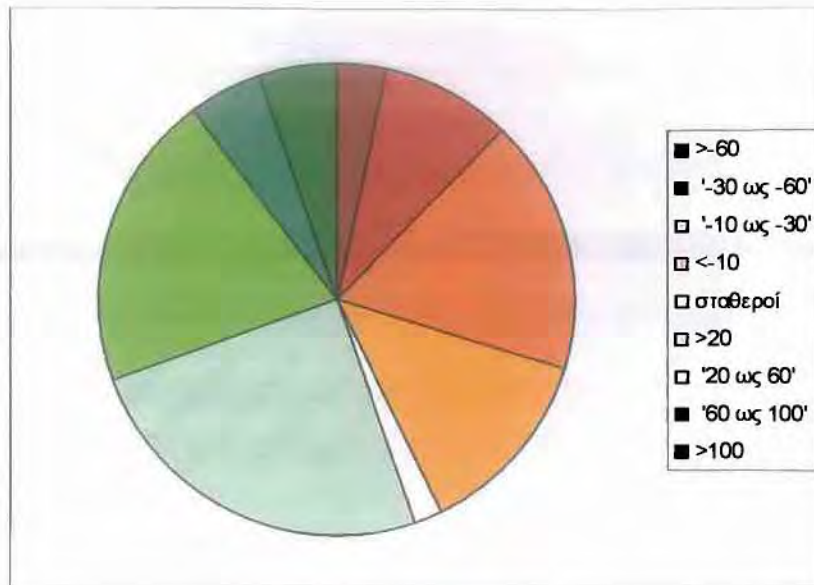
Πίνακας 7: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1981-1991

% ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ 1991-2001	ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
>-60	3,47
'-30 ως -60'	8,8
'-10 ως -30'	17,33
<-10	13,07
σταθεροί	2,13
<20	24,67
'20 ως 60'	20,13
'60 ως 100'	5,07
>100	5,33

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Η τάση που αναπτύχθηκε τη δεκαετία 1981-1991 φαίνεται να ενισχύεται και να εξελίσσεται κατά την περίοδο 1991-2001, δηλαδή το ποσοστό των οικισμών που παρουσιάζει θετική πληθυσμιακή μεταβολή συνεχίζει να αυξάνεται, υπερβαίνοντας μάλιστα για πρώτη φορά το αντίστοιχο ποσοστό των οικισμών που εμφανίζουν πληθυσμιακή μείωση. Επιπρόσθετα αυξάνεται σε σημαντικό βαθμό το ύψος των θετικών μεταβολών και ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών στους οποίους αναφέρονται αυτές οι μεταβολές. Συγκεκριμένα, ένα μεγάλο ποσοστό παραδοσιακών οικισμών της τάξεως του 30% παρουσιάζει αύξηση μεγαλύτερη από 20% ενώ λίγοι είναι πλέον οι οικισμοί που παρουσιάζουν μεγάλα ποσοστά μειώσεων.

Διάγραμμα 9: Ύψος πληθυσμιακών μεταβολών των παραδοσιακών οικισμών για την περίοδο 1991-2001

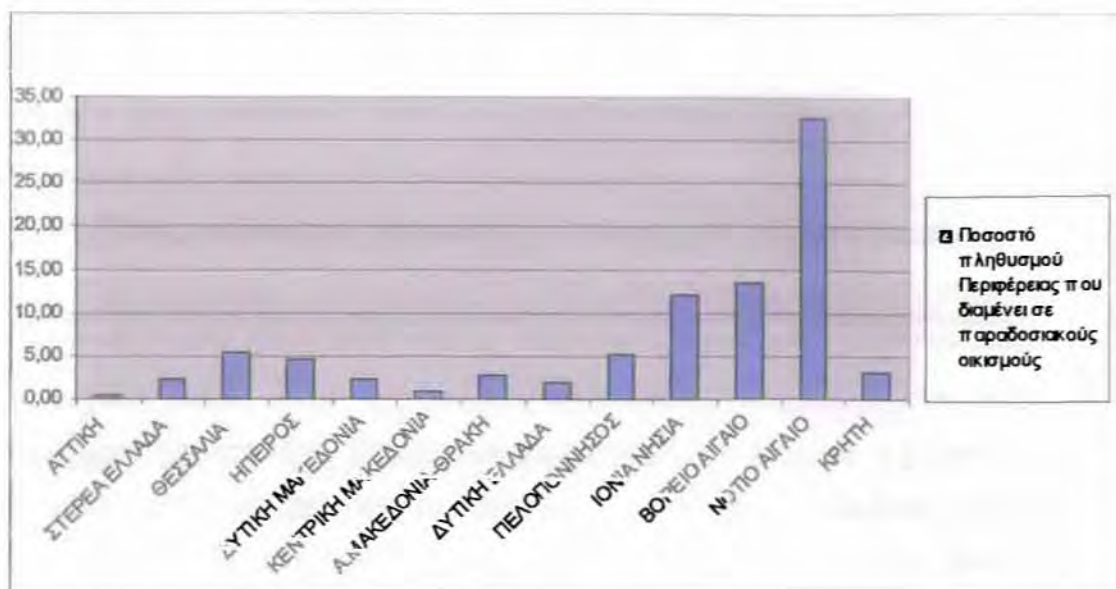

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ίδια Επεξεργασία

Συγκεντρωτικά φαίνεται ότι παρότι για ένα μεγάλο διάστημα, η παρακμή των παραδοσιακών οικισμών ήταν εμφανής από την άποψη της πληθυσμιακής αποψίλωσης και φαινόταν μη αναστρέψιμη, καθώς μεγάλο ποσοστό οικισμών γνώρισε εγκατάλειψη, τα τελευταία είκοσι χρόνια η κατάσταση έχει μεταβληθεί. Η στροφή του ενδιαφέροντος σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο προς την πολιτιστική κληρονομιά και η συνειδητοποίηση της αξίας της συνέβαλαν μέσω προγραμμάτων, κινήτρων και άλλων μηχανισμών (βλ. στην ανάκαμψη και αναζωογόνηση των παραδοσιακών οικισμών.

Όσον αφορά την κατανομή του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών κατά περιφέρειες σήμερα η κατάσταση διαμορφώνεται όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 10: Ποσοστό πληθυσμού Περιφέρειας που κατοικεί σε παραδοσιακούς οικισμούς

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως παρατηρείται, όπως και η κατανομή των παραδοσιακών οικισμών έτσι και το ποσοστό του πληθυσμού ανά περιφέρεια που διαμένει σε παραδοσιακούς οικισμούς, παρουσιάζουν μεγάλη ανομοιογένεια μεταξύ των περιφερειών. Συγκεκριμένα στο Νότιο Αιγαίο πάνω από το 30% του πληθυσμού κατοικεί σε παραδοσιακούς οικισμούς ενώ ακολουθούν οι περιφέρειες Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων με ποσοστά που πέφτουν στο μισό περίπου από το αντίστοιχο του Νοτίου Αιγαίου. Οι υπόλοιπες περιφέρειες ακολουθούν με πολύ χαμηλότερα ποσοστά.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί, είναι ότι σε μεγάλο βαθμό δεν υπάρχει αναλογία μεταξύ του αριθμού των παραδοσιακών οικισμών σε μία περιφέρεια και του ποσοστού του πληθυσμού της που κατοικεί σε αυτούς.

Ειδικότερα, όπως έχει αναλυθεί (βλ. 4.2.1) ο μεγαλύτερος αριθμός παραδοσιακών οικισμών, συγκεντρώνεται σε ποσοστό που υπερβαίνει το 80%, κατά σειρά μεγέθους, στις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Κρήτης, Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων. Ωστόσο όπως φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα πέραν από την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου που παρουσιάζει το μεγαλύτερο αριθμό παραδοσιακών οικισμών και κατά αντιστοιχία το μεγαλύτερο ποσοστό πληθυσμού που κατοικεί σε παραδοσιακούς οικισμούς, οι Περιφέρειες που βρίσκονται στις πρώτες θέσεις όσον αφορά τον αριθμό των οικισμών δεν είναι οι ίδιες με αυτές που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο πληθυσμό.

Επομένως εξάγεται το συμπέρασμα ότι σε πολλές περιπτώσει μεγαλύτερο ποσοστό οικισμού συγκεντρώνεται σε μικρότερο αριθμό οικισμών και επομένως οι παραδοσιακοί οικισμοί κάποιων περιφερειών είναι πιο δυναμικοί ενώ άλλοι πιο “ασθενείς”. Αυτό οφείλεται όχι μόνο στη γεωγραφική θέση και προσβασιμότητα αλλά και στις διάφορες ενέργειες ανάδειξης των οικισμών από πλευράς της πολιτείας.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί η ιδιομορφία μεγάλου αριθμού παραδοσιακών τουριστικών οικισμών. Συγκεκριμένα, ενώ ένα πλήθος οικισμών κατά την απογραφή παρουσιάζει πολύ μικρό πληθυσμό τις τουριστικές περιόδους ο πληθυσμός αυτός αυξάνεται σε μεγάλο βαθμό, λόγω της μαζικής προσέλευσης τουριστών. Έτσι, παρατηρείται το φαινόμενο για τον ίδιο οικισμό να παρουσιάζει το χειμώνα π.χ. από τη μια εικόνα εγκαταλειμμένου οικισμού και το καλοκαίρι να είναι υπερκορεσμένος, ή το αντίστροφο. Η ορθολογική διαχείριση και ο προγραμματισμός παίζουν σπουδαίο ρόλο σε αυτή την περίπτωση.

4.2.4 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στην παρούσα ενότητα προσεγγίζεται η εικόνα των ελληνικών παραδοσιακών οικισμών. Είναι φανερό ότι στα πλαίσια της παρούσας μελέτης δεν μπορεί να αναλυθεί διεξοδικά η φυσιογνωμία όλων των ελληνικών παραδοσιακών οικισμών λόγω της μεγάλης ποικιλομορφίας που τη χαρακτηρίζει. Εντούτοις, θα σκιαγραφηθεί μία γενικότερη τυπολογία αφού πρώτα γίνει αναφορά στα κοινά γνωρίσματα των εν λόγω οικισμών συνολικά.

Στην Ελλάδα η οικιστική δομή εξελίχθηκε έχοντας ως υπόβαθρο φυσικές ή συστηματικές διεργασίες που ευνοούσαν το πρότυπο οργάνωσης του χώρου σε μικρούς οικισμούς, όπου εντάσσεται αρμονικά στη φύση και δεν απαιτείται χρήση τροχοφόρου για τις μετακινήσεις εντός του οικισμού. Το πρότυπο αυτό απεικονίζεται χαρακτηριστικά στους παραδοσιακούς οικισμούς (Θεοδωράκη-Πάτση, 2003: 66). Συγκεκριμένα στην Ελλάδα έχει υποστηριχθεί ότι το σχέδιο των παραδοσιακών οικισμών προέκυψε από κυριολεκτικά παραδοσιακό και νεοκλασικού σχεδιασμό, οι οποίοι ορίζονται αντίστοιχα από τη φυσική ή συστηματική οργάνωση των χρήσεων γης και την εποχή εφαρμογής τους:

- Παραδοσιακό, σε υφιστάμενους οικισμούς το 1923, που βασίζεται σε φυσικές διανομές δηλαδή στην οργανική ανάπτυξη (βλ. Εικόνα 1).

- Νεοκλασικό (κυρίως Ιπποδάμειο), σε υφιστάμενους οικισμούς το 1923 καθώς και μεταγενέστερους και επεκτάσεις, που βασίζονται σε συστηματικές διανομές και αφορούν κυρίως τμήματα πόλεων (βλ. Εικόνα 2) (Θεοδωράκη-Πάτση, 2003: 66).

Εικόνα 1: Οργανική ανάπτυξη, Οία Σαντορίνης

Πηγή: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2009

Εικόνα 2: Ιπποδάμειο σύστημα, Ναύπλιο

Πηγή: Δήμος Ναυπλίου, 2009

Κοινό στοιχείο του οικιστικού δικτύου για τους παραδοσιακούς οικισμούς και των δύο περιπτώσεων είναι η οργάνωσή του σε ακτίνες απόστασης πεζού.

Αναλυτικότερα, η ανάπτυξη των κοινοχρήστων χώρων είναι συνήθως οργανική ενώ δυναμικό στοιχείο οργάνωσης των περισσότερων παραδοσιακών οικισμών αποτελεί συνήθως η πλατεία, ή επί μέρους ανοικτοί χώροι, ως χώρος κοινωνικοποίησης και σημείο συνάντησης του κοινού η οποία χωροθετείται συχνά στο κέντρο και σε κάθε περίπτωση είναι σε ακτίνα απόστασης πεζού από τις κατοικίες, συγκεντρώνοντας σε γενικές γραμμές βασικές λειτουργίες όπως εμπόριο, διοίκηση και χώροι λατρείας. Επιπρόσθετα, οι αυλές, ανεξαρτήτως μεγέθους και βαθμού εσωστρέφειας ή εξωστρέφειας χαρακτηρίζουν μεγάλο αριθμό παραδοσιακών οικισμών (Τζελέπης, 1977: 11 - 18).

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό αποτελεί η μορφή και λειτουργία του οδικού δικτύου στις περιπτώσεις που αυτό διέρχεται μέσα από τον οικισμό. Το οδικό δίκτυο λειτουργεί ως ο άμεσος υπαίθριος χώρος κοινωνικοποίησης ο οποίος συνδέεται από στενές λωρίδες αυτοκινήτων, πεζοδρόμων και προαυλίων ενώ τα πλάτη των οδών είναι μικρά (Θεοδωράκη-Πάτση, 2003: 63).

Πέρα από τα κοινά χαρακτηριστικά των παραδοσιακών οικισμών, το έντονα διαφοροποιημένο τοπίο του Ελλαδικού χώρου σε συνδυασμό με τις ποικίλες ιστορικές και πολιτισμικές επιρροές, οδήγησαν στην ανάπτυξη οικισμών με μοναδικά χαρακτηριστικά. Εντούτοις τα χαρακτηριστικά αυτά είναι δυνατόν κατά κάποιο τρόπο να ομαδοποιηθούν σε επί μέρους ενότητες με στόχο την παρουσίαση των αποκλίσεων ή παραλλαγών σε σχέση με το γενικό πρότυπο που παρουσιάστηκε παραπάνω. Περαιτέρω ανάλυση γίνεται στην ενότητα 4.3 'Ανάλυση ανά περιφέρεια'.

Τέλος ως **ιδιαιτέρη ενότητα** πρέπει να αναφερθούν τα τμήματα των πόλεων που χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακά. Τα συγκεκριμένα τμήματα αποτελούν συνήθως το κέντρο στο οποίο βασίστηκε η ανάπτυξη της μετέπειτα πόλης και σήμερα είτε εξακολουθεί να αποτελεί ζωτικό πυρήνα της πόλης είτε έχει εν μέρει εγκαταλειφθεί ή υποβαθμιστεί καθώς οι λειτουργίες που άλλοτε συγκέντρωνε μεταφέρθηκαν σε άλλη χωρική ενότητα

4.3 ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Προκειμένου να γίνει μία πιο ολοκληρωμένη και συστηματική μελέτη για τους παραδοσιακούς οικισμούς της χώρας επιλέγεται να γίνει σχετική ανάλυση σε επίπεδο Περιφέρειας. Η σειρά με την οποία θα παρουσιαστούν οι Περιφέρειες γίνεται βάσει του αριθμού των παραδοσιακών οικισμών, επομένως αρχικά αναλύονται οι περιφέρειες που συγκεντρώνουν τους περισσότερους παραδοσιακούς οικισμούς. Επιπρόσθετα τονίζεται ότι

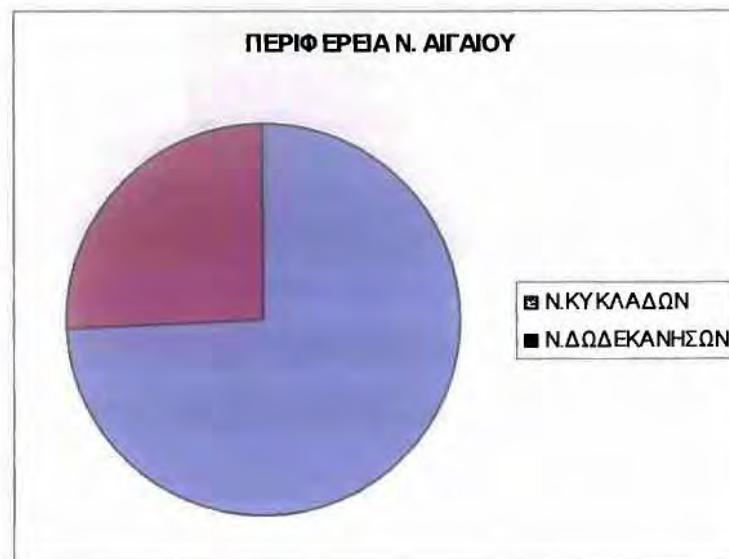
από την παρακάτω ανάλυση εξαιρούνται τα ιστορικά κέντρα και τμήματα των πόλεων καθώς τόσο ο χαρακτήρας τους όσο και η δυναμική τους διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από τους παραδοσιακούς οικισμούς, και αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία. Επιπρόσθετα δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία που να αφορούν αποκλειστικά τα τμήματα αυτά καθώς τα στοιχεία της στατιστικής αφορούν ολόκληρη την πόλη στην οποία εντάσσονται.

4.3.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Όπως έχει αναφερθεί η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει το μεγαλύτερο αριθμό παραδοσιακών οικισμών σε όλη τη χώρα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ως παραδοσιακοί έχουν χαρακτηριστεί συνολικά 212 οικισμοί, 165 οικισμοί του Νομού Κυκλάδων και 47 του Νομού Δωδεκανήσου (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή των οικισμών φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί αλλά και στο **Χάρτη 1** και **Χάρτη 3**.

Διάγραμμα 11: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, Ιδία Επεξεργασία

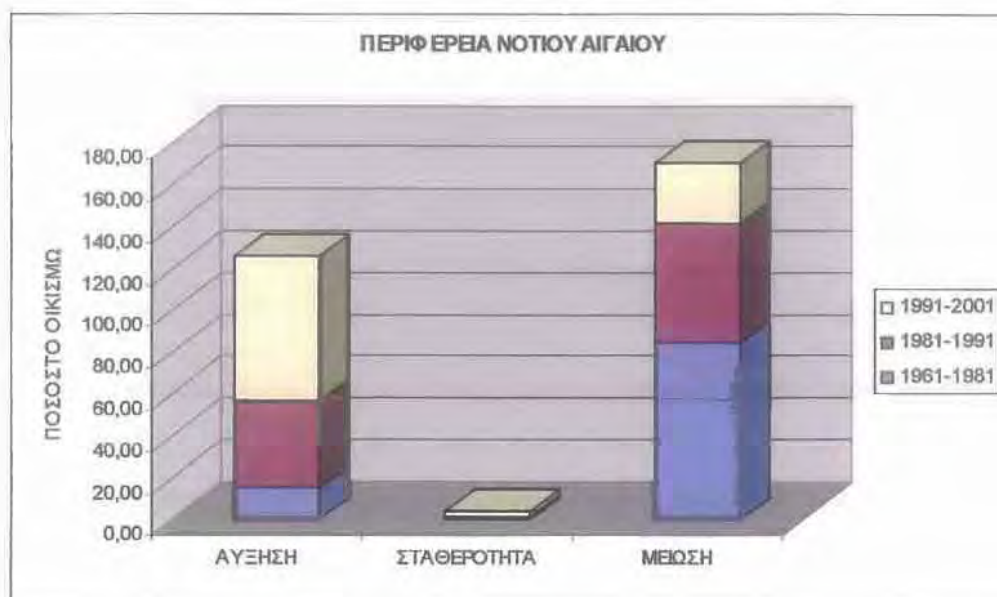
Όπως παρατηρείται ο Νομός Κυκλάδων συγκεντρώνει τη πλειοψηφία των παραδοσιακών οικισμών ενώ μεταξύ των ΟΤΑ μεγαλύτερο αριθμό παραδοσιακών οικισμών

συγκεντρώνουν οι Δήμοι Άνδρου και Εξωμβούργου με 16 και 26 χαρακτηρισμένους παραδοσιακούς οικισμούς αντίστοιχα, όπως φαίνεται στο **Χάρτη 8**.

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών που ανήκουν στην Περιφέρεια, αναφέρεται ότι εξετάζεται η χρονική περίοδος από το 1961-2001. Αναλυτικότερα οι πληθυσμιακές μεταβολές ανά χρονική περίοδο παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 12: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ν. Αιγαίου ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως παρατηρείται η Περιφέρεια ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό το μοντέλο των συνολικών παραδοσιακών οικισμών της χώρας (βλ.4.2.3) καθώς, ενώ αρχικά, την περίοδο 1961-1981, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζουν μείωση, η κατάσταση αυτή σταδιακά μεταβάλλεται και αντιστρέφεται τελικά την τελευταία δεκαετία, γεγονός που παρουσιάζει το ενδιαφέρον προς τους παραδοσιακούς οικισμούς της Περιφέρειας και την αναγνώριση της αξίας τους και επομένως την ενίσχυση της δυναμικής τους.

Συνολικά και προκειμένου να γίνει συγκριτική ανάλυση παρατίθεται το κατωτέρω διάγραμμα στο οποίο παρουσιάζεται αθροιστικά η εξέλιξη του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας, του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας και της Χώρας.

Διάγραμμα 13: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ν. Αιγαίου

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως παρατηρείται, οι μεταβολές του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας είναι πολύ πιο έντονες τόσο από αυτές του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας όσο και από αυτές της Χώρας. Επίσης σημείο προβληματισμού αποτελεί το γεγονός ότι παρότι την εικοσαετία 1961-1981 και η Περιφέρεια και η Χώρα εμφανίζουν αυξητικές τάσεις ο συνολικός πληθυσμός των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζει σημαντική μείωση, για να έρθει μία δεκαετία αργότερα να αυξηθεί με ρυθμούς σχεδόν διπλάσιους εν συγκρίσει τόσο με αυτούς της Περιφέρειας όσο και της Χώρας.

Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι παρότι την δεκαετία 1991-2001 όπως φαίνεται στο προηγούμενο διάγραμμα η πλειοψηφία των οικισμών παρουσιάζει πληθυσμιακή αύξηση ο συνολικός πληθυσμός των οικισμών παρουσιάζει μείωση γεγονός που υποδεικνύει ότι ο ρυθμός μείωσης αρκετών οικισμών είναι πολύ μεγαλύτερος από το ρυθμό αύξησης της πλειοψηφίας των οικισμών και οι οικισμοί που παρουσιάζουν μείωση συγκεντρώνουν μεγαλύτερο πληθυσμό από αυτούς που παρουσιάζουν αύξηση.

Τέλος σημειώνεται ότι σήμερα το 33% του πληθυσμού της Περιφέρειας κατοικεί σε οικισμούς που έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί γεγονός που αποδεικνύει ότι ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού επηρεάζεται από την πολιτική που ασκείται σχετικά με τους εν λόγω οικισμούς.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Οι παραδοσιακοί οικισμοί της περιφέρειας παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία ως προς το μέγεθος, το χαρακτήρα και τη θέση τους στο οικιστικό δίκτυο.

Ωστόσο συνολικά, οι οικισμοί είναι εγκατεσπαρμένοι και, στα μεγαλύτερα νησιά παρουσιάζουν γραμμική ανάπτυξη κατά μήκος της παράκτιας ζώνης εξυπηρετώντας τόσο τις ανάγκες στέγασης των μόνιμων κατοίκων όσο και έμμεσα την τουριστική παραθεριστική ζήτηση. Σε αυτό το σημείο θεμιτή κρίνεται η διάκριση σε δύο ενότητες: τους οικισμούς των Κυκλάδων και τους οικισμούς των Δωδεκανήσων.

Αναλυτικότερα, η πλειοψηφία των παραδοσιακών οικισμών της **πρώτης** ενότητας, και ιδιαίτερα οι οικισμοί που δημιουργήθηκαν πριν από το 1960, αναπτύχθηκε στο εσωτερικό των νησιών εξαιτίας του φόβου των πειρατών. Συνήθως οι οικισμοί αναπτύσσονται σε σημεία με κλίση ενώ τα κτίσματα τοποθετούνται βαθμιδωτά (Μιχαηλίδης, 1979:53-63). Η ανάπτυξή τους, ως επί το πλείστον χαρακτηρίζεται οργανική όπως ορίζεται και από το γενικό πρότυπο. Το κτιριακό απόθεμα εμφανίζεται σαν ομογενοποιημένη ενότητα παρά την εντυπωσιακή πολλαπλότητα των κτισμάτων που το απαρτίζουν. Τα κτίσματα είναι συνήθως μικρού μεγέθους, κατά κανόνα λευκά και στεγάζονται με δώμα (βλ. Εικόνα 3 και 4). Οι κοινόχρηστοι χώροι των οικισμών έχουν περιορισμένα γεωμετρικά μεγέθη και οι πλατείες σε πολλές περιπτώσεις προκύπτουν από τοπικές διευρύνσεις του δικτύου και εμφανίζονται με τη μορφή πλατώματος(βλ. Σχέδιο 1). Βασικό χαρακτηριστικό των εν λόγω οικισμών είναι η ευρύτητα και η σχετική διαφάνεια της ζώνης του ημιδημόσιου χώρου (βλ. Σχέδιο 2) (Radford και Clark, 1979: 64 - 80).

Εικόνα 3 : Ιος

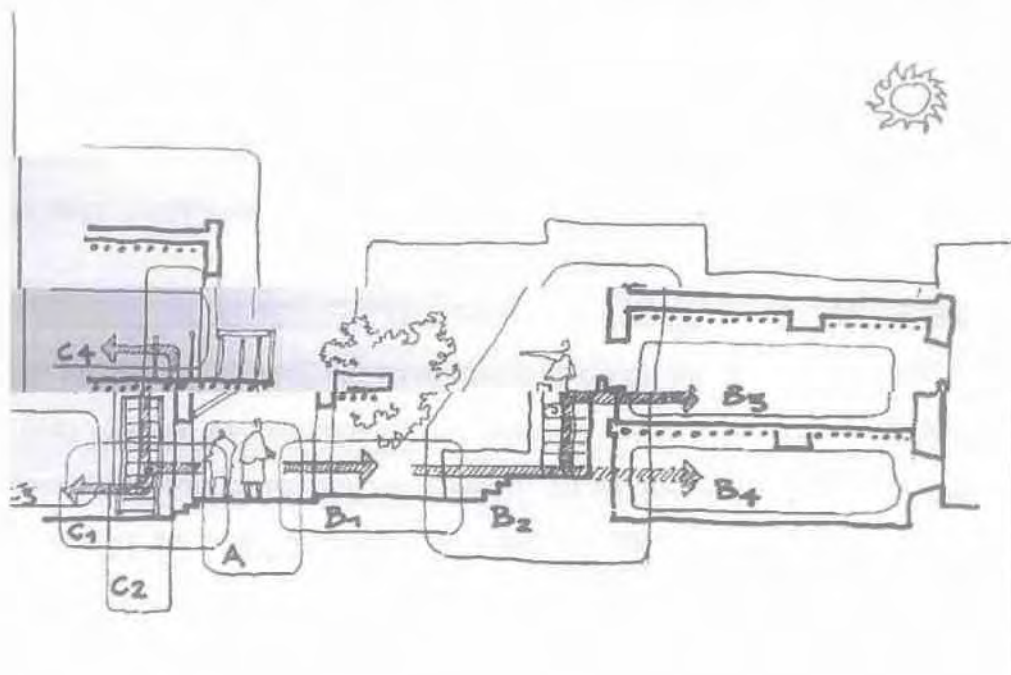
Πηγή: <http://www.travelcyclades.gr/ios-photos/ios-greece.jpg>

Σχέδιο 1: Αντληπτική εικόνα του εσωτερικού του οικισμού της Νάξου

Πηγή: Πολυχρονιάδης, Χατζημιχάλης, 1979:88, 91

Σχέδιο 2: Γενική αίσθηση του δημόσιου και ημιδημόσιου χώρου στις Κυκλάδες

Πηγή: Πολυχρονιάδης, Χατζημηχάλης, 1979: 88, 91

Γενικά αναφέρεται ότι όλοι οι οικισμοί των Κυκλάδων αποτελούν μια ενότητα που χαρακτηρίζει το γεωγραφικό χώρο, με εξαίρεση τη Σαντορίνη, όπου τα ειδικά γεωλογικά δεδομένα έχουν διαμορφώσει έναν ιδιαίτερο φυσικό χώρο και ορισμένα ειδικά χαρακτηριστικά στο δομημένο περιβάλλον (Αντωνόπουλος, Αντωνακάκης, Αντωνακάκη, Δεσύλλα, Χατζημηχάλης, 1975: 125).

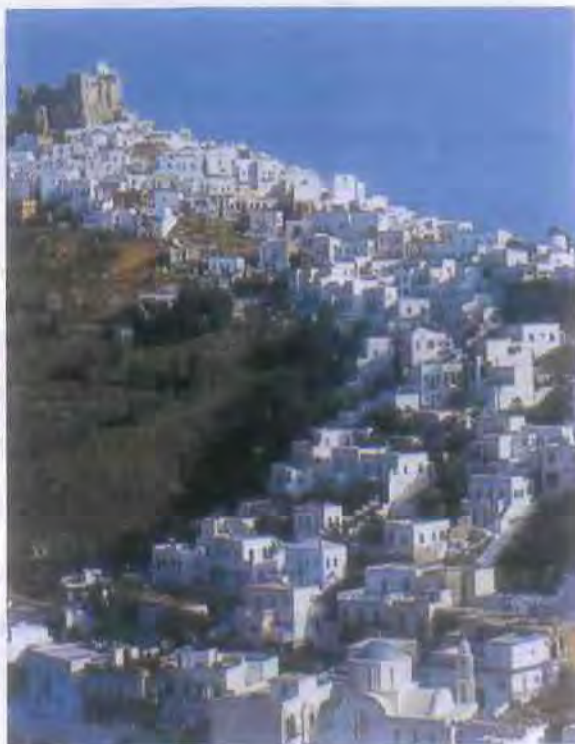
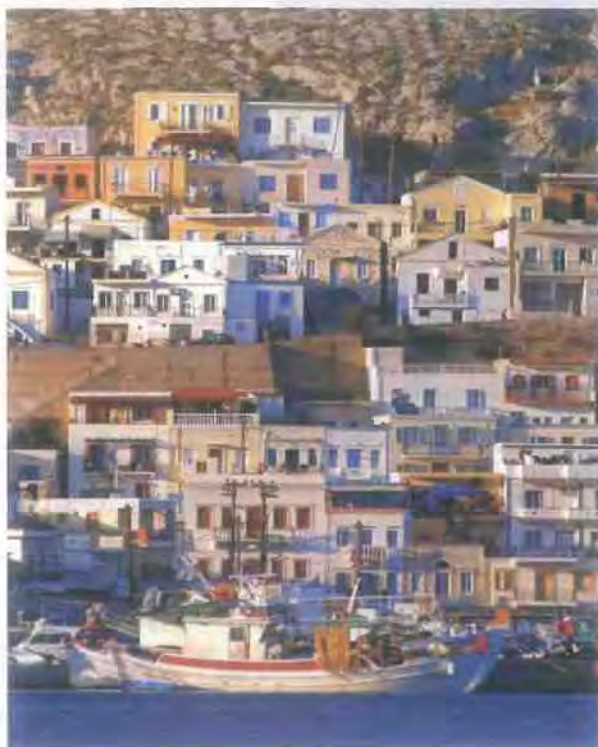
Εικόνα 4: Νάουσα Πάρου

Πηγή: www.paros-houses.eu/gr/paros_naoussa.html

Σχετικά με τους οικισμούς της δεύτερης ενότητας σημειώνεται αρχικά, η πολυμορφία που χαρακτηρίζει το έδαφος, με κύριο γνώρισμα την ορεινή διαμόρφωση. Επίσης υπάρχει διαφορά όσον αφορά το φυσικό περιβάλλον μεταξύ των παραδοσιακών οικισμών, αφού ορισμένα νησιά έχουν πλούσια βλάστηση ενώ άλλα είναι άγονα. Από χρονολογική άποψη, οι περισσότεροι σημερινοί παραδοσιακοί οικισμοί των Δωδεκανήσων ανήκουν στην μεταβυζαντινή κυρίως περίοδο. Από άποψη πολεοδομίας, τα παλαιότερα τμήματα των οικισμών έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά κοινά γνωρίσματα: πυκνή δόμηση, δρόμους στενούς και δαιδαλώδεις και ελάχιστους κοινόχρηστους χώρους, παρουσιάζοντας γενικά μια εικόνα πιο κλειστή και εσωστρεφή σε σχέση με τις Κυκλάδες (Φιλιππίδης, 2003: 131 - 144). Συχνά αναπτύσσονται σε έντονες κλίσεις με αμφιθεατρική διάταξη και δεσπόζουσα θέση του κάστρου στην κορυφή. Τα κτίσματα όπως και στις Κυκλάδες έχουν κυβικούς όγκους με απλή κάτοψη και επίπεδες στέγες. Χαρακτηριστικά είναι επίσης τα μικρά ανοίγματα. Τέλος σημειώνεται ότι τα υλικά που χρησιμοποιούνται είναι η πέτρα, ο πυλός, το ξύλο και ο ασβέστης (Μουτσοπούλου, 1975: 116).

Εικόνα 5: Κάλυμνος και Αστυπάλαια

Πηγή: <http://www.radiokalymnos.com/> και <http://cms.elladorama.gr/>, 2009

Όσον αφορά τις κινήσεις για την ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών σημειώνεται ότι παρά την αναγνώρισή τους και τα μέτρα προστασίας που έχουν ληφθεί, διατίθενται ελάχιστα κίνητρα και πόροι για την αποκατάσταση και προβολή τους, ενώ σημαντική αλλοίωση και υποβάθμιση επιφέρουν η άναρχη και συχνά αυθαίρετη δόμηση η οποία συνδέεται με την τουριστική και παραθεριστική ζήτηση, οι επεμβάσεις σε υφιστάμενα δίκτυα και συχνά τα δίκτυα υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

Ξεχωριστή θέση μεταξύ των οικισμών των Δωδεκανήσων έχει η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου, η οποία έχει ανακηρυχθεί ως μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς από την Ουνέσκο (βλ. Εικόνα 6) (Unesco World Cultural Heritage, 2009).

Εικόνα 6: Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου

Πηγή: <http://www.anaggelies.gr/>, 2009

Τέλος, σημειώνεται ότι σε πολλούς παραδοσιακούς οικισμούς η σημασία και ανάπτυξη του τριτογενή τομέα είναι συνεχής και αυξανόμενη με αποτέλεσμα να δέχονται μεγάλες πιέσεις (ΠΠΧΣΑΑ Ν. Αιγαίου, 2003).

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Από το περιφερειακό προτείνεται ειδικά για τους παραδοσιακούς οικισμούς και τις παλαιές βιομηχανικές περιοχές παράλληλα με το προστατευτικό καθεστώς να προβλεφθούν ειδικά κίνητρα για τη συντήρηση του κτιριακού αποθέματος και την ανάδειξη των οικισμών

σε πόλους τοπικής ανάπτυξης. Επίσης προτείνεται η οργάνωση ενός δικτύου πολιτιστικών πόρων (ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, παραδόσεων και εθίμων, σύγχρονων εκδηλώσεων πολιτισμού) και η ενθάρρυνση επανάχρησης του κτιριακού αποθέματος αστικού και αγροτικού χαρακτήρα με δράσεις αποκατάστασης ιστορικών/παραδοσιακών κτιρίων καθώς και διατήρησης και αναβίωσης παραδοσιακών δραστηριοτήτων.

Σημειώνεται ότι βασικό στόχο αποτελεί η προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τις πολιτικές στους τομείς των μεταφορών και του τουρισμού ενώ στην αποκατάσταση των παραδοσιακών οικισμών δίνεται μια πιο «λειτουργική» και λιγότερο «μουσειακή προσέγγιση». Παράλληλα το σχέδιο προωθεί την ενημέρωση του κοινού και τη διευκόλυνση της πρόσβασης των τοπικών κοινωνιών στον πολιτισμό καθώς και την οργάνωση και προώθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε επαγγέλματα ευαίσθητα από πολιτιστικής πλευράς όπως π.χ παραδοσιακές οικοδομικές τεχνικές, μαρμαρογλυπτική, ξυλουργική κλπ.

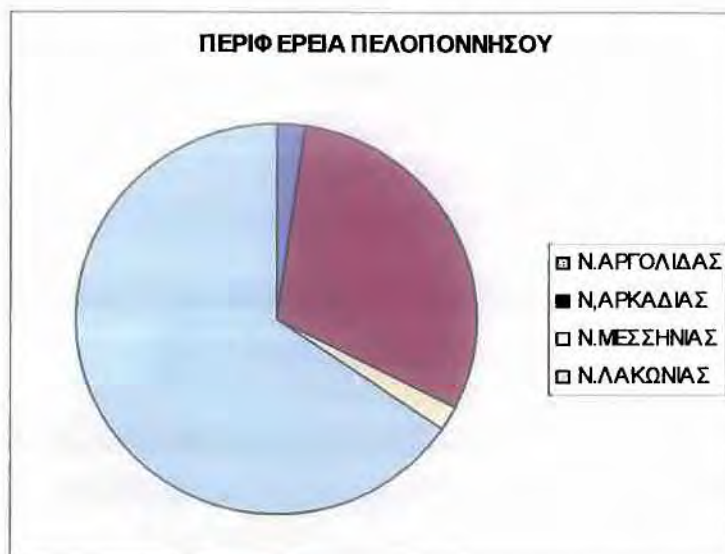
Ωστόσο τονίζεται ότι οι στόχοι και οι προτάσεις δεν είναι ιεραρχημένοι και επομένως δεν υπάρχουν προτεραιότητες, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει αποτελεσματική αντιμετώπιση των ζητημάτων (ΠΠΧΣΑΑ Ν.Αιγαίου, 2003).

4.3.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Η Πελοπόννησος, μετά το Νότιο Αιγαίο, αποτελεί την Περιφέρεια που συγκεντρώνει τους περισσότερους παραδοσιακούς οικισμούς. Συγκεκριμένα ο αριθμός των χαρακτηρισμένων παραδοσιακών οικισμών ανέρχεται στους 140 (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή των παραπάνω οικισμών εντός της Περιφέρειας έχει ως εξής:

Διάγραμμα 14: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Πελοποννήσου

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009 Ιδία Επεξεργασία

Όπως φαίνεται, οι Νομοί Λακωνίας και Αρκαδίας συγκεντρώνουν το σύνολο σχεδόν των παραδοσιακών οικισμών, με το Νομό Λακωνίας να διατηρεί σταθερά και με μεγάλη διαφορά την πρώτη θέση. Η ανισοκατανομή επομένως όπως συμβαίνει και συνολικά σε επίπεδο χώρας είναι και στη συγκεκριμένη περίπτωση εμφανής (βλ. **Χάρτη 3**).

Η παραπάνω ανισοκατανομή αναπαράγεται και σε ενδονομαρχιακό επίπεδο καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των παραδοσιακών οικισμών συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως η Μάνη και συγκεκριμένους ΟΤΑ με το Δήμο Οιτύλου του Νομού Λακωνίας να κατέχει την πρώτη θέση καθώς όχι μόνο συγκεντρώνει τους περισσότερους παραδοσιακούς οικισμούς μεταξύ των ΟΤΑ της περιφέρειας αλλά μεταξύ όλων των ΟΤΑ της Χώρας (βλ. **Χάρτη 8**).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Σχετικά με την πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας, παρατίθενται κατωτέρω τα αντίστοιχα διαγράμματα.

Διάγραμμα 15: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Πελοποννήσου ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

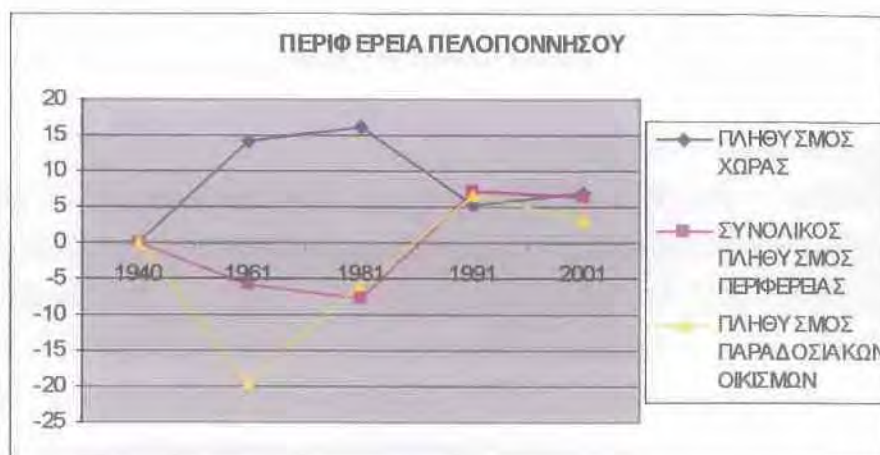
Η Περιφέρεια Πελοποννήσου παρουσιάζει για την εικοσαετία 1961-1981 εικόνα ανάλογη με αυτή του συνόλου των παραδοσιακών οικισμών της χώρας (βλ. 4.2.3) κατά την οποία η πλειονότητα των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση, η οποία οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στην τάση αστικοποίησης που αναπτύχθηκε τη συγκεκριμένη περίοδο και στην στροφή της οικονομίας σε νέες πιο παραγωγικές μορφές.

Ωστόσο, τις δεκαετίες που ακολουθούν η πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας, διαφοροποιείται τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά από την εικόνα που παρουσιάζει ο συνολικός πληθυσμός των παραδοσιακών οικισμών της Χώρας. Συγκεκριμένα, κατά τη δεκαετία 1981-1991 οι μεταβολές είναι πολύ πιο ραγδαίες για την περιφέρεια από ότι για την χώρα αφού οι οικισμοί που κατά τις περασμένες δεκαετίες είχαν υποστεί μείωση και αποτελούσαν πλειοψηφία μέσα σε μία δεκαετία αντισταθμίζονται και τελικά οι οικισμοί που σημειώνουν αύξηση υπερβαίνουν σε αριθμό του οικισμούς που παρουσίαζαν πληθυσμιακή αποψίλωση.

Παρόλα αυτά η κατάσταση ανατρέπεται ξανά την επόμενη δεκαετία, 1991-2001, γεγονός που προκαλεί απορία αφού παρότι έχει εκδηλωθεί το ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά γενικά και για τους παραδοσιακούς οικισμούς ειδικότερα σε εθνικό επίπεδο, φαίνεται ότι αυτό δεν επηρέασε την Περιφέρεια.

Οι παραπάνω τάσεις φαίνονται καθαρότερα και στο παρακάτω διάγραμμα το οποίο παρουσιάζει την εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας (βλ. **Χάρτη 7**).

Διάγραμμα 16: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Πελοποννήσου

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη κατάσταση οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπήρξε ιδιαίτερη και συγκεκριμένη μέριμνα από πολιτικής πλευράς για το μέλλον των εν λόγω οικισμών, όπως αναλύεται και παρακάτω.

Τέλος αναφέρεται ότι σήμερα η περιφέρεια διαθέτει σχετικά μεγάλο αριθμό παραδοσιακών οικισμών πολλοί από τους οποίους έχουν πληθυσμό μικρότερο των 500 κατοίκων, εμφανίζοντας σοβαρούς κινδύνους πληθυσμιακής αποψίλωσης. Το παραπάνω αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι παρότι η Πελοπόννησος έρχεται δεύτερη μετά το Αιγαίο σε αριθμό παραδοσιακών οικισμών το αντίστοιχο ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας που κατοικεί σε αυτούς είναι μόλις 5%.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Πελοποννήσου χωροθετούνται σε μεγάλο βαθμό στον ορεινό χώρο. Ιδιαίτερη ενότητα αποτελούν οι οικισμοί της Μάνης. Συγκεκριμένα: Σημειώνεται ότι η Μάνη παρουσιάζει μεγάλη συγκέντρωση παραδοσιακών οικισμών (βλ. **Χάρτη 1**). Η εικόνα αυτής της κατηγορίας οικισμού, συντίθεται από μονάδες

κτιρίων. Ο ημιδημόσιος χώρος εμφανίζεται αρκετά συρρικνωμένος καθώς ο ιδιωτικός χώρος είναι ιδιαίτερα εσωστρεφής, ενώ οι αυλές είναι περιορισμένες (Καλλιγιάς, 1979: 115 - 137). Χαρακτηριστικό των κτισμάτων αποτελούν οι επικλινείς στέγες. Τέλος επισημαίνεται ότι χαρακτηριστικά κτίσματα αποτελούν οι πύργοι – πυργόσπιτα, τα οποία είναι ψηλά πέτρινα κτίσματα που δημιουργήθηκαν για αμυντικούς κυρίως λόγους (Παρθενόπουλος, 2004: 58) (βλ. Εικόνα 7).

Εικόνα 7: Βάθεια Λακωνίας

Πηγή: Καλλιγιάς, 1979: 126 και <http://www.akrotainaritis.gr/>, 2009

Στην κεντρική Πελοπόννησο, τα κτίσματα είναι συνήθως τυπικά ορθογώνια, ενώ στην Τσακωνία συναντάται στη μορφολογία των παλαιότερων λιτών σπιτιών μια σύνθεση τοπικών χερσαίων και νησιωτικών στοιχείων. Στα νεώτερα κτίσματα κυριαρχούν νεοκλασικίζουσες και πλουσιότερες μορφές (Πετρονώτης, 1975: 131).

Όσον αφορά την κατάσταση των οικισμών, αναφέρεται ότι αυτοί εμφανίζονται σε μεγάλο ποσοστό αραιοκατοικημένοι ενώ πολλοί από αυτούς είτε είναι εγκαταλελειμμένοι είτε χάνουν πληθυσμό. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί όπως και οι λοιποί ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι δεν έχουν ως σήμερα αντιμετωπιστεί ως ενιαίο οργανικό σύστημα υπό το πρίσμα της αξιολογής συμβολής τους ως πόρων εθνικής σημασίας ενώ οι κίνδυνοι που απειλούν να τους υποβαθμίσουν είναι υπαρκτοί. Η κατάσταση επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο εξαιτίας του χαμηλού βαθμού προστασίας. Ωστόσο υπάρχουν παραδοσιακοί οικισμοί οι οποίοι έχουν επωφεληθεί και ενισχύονται μέσω διαφόρων προγραμμάτων και μέτρων που έχουν παρθεί αλλά είναι σχετικά περιορισμένοι.

Συγκεκριμένα, οι παραδοσιακοί οικισμοί που τυγχάνουν της μεγαλύτερης ανάδειξης και αξιοποίησης είναι αυτοί του Μυστρά και της Μονεμβασιάς.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονισθεί ότι εξίσου σημαντικοί κρίνονται οι παραδοσιακοί οικισμοί που βρίσκονται στη Μάνη. Παρόλα αυτά τόσο το νομοθετικό πλαίσιο όσο και η πολιτική για τους συγκεκριμένους οικισμούς είναι εξαιρετικά χαλαρά (ΠΠΧΣΑΑ Πελοποννήσου, 2003).

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Όσον αφορά τις προτάσεις του Περιφερειακού Πλαισίου που αφορούν τους παραδοσιακούς οικισμούς, φαίνεται ότι εξέχουσα θέση έχουν οι προτάσεις που σχετίζονται με την άρση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οι ορεινοί οικισμοί, συμπεριλαμβανομένων και των παραδοσιακών.

Από το Περιφερειακό στα πλαίσια της οργάνωσης των ορεινών περιοχών ως πεδίων παρεμβάσεων μέσα από τις νέες πολιτικές για την ανάπτυξη, προτείνεται η στροφή προς τις ήπιες δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού. Η ένταξη και η ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών κρίνεται σημαντική για την επίτευξη του παραπάνω εγχειρήματος.

Επίσης προτείνεται, ειδικά για τις ορεινές περιοχές, η ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, η τυποποίηση και βελτίωση της εμπορικότητας των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων δίνοντας κατά αυτό τον τρόπο κίνητρα για τη συγκράτηση του πληθυσμού. Γενικότερα τονίζεται η ανάγκη για πολυδραστηριότητα.

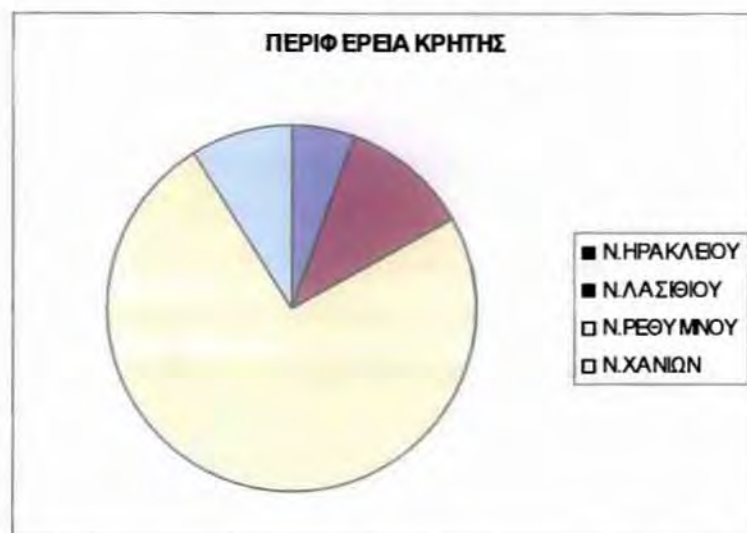
Αναγκαία επίσης κρίνεται η κήρυξη-οριοθέτηση και θέσπιση όρων προστασίας και ανάδειξης των ιστορικών και παραδοσιακών οικισμών με διάφορες πολεοδομικές παρεμβάσεις και ταυτόχρονα η διαφύλαξη του δομημένου περιβάλλοντος από την ανεξέλεγκτη δόμηση με τη σύνταξη και υλοποίηση σχεδίων ρύθμισης του χώρου (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ κλπ.) (ΠΠΧΣΑΑ Πελοποννήσου, 2003).

4.3.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φυσικού και δομημένου/ιστορικού περιβάλλοντος αποτελούν συστατικά πολιτιστικά στοιχεία του νησιού. Όσον αφορά τους κηρυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς αναφέρεται ότι οι συγκεκριμένοι ανέρχονται στους 88 (βλ. Παράρτημα 6). Οι παραδοσιακοί οικισμοί, κατανέμονται μέσα στην Περιφέρεια όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Διάγραμμα 17: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Κρήτης

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Όπως γίνεται αντιληπτό η κατανομή είναι εξαιρετικά ανομοιογενής, με τη συντριπτική πλειοψηφία των οικισμών να συγκεντρώνεται στο Νομό Ρεθύμνης. Οι υπόλοιποι Νομοί εμφανίζουν σχεδόν ίσα ποσοστά παραδοσιακών οικισμών με εξαίρεση το Νομό Ηρακλείου ο οποίος υστερεί σημαντικά.

Σε αυτό το σημείο, και λαμβάνοντας υπόψη ότι τόσο ο χαρακτήρας των οικισμών όσο και η ηλικία τους δεν διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ των νομών, τίθεται ένα ερωτηματικό ως προς το φαινόμενο της μεγάλης υπεροχής του Νομού Ρεθύμνης και της τόσο μεγάλης διαφοράς του από τους υπόλοιπους Νομούς καθώς τα κριτήρια χαρακτηρισμού δεν είναι τόσο καθαρά.

Τέλος πρέπει να αναφερθεί ότι οι ΟΤΑ που παρουσιάζουν μεγάλο αριθμό παραδοσιακών οικισμών είναι ο Δήμος Ρεθύμνου και ο Δήμος Γεροποτάμου (βλ. Χάρτη 8).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας, αυτή γίνεται πιο εύληπτη μέσω της παρουσίασης των σχετικών διαγραμμάτων.

Διάγραμμα 18: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Κρήτης ανά χρονική περίοδο

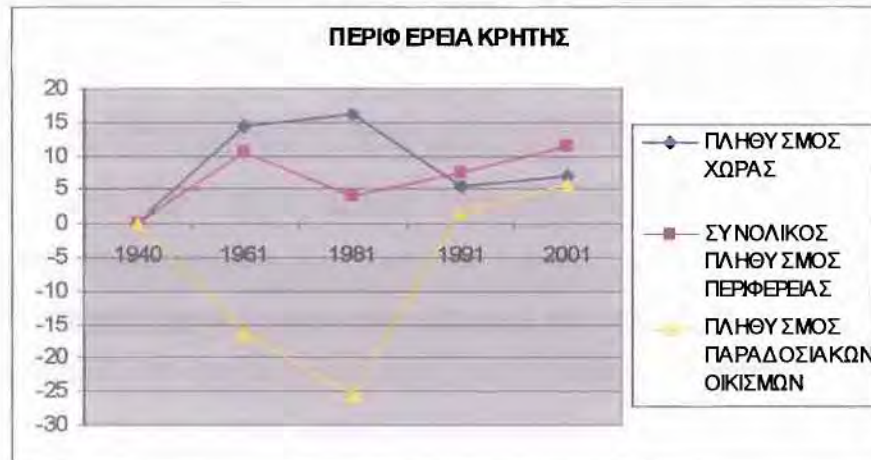

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως παρατηρείται οι παραδοσιακοί οικισμοί της Περιφέρειας Κρήτης όπως ισχύει και για τους συνολικούς παραδοσιακούς οικισμούς της Ελλάδας κατά την περίοδο 1961-1981 παρουσιάζουν στην πλειοψηφία τους μείωση του πληθυσμού τους. Ωστόσο η μείωση αυτή αφορά αναλογικά μεγαλύτερο ποσοστό οικισμών στην περιφέρεια από το αντίστοιχο στη Χώρα. Παρόλα αυτά, κατορθώνει μόλις σε μία δεκαετία να αναστρέψει την παραπάνω τάση και την περίοδο 1981 - 1991, η οποία κρίνεται καθοριστική, οι οικισμοί που αυξάνουν τον πληθυσμό τους όχι μόνο φτάνουν σε ποσοστά τους οικισμούς που έφθιναν την προηγούμενη δεκαετία αλλά τους ξεπερνούν. Η ίδια ανοδική τάση συνεχίζεται και για τη δεκαετία που ακολουθεί, με αποτέλεσμα το 65% των οικισμών περίπου να γνωρίζει πληθυσμιακή αύξηση.

Η εικόνα της πληθυσμιακής εξέλιξης του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα (βλ. και Χάρτη 7).

Διάγραμμα 19: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Κρήτης

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως διαπιστώνεται, η περίοδος 1940-1981 είναι ιδιαίτερα δύσκολη για τους παραδοσιακούς οικισμούς της Περιφέρειας, με την εικοσαετία 1961-1981 να αποτελεί το διάστημα που εμφανίζονται τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης του πληθυσμού, επιβεβαιώνοντας την τάση της αστικοποίησης κατά την οποία τα μεγάλα αστικά κέντρα απομυζούν τους οικισμούς της υπαίθρου. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι κατά την ίδια χρονική περίοδο ο πληθυσμός της Περιφέρειας συνολικά παρουσιάζει αύξηση, με τους ρυθμούς να πέφτουν λίγο μεταξύ του 1961 και 1981, γεγονός που δείχνει ότι κάποιοι οικισμοί όπως αυτοί των αστικών κέντρων ελκύουν τον πληθυσμό των οικισμών της υπαίθρου γενικά και κατά συνέπεια των παραδοσιακών. Επομένως και η συγκεκριμένη Περιφέρεια ακολουθεί το μοντέλο της χώρας (βλ.4.2.3).

Ωστόσο η κατάσταση ανατρέπεται τις δεκαετίες που ακολουθούν εν όψει του γενικότερου ενδιαφέροντος που εκδηλώθηκε για την πολιτιστική κληρονομιά φτάνοντας την τελευταία δεκαετία η μεταβολή του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας να είναι θετική και να κινείται στα επίπεδα των ρυθμών των μεταβολών του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας και της Χώρας αντίστοιχα. Σήμερα σημειώνεται ότι από το συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας μόλις το 3% κατοικεί σε παραδοσιακούς οικισμούς.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Οι παραδοσιακοί οικισμοί στην Κρήτη εντοπίζονται τόσο στον ορεινό όσο και στον πεδινό χώρο. Ωστόσο οι περισσότεροι χαρακτηρίζονται ορεινοί ή ημιορεινοί.

Στη διάταξή τους οι οικισμοί παρουσιάζονται κυρίως αμφιθεατρικά είτε σε πλαγιά είτε σε κορυφή λόφου, σχηματίζοντας κατά αυτό τον τρόπο ένα είδος φρουρίου. Ο τύπος τους είναι κυρίως κεντροβαρικός. Η δόμηση είναι συνήθως πυκνή, επιτρέποντας την εσωτερική επικοινωνία των σπιτιών στις εποχές των καταδιώξεων. Οι δρόμοι είναι στενοί με μεγάλες κλίσεις. Σχετικά με τα κτίσματα, αναφέρεται ότι το κρητικό σπίτι χαρακτηρίζεται από λιτότητα και προσαρμογή στις άμεσες βιοτικές ανάγκες. Υπάρχουν όμως λεπτομέρειες όπως οι καμάρες ή τα σκαλιστά πέτρινα ή ξύλινα υπέρθυρα τα οποία προσδίδουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της κρητικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (Ζέρβας, Ζέρβα, Δαβάρας, 1975: 121).

Εικόνα 8: Μαρουλάς Ρεθύμνου

Πηγή: <http://www.athinoramatravel.gr/>, 2009

Όσον αφορά την κατάσταση των παραδοσιακών οικισμών, τονίζεται ότι γενικά στα τμήματα των αστικών κέντρων που χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακά και στους οικισμούς που δέχονται πιέσεις, λόγω της τουριστικής κυρίως ανάπτυξης, παρατηρείται στους εσωτερικούς πυρήνες τους, ότι καταστρέφεται η πλούσια αρχιτεκτονική παράδοση του νησιού, για να αντικατασταθεί από ακαλαίσθητα και άμορφα σύγχρονα

κτίσματα ενώ η περιφέρειά τους αναπτύσσεται ραγδαία, με ασυγκρότητο οικιστικό πλέγμα.

Αντιθέτως οι μικροί ορεινοί παραδοσιακοί οικισμοί αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της πληθυσμιακής αποψίλωσης και επομένως της φθοράς των κτιρίων από την εγκατάλειψη. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στην νήσο Γαύδο η οποία αντιμετωπίζει σε μεγάλο βαθμό το κίνδυνο της ερήμωσης (ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, 2003).

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Όσον αφορά τις προτάσεις του περιφερειακού ιδιαίτερα θετική είναι η ιδέα για ένταξη των παραδοσιακών οικισμών σε ένα σύστημα χωρικών συνόλων, δικτύων και πολιτιστικών διαδρομών, συνδυασμένων και με το φυσικό περιβάλλον.

Παράλληλα προτείνεται η τόνωση της λειτουργίας των ορεινών και ημιορεινών περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των παραδοσιακών οικισμών, και η ανάσχεση των φαινομένων μετακίνησης του πληθυσμού προς τις παράκτιες ζώνες, με συνδυασμένες δράσεις και με κατάλληλο σχεδιασμό των εσωτερικών δικτύων μεταφορών και του συστήματος συγκοινωνιών.

Όσον αφορά τους μικρούς παραδοσιακούς οικισμούς με πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα τονίζεται η ανάγκη της αποκατάστασης των υπαρχόντων παραδοσιακών κτισμάτων και κάστρων, και η επιθυμία για τη διενέργεια διαχειριστικού ελέγχου των πολυπληθών επισκεπτών, με σύγχρονη δημιουργία μονοπατιών και μικρών υποδομών. Ιδιαίτερη μέριμνα προτείνεται για το νησί της Γαύδου όπου παράλληλα με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, τονίζεται η ανάγκη για την προώθηση προσεκτικών παρεμβάσεων ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, συνδεδεμένες με εφαρμογές ΑΠΕ προκειμένου να συγκρατηθεί εκεί και να επανέλθει ο πληθυσμός.

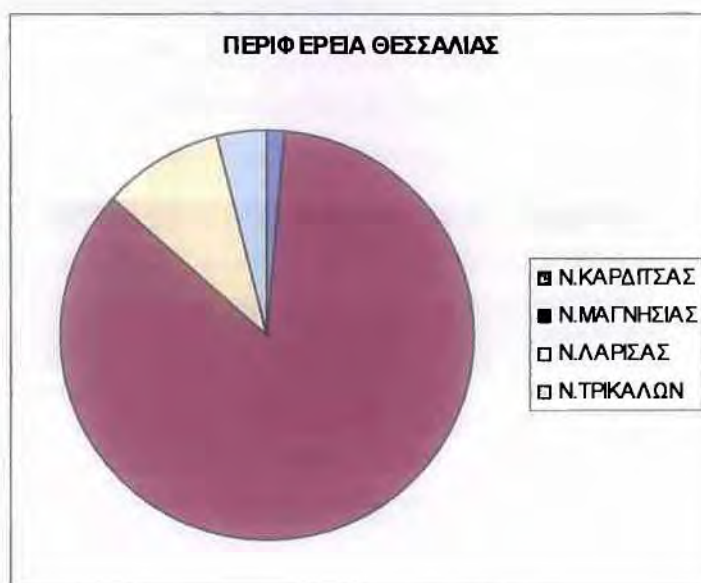
Ιδιαίτερα για τους ορεινούς οικισμούς, υπάρχει ο στόχος για αύξηση της ελκυστικότητάς τους μέσω της διεύρυνσης των δυνατοτήτων συμπληρωματικής απασχόλησης, με πιλοτικές ενέργειες αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης, παραδοσιακά προϊόντα, χειροτεχνίες, αγροτουρισμός, χειμερινός τουρισμός και της δημιουργίας κατάλληλων υποδομών ώστε να αυξηθεί η προπελασιμότητα (ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, 2003).

4.3.4 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας συγκεντρώνει ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 10% των συνολικών παραδοσιακών οικισμών της χώρας. Αναλυτικότερα οι οικισμοί που έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί ανέρχονται στους 72 (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή των οικισμών εντός της περιφέρειας είναι ως εξής:

Διάγραμμα 20: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Θεσσαλίας

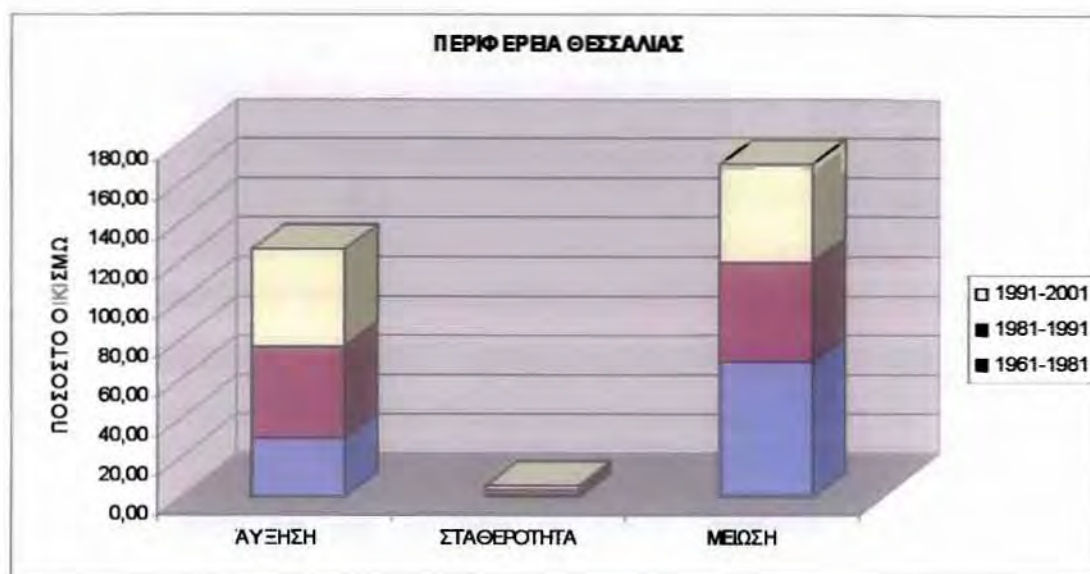
Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Όπως και με στις Περιφέρειες που προηγήθηκαν έτσι και στη συγκεκριμένη περίπτωση η ανομοιομορφία που παρουσιάζεται σχετικά με την κατανομή των οικισμών είναι μεγάλη. Ο Νομός Μαγνησίας συγκεντρώνει το σύνολο σχεδόν των παραδοσιακών οικισμών ενώ εντός του ίδιου του Νομού πάνω από το 70% των παραδοσιακών οικισμών ανήκουν στο Πήλιο. Σε επίπεδο ΟΤΑ οι Δήμοι που συγκεντρώνουν μεγαλύτερο αριθμό παραδοσιακών οικισμών είναι ο Δήμος Μηλεών και ο Δήμος Μουρεσίου στους οποίους το σύνολο σχεδόν των οικισμών τους χαρακτηρίζεται παραδοσιακό (βλ. **Χάρτη 8**).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Προκειμένου να φανούν καθαρά οι πληθυσμιακές τάσεις και μεταβολές των παραδοσιακών οικισμών μεταξύ των διάφορων περιόδων παρατίθενται κατωτέρω τα σχετικά διαγράμματα:

Διάγραμμα 21: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Θεσσαλίας ανά χρονική περίοδο

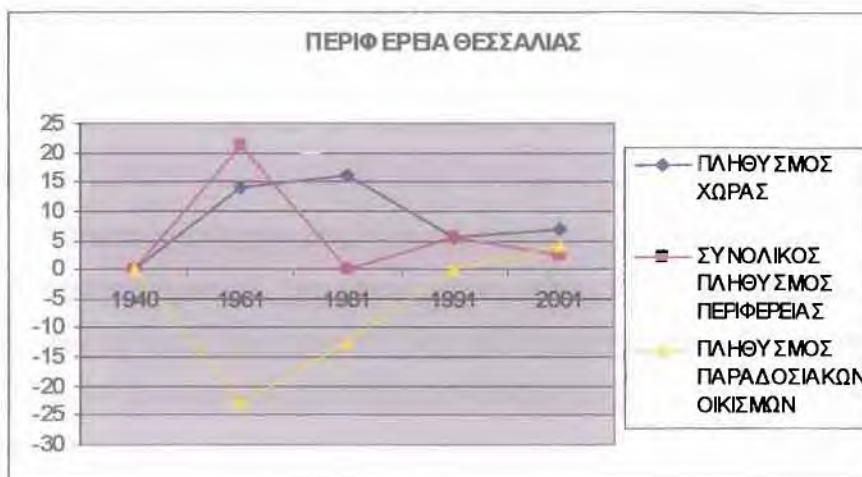
Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως διαπιστώνεται από τη μελέτη του διαγράμματος η κατάσταση για την περίοδο 1961-1981 κυμαίνεται στα ίδια σχετικά επίπεδα σε σχέση με τις περιφέρειες που αναλύθηκαν, με τη διαφορά ότι ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών που σημείωσαν πληθυσμιακή μείωση είναι κατά αναλογία μικρότερος από αυτόν των προηγούμενων περιφερειών. Όσον αφορά τις επόμενες δεκαετίες σημειώνεται ότι η κατάσταση σχετικά παραμένει στάσιμη με σχεδόν ίσο αριθμό οικισμών που υφίστανται πληθυσμιακή μείωση και οικισμών με πληθυσμιακή αύξηση.

Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι ιδιαίτερα κατά την τελευταία δεκαετία οι ρυθμοί πληθυσμιακής μείωσης στους οικισμούς είναι μικρότεροι σε σύγκριση με τους ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης, που για πολλούς από τους οικισμούς αυτής της κατηγορίας κυμαίνονται σε αρκετά υψηλά επίπεδα, αφού το 33% των παραδοσιακών οικισμών συνολικά αυξάνονται με ρυθμό μεγαλύτερο από 15%.

Η συνολική εικόνα που παρουσιάζει ο πληθυσμός των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα (βλ. και **Χάρτη 7**).

Διάγραμμα 22: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Θεσσαλίας

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Σημειώνεται ότι έως το 1991 οι ρυθμοί μεταβολής για το σύνολο του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών ήταν αρνητικό σε αντίθεση με τους αντίστοιχους ρυθμούς μεταβολής της Περιφέρειας και της Χώρας, ενώ η κατάσταση ανατρέπεται μόλις την τελευταία δεκαετία. Την τελευταία δεκαετία, ο ρυθμός μεταβολής ακολουθεί τους αντίστοιχους Περιφερειακούς και Εθνικούς μέσους όρους.

Τέλος αναφέρεται ότι από το συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας σε οικισμούς που έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί κατοικεί το 5%.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Όπως αναφέρθηκε, το μεγαλύτερο ποσοστό των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας συγκεντρώνεται στο Νομό Μαγνησίας ενώ εντός του Νομού πάνω από το 70% των παραδοσιακών οικισμών ανήκουν στο Πήλιο και επομένως οι περισσότεροι από αυτούς χαρακτηρίζονται ως ορεινοί ή ημιορεινοί.

Όσον αφορά τα μορφολογικά χαρακτηριστικά κρίνεται σκόπιμη η διάκριση των οικισμών σε αυτούς που ανήκουν στον κάμπο και σε αυτούς που ανήκουν στον ορεινό χώρο καθώς διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Αναλυτικότερα:

Η πλειοψηφία των οικισμών που βρίσκεται στον ορεινό χώρο αφορά εντάσσονται στην περιοχή του Πηλίου. Οι περισσότεροι οικισμοί, εκτός των παραλιακών, είναι κτισμένοι σε πλαγιές του βουνού, με πολύ μεγάλη κλίση ενώ τα κτίσματα συνιστούν μικρές ομάδες πάνω στα πλατώματα του βουνού. Σχετικά με τους κοινόχρηστους χώρους τονίζεται ότι σε γενικές γραμμές υπάρχει μία πλατεία που παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο καθώς γύρω από αυτή συγκεντρώνονται οι βασικές λειτουργίες του οικισμού και συχνά είναι μετέωρη πάνω από γκρεμό. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι επίσης και τα καλντερίμια τα οποία αποτελούν βασικό στοιχείο οργάνωσης των ροών του οικισμού (Λιάπης: 2001).

Τα κτίσματα κυριαρχούν ως μονάδες ενώ είναι συνήθως διώροφα ή τριώροφα με επικλινή στέγη από πέτρα. Σημαντικός είναι επίσης ο αριθμός των αρχοντικών που ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα κτίρια. Τέλος πρέπει να συμπληρωθεί ότι τα υλικά που χαρακτηρίζουν τις κατασκευές είναι κυρίως η πέτρα και το ξύλο (Κίζης, 1994: 16 - 22). Αντίθετα τα σπίτια του κάμπου είναι συνήθως ισόγεια, με απλή εσωτερική διάταξη και εξωτερική μορφή. Τις περισσότερες φορές έχουν στέγη επικλινή κεραμοσκεπή (Βοτύλια, Κούμπιος, Τσαπάλου, Ρωμανός, 1975: 136).

Εικόνα 9: Πήλιο

Πηγή: <http://il.trekearth.com/>, 2009, <http://www.infoact.gr/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Παρά την πληθυσμιακή μείωση αρκετών οικισμών της περιφέρειας τονίζεται ότι δεν υπάρχουν εγκαταλεημένοι παραδοσιακοί οικισμοί, των οποίων το δομημένο περιβάλλον να παρουσιάζει κίνδυνο απαξίωσης λόγω εγκατάλειψης. Ωστόσο θα πρέπει να προσεχθούν οι περιοχές που χάνουν πληθυσμό και δεν έχουν συγκροτημένο

πρόγραμμα ανάπτυξης. Στις περιοχές με προβλήματα ανάπτυξης περιλαμβάνονται ουσιαστικά όλη η ορεινή περιμετρική ζώνη της περιφέρειας.

Από την άλλη υπάρχει μεγάλος αριθμός παραδοσιακών οικισμών με έντονες τάσεις ανάπτυξης και προβλήματα συγκρούσεων χρήσεων γης που εντοπίζονται κυρίως στις Σποράδες και στο Πήλιο. Οι οικισμοί αυτοί αντιμετωπίζουν συνεχώς τον κίνδυνο των αλλοιώσεων, εξαιτίας των νέων υποδομών που δεν εντάσσονται αρμονικά στο περιβάλλον και σε πολλές περιπτώσεις εξυπηρετούν ιδιωτικά συμφέροντα. Οι τουριστικές πιέσεις που δέχονται αρκετοί παραδοσιακοί οικισμοί σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια των κατάλληλων μέτρων για τον έλεγχο των πιέσεων έχουν ως αποτέλεσμα επεμβάσεις οι οποίες συντελούν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και την αλλοίωση του χαρακτήρα των οικισμών.

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

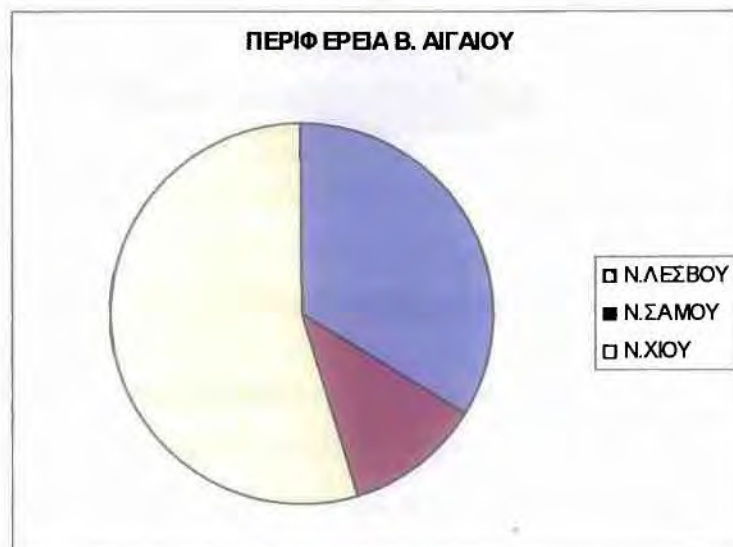
Παρά τη σπουδαιότητα των παραδοσιακών οικισμών για την ενίσχυση του προφίλ της Περιφέρειας, το Περιφερειακό πλαίσιο δεν κάνει ιδιαίτερη αναφορά σε αυτούς, ούτε περιλαμβάνει ουσιαστικές προτάσεις, αλλά περιορίζεται στην πρόταση που αφορά την αξιοποίηση του υπάρχοντος αποθέματος με την πολεοδόμηση των οικισμών καθώς και την προστασία και ανάδειξη διατηρητέων κτηρίων και παραδοσιακών συνόλων μέσω της επαναχρησιμοποίησης τους. Παράλληλα προτείνεται η ανάπτυξη εναλλακτικών ήπιων μορφών τουρισμού που θα έχει ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση χρονικά της τουριστικής περιόδου και χωρικά της τουριστικής ανάπτυξης και προστασία και προώθηση των επώνυμων τοπικών προϊόντων ποιότητας που θα ωφελήσει την εθνική και τοπική οικονομία ιδιαίτερα στην προσπάθεια ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού στους ορεινούς και προβληματικούς παραδοσιακούς οικισμούς της Περιφέρειας (ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας, 2003).

4.3.5 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Ο χαρακτηρισμένοι παραδοσιακοί οικισμοί της Περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου ανέρχονται στους 53 (βλ. Παράρτημα 6). Παρά το γεγονός ότι η Περιφέρεια δεν καταλαμβάνει μία από τις πρώτες θέσεις στα ποσοστά παραδοσιακών οικισμών, αναφέρεται ότι για το μέγεθος της συγκεντρώνει σημαντικό ποσοστό παραδοσιακών οικισμών. Η κατανομή των οικισμών μέσα στην Περιφέρεια παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 23: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Β.Αιγαίου

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Όπως είναι αντιληπτό ο Νομός Χίου συγκεντρώνει πάνω από το 50% των οικισμών της Περιφέρειας ενώ σημαντική “υστέρηση” παρουσιάζει ο Νομός Σάμου. Η κατανομή και σε αυτή την Περιφέρεια κρίνεται άνιση (βλ. **Χάρτη 8**).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά τις πληθυσμιακές μεταβολές και εξελίξεις των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας απεικονίζονται στα κατωτέρω διαγράμματα.

Διάγραμμα 24: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Β. Αιγαίου ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ίδια Επεξεργασία

Ιδιαίτερη αίσθηση προκαλεί το γεγονός ότι κατά την περίοδο 1961-1981 το σύνολο των οικισμών παρουσίασε πληθυσμιακή μείωση ενώ μόλις ένας από τους 53 παραδοσιακούς οικισμούς παρουσίασε μία πολύ χαμηλή αύξηση της τάξεως του 1,5%. Παρόλο που και για όλες τις προηγούμενες περιφέρειες η συγκεκριμένη περίοδος είναι ιδιαίτερα προβληματική όσον αφορά την εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών σε καμία άλλη περιφέρεια δεν παρατηρούνται μηδαμινά ποσοστά οικισμών που παρουσιάζουν αύξηση.

Ωστόσο, κατά τις επόμενες δεκαετίες η κατάσταση αυτή μεταβάλλεται και ακολουθεί την εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών της Χώρας και των υπόλοιπων Περιφερειών.

Όσον αφορά την εξέλιξη του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών φαίνεται ότι αυτή ακολουθεί το πρότυπο της Περιφέρειας.

Διάγραμμα 25: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Β. Αιγαίου

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Η δυναμική του πληθυσμού στους παραδοσιακούς οικισμούς ή τμήματα ιστορικών κέντρων παρουσιάζει σε πολλές περιπτώσεις τάσεις βελτίωσης, αλλά όχι με συστηματικό τρόπο.

Περισσότερο ευνοημένοι είναι οι οικισμοί που εντάχθηκαν στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης, συνδυάζοντας συνήθως την παραλιακή θέση με ένα γενικότερα αξιόλογο τοπίο. Αυτό φαίνεται καθαρά στους οικισμούς Κοκκάρι και Πυθαγόρειο της Σάμου, Πέτρα και εν μέρει Μήθυμα στη Λέσβο. Οι παραδοσιακοί οικισμοί που βρίσκονται έξω από τις συμβατικές τουριστικές περιοχές, ακολουθούν την τάση πληθυσμιακής μείωσης των περιοχών στις οποίες εντάσσονται και σε πολλές περιπτώσεις σε μεγαλύτερο βαθμό.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί ότι παρότι ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών του Βόρειου Αιγαίου είναι αρκετά μικρότερος, τόσο από αυτόν της Πελοποννήσου, της Κρήτης και της Θεσσαλίας, το ποσοστό πληθυσμού της Περιφέρειας που κατοικεί σε παραδοσιακούς οικισμούς υπερβαίνει κατά πολύ τα αντίστοιχα ποσοστά των παραπάνω περιφερειών, αγγίζοντας σχεδόν το 14%.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Οι παραδοσιακοί οικισμοί, κηρυγμένοι από τα τέλη της δεκαετίας του '70, παρουσιάζουν εξαιρετική ποικιλία ως προς το μέγεθος, το χαρακτήρα και τη σχετική θέση στο οικιστικό δίκτυο.

Συγκεκριμένα, οι οικισμοί της Λέσβου παρουσιάζουν μια σχετική ομοιογένεια με βασικά χαρακτηριστικά τη γενική χρήση ξύλου στις καλύψεις και την αστική οργάνωση των οικισμών. Στη Λήμνο επικρατεί ένας συντηρητισμός και εμμονή σε αρχέγονους τύπους κατοικίας αποκλειστικά αγροτικής. Στη Χίο, χαρακτηριστικός είναι ο φρουριακός χαρακτήρας των οικισμών. Ο παλαιότερος τύπος σπιτιού στη σαμιώτικη αρχιτεκτονική είναι το σπίτι με δώμα. Η πιο αυθεντική μορφή του είναι στα δυτικά χωριά που θυμίζουν οικισμούς του Νότιου Αιγαίου. Προχωρώντας προς τα ανατολικά αυξάνουν τα στοιχεία που προέρχονται από ηπειρωτική αρχιτεκτονική. Στην Ικαρία, η ένδεια και η έλλειψη επικοινωνιών με τον υπόλοιπο κόσμο οδήγησε στη διατήρηση αρχέγονων τύπων κατοικίας με χαρακτηριστικά την εξαιρετικά χαλαρή διάταξη των οικισμών (Καργάδος και Κουβελά, 1975:139-140).

Σχετικά με την κατάσταση των παραδοσιακών οικισμών, σημειώνεται ότι υπάρχουν τόσο εγκαταλεημένοι παραδοσιακοί οικισμοί όσο και οικισμοί που δέχονται συνεχείς πιέσεις ανάπτυξης.

Έτσι στη Χίο υπάρχουν τα ακραία παραδείγματα του εγκαταλεημένου οικισμού του Αναβάτου της Χίου και του δυναμικού οικισμού Αγιασού της Λέσβου (βλ. Εικόνα 10).

Εικόνα 10²: Ανάβατος Χίου, Κοκκάρι Σάμου, Αγιασός Λέσβου

Πηγή: www.homeroupolis.info/, 2009, www.samoscci.gr/, 2009, <http://img255.imageshack.us/>, 2009 *Ιδία Επεξεργασία*

Επίσης, όσον αφορά την πυκνότητα του πληθυσμού, σημειώνεται ότι οι ορεινοί οικισμοί παρουσιάζουν χαμηλές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις σε αντίθεση με τους πεδινούς.

Παρά την αναγνώριση των παραδοσιακών οικισμών και τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την προστασία τους, διατίθενται ελάχιστα κίνητρα και πόροι για την αποκατάσταση και την προβολή τους. Συνεπώς οι οικισμοί που εμφανίζουν κάποια ανάπτυξη είναι αυτοί που έχουν εισαχθεί στο τουριστικό κύκλωμα. Η πολιτική προστασίας διαδραματίζει έναν χρήσιμο πλην όμως παθητικό ρόλο, δηλαδή προστατεύει οικισμούς από αλλοιώσεις εν όψει των πιέσεων οικοδόμησης που θα προέλθουν από τουριστική ανάπτυξη.

Οι περιορισμοί που θέτουν τα διατάγματα προστασίας, σε συνδυασμό με την έλλειψη πολιτικής κινήτρων ή και συγκροτημένων προγραμμάτων ενίσχυσης των οικιστών, δημιουργούν συνθήκες κατοίκησης πολύ δυσμενέστερες από αυτές των κανονικών οικισμών. Ένα πλήθος οικισμών της κατηγορίας αυτής βρίσκεται διάσπαρτα στο νησί της Χίου. Στους συγκεκριμένους οικισμούς, ακόμα και θετικά μέτρα κινήτρων δε θα είχαν αποτέλεσμα καθώς πρόκειται για κελύφη με πλήρως αποδιοργανωμένο κοινωνικοοικονομικό ιστό.

² Από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω

Οι παραδοσιακοί οικισμοί σε περιοχές σχετικά δυναμικών οικονομικών δραστηριοτήτων, συγκεντρώνουν μεγαλύτερο πληθυσμό και διαφοροποιούνται από τους παραπάνω, καθώς ο κοινωνικοοικονομικός τους ιστός υποστηρίζεται από ποικίλες οικονομικές δραστηριότητες. Ωστόσο τα παραδοσιακά κέντρα και οι περιοχές υπό συνθήκες εγκατάλειψης, παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα, καθώς η απαξίωση του οικιστικού ιστού οδηγεί σε εσωτερικές μετακινήσεις προς άλλες συνοικίες ή οικισμούς οι οποίες προσφέρουν ένα βελτιωμένο οικιστικό περιβάλλον και κοινωνική υποδομή.

Τέλος ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα που αφορά τους αναπτυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς και ιδιαίτερα τα ιστορικά κέντρα των πόλεων όπως η Άνω Σκάλα Μυτιλήνης αποτελεί η δυσκολία συνδυασμού του παραδοσιακού χαρακτήρα και των κεντρικών λειτουργιών (ΠΠΧΣΑΑ Β. Αιγαίου, 2003).

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Οι προτάσεις του Περιφερειακού Πλαισίου για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό ομοιότητας με της προτάσεις του Περιφερειακού για το Νότιο Αιγαίο.

Ειδικότερα, περιλαμβάνει την πρόταση για την πρόβλεψη ειδικών κινήτρων για τη συντήρηση του κτιριακού αποθέματος και την προβολή των οικισμών σε παραλληλία με το ισχύον προστατευτικό καθεστώς.

Επίσης η οργάνωση δικτύου πολιτιστικών πόρων (ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, παραδόσεων και εθίμων, σύγχρονων εκδηλώσεων πολιτισμού) και η ενθάρρυνση επανάχρησης του κτιριακού αποθέματος αστικού και αγροτικού χαρακτήρα με δράσεις αποκατάστασης ιστορικών/παραδοσιακών κτιρίων καθώς και διατήρησης και αναβίωσης παραδοσιακών δραστηριοτήτων περιλαμβάνεται στις προτάσεις. Η σύνδεση της πολιτικής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς με την πολιτική μεταφορών καθώς επίσης και η ενημέρωση του κοινού είναι ενέργειες που προωθούνται Συνολικά, σημειώνεται ότι στην αποκατάσταση των παραδοσιακών οικισμών δίνεται μια πιο «λειτουργική» και λιγότερο «μουσειακή προσέγγιση».

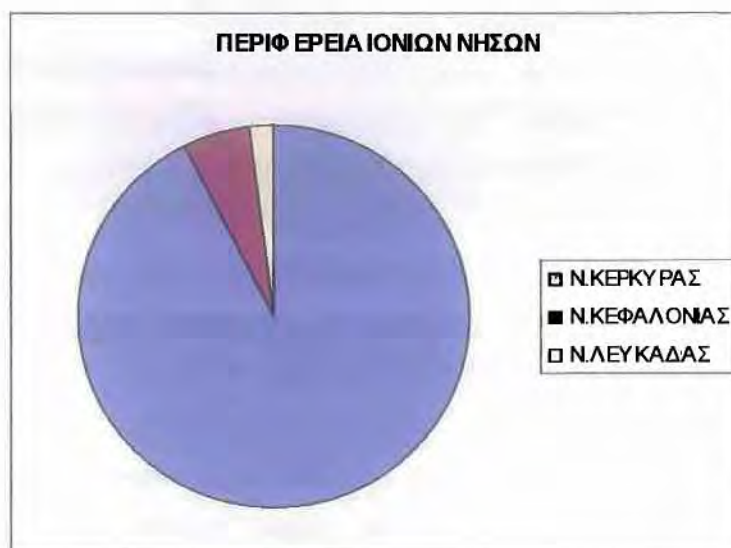
Σημειώνεται ωστόσο ότι οι στόχοι και οι προτάσεις όπως και στην περίπτωση του Περιφερειακού του Νότιου Αιγαίου δεν είναι ιεραρχημένοι (ΠΠΧΣΑΑ Β. Αιγαίου, 2003).

4.3.6 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων περιλαμβάνει συνολικά 53 χαρακτηρισμένους παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι κατανέμονται ως εξής (βλ. Παράρτημα 6):

Διάγραμμα 26: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

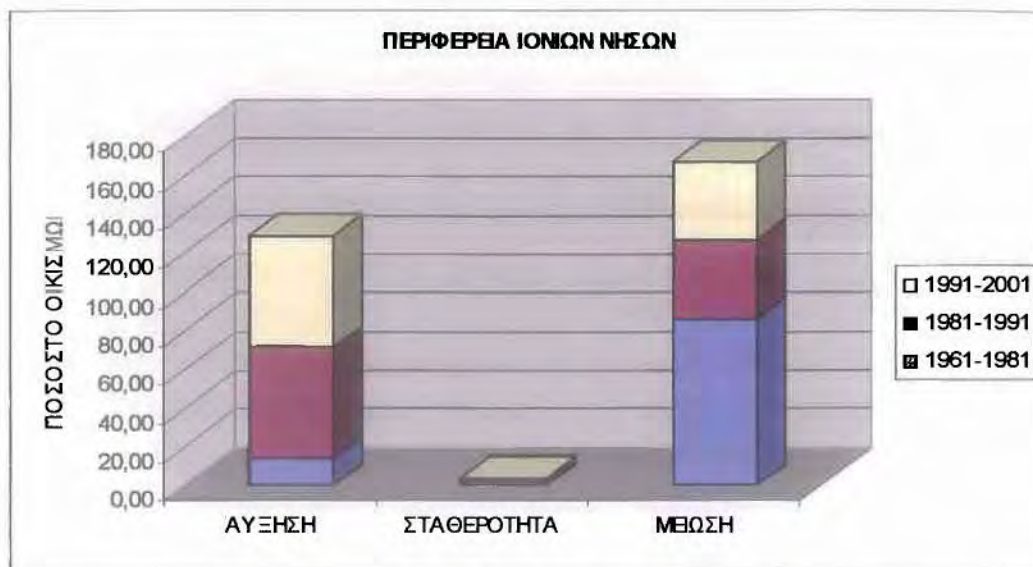
Η μεγάλη ανισοκατανομή των παραδοσιακών οικισμών και η συνολική σχεδόν συγκέντρωσή τους στο Νομό Κέρκυρας είναι εμφανής. Επίσης, παρατηρείται ότι ο Νομός Ζακύνθου δε διαθέτει κανέναν παραδοσιακό οικισμό (βλ. **Χάρτη 3**).

Επίσης σημειώνεται ότι στο Νομό Κέρκυρας από τους 167 οικισμούς που θεωρούνται προϋφιστάμενοι του 1923 μόλις 49 έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί, 46 στην Κέρκυρα και 3 στους Παξούς (Οδηγός Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, 2009).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά την πορεία των οικισμών σε σχέση με τον πληθυσμό, αυτό παρουσιάζεται σε γενικές γραμμές στο παρακάτω διάγραμμα:

Διάγραμμα 27: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Ιονίων Νήσων ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως είναι φανερό πέρα από την εικοσαετία 1961-1981 κατά την οποία φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των παραδοσιακών οικισμών παρουσίαζε πληθυσμιακή μείωση, όπως και για το σύνολο της χώρας άλλωστε, οι δεκαετίες που ακολουθούν παρουσιάζουν μεγαλύτερη δυναμικότητα καθώς οι οικισμοί που αυξάνουν τον πληθυσμό τους είναι σχεδόν διπλάσιοι από αυτούς που τον χάνουν. Κατωτέρω παρουσιάζεται το διάγραμμα της εξέλιξης του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας (βλ. και **Χάρτη 7**).

Διάγραμμα 28: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όπως φαίνεται οι παραδοσιακοί οικισμοί ακολουθούν το πρότυπο της Περιφέρειας όσον αφορά τις πληθυσμιακές μεταβολές, γεγονός που δείχνει ότι δεν βρίσκονται σε πλεονεκτική ή μειονεκτική θέση σε σχέση με τους υπόλοιπους οικισμούς της Περιφέρειας. Αντίθετα μπορούν να παραλληλιστούν με τις πληθυσμιακές μεταβολές της χώρας μόνο την τελευταία δεκαετία.

Το ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας που μένει σήμερα σε παραδοσιακούς οικισμούς ανέρχεται στο 12%.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Όσον αφορά τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των οικισμών των Ιονίων Νήσων, αναφέρεται ότι εξαιτίας της συγκέντρωσης τους στο Νομό Κέρκυρας, επικεντρώνεται κυρίως σε αυτή την ενότητα το ενδιαφέρον. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι η Ιταλική και ιδίως η Βενετσιάνικη επιρροή έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των οικισμών. Όσον αφορά τόσο το δημόσιο όσο και των ιδιωτικό χώρο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των οικισμών αποτελούν οι στοές με τόξα – καμάρες. Σχετικά με τα κτίσματα αναφέρεται ότι στον αστικό χώρο εντοπίζονται πολυόροφα συνήθως κτίσματα, ενώ τα νεοκλασικά χαρακτηριστικά είναι ιδιαίτερα εμφανή. Στα χωριά τα κτίσματα έχουν συνήθως επικλινή στέγη. Τόσο τα κτίσματα του αστικού χώρου όσο και της υπαίθρου χαρακτηρίζονται σε μεγάλο βαθμό από έντονους χρωματισμούς. Τέλος, τονίζεται ότι εξαιτίας του πεδινού χαρακτήρα πολλών οικισμών και επομένως της

άνεση χώρου οι πλατείες έχουν μεγάλα γεωμετρικά χαρακτηριστικά και παίζουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία του οικισμού (ΤΕΕ Κέρκυρας, 2009).

Σε αυτό το σημείο ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός που πρέπει να αναφερθεί είναι ότι η παλιά πόλη της Κέρκυρας έχει ενταχθεί στον κατάλογο των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς, που αποδεικνύει την ιδιαίτερη ιστορική και πολιτιστική αξία της (Unesco World Cultural Heritage, 2009).

Εικόνα 11³: Παλαιά πόλη Κέρκυρας, Φισκάρδο, Άσσος, Ιθάκη

Πηγή: digital-camera.gr/, 2009, <http://www.pinksunrise.gr/>, 2009, www.photographyinfo.gr/, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Όσον αφορά το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης σημειώνεται ότι δεν υπάρχουν σαφής και συγκεκριμένες προτάσεις που να αφορούν άμεσα τους παραδοσιακούς οικισμούς.

4.3.7 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

³ Από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω

Η πολιτιστική κληρονομιά της Περιφέρειας Ηπείρου, περιλαμβάνει ένα αρκετά μεγάλο αριθμό παραδοσιακών οικισμών, που ανέρχεται στους 47, διάσπαρτων σε όλους τους νομούς (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή των οικισμών εντός της Περιφέρειας παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 29: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Ηπείρου

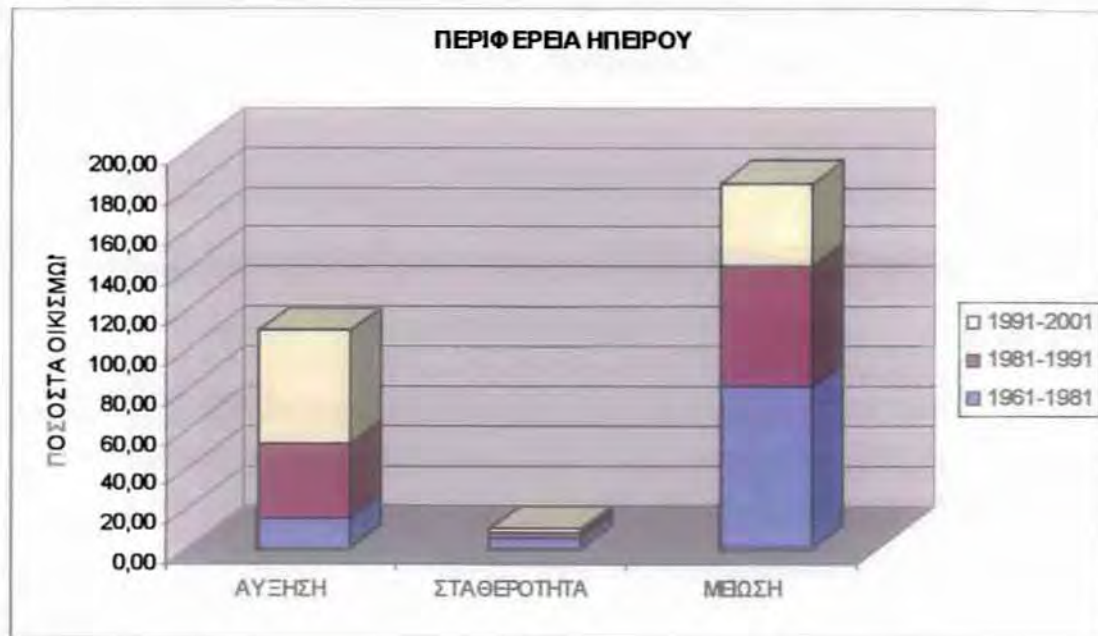
Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009 Ίδια Επεξεργασία

Όπως διαπιστώνεται, η κατανομή των οικισμών παρουσιάζει ιδιαίτερη συγκέντρωση στο Νομό Ιωαννίνων και στο Νομό Θεσπρωτίας. Ειδικότερα σημειώνεται ότι εντός των προαναφερθέντων Νομών συγκέντρωση εντοπίζεται στην περιοχή του Ζαγορίου και του Μετσόβου για το Νομό Ιωαννίνων και στο βόρειο τμήμα του Νομού Θεσπρωτίας(βλ. **Χάρτη 1** και **8**).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη των οικισμών της Περιφέρειας, παρουσιάζονται τα αντίστοιχα στοιχεία στα κάτωθι διαγράμματα.

Διάγραμμα 30: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Ηπείρου ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Τα ποσοστά οικισμών που υφίστανται αύξηση ή μείωση κατά την περίοδο 1961-1981 κυμαίνονται περίπου στα επίπεδα των ποσοστών των Περιφερειών που έχουν αναλυθεί, με εξαίρεση την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, επιβεβαιώνοντας με τη σειρά τους τα αποτελέσματα του φαινομένου της αστικοποίησης για τους παραδοσιακούς οικισμούς. Η δεκαετία 1981-1991 είναι και για τη συγκεκριμένη Περιφέρεια δυναμική καθώς πολλοί από τους οικισμούς που κατά την προηγούμενη περίοδο γνώριζαν πληθυσμιακή μείωση κατάφεραν να ανακάμψουν και να αυξήσουν τον πληθυσμό τους ξεπερνώντας κατά 23% τον αριθμό των πρώτων. Ωστόσο η συγκεκριμένη τάση δε διαρκεί για πολύ, καθώς κατά την δεκαετία 1991-2001 οι οικισμοί που γνωρίζουν πληθυσμιακή αποψίλωση υπερβαίνουν κατά 15% τους πληθυσμούς που έχουν θετική μεταβολή.

Ωστόσο από το διάγραμμα της εξέλιξης του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών, φαίνεται ότι στο σύνολο του ο πληθυσμός των εν λόγω οικισμών την τελευταία δεκαετία γνωρίζει αύξηση. Η ένδειξη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι αυξάνουν τον πληθυσμό τους οι ήδη αναπτυγμένοι οικισμοί οι οποίοι έχουν μεγαλύτερο πληθυσμό από τους οι φθίνοντες υπερκαλύπτοντας τη μεταβολή αυτών. Κατά αυτό τον τρόπο ενώ μεγάλος αριθμός οικισμών παρουσιάζει αρνητική μεταβολή και συνεχή

επιδεινούμενη κατάσταση λόγω του ελάχιστου πληθυσμού του δεν φαίνεται στο διάγραμμα του συνόλου του πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας.

Διάγραμμα 31: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Ηπείρου

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Όσον αφορά το πληθυσμό που διαμένει σήμερα σε οικισμούς που έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί, σημειώνεται ότι είναι το 5% περίπου του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Η μορφολογία των παραδοσιακών οικισμών της Ηπείρου προσεγγίζει σε μεγάλο βαθμό την μορφολογία των παραδοσιακών οικισμών του Πηλίου (βλ. Περιφέρεια Θεσσαλίας) καθότι οι μάστορες της Ηπείρου μετέφεραν την τέχνη στο Πήλιο.

Οι οικισμοί αναπτύσσονται αμφιθεατρικά σε πλαγιές και τα σπίτια είναι σε μικρή απόσταση μεταξύ τους. Τα κτίσματα είναι λιθόκτιστα με επικλινείς πέτρινες στέγες διώροφα ή τριώροφα. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι επίσης και τα καλντερίμια τα οποία αποτελούν βασικό στοιχείο οργάνωσης των ροών του οικισμού. Σχετικά με τον ημιδημόσιο χώρο, αναφέρεται ότι σε πολλές περιπτώσεις είναι περιορισμένος καθώς συχνά οι αυλές περιστοιχίζονται από μανδρότοιχους μικρότερου ή μεγαλύτερου ύψους, αλλά και στις περιπτώσεις που δεν υπάρχουν μανδρότοιχοι οι αυλές είναι πιο ιδιωτικές και λιγότερο 'ανοικτές' στο βλέμμα των περαστικών (Πικιώνης, Ζέρβας, Φίλιππα, Φαρμάκη, 1975: 143 - 146).

Εικόνα 12⁴: Μέτσοβο, Βίτσα, Πάργα

Πηγή: www.igogreece.com/, 2009, [http://www.digitacamera.gr /](http://www.digitacamera.gr/), 2009, Ιδία Επεξεργασία

Όσον αφορά την κατάσταση των παραδοσιακών οικισμών, αναφέρεται ότι μεγάλο ποσοστό αυτών έχουν διατηρηθεί αναλλοίωτοι ή έχουν υποστεί ελάχιστη αλλοίωση.

Ωστόσο, τα τελευταία 20 έτη παρατηρείται εγκατάλειψη των ορεινών περιοχών ενώ αξιόλογη τουριστική κίνηση, με καλές προοπτικές ανάπτυξης έχει εξασφαλιστεί στο σύμπλεγμα Ζαγορίων - Μετσόβου. Όσον αφορά την περιοχή των Ζαγοροχωρίων, η οποία περιλαμβάνει διαπιστώνεται ότι διαθέτει κοινή πολιτιστική ταυτότητα, στενούς κοινωνικοοικονομικούς δεσμούς και αποτελεί μία από τις πλέον δυναμικές περιοχές ανάπτυξης πολιτιστικού και οικολογικού τουρισμού. Σε αντίστιξη, πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι η εκμετάλλευση του συμπλέγματος των οικισμών των Τζουμέρκων στην ορεινή περιοχή του Νομού Άρτας, βόρεια και νότια, υστερεί παρότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει κάποια δυναμική.

Τέλος σημειώνεται ότι οι ορεινοί και ημιορεινοί οικισμοί της ενδοχώρας των νομών Πρέβεζας, Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων αποτελούν μια περιοχή η οποία έχει σημαντική υστέρηση ανάπτυξης, αποψίλωση πληθυσμού και στερείται ενός ενιαίου χαρακτήρα ως κοινωνικό-πολιτιστικό σύνολο. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να ληφθεί

⁴ Από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω

υπόψη και το γεγονός ότι γενικότερα η Περιφέρεια παρουσιάζει χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης, καταλαμβάνοντας μία από τις πλέον «περιφερειακές» και απομακρυσμένες θέσεις στον Ελληνικό χώρο, καθώς βρίσκεται στη χαμηλότερη θέση της Ελλάδας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως κύριο δείκτη ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ Ηπείρου, 2003).

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Στα πλαίσια προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι σημαντικότερες προτάσεις που γίνονται από το περιφερειακό και αφορούν τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι:

- Η ανάδειξη των παραπάνω οικισμών με στόχο την ενίσχυση της ταυτότητας της περιφέρειας και την αναβάθμιση, εκσυγχρονισμό και συμπλήρωση της τουριστικής υποδομής. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η καταγραφή, προστασία και ανάδειξη των κινητών και ακίνητων μνημείων και η επανάχρηση παραδοσιακών κτιρίων.
- Η οργάνωση πολιτιστικών διαδρομών και εντός αυτών ειδικών θεμάτων διαδρομών, όπως για παράδειγμα εκκλησιών, κάστρων, μοναστηριών.
- Η δημιουργία και ενίσχυση Κέντρων Παραδοσιακής Χειροτεχνίας και Βιοτεχνίας.
- Η προαγωγή της διεπιστημονικής έρευνας για το περιβάλλον των ορεινών οικισμών και τους τοπικούς ευρωπαϊκούς και βαλκανικούς πολιτισμούς.
- Η πρόταση για εξέταση της κήρυξης ως παραδοσιακών ορισμένων επιλεγμένων οικισμών των Μαστοροχωρίων και Πωγωνοχωρίων, οι οποίοι παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.
- Η προώθηση του τουρισμού στην παράκτια ζώνη Πρέβεζας και Θεσπρωτίας.
- Ολοκληρωμένα συμπλέγματα ειδικών και ήπιων μορφών τουρισμού, ορεινός, πολιτιστικός, οικολογικός, στους ορεινούς οικισμούς του Ζαγορίου, της Κόνιτσας-Μαστοροχωρίων, Πωγωνοχωρίων, της Μουργκάνας, των Τζουμέρκων.
- Η οργανωμένη διαδημοτική συνεργασία για την προώθηση κοινών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών (ΠΠΧΣΑΑ Ηπείρου, 2003).

4.3.8 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης περιλαμβάνει 33 οικισμούς που έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή των οικισμών εντός της Περιφέρειας είναι η εξής:

Διάγραμμα 32: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Α. Μακεδονίας-Θράκης

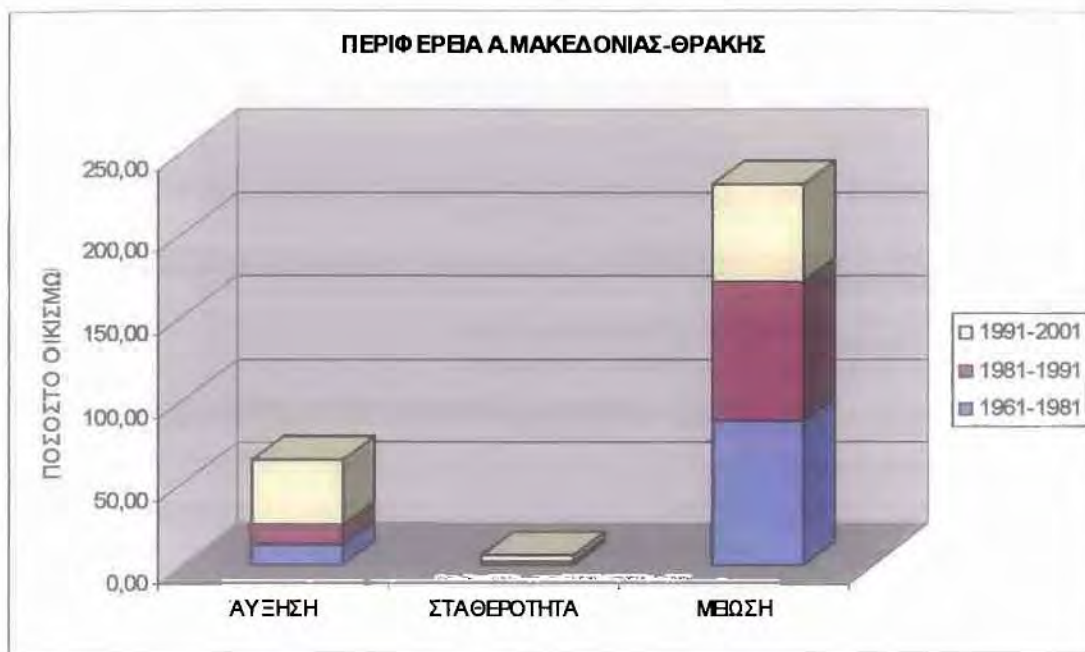
Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009 Ιδία Επεξεργασία

Όπως και στις Περιφέρειες που αναλύθηκαν έτσι και στη συγκεκριμένη Περιφέρεια παρατηρείται ανισοκατανομή των οικισμών. Ο Νομός Καβάλας, συγκεντρώνει τους 22 από τους 33 παραδοσιακούς οικισμούς ενώ οι άλλοι Νομοί μοιράζονται τους υπόλοιπους οικισμούς(βλ. **Χάρτη 8**).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Η πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας έχει ως εξής:

Διάγραμμα 33: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Α. Μακεδονίας-Θράκης ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Σε αντίθεση με τις άλλες Περιφέρειες η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης παρουσιάζει σταθερά κατά τη διάρκεια των δεκαετιών πληθυσμιακή μείωση της πλειοψηφίας των παραδοσιακών οικισμών. Τα ποσοστά βέβαια μειώνονται την τελευταία δεκαετία αλλά οι παραδοσιακοί οικισμοί που υφίστανται πληθυσμιακή αποψύλωση, εξακολουθούν να υπερβαίνουν σε αριθμούς αυτούς που έχουν θετικές μεταβολές, τονίζοντας την ανάγκη για την ιδιαίτερη μέριμνα που πρέπει να ληφθεί.

Η παραπάνω τάση επαληθεύεται και από το διάγραμμα που ακολουθεί, καθώς ο συνολικός πληθυσμός των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζει διαρκώς αρνητικές μεταβολές. Σε μεγάλο βαθμό, φαίνεται ότι ακολουθεί τις τάσεις της Περιφέρειας, η οποία ως “παραμεθόρια” χάνει τον πληθυσμό της, αλλά οι ρυθμοί μείωσης για τον πληθυσμό των παραδοσιακών οικισμών είναι πιο έντονοι.

Σήμερα λιγότερο από το 3% της Περιφέρειας κατοικεί στους παραδοσιακούς οικισμούς.

Διάγραμμα 34: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Α. Μακεδονίας - Θράκης

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Βασικό χαρακτηριστικό στη διαμόρφωση των οικισμών της συγκεκριμένης Περιφέρειας έχει παίξει η γειτνίαση και επαφή με άλλες χώρες αλλά και η εγκατάσταση στα εδάφη της του μεγαλύτερου μέρους των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής. Αποτέλεσμα της σύνθεσης του πληθυσμού είναι η συνύπαρξη αγροτικών πολιτισμών με διαφορετική καταγωγή των εκφραστών τους. Κοινό χαρακτηριστικό είναι η έλλειψη παραθαλάσσιων οικισμών για λόγους ασφάλειας. Στους ορεινούς ή πεδινούς οικισμούς υπάρχουν κοινά σημεία στη χρήση υλικών κάτω από όμοιες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και διαφορές όταν οι συνθήκες αυτές αποκλίνουν μεταξύ τους (βλ Εικόνα 13)(Ιωαννίδης, Κύρου, Καυκούλα, 1975: 152).

Εικόνα 13: Σαμοθράκη, Μεταξάδες Έβρου

Πηγή: www.islasdelegeo.com/ , 2009, www.evrosoikologia.blogspot.com, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Όσον αφορά την κατάσταση των παραδοσιακών οικισμών πρέπει να σημειωθεί ότι αποτέλεσμα της αθρόας εισόδου και εγκατάστασης προσφύγων ήταν και η αλλοίωση πολλών παραδοσιακών οικισμών που άδειασαν και καταλήφθηκαν από νέους κατοίκους, καθώς και η εντελώς νέα μορφή των προσφυγικών χωριών επηρεασμένων από το αστικό πρότυπο (Ιωαννίδης, Κύρου, Καυκούλα, 1975: 152).

Γενικά, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η συνολική εικόνα που παρουσιάζει η Περιφέρεια έχει μία φθίνουσα πορεία.

Αντίστοιχα οι παραδοσιακοί οικισμοί αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της πληθυσμιακής ερήμωσης καθώς πάνω από το 1/3 των παραδοσιακών οικισμών έχει πληθυσμό κάτω από 500 κατοίκους. Παρότι ένα μεγάλο ποσοστό των οικισμών διατηρείται αναλλοίωτο ένα εξίσου μεγάλο ποσοστό αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της εγκατάλειψης και των αλλοιώσεων που πρόκειται να προκληθούν από την αδιαφορία για το δομημένο περιβάλλον (ΠΠΧΣΑΑ Α. Μακεδονίας-Θράκης, 2003).

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

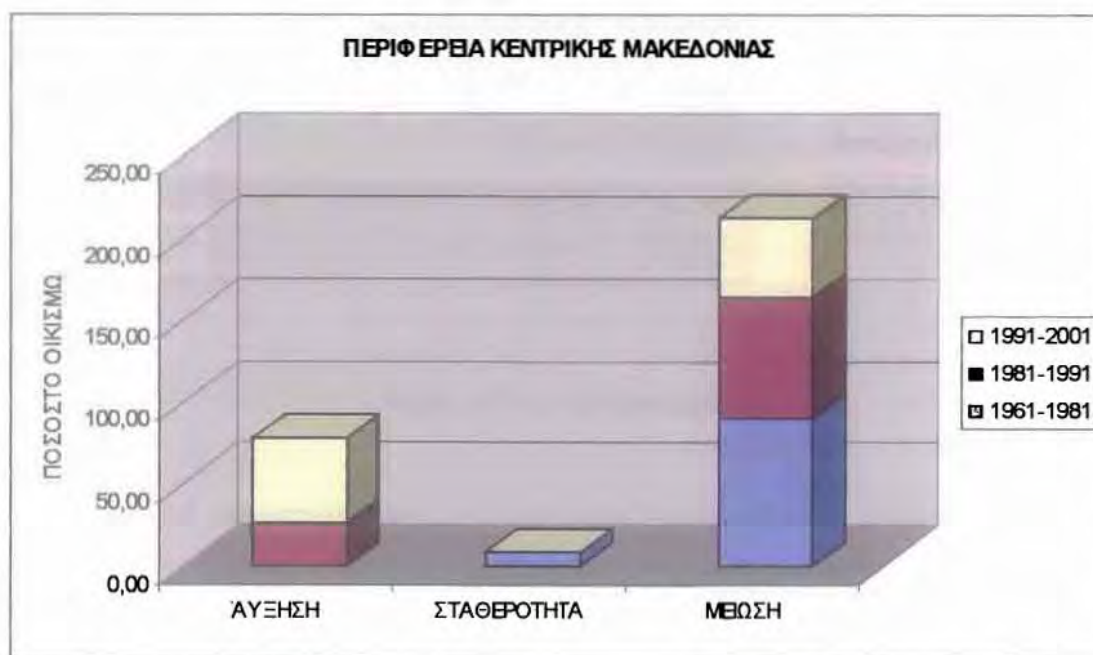
Το Περιφερειακό Πλαίσιο, δεν περιέχει ιδιαίτερη αναφορά και προτάσεις για τους παραδοσιακούς οικισμούς καθώς δίνεται βαρύτητα σε άλλου είδους ζητήματα, όπως η άρση των προβλημάτων προσπελασιμότητας και των γεωπολιτικών προβλημάτων. Παρόλα αυτά, αναγνωρίζεται ότι ο ορεινός και ημιορεινός χώρος της

Νομούς Πιερίας, Χαλκιδικής και Θεσσαλονίκης. Σημειώνεται ότι ο Νομός Κιλκίς και Ημαθίας δε διαθέτουν οικισμούς που να χαρακτηρίζονται παραδοσιακοί (βλ. **Χάρτη 3**).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Στο παρακάτω διάγραμμα οι οικισμοί κατατάσσονται σε αύξοντες ή φθίνοντες ανάλογα με τις τάσεις που εμφανίζει ο πληθυσμός τους κατά τη διάρκεια των δεκαετιών.

Διάγραμμα 36: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Κ. Μακεδονίας ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Η περίοδος 1961-1981 είναι και για τους παραδοσιακούς οικισμούς της συγκεκριμένης Περιφέρειας, καθώς στο σύνολό τους χαρακτηρίζονται από φθίνουσες τάσεις, όσον αφορά το πληθυσμιακό τους δυναμικό, με ελάχιστους να παραμένουν σταθερούς. Ωστόσο τη δεκαετία που ακολουθεί η κατάσταση ανατρέπεται, καθώς σημαντικός αριθμός των οικισμών που παρουσίαζαν πληθυσμιακή μείωση κατάφεραν να ανακάμψουν και να αυξήσουν τον πληθυσμό τους. Η παραπάνω τάση δεν διατηρήθηκε καθώς την δεκαετία 1991-2001 αριθμός των οικισμών που παρουσίασαν αύξηση μειώθηκε.

Ο συνολικός πληθυσμός των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας, παρουσιάζει μια συνεχή φθίνουσα τάση η οποία είναι σχεδόν αντίθετη από αυτή του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας. Μετά το 1981 βέβαια οι ρυθμοί μείωσης πέφτουν ενώ κατά τη δεκαετία 1991-2001 σημειώνεται για πρώτη φορά αύξηση όπως μαρτυρά το παρακάτω διάγραμμα (βλ. και Χάρτη 7).

Διάγραμμα 37: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Κ. Μακεδονίας

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Στον τομέα της αρχιτεκτονικής, στους οικισμούς της συγκεκριμένης Περιφέρειας κυριαρχεί η λαϊκή κατοικία και συγκεκριμένα ο τύπος του πλατυμέτωπου διώροφου κτίσματος με κεραμοσκεπή στέγαση και συνήθως ανοικτό καλυπτόμενο εξώστη, το λεγόμενο χαγιάτι. Ωστόσο υπάρχουν και δείγματα πυργοειδούς λαϊκής κατοικίας (βλ. Εικόνα 14). Ένα ιδιαίτερο στοιχείο της αρχιτεκτονικής της περιοχής αποτελούν τα αρχοντικά που παρουσιάζονται συνήθως στα μεγάλα εμπορικά κέντρα (Αδαμογιάννης, Κουφουδάκης, Παπάς, Σημαντηράκη, Τεντοκάλης, 1975: 148).

Εικόνα 14: Ροδολίβος Σερρών

Πηγή: <http://www.airphotos.gr/>, 2009

Τη μεταπολεμική εποχή ο τρόπος που ασκήθηκε η αναπτυξιακή διαδικασία στην Περιφέρεια, είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή των παραδοσιακών κέντρων και οικισμών. Ωστόσο, ορισμένα τμήματα των μεγάλων αστικών κέντρων διατηρούν τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα όπως το ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης και τμήματα που διασώζονται στη Νάουσα, στην Έδεσσα στις Σέρρες.

Τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα διατηρούν και ορισμένα κεφαλοχώρια. Στα περισσότερα ο ιστορικός πυρήνας εξακολουθεί να αποτελεί κεντρικό τμήμα του οικισμού. Παράλληλα, διασώζονται εξολοκλήρου και μια σειρά οικισμών οι οποίοι είναι συνήθως χωροθετημένοι σε ένα εξαιρετικά ποικίλο και ενδιαφέρον φυσικό περιβάλλον, με το οποίο έχουν δημιουργήσει στο παρελθόν ενιαία αισθητικά σύνολα ενώ μεγάλο μέρος των χαρακτηρισμένων ως αξιόλογων οικισμών της Κεντρικής Μακεδονίας είναι στην πραγματικότητα παραδοσιακοί.

Ιδιαίτερα για τους ορεινούς παραδοσιακούς οικισμούς, τονίζεται ότι οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν προβλήματα ερήμωσης και απομόνωσης.

Τέλος επισημαίνεται ότι συνολικά δεν έχει δοθεί μεγάλη βαρύτητα στο θέμα της διατήρησης των παραδοσιακών οικισμών ενώ ταυτόχρονα, στους τομείς των αναπλάσεων, της ανάδειξης συνόλων διαπιστώνονται ελλείψεις (ΠΠΧΣΑΑ Κ. Μακεδονίας, 2004).

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

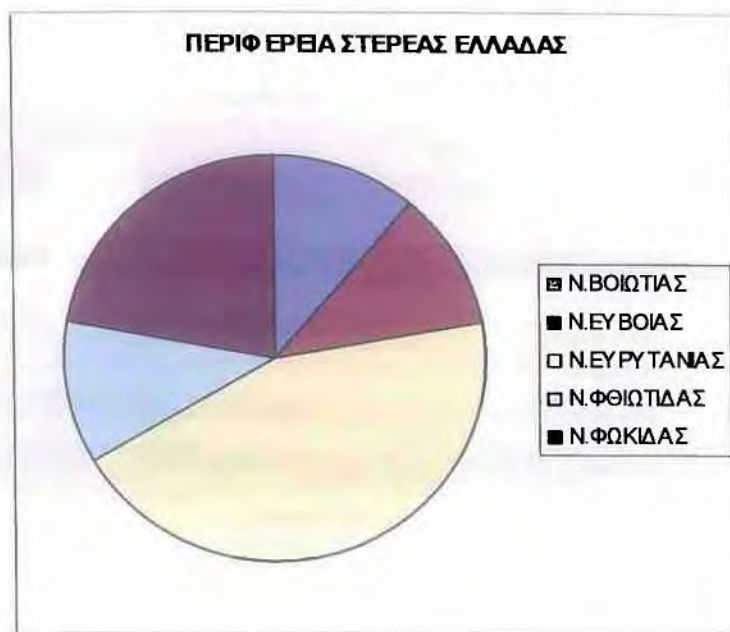
Το Περιφερειακό Πλαίσιο δε δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο θέμα της ανάδειξης και διατήρησης των παραδοσιακών οικισμών παρά μόνο προτείνει τον συνδυασμό των παραδοσιακών οικισμών με περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος όπως η περιοχή Χολομόντα με τα ορεινά δασικά πεδία και η περιοχή Δοϊράνης-Κερκίνης με τα σύνθετα λιμναία και παραλίμνια πεδία οικολογικού ενδιαφέροντος. Πρόταση η οποία είναι δυνατόν να επηρεάσει σε ένα βαθμό το μέλλον των παραδοσιακών οικισμών είναι η πρόβλεψη για βελτίωση των υποδομών με στόχο την αύξηση της προσπελασιμότητας (ΠΠΧΣΑΑ Κ. Μακεδονίας, 2004).

4.3.10 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας έχει μόλις 9 παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι μοιράζονται σχεδόν ομοίμορφα σε όλους τους Νομούς, με το Νομό Ευρυτανίας να έχει τους 4 από αυτούς όπως παρουσιάζεται στο διάγραμμα (βλ. **Χάρτη 3**) (βλ. Παράρτημα 6).

Διάγραμμα 38: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας

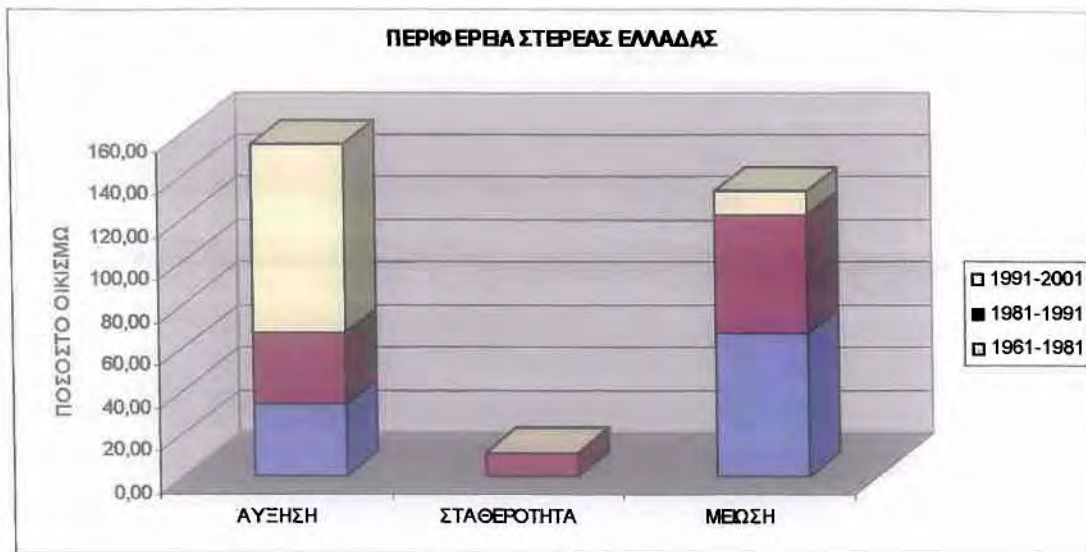

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr> /, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά τον πληθυσμό που παρουσιάζουν οι παραδοσιακοί οικισμοί τη διάρκεια των δεκαετιών, σημειώνεται ότι ως το 1991 οι έξι από τους εννιά παρουσίαζαν μείωση, η οποία μάλιστα σχεδόν για το σύνολο αυτών κυμαινόταν σε αρκετά υψηλά ποσοστά που υπερέβαιναν το 10%. Η κατάσταση μεταβλήθηκε απότομα μόλις μία δεκαετία μετά το σύνολο των οικισμών σημείωσαν αύξηση, όπως φαίνεται στο διάγραμμα.

Διάγραμμα 39: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Στερεάς Ελλάδας ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Ωστόσο ο ρυθμός μεταβολής του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών, που παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα, φαίνεται θετικός για την περίοδο 1961-1981 υποδεικνύοντας ότι οι οικισμοί που αυξήθηκαν παρά λιγότεροι σε αριθμό είχαν πληθυσμό και δυναμική που κάλυπτε τις μειώσεις των υπόλοιπων οικισμών.

Τέλος σημειώνεται ότι μόνο την τελευταία δεκαετία ο ρυθμός μεταβολής του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας ακολουθεί τις τάσεις του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας.

Διάγραμμα 40: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Σχετικά με τη μορφή των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας αναφέρεται, ότι για την πλειοψηφία των οικισμών, τα κτίσματα είναι λιθόκτιστα, με κεραμωτές σκεπές και ξύλινους εξώστες. Επίσης αρκετοί από τους οικισμούς παρουσιάζουν και ιστορικό ενδιαφέρον (βλ. Εικόνα 15)(Κανετάκης, Κατζουράκης, Τσαμπέρης, 1975: 134).

Εικόνα 15⁵:Καρπενήσι, Γαλαξίδι, Αράχοβα

Πηγή: <http://www.fokidanet.com/>, 2009, www.arachova-properties.gr, 2009, www.ethnos.gr/, 2009 Ιδία Επεξεργασία

Οι παραδοσιακοί οικισμοί της συγκεκριμένης Περιφέρειας εμφανίζονται γενικά αναπτυγμένοι ενώ δεν φαίνεται σχεδόν για το σύνολό τους να αντιμετωπίζουν προβλήματα εγκατάλειψης .

Ωστόσο, μεγάλος αριθμός παραδοσιακών οικισμών υποβαθμίζεται ραγδαία λόγω της έλλειψης εξειδικευμένης συνολικής πολιτικής αναζωογόνησης του στην κατεύθυνση συνετής ένταξής του στην καθημερινή αναπτυξιακή διαδικασία. Τα σημαντικότερα προβλήματα που αφορούν το περιβάλλον των παραδοσιακών οικισμών έχουν να κάνουν με τη διαχείριση των μεγάλων υποδομών, και ιδιαίτερα των οδικών, που είναι υπό κατασκευή, την ενιαία αντιμετώπιση των συστημάτων ‘ύδρευσης-αποχέτευσης-επεξεργασίας λυμάτων’ καθώς και με τη γεωργική και βιομηχανική ρύπανση ιδιαίτερα στην περιοχή Οινόφυτα – Σχηματάρι (ΠΙΠΧΣΑΑ Στερεάς Ελλάδας, 2003).

⁵ Από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

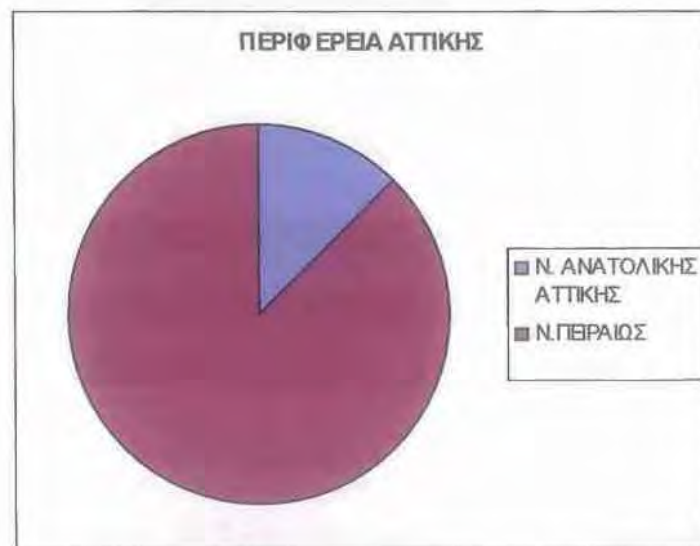
Η πρόταση του Περιφερειακού Πλαισίου που αφορά τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι η επέκταση της αρχής της προληπτικής προστασίας και της ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, πέραν από τους παραδοσιακούς οικισμούς σε όλους τους οικισμούς που ανά ΟΤΑ θα εντοπισθούν ως αξιόλογοι με διαφορετικούς βαθμούς προστασίας από τα ΓΠΑ και τα ΣΧΟΟΑΠ (ΠΠΧΣΑΑ Στερεάς Ελλάδας, 2003).

4.3.11 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Ως μια επί το πλείστον αστικοποιημένη Περιφέρεια, η Αττική δεν έχει να επιδείξει μεγάλο αριθμό παραδοσιακών οικισμών. Συγκεκριμένα στην Περιφέρεια εντάσσονται 8 χαρακτηρισμένοι παραδοσιακοί οικισμοί (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή αυτών εντός της Περιφέρειας φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 41: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Αττικής

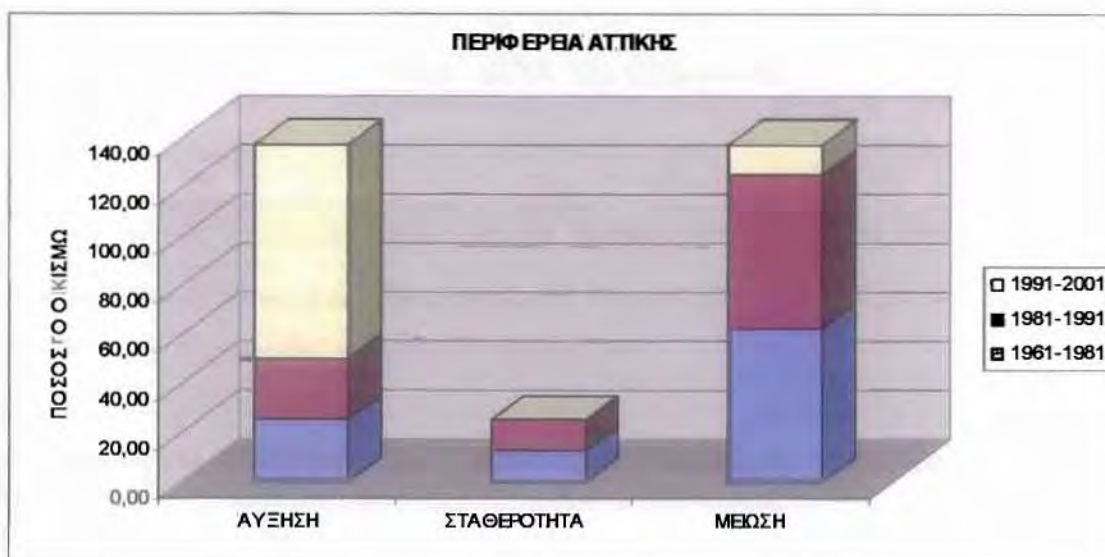
Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, Ιδία Επεξεργασία

Από τους 8 συνολικά παραδοσιακούς οικισμούς οι 7 είναι στη Νομαρχία Πειραιώς και κυρίως στα νησιά Κύθηρα, Σπέτσες, Ύδρα, δηλαδή στις περιοχές που δεν είναι αστικοποιημένες (βλ. **Χάρτη 8**).

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Τα ποσοστά των οικισμών ανάλογα με την πληθυσμιακή τους μεταβολή για την περίοδο 1961-2001 παρουσιάζονται κατωτέρω.

Διάγραμμα 42: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Αττικής ανά χρονική περίοδο

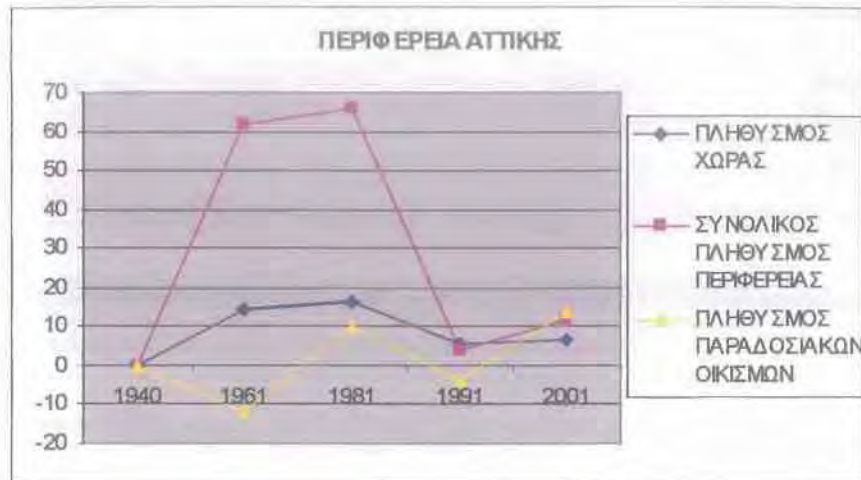

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι έως πολύ πρόσφατα, δηλαδή ως το 1991 πάνω από το 60% των οικισμών παρουσίαζε πληθυσμιακή μείωση. Αντίθετα, μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα, τη δεκαετία που ακολουθεί, 1991-2001, η κατάσταση ανατρέπεται πλήρως με σχεδόν το 90% των οικισμών πια να παρουσιάζει αύξηση που για το σύνολο των οικισμών υπερβαίνει κατά πολύ το 10%.

Το φαινόμενο αυτό οφείλεται στη γειτνίαση των παραπάνω οικισμών με τα μεγάλα αστικά κέντρα που σε συνδυασμό με τη συνειδητοποίηση της αξίας τους οδήγησαν μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού να επενδύσουν σε αυτά. Το παραπάνω συμπέρασμα επιβεβαιώνεται και από το διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 43: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Αττικής

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Ενώ ως το 1991 η πορεία του συνολικού πληθυσμού που κατοικεί σε παραδοσιακούς οικισμούς είναι τελείως διαφορετική από αυτή που παρουσιάζει ο συνολικός πληθυσμός της Περιφέρειας, με τους έντονους ρυθμούς ανάπτυξης, από εκεί και έπειτα η δύο πορείες φαίνεται να συγκλίνουν.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Περιφέρειας ως επί το πλείστον, πέραν από το τμήμα της Κηφισιάς που χαρακτηρίζεται παραδοσιακό, δεν ανήκουν στο λεκανοπέδιο και συγκεντρώνονται κυρίως στα νησιά. Σημειώνεται ότι αρκετοί από τους οικισμούς που ανήκουν στα νησιά πλησίον της Αττικής έχουν υποστεί αλλοιώσεις εξαιτίας της πίεσης εξυπηρέτησης των αναγκών για παραθεριστική κατοικία (Κανετάκης, Κατζουράκης, Τσαμπέρης, 1975: 135).

Ιδιαίτερο χαρακτήρα παρουσιάζουν οι οικισμοί των Κυθήρων οι οποίοι εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στην ενδοχώρα και τα κτίσματα χαρακτηρίζονται από τις λεγόμενες καμάρες. Επίσης οι οικισμοί του νησιού δεν έχουν δεχτεί μεγάλες πιέσεις.

Εικόνα 16: Ύδρα, Κύθηρα

Πηγή: www.mensa.org.gr, 2009 www.hellenicyachting.gr, 2009, Ίδια Επεξεργασία

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

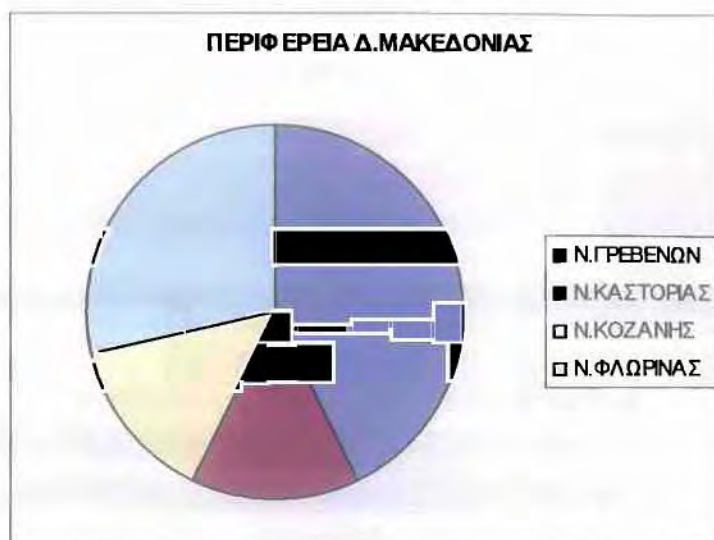
Σημειώνεται ότι για την Περιφέρεια Αττικής δεν έχει εκπονηθεί Χωροταξικό Σχέδιο.

4.3.12 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας έχει να έχει να επιδείξει έναν μικρό αριθμό (7) παραδοσιακών οικισμών (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή αυτών φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 44: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας

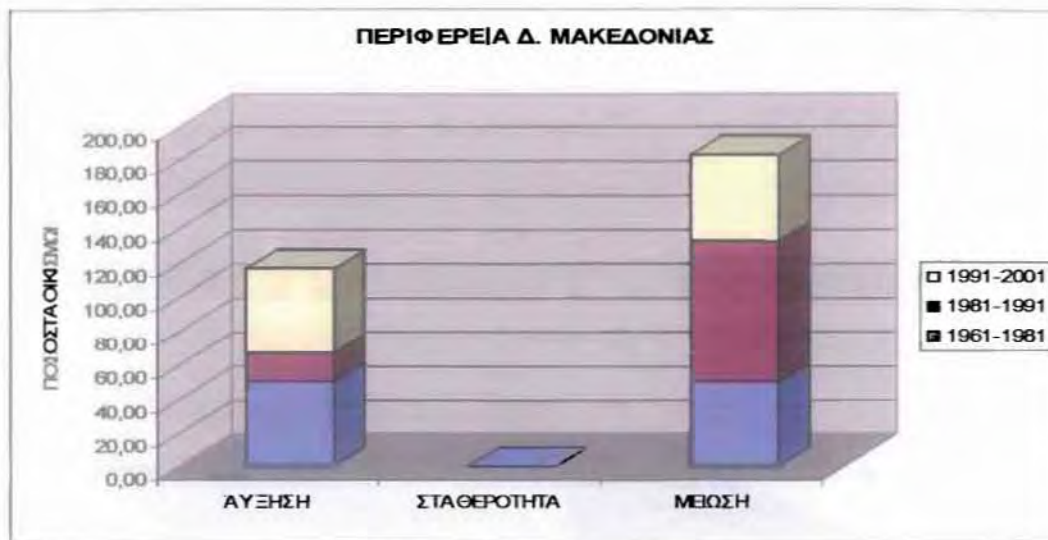
Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Σημειώνεται ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι σχετικά διεσπαρμένοι εντός της Περιφέρειας.

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη των οικισμών σημειώνεται ότι για το σύνολο των δεκαετιών, με εξαίρεση τη δυναμική δεκαετία 1981-1991, οι οικισμοί που σημειώνουν πληθυσμιακή αύξηση είναι ίσοι με αυτούς που σημειώνουν πληθυσμιακή μείωση όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 45: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Δ. Μακεδονίας ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Η γενικές τάσεις του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών στη διάρκεια των χρόνων παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 46: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Γενικά φαίνεται ότι οι ρυθμοί μεταβολής είναι θετικοί για όλες τις περιόδους ξεπερνώντας μάλιστα σταθερά τόσο τους αντίστοιχους ρυθμούς της Περιφέρειας, όσο

και της Χώρας. Γενικότερα αναφέρεται ότι όλοι οι οικισμοί είναι δυναμικοί και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι συγκεντρώνουν το 2,5 % του πληθυσμού της Περιφέρειας.

Μορφολογικά χαρακτηριστικά - Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Σχετικά με τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των οικισμών σημειώνεται ότι προσομοιάζουν σε αυτά που αναφέρθηκαν για την Κεντρική Μακεδονία (βλ Εικόνα 17).

Εικόνα 17: Σιάτιστα και Νυμφαίο

Πηγή: www.macedoniaontheweb.com, 2009, <http://magicasland.com/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, το σύνολο των παραδοσιακών οικισμών παρουσιάζουν δυναμικότητα ενώ κανένας από αυτούς δεν αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της ερήμωσης. Ωστόσο βασικό πρόβλημα αποτελεί η δραστηριότητα της ΔΕΗ κατά μήκος της ζώνης Αμύνταιο-Πτολεμαΐδα-Κοζάνη η οποία δημιουργεί προβλήματα ρύπανσης στους γύρω οικισμούς.

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Λόγω του μικρού αριθμού των παραδοσιακών οικισμών και της απουσίας σοβαρών προβλημάτων σε αυτούς η μόνη πρόταση που αφορά τους συγκεκριμένους είναι γενική και συνοψίζεται στον συνδυασμός σημαντικών περιοχών φυσικού κάλλους (Πρέσπες, Πίνδος,) με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά με στόχο να αποτελέσουν πόλους έλξης.

4.3.13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Κατανομή παραδοσιακών οικισμών

Η Δυτική Ελλάδα είναι η Περιφέρεια που παρουσιάζει τους λιγότερους παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι είναι μόλις 5 (βλ. Παράρτημα 6). Η κατανομή τους φαίνεται στο παρακάτω σχήμα.

Διάγραμμα 47: Κατανομή των παραδοσιακών οικισμών εντός της Περιφέρειας Δ. Ελλάδας

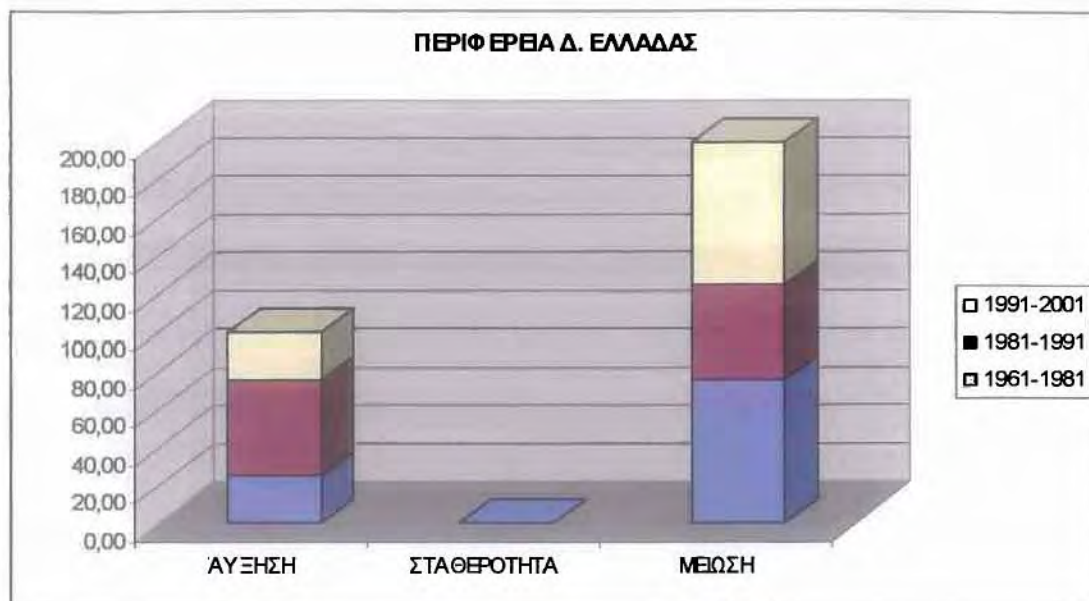
Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, 2009 α, <http://www.spitia.gr/>, 2009, Ιδία Επεξεργασία

Η κατανομή τους είναι σχετικά ομοιόμορφη.

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών σημειώνεται ότι πέρα από τη δεκαετία 1981-1991 οι τρεις από τους τέσσερις οικισμούς παρουσίαζαν ραγδαία πληθυσμιακή μείωση που υπερβαίνει το 25%.

Διάγραμμα 48: Πληθυσμιακή τάση παραδοσιακών οικισμών Δ. Ελλάδας ανά χρονική περίοδο

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Η παραπάνω πληροφορία δεν φαίνεται η καλύτερα φαίνεται να μην επαληθεύεται στο διάγραμμα που ακολουθεί και δείχνει τις τάσεις του συνολικού πληθυσμού των παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας. Ωστόσο αυτό οφείλεται στη ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση της Ναύπακτου ο πληθυσμός της οποίας είναι μεγαλύτερος διαχρονικά από το άθροισμα του πληθυσμού των υπόλοιπων οικισμών και για το λόγο αυτό διαστρεβλώνεται η πληροφορία.

Διάγραμμα 49: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού παραδοσιακών οικισμών Περιφέρειας Δ. Ελλάδας

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Κατάσταση Παραδοσιακών Οικισμών

Από τους οικισμούς της Περιφέρειας οι δύο είναι αναπτυγμένοι και οι υπόλοιποι παρουσιάζουν συνεχή μείωση του πληθυσμού.

Εικόνα 18: Ναύπακτος

Πηγή: www.greekinsight.com/?conID-3052

Προτάσεις Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Γενικά λόγω του μικρού αριθμού των παραδοσιακών οικισμών το Περιφερειακό Πλαίσιο δεν περιέχει ιδιαίτερη αναφορά στους παραδοσιακούς οικισμούς.

Αυτό που αφορά τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι ότι στα πλαίσια προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, προτείνεται, η ανάδειξη της ιδιαίτερης ταυτότητας του συστήματος οικισμών 1ου ως 3ου επιπέδου, η δημιουργία ενιαίων δικτύων διαδρομών και ελεγχόμενη ανάπτυξη ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων.

4.4.14 ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση των Περιφερειών, προκύπτουν μια σειρά από συμπεράσματα τα οποία είναι δυνατόν να συνοψιστούν στα εξής:

- Η κατανομή των οικισμών εντός των περιφερειών όπως και για το σύνολο της χώρας χαρακτηρίζεται εξαιρετικά ανομοιογενής. Οι οικισμοί συγκεντρώνονται σε ένα κυρίως, το πολύ δύο νομούς για κάθε Περιφέρεια ενώ ακόμα και στις περιοχές που αποτελούν ενιαίες ενότητες όσον αφορά την ιστορική εξέλιξή τους αλλά και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά τους όπως π.χ. η Κρήτη ο αριθμός των οικισμών ανάμεσα στους νομούς δεν είναι συγκρίσιμος. Το Ρέθυμνο για παράδειγμα συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος των παραδοσιακών οικισμών της Κρήτης. Το παραπάνω φαινόμενο δημιουργεί ερωτηματικά ως προς τα κριτήρια χαρακτηρισμού των οικισμών.
- Υπάρχει συχνά αναντιστοιχία του αριθμού των παραδοσιακών οικισμών και του πληθυσμού που κατοικεί σε αυτούς μεταξύ των Περιφερειών. Υπάρχουν δηλαδή Περιφέρειες με μικρότερο αριθμό παραδοσιακών οικισμών από άλλες αλλά μεγαλύτερο ποσοστό πληθυσμού που κατοικεί σε αυτούς, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι οικισμοί της μεν περιφέρειας, παρότι υστερούν αριθμητικά, είναι πιο δυναμικοί από τους οικισμούς της άλλης. Παράδειγμα αποτελούν οι Περιφέρειες Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων που αν και αριθμητικά παρουσιάζουν μικρότερο ποσοστό παραδοσιακών οικισμών σε σχέση με τις

Περιφέρειες Πελοποννήσου και Κρήτης ο πληθυσμός που διαμένει σε αυτούς είναι διπλάσιος ή και τριπλάσιος από τον πληθυσμό των δεύτερων.

- Όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη των παραδοσιακών οικισμών, σημειώνεται ότι το σύνολο των Περιφερειών ακολουθεί το γενικό πρότυπο (βλ.4.2.3). Αναλυτικότερα η περίοδος 1941-1981 χαρακτηρίζεται από πτωτική πληθυσμιακή τάση για τους περισσότερους παραδοσιακούς οικισμούς ενώ αντίστοιχα η περίοδος 1981-1991 χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα δυναμική καθώς πολλοί οικισμοί κατορθώνουν να ανακάμψουν, εξαιτίας βέβαια του ενδιαφέροντος που εκδηλώθηκε τόσο από πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και σε Εθνικό επίπεδο για την πολιτιστική κληρονομιά.
- Όσον αφορά τα μορφολογικά χαρακτηριστικά, συνοψίζονται σε γενικές γραμμές τα βασικά χαρακτηριστικά και κατατάσσονται οι Περιφέρειες όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 8: Σύνοψη μορφολογικών χαρακτηριστικών

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	
Κτίρια ως ομογενοποιημένη ενότητα	Κτίρια ως μονάδες
N. Αιγαίο, Κρήτη, Β. Αιγαίο, Στερεά Ελλάδα	Θεσσαλία, Ηπειρος, Πελοπόννησος, Ιόνια Νησιά, Α. Μακεδονία- Θράκη, Δ. Μακεδονία, Κ. Μακεδονία
Εξωστρέφεια ημιδημόσιου χώρου	Εσωστρέφεια ημιδημόσιου χώρου
N. Αιγαίο, Ιόνια Νησιά, Κρήτη	Θεσσαλία, Ηπειρος, Πελοπόννησος, Ιόνια Νησιά, Α. Μακεδονία- Θράκη, Δ. Μακεδονία, Κ. Μακεδονία
Κτίρια με δώμα	Κτίρια με επικλινή στέγη
N. Αιγαίο	Θεσσαλία, Ηπειρος, Πελοπόννησος, Ιόνια Νησιά, Α. Μακεδονία- Θράκη, Δ. Μακεδονία, Κ. Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Παρότι, μεταξύ των ίδιων Περιφερειών ή ακόμα και των ίδιων Νομών παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις ως προς τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των οικισμών, η παραπάνω σύνοψη είναι δυνατόν να δώσει μία γενική εικόνα, που αφορά πάντοτε την πλειοψηφεία των οικισμών. Επιπρόσθετα σημειώνεται ότι είναι δυνατοί όλοι οι συνδυασμοί των ανωτέρω χαρακτηριστικών γεγονός που υποδηλώνει ότι αν τα κτίρια για παράδειγμα εμφανίζονται ως ομογενοποιημένη ενότητα δεν καθορίζουν

αυτόματα το χαρακτήρα του ημιδημόσιου χώρου, ούτε τον τρόπο με τον οποίο θα στεγαστούν τα κτίρια (δώμα ή στέγη). Παράλληλα διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ των μορφολογικών χαρακτηριστικών και της πληθυσμιακής εξέλιξης. Δηλαδή αν ένας οικισμός παρουσιάζει εσωστρέφεια του ημιδημόσιου χώρου δε σημαίνει ότι είναι φθίνων ή δυναμικός. Για Παράδειγμα η Περιφέρεια Θεσσαλίας και η Περιφέρεια Πελοποννήσου ή Ηπείρου παρουσιάζουν σε γενικές γραμμές τα ίδια χαρακτηριστικά. Ωστόσο η μία είναι εξαιρετικά δυναμική όσον αφορά την πληθυσμιακή πορεία ενώ οι άλλες δύο σημειώνουν πληθυσμιακή μείωση. Επομένως τα μορφολογικά χαρακτηριστικά δεν αποτελούν παράγοντα προσδιορισμού της δυναμικότητας του χαρακτήρα ενός οικισμού.

- Τέλος, επισημαίνεται ότι σε πολλές περιπτώσεις Περιφερειών οι οποίες συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό παραδοσιακών οικισμών τα αντίστοιχα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης δεν αναφέρονται στο βαθμό που πρέπει και δεν έχουν ουσιαστικές προτάσεις για αυτούς. Επίσης, οι στόχοι συνήθως δεν είναι ιεραρχημένοι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Θεσσαλίας, ενώ στην αντίθετη κατεύθυνση κυμαίνεται το Περιφερειακό του Βορείου Αιγαίου που παρότι ο αριθμός των οικισμών είναι μικρότερος από άλλες περιφέρειες, γίνεται λεπτομερέστερη ανάλυση και δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα σε αυτούς.

4.4 ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ: ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ

Το πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας όπως διαπιστώθηκε είναι ιδιαίτερα πλούσιο και πολυποίκιλο και αποτελεί έναν, εξίσου με το φυσικό περιβάλλον, ανεκτίμητο και ευαίσθητο πόρο.

Στην Ελλάδα ωστόσο διαπιστώνεται ουσιαστική διαφορά από τις άλλες χώρες ως προς την εκτίμηση του πολιτιστικού κεκτημένου. Μετά την Επανάσταση του 1821 καταδικάζεται κατηγορηματικά οτιδήποτε έχει σχέση με την Τουρκοκρατία. Σε άμεση συσχέτιση με τις ευρωπαϊκές επιρροές των κλασικιστικών ιδεωδών δίδεται σημασία στην αρχαία ελληνική κληρονομιά ενώ αντίθετα περιφρονείται η άμεση κληρονομιά συμπεριλαμβανομένης και της βυζαντινής. Αποτέλεσμα είναι η «κάθαρση» των κλασικών αρχιτεκτονικών μνημείων από τις μεταγενέστερες προσθήκες τους, η

παραμόρφωση ή η κατεδάφιση σπιτιών και μεταβυζαντινών εκκλησιών προκειμένου να εξυπηρετηθούν νέες πρακτικές ανάγκες (Κονταράτος, 1986: 76).

Έως το τέλος του 19ου αιώνα, παρά το γεγονός ότι στην Ευρώπη έχουν διατυπωθεί θεωρητικές ιδέες για την αποκατάσταση των μνημείων, στην Ελλάδα επικρατεί ο εμπειρισμός και δεν γίνεται καν λόγος περί αρχών ή περί διακρίσεως των αξιών των οποίων φορείς είναι τα αρχιτεκτονικά μνημεία και άλλων σχετικών θεμάτων (Μπούρας, 2007).

Αργότερα κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα χιλιάδες άτομα μετανάστευσαν από απομακρυσμένα χωριά στα βουνά, σε πόλεις στις πεδιάδες και στα παράλια. Η βιομηχανική ανάπτυξη και η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού μετά το 1960 επιτάχυνε μια διαδικασία που είχε ξεκινήσει ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα, λόγω υπανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Σε μερικές περιοχές το ποσοστό των ατόμων που έχουν φύγει είναι πολύ υψηλό και δεκάδες χωριά έχουν εγκαταλειφθεί πλήρως (Μπιλίνης, 2009).

Τα ερημωμένα χωριά ερειπώνονται με την πάροδο του χρόνου και, καθώς η πίεση στη γη μειώνεται, αρχίζει μια επάνοδος της φύσης. Αυτό έχει θετικά και αρνητικά στοιχεία. Με αργούς ρυθμούς, επανέρχονται τα δασικά οικοσυστήματα και ακολουθεί η άγρια ζωή. Έτσι προκύπτουν ορεινές εκτάσεις, με πολύ μικρό πληθυσμό, καθόλου γεωργία και χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα χέρσας γης που μετατρέπεται αργά σε δάσος. Διάφορα είδη φυτών και ζώων επωφελούνται από αυτό το γεγονός και αποικίζουν αυτές τις άδειες εκτάσεις. Ένα άλλο θετικό σημείο αυτών των περιοχών είναι η μικρή ανθρώπινη πίεση, ακόμα και σε περιόδους διακοπών. Οι αρνητικές επιπτώσεις είναι ότι οι υποδομές, όπως δρόμοι, μονοπάτια, πετρόχιστα γεφύρια και οικήματα, υποβαθμίζονται και γρήγορα ερειπώνονται (Μπιλίνης, 2009).

Παράλληλα, η αύξηση του τουριστικού ρεύματος (το οποίο τα τελευταία χρόνια στράφηκε πολύ προς τις προστατευόμενες και φυσικές περιοχές) ενθαρρυνόμενη και από την κυβερνητική πολιτική οδήγησε στη γρήγορη και πρόχειρη κατασκευή ξενοδοχείων ή τουριστικών συγκροτημάτων στις περιοχές που υπήρχε ζήτηση (Κότσαλη, 1978).

Η κατεδάφιση παλαιών αρχοντικών, νεοκλασικών οικοδομημάτων ή και ολόκληρων λαϊκών συνοικιών για να αντικατασταθούν από σύγχρονα κτίρια συχνά αμφίβολης αισθητικής και ποιοτικής αξίας είναι συνηθισμένο φαινόμενο στην Ελλάδα. Αν και σ' αυτό προστεθεί η φυσική φθορά των κτιρίων τότε ο κίνδυνος για τη μείωση των στοιχείων που αφορούν την κληρονομιά και ιδιαίτερα τους παραδοσιακούς

οικισμούς είναι μεγάλος. Τέλος πρέπει ιδιαίτερα να τονισθεί ότι η σημαντική αυτή πολιτιστική κληρονομιά αλλοιώνεται συνεχώς εξαιτίας των κοινωνικών και τεχνολογικών εξελίξεων, των σύγχρονων τρόπων αγροτικής καλλιέργειας, της άκρατης οικονομικής εκμετάλλευσης, της άμετρης οικιστικής επέκτασης και της ανθρώπινης αδιαφορίας (Συμεών, 2004: 90).

Ουσιαστικά τέσσερις είναι οι κυριότερες μορφές με τις οποίες παρουσιάζονται οι καταστροφές των παραδοσιακών οικισμών. Αναλυτικότερα:

1. Καταστροφή από εγκατάλειψη και έλλειψη συντήρησης που παρατηρείται κυρίως σε χωριά και στα αστικά κέντρα που φθίνουν.
2. Ολοκληρωτική καταστροφή-κατεδάφιση που εμφανίζεται πιο έντονα στην άλλη άκρη της κλίμακας δηλαδή σε οικισμούς που δοκιμάζουν έντονη δημογραφική και οικονομική αύξηση.
3. Αλλοιώσεις της μορφής των κτισμάτων, των ελεύθερων χώρων και γενικότερα του δομημένου περιβάλλοντος που γίνονται από επεμβάσεις για την ικανοποίηση νέων λειτουργικών αναγκών, ή για συντήρηση.
4. Αλλοιώσεις στον ευρύτερο χώρο, φυσικό ή οικοδομημένο, των παραδοσιακών συνόλων με αποτέλεσμα αυτά να στερούνται το φυσικό τους περίγυρο (Ελληνική Εταιρεία, 1975).

Συγκεντρωτικά, οι βασικές και βαθύτερες αιτίες καταστροφής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς γενικά και των παραδοσιακών οικισμών ειδικότερα είναι:

1. Η εγκατάλειψη και η φυσική φθορά των κτιρίων
2. Η τάση του Έλληνα να επενδύει στην κατοικία. Η τάση αυτή οφείλεται στους εξής λόγους:
 - Τα παλαιά κτίρια περιορισμένου ύψους και κατασκευασμένα πολλές φορές με απλά υλικά είναι περιορισμένης αποδοτικότητας κι έτσι συχνά κατεδαφίζονται για να αντικατασταθούν από σύγχρονες οικοδομές μεγαλύτερου εμπορικού κέρδους.
 - Το αίσθημα ανασφάλειας του Έλληνα που προέρχεται από την οικονομική και πολιτική αστάθεια.
 - Το θεσμό της «προίκας» που επικρατεί ακόμα και ως σήμερα.
3. Η αλλαγή της κοινωνικοοικονομικής δομής ορισμένων περιοχών, κυρίως παραθαλάσσιων που από αγροτική μετατρέπεται σε τουριστική. Συχνά ο μόνος τρόπος αποτελεσματικής προστασίας σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία είναι η απαλλοτρίωση. Λόγω του ύψους των δαπανών των σχετικών διαδικασιών και των

προβλημάτων που προκύπτουν καθόσον θίγονται οι σχέσεις κράτους και ιδιοκτήτου τις περισσότερες φορές η προστασία εγκαταλείπεται. Τα κίνητρα τα οποία δίνονται από το κράτος, για τουριστική ανάπτυξη βρίσκονται συχνά σε αντίθεση με τους νόμους που αφορούν την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (Κότσαλη, 1978).

Αντίστοιχα, οι κίνδυνοι για το πολιτιστικό περιβάλλον γενικά και για τους παραδοσιακούς οικισμούς ειδικότερα είναι οι εξής:

1. Οι πιέσεις που σχετίζονται με την κερδοσκοπία πάνω στη γη στο σύνολο των πόλεων και των οικισμών της χώρας. Η κερδοσκοπία πάνω στη γη έχει αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την καταστροφή αρχιτεκτονικά αξιόλογων κτισμάτων αλλά και ολοκλήρων οικισμών με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον με αποτέλεσμα την αλλοίωση της φυσιογνωμίας τους και τη μετατροπή τους σε απρόσωπα οικιστικά αθροίσματα (Τσιλιμίγκας, 2006: 287 - 289).
2. Οι αναπτυξιακές πιέσεις που σχετίζονται με την τουριστική δραστηριότητα και την κερδοσκοπία. Οι παραδοσιακοί οικισμοί, εκτός από ορισμένους που κηρύχθηκαν έγκαιρα διατηρητέοι με κατάλληλα προστατευτικά μέτρα, δέχονται ισχυρές πιέσεις αλλοίωσης από την τουριστική ανάπτυξη τόσο στο ανθρωπογενές όσο και στο φυσικό περιβάλλον. Ακόμα και οι κηρυγμένοι όμως παραδοσιακοί οικισμοί δέχονται συχνά αλλοιώσεις. Η κατασκευή υπερμεγεθών τουριστικών μονάδων ασύνδετων και αντικρουόμενων με τον χαρακτήρα των οικισμών είναι συνήθες φαινόμενο στις περιοχές που δέχονται πιέσεις και που ουσιαστικά δεν προστατεύονται επαρκώς έτσι ώστε να αποκλείουν την ανάπτυξη τέτοιου είδους κτισμάτων. Το αποτέλεσμα είναι όχι μόνο να χάνεται η ανθρώπινη κλίμακα αλλά ο παραδοσιακός οικισμός να παραμορφώνεται (βλ. Εικόνα 19). Επίσης, χαρακτηριστική είναι για παράδειγμα η όχληση που προκαλείται από την κυκλοφορία μεγάλου αριθμού οχημάτων εντός πολλών τουριστικών παραδοσιακών οικισμών. Τις μεγαλύτερες πιέσεις δέχονται συνήθως οι παράκτιοι και νησιωτικοί οικισμοί (Αθανασούλη - Ρογκάκου, 2002: 400 - 402).
3. Η αυθαίρετη δόμηση που αλλοιώνει τη φυσιογνωμία των παραδοσιακών οικισμών και των ανθρωπογενών τοπίων ιδιαίτερου κάλους. Η αυθαίρετη δόμηση με τις διαστάσεις που έχει προσλάβει στην Ελλάδα έχει συχνά αποβεί καταστροφική σε παραδοσιακούς οικισμούς και ανθρωπογενή τοπία ιδιαίτερου κάλλους (Σταματίου, 2001). Σημειώνεται ότι ιδιαίτερα κατά τη μεταπολεμική

περίοδο κατά την οποία οι ασθενέστερες οικονομικά ομάδες άρχισαν να μεταναστεύουν στα μεγάλα αστικά κέντρα, οι μεγάλες πόλεις άρχισαν να επεκτείνονται αυθαίρετα. Η επέκταση αυτή έγινε χωρίς την αναγκαία τεχνική και κοινωνική υποδομή, ενσωματώνοντας άκριτα φυσικές και πολιτιστικές τοποθεσίες, σύνολα και μνημεία. Τα αποτελέσματα αυτής της αυθαιρεσίας είναι μεταξύ των άλλων η αλλοίωση της φυσιογνωμίας αξιόλογων περιοχών και για το λόγο αυτό θα πρέπει να υιοθετηθούν κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους κινδύνων (Αυγερινού-Κολώνια, 2004: 53 - 63).

4. Η ρύπανση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος που προκαλείται από την ανάμειξη ασυμβίβαστων μεταξύ χρήσεων γης, οι μεγάλες πυκνότητες με ταυτόχρονο περιορισμό των ελεύθερων – πράσινων χώρων και τα ύψη των κτιρίων, η αναρχία στη μορφή δόμησης συχνά με τη χρήση υλικών αταίριαστων με το περιβάλλον, τις κάθε λογής διαφημιστικές πινακίδες και κακότεχνες επιγραφές, κατασκευές και εγκαταστάσεις στο επάνω οριζόντιο επίπεδο των κτιρίων (καπνοσυλλέκτες, κεραίες, ηλιακοί θερμοσίφωνες κ.λ.π) και στους κοινόχρηστους χώρους (σκάλες, κιόσκια κ.λ.π.) και τα διάφορα απορρίμματα, όλα στοιχεία που μειώνουν το αποτέλεσμα της ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα στο ευρύτερο περιβάλλον της (βλ. Εικόνα 20) (Βήμα οικολογικών και περιβαλλοντικών ομάδων Κρήτης, 2009).
5. Η ερήμωση των οικισμών που δεν εντάσσονται στην αναπτυξιακή διαδικασία, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος και την σταδιακή καταστροφή των κτιρίων εξαιτίας της αμέλειας για τη φροντίδα συντήρησής τους (βλ. Εικόνα 21).

Εικόνα 19: Υποδομές ασύμβατες με το χαρακτήρα των παραδοσιακών οικισμών

Πηγή: <http://eyrhoia.aigaio-net.gr/>, 2009 Ιδία επεξεργασία

Εικόνα 20: Μορφές οχλήσεων και αλλοιώσεων του παραδοσιακού χαρακτήρα

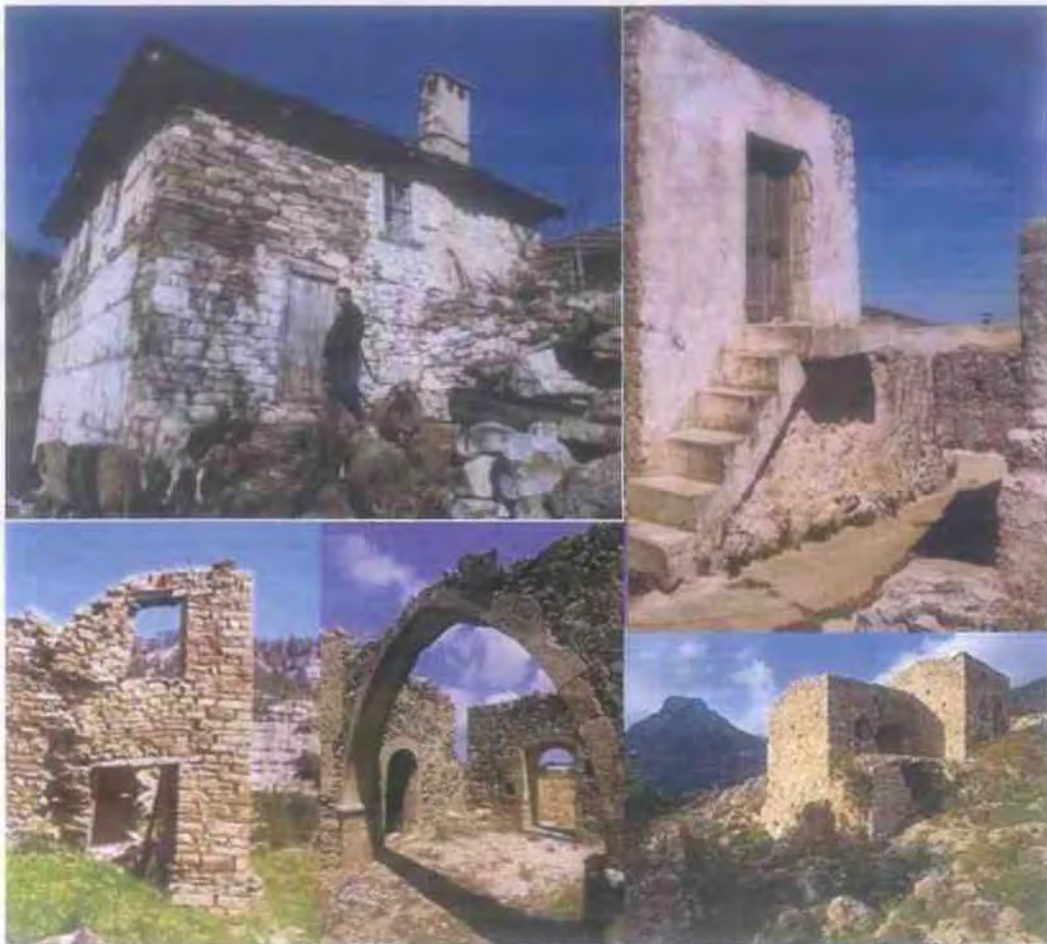
Πηγή: Παρασκευοπούλου, Κάκα, Μάγος, 2009

Σχέδιο 3: Παραμόρφωση του παραδοσιακού χαρακτήρα

Πηγή: Αλεξίου 1977

Εικόνα 21: Εγκατάλειψη παραδοσιακών οικισμών

Πηγή: <http://www.geomic.com/>, 2009, <http://www.crete-today.com/>, 2009, www.uti.gr, 2009, <http://www.spilia-chios.gr/>, 2009, *Ίδια Επεξεργασία*

4.5 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ - ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Η διαχείριση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς αποτελεί σαφώς ένα πεδίο διεπιστημονικής και πολυπρισματικής αντιμετώπισης, γεγονός που συνεπάγεται την πολυφωνία και μια σειρά προβλημάτων και αντιδράσεων.

Είναι γνωστό ότι το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα δεν κατόρθωσε να λύσει επαρκώς το πρόβλημα της διατήρησης και αναβίωσης των παραδοσιακών οικισμών. Η αδυναμία αυτή μπορεί να διαχωριστεί σε δύο σκέλη:

- α) Τον τρόπο και τις συνθήκες που συντάσσονται οι διάφορες μελέτες που αφορούν τα ιστορικά κελύφη.
- β) Τον τρόπο και τις δυνατότητες εφαρμογής των εκάστοτε διατάξεων.

Στο πρώτο σκέλος τα βασικότερα προβλήματα που εντοπίζονται είναι η γραφειοκρατία, η δίκαιη αποζημίωση και οι δυσκολίες που συναντά ο κάθε μελετητής (Μπεριάτος, 2003α:180). Αναλυτικότερα, όσον αφορά την πρώτη αιτία, είναι γνωστή η διαδικασία που ακολουθείται ώστε να προχωρήσει η οποιαδήποτε πρόταση στο στάδιο υλοποίησης. «Ο χρόνος, λογιζόμενος ως καθυστέρηση, αποτελεί εδώ μια θεμελιακή παράμετρο του σχεδιασμού γιατί ακυρώνει στην πράξη την αποτελεσματικότητα της όποιας ορθολογικής προσπάθειας».

Τις περισσότερες φορές οι διεξαγόμενες μελέτες καθίστανται ανεπίκαιρες τη στιγμή της εφαρμογής τους, εφόσον έχει μεσολαβήσει ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι τάσεις και τα δεδομένα έχουν αλλάξει (Μπεριάτος, 2003 β: 240 - 245). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα όχι μόνο να μην προωθείται η ανάπτυξη μέσα από το σωστό σχεδιασμό, αλλά να προκαλούνται και επιπλέον προβλήματα στις περιοχές εφαρμογής. Στο χρονικό διάστημα αυτό της αδράνειας, λόγω ακριβώς της δημοσιοποίησης των επερχόμενων μεταρρυθμίσεων, παρατηρούνται φαινόμενα μαζικής δόμησης με τους ήδη υφιστάμενους και λιγότερο αυστηρούς όρους, εφόσον δεν υλοποιείται η προβλεπόμενη από τη νομοθεσία λήψη μέτρων ασφαλείας. Από την άλλη χάνεται και η εμπιστοσύνη των ενδιαφερόμενων κατοίκων, τόσο προς τις αρχές και το κράτος, όσο και ως προς την αποτελεσματικότητα των δράσεων (Μπεριάτος, 2003 α: 180).

Από την άλλη, το ζήτημα της αποζημίωσης στην περίπτωση απαλλοτριώσεων ή περιορισμών, μπορεί να επηρεάσει αρνητικά αν ο ενδιαφερόμενος δεν λάβει ικανοποιητικό ποσό ή αν η εκκαθάριση των εκκρεμοτήτων διαρκέσει μεγάλο χρονικό

διάστημα, που σημαίνει ζημιά. Η συγκεκριμένη αιτία δυσλειτουργίας του κρατικού μηχανισμού προστασίας και διαχείρισης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της χώρας αποτελεί κατά ένα μεγάλο μέρος απόρροια της πρώτης: πολλές γραφειοκρατικές διαδικασίες που και αυτές επιβαρύνουν τον παράγοντα χρόνο (Μπεριάτος, 2003 α: 180).

Ωστόσο σημειώνεται ότι το ζήτημα των προστατευόμενων πυρήνων ή δρόμων ως συνόλων αντιμετωπίζεται περισσότερο ολοκληρωμένα. Σε κάποιες περιοχές καθορίζονται στα αναπτύγματα όψεων των δρόμων οι επιθυμητές αποκαταστάσεις των αλλοιωμένων κτιρίων. Επίσης η θέση και ο όγκος των νέων κτισμάτων που μπορούν να κτισθούν ανάμεσα στα διατηρούμενα, μερικές φορές και η μορφή, πράγμα που θεωρείται μάλλον πολύ δεσμευτικό ως και επικίνδυνο αφού νομιμοποιεί μία μόνο άποψη (Θεοχαρίδου, 2001).

Όσον αφορά τα προβλήματα και τις δυσκολίες που συναντά κάθε μελετητής στην Ελλάδα για τη συλλογή στοιχείων απαραίτητων για κάθε μελέτη σημειώνεται ως βασικότερο πρόβλημα, η απουσία ενός μητρώου πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Ήδη από το 1975 με τη Διακήρυξη του Άμστερνταμ προβλέπεται η σύσταση ενός πλήρους καταλόγου κτιρίων, αρχιτεκτονικών συνόλων και περιοχών με οριοθετημένες ζώνες προστασίας. Στη σημερινή μάλιστα εποχή, με την πρόοδο της τεχνολογίας ο εντοπισμός και η καταγραφή τους διευκολύνει τον έλεγχο, την επιτήρηση και την επεξεργασία των δεδομένων για ακόμα ορθότερη διαχείριση. Η σύσταση όμως ενός τέτοιου μητρώου, αποτελεί μια υπόθεση που κρύβει παγίδες όσον αφορά την επιλογή. Η σύμβαση της Γρανάδας το 1985 (βλ 3. 2) κατέστη σαφή την αναγκαιότητα ύπαρξης κριτηρίων για τον αντικειμενικό καθορισμό των αγαθών προστασίας και μάλιστα κατά κατηγορίες, αντίστοιχα με την κατηγοριοποίηση των υπό προστασία φυσικών περιοχών σύμφωνα με το Ν.1650/1986. Η παντελής απουσία όμως τέτοιων κριτηρίων αποτελεί ακόμα ένα κενό το οποίο θα πρέπει να καλύψει ο ελληνικός κρατικός μηχανισμός (Μπεριάτος, 2003 α: 182).

Ειδικά για τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι ανάγκη να βρίσκει κάθε μελετητής τα παρακάτω στοιχεία:

1) Αεροφωτογραφίες. Όλοι γνωρίζουν πόσο δύσκολο είναι σήμερα να προμηθευτεί κανείς μια αεροφωτογραφία. Θεωρούνται κυρίως οι αεροφωτογραφίες απόρρητες για λόγους εθνικής άμυνας. Αυτό όμως δεν μπορεί να ευσταθήσει την εποχή που όλη η υδρόγειος έχει λεπτομερώς φωτογραφηθεί από τους δορυφόρους. Το ίδιο ισχύει όταν

πάει κανείς να ζητήσει χάρτες και αποτυπώσεις. Κι όμως, λεπτομερέστατοι, χάρτες κυκλοφορούν σε βιβλιοπωλεία ευρωπαϊκών χωρών.

2) Σειρά χαρτών με τη χρονολογική εξέλιξη των οικισμών και συνόλων, καθώς και ιστορικές πληροφορίες. Έτσι θα μπορεί να έχει την κατάσταση του πολεοδομικού ιστού σε διάφορες χρονικές περιόδους, πράγμα απαραίτητο για την κατανόηση της δομής του. Η κατανόηση αυτή θα δώσει τα στοιχεία για τον τρόπο μελλοντικών επεμβάσεων, χωρίς κίνδυνο αλλοιώσεων

3) Όλες τις αποτυπώσεις (κατόψεις, όψεις, τομές) για όσα μνημεία και σύνολα έχουν κηρυχθεί διατηρητέα

4) Για τα σύνολα που χρειάζονται κάποια ειδική προστασία και αντιμετώπιση, πρέπει να βρίσκει ο μελετητής τουλάχιστον αποτυπώσεις των όψεων για κάθε δρόμο. Έτσι θα μπορεί να κατανοήσει όλα τα μεγέθη και τον τρόπο που συνδεόμενα, σχηματίζουν ένα σύνολο.

5) Σαν συνέχεια των παραπάνω, χρήσιμο είναι να υπάρχουν στοιχεία κατασκευαστικά, σκίτσα και φωτογραφίες από αισθητικές λεπτομέρειες των κτιρίων, δείγματα χρωματισμών, υλικών κλπ.

6) Ο μελετητής έχει επίσης ανάγκη να συμβουλευτεί μια αρκετή σημαντική βιβλιογραφία με ιστορικές πληροφορίες καθώς και τις μελέτες που ως τότε έχουν εκπονηθεί. Όλα αυτά βέβαια προϋποθέτουν την δημιουργία ενός πλήρους αρχείου για κάθε διατηρητέο οικισμό που θα είναι προσιτό στον καθένα και θα βρίσκεται στην έδρα κάθε Νομού.

Η έλλειψη των παραπάνω στοιχείων καθώς επίσης και η απροθυμία παροχής πληροφοριών με τη δικαιολογία του απόρρητου ή της πνευματικής ιδιοκτησίας όταν τα στοιχεία υπάρχουν καθιστούν προβληματικές τις μελέτες προστασίας (Παγκρατίου, 1980 και Χολέβας, 1982: 93).

Όσον αφορά το **δεύτερο σκέλος**, ιδιαίτερα προβληματική κρίνεται η ύπαρξη πολλών αρμόδιων φορέων στην προστασία και διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, σε συνδυασμό με την έλλειψη συντονισμού των δράσεων και των πολιτικών η οποία οδηγεί στην αλληλοεπικάλυψη των αρμοδιοτήτων (βλ.3.4). Τα κριτήρια εφαρμογής των πολιτικών τους είναι ποικίλα, ανάλογα με την οπτική γωνία του καθενός. Για παράδειγμα, το Υπουργείο Γεωργίας για να προωθήσει την ανάπτυξη της υπαίθρου υποστηρίζει δράσεις που περιλαμβάνουν και μέτρα για την πολιτιστική κληρονομιά, ως εναλλακτικό μέσο για την ανάδειξη των γεωργοκτηνοτροφικών περιοχών. Το Υπουργείο Πολιτισμού, από την άλλη προωθεί πολιτικές αποκλειστικά

για την προστασία των κτισμάτων, ενώ το ΥΠΕΧΩΔΕ είναι υπεύθυνο για τους παραδοσιακούς οικισμούς ως ζωντανή οντότητα και σύνολο (Μπεριάτος, 2003 β: 240 - 243).

Η έλλειψη ενός ενιαίου φορέα ο οποίος να περιλαμβάνει πολλές ειδικότητες και να φέρει την ευθύνη διατήρησης των παραδοσιακών οικισμών έχει σαν συνέπεια ιδιωτικές ή συλλογικές πρωτοβουλίες να χάνονται εξαιτίας της γραφειοκρατίας. Αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται από την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των υπαρχόντων φορέων. Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονιστεί η ανεπάρκεια της απαιτούμενης πληροφορίας σε επιθυμητή έκταση από την άποψη ότι δεν υπάρχει ένα μητρώο παραδοσιακών οικισμών, παρά την υποχρέωση για σύσταση μητρώου που ορίζεται από τις διατάξεις, στο οποίο να καταγράφονται με συγκεκριμένο τρόπο οι οικισμοί και τα χαρακτηριστικά τους. Η έλλειψη αυτή των πληροφοριών έχει σαν άμεσα αποτελέσματα:

- Την αδυναμία της διοίκησης για πλήρη έλεγχο των οικισμών
- Την αδυναμία της διοίκησης να κάνει αντικειμενική, σωστή και πλήρη αξιολόγηση των οικισμών με αποτέλεσμα να αδυνατεί να δώσει σωστή ιεράρχηση και προτεραιότητα στις «σωστικές ενέργειες
- Την αδυναμία της διοίκησης να συντάξει γρήγορα και οικονομικά μελέτες συντήρησης και αναζωογόνησης των οικισμών (Μπούρας, 1975)

Η πληροφόρηση και η κινητοποίηση των κατοίκων και δημοσίων υπηρεσιών της διατηρητέας περιοχής θα μπορούσε να είναι μεγάλης σημασίας για την αποτελεσματική προστασία των παραδοσιακών οικισμών. Συχνά παραδείγματα μορφολογικής και αισθητικής αλλοίωσης είναι τα δημόσια κτίρια (ΔΕΗ – ΟΤΕ – Δημαρχεία – Υπουργεία κ.τ.λ.)

Από την άλλη, η αποκατάσταση και συντήρηση των διατηρητέων κτιρίων ή των περιοχών φυσικού κάλλους, αποτελεί σαφώς μια αρκετά επίπονη διαδικασία, λόγω των ιδιαίτερων ρυθμίσεων που ισχύουν για τις περιοχές προστασίας. Οι κάτοικοι των κηρυγμένων ως διατηρητέων οικισμών, οφείλουν να υπακούουν σε ειδικούς όρους δόμησης ώστε να μην αλλοιωθεί ο χαρακτήρας του οικισμού και η ποιότητα του περιβάλλοντα χώρου, κάτι που κοστίζει περισσότερο από τα συνηθισμένα λόγω των ιδιαίτερων υλικών κατασκευής των κτιρίων και των περισσότερων περιορισμών. Είναι λοιπόν σαφής η ανάγκη παροχής κινήτρων ικανών να παροτρύνουν τους ιδιοκτήτες να προβαίνουν σε ενέργειες προστασίας (Κοτσαλή - Παγκρατίου 1980).

Τέλος, σημαντικό μειονέκτημα αποτελεί και το χαμηλό επίπεδο συμμετοχής του ιδιωτικού κλάδου στην ανάληψη τόσο δαπανηρών έργων, όπως είναι η αναπαλαιώση ενός παραδοσιακού οικισμού. Είναι προφανές, πως κανένα ιδιωτικό κεφάλαιο δεν είναι διατεθειμένο να επενδύσει σε ένα τόσο ανασφαλές πρόγραμμα, αν δεν εξασφαλίσει εξαρχής την κερδοφόρα απόδοση της επένδυσης αυτής. Οι πολιτικές σε εθνικό επίπεδο, δεν περιλαμβάνουν ενισχύσεις προς τους ιδιώτες για παρόμοιες επενδυτικές δράσεις, όπως για παράδειγμα θα ήταν η θέση του κρατικού μηχανισμού στο ρόλο του εγγυητή (Μελίδου, 2003: 53 - 54).

Η απουσία εξειδίκευσης του θεσμικού πλαισίου και η ελλιπής οικονομική πλαισίωση, ο κατακερματισμός των προσπαθειών λόγω μακρών γραφειοκρατικών διαδικασιών, η αποδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, η μερική πληροφόρηση των άμεσα ενδιαφερόμενων κατοίκων καθώς και η έλλειψη ενός ενιαίου φορέα, ο οποίος θα ανέλαμβανε την μεθόδευση των ενεργειών προστασίας είναι επίσης ζητήματα, τα οποία απαιτούν άμεση αντιμετώπιση (Κοτσαλή - Παγκρατίου, 1980 και Τσιλιμίγκας, 2006: 206, 289).

Σήμερα, ορισμένες περιοχές της χώρας έχουν καταφέρει να διατηρήσουν και να αξιοποιήσουν την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτουν, σε συνδυασμό με τη διατήρηση του αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος κύρια επειδή αποτελεί ένα ζωτικής σημασίας πόρο για την τουριστική βιομηχανία. Άλλες περιοχές διαθέτουν πλούσια πολιτιστική κληρονομιά που παραμένει αναξιοποίητη είτε λόγω γεωγραφικής θέσης ή δυσκολιών προσπέλασης είτε λόγω γενικότερης υποβάθμισης του περιβάλλοντος τους, είτε λόγω έλλειψης κινήτρων και οικονομικής υστέρησης όπως αναφέρθηκε ανωτέρω (Βήμα οικολογικών και περιβαλλοντικών ομάδων Κρήτης, 2009).

4.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παραπάνω ανάλυση προσέφερε ένα πλήθος πληροφοριών σχετικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς της χώρας. Οι διαπιστώσεις που προκύπτουν, ισχύουν σε μεγάλο βαθμό τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο περιφέρειας και συνοψίζονται στις εξής:

Όσον αφορά τους θεσμοθετημένους παραδοσιακούς οικισμούς, διαπιστώνεται μεγάλος βαθμός ανισοκατανομής τους τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και ενδοπεριφερειακά. Οι οικισμοί συγκεντρώνονται σε ορισμένες ενότητες χώρου ακόμα και όταν δεν υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές (όσον αφορά την ιστορική εξέλιξη και τις

συνθήκες που επηρέασαν τη διαμόρφωση των οικισμών) μεταξύ των επί μέρους περιοχών μιας περιφέρειας. Αυτό συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό επειδή δεν υπάρχουν σαφή κριτήρια επιλογής των οικισμών που χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί (βλ. 3. 4) και με επιφύλαξη είναι δυνατόν να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε πολλές περιπτώσεις ο χαρακτηρισμός ενός οικισμού ως παραδοσιακός οφείλεται σε πελατειακές σχέσεις ή αντιθέτως ο μη χαρακτηρισμός ενός αξιόλογου οικισμού μπορεί να οφείλεται σε άγνοια ή αμέλεια.

Όσον αφορά την κατηγοριοποίηση των παραδοσιακών οικισμών αναφέρεται ότι λόγω της ποικιλίας τους είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν μια σειρά διαφορετικών ταξινομήσεων ανάλογα με την προσέγγιση που έχει ο κάθε μελετητής και τα συμπεράσματα που επιδιώκει να εξάγει.

Σχετικά με την πληθυσμιακή εξέλιξη των οικισμών αναφέρεται ότι τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο Περιφέρειας παρατηρούνται, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, γενικώς οι ίδιες τάσεις. Συγκεκριμένα η περίοδος 1961 – 1981 χαρακτηρίζεται φθίνουσας πορείας καθότι διαπιστώνεται πληθυσμιακή αποψίλωση των περισσότερων οικισμών λόγω του έντονου ρεύματος αστικοποίησης αλλά και εξωτερικής μετανάστευσης στην προσπάθεια αναζήτησης βελτιωμένων συνθηκών ζωής. Η κατάσταση αυτή ανατρέπεται τις επόμενες δεκαετίες. Το 1981 – 1991 χαρακτηρίζεται ιδιαίτερη δυναμική περίοδος καθώς πλήθος παραδοσιακών οικισμών κατορθώνουν να ανακάμψουν. Αυτό οφείλεται στις ενέργειες που απέτρεπαν σε επίπεδο χώρας την εξωτερική μετανάστευση αλλά και στις αυξημένες επιδοτήσεις που παρέχονται στον πρωτογενή τομέα από την ΕΟΚ. Κατά αυτό τον τρόπο η κατάσταση γίνεται πιο ευνοϊκή για τους παραδοσιακούς οικισμούς, οι οποίοι ως επί το πλείστον στηρίζουν την οικονομία τους στον αγροτικό τομέα. Λαμβάνοντας δε υπόψη το γεγονός ότι το περιβάλλον στις πόλεις παρουσιάζει μεγάλη υποβάθμιση τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις επανακατοίκησης και αύξησης του πληθυσμού των εν λόγω οικισμών. Η αύξηση της τάσης για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, πολιτιστικού, οικοτουρισμού κλπ. την επόμενη δεκαετία, 1991 - 2001, διατήρησε το ενδιαφέρον για τους παραδοσιακούς οικισμούς και ανέδειξε νέες προοπτικές για την προσαρμογή τους στις νέες οικονομικές συνθήκες και την εξέλιξή τους.

Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των παραδοσιακών οικισμών, παρότι δεν είναι εύκολο να προσεγγιστούν για κάθε οικισμό ξεχωριστά και παρότι διαφέρουν σε μεγάλο

βαθμό μεταξύ των οικισμών, ακολουθούν κάποιες γενικές γραμμές και ειδικότερα σε επίπεδο περιφέρειας είναι δυνατόν να εντοπισθούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτών.

Όσον αφορά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παραδοσιακοί οικισμοί, αυτά είναι δυνατόν να καταταγούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Στα προβλήματα που προκαλούνται από την υπερανάπτυξη των οικισμών και την μη ορθολογική διαχείρισή της και στα προβλήματα που οφείλονται στην ερήμωση τους. Τα ίδια ισχύουν και για τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι οικισμοί.

Τέλος, σχετικά με τα προβλήματα που εντοπίζονται στην προστασία και διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών, πέραν των θεσμικών προβλημάτων, τα οποία έχουν αναλυθεί εκτενώς στο κεφάλαιο 3 (βλ. 3.4), επισημαίνονται η ανεπάρκεια των διατιθέμενων πόρων, τα μεγάλα χρονικά διαστήματα που απαιτούνται για την εκπόνηση των απαραίτητων μελετών, η τμηματική αντιμετώπιση των προβλημάτων αλλά και η έλλειψη των διατιθέμενων στοιχείων που είναι απαραίτητα τόσο για τις μελέτες όσο και για την εκτίμηση της γενικής κατάστασης των παραδοσιακών οικισμών στο σύνολο της χώρας.

5. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν όπως έχει αναφερθεί μεγάλο τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Ωστόσο, σε αντίθεση με τα αρχαία μνημεία, αποτελούν ζωντανές ενότητες στις οποίες κατοικεί ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού. Το παραπάνω δεδομένο σε συνδυασμό με την αξία που παρουσιάζουν οι παραδοσιακοί οικισμοί επιτάσσει την ανάγκη για την προσεκτική εξέταση τους και την ορθολογική διαχείρισή τους.

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται η σύνδεση των παραδοσιακών οικισμών με την αναπτυξιακή διαδικασία. Αρχικά, γίνεται μία ανάλυση σχετικά με τον επιθυμητό τρόπο αντιμετώπισης τους, δηλαδή γίνεται καθαρό αν πρέπει η προστασία να είναι καθορισμένη με αυστηρά όρια διαφυλάσσοντας τον οικισμό όπως ένα μουσείο διαφυλάσσει τα διάφορα ευρήματα ή αν επιδέχεται μια άλλη πιο ελαστική προσέγγιση η οποία να αντιμετωπίζει τον οικισμό ως ζωντανό οργανισμό.

Στη συνέχεια αναφέρονται οι βασικότεροι μηχανισμοί μέσω των οποίων επιδιώκεται ή βασίζεται η ανάπτυξη των παραδοσιακών οικισμών και προσδιορίζονται τα συνήθη προβλήματα που προκαλούνται από την ανάπτυξη και καλούνται οι οικισμοί να αντιμετωπίσουν.

5.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει εκδηλωθεί από διάφορους φορείς, κατά κανόνα κρατικούς, έντονο και έμπρακτο ενδιαφέρον για την προστασία, συντήρηση και αποκατάσταση μεγάλου αριθμού παλαιών οικιστικών συνόλων στην Ελλάδα, τα οποία γενικά ονομάζονται 'παραδοσιακοί οικισμοί'. Το σκεπτικό πίσω από την ενασχόληση με τους παλαιούς οικισμούς είναι ότι μπορούν να λειτουργήσουν ως μνημεία, φορείς δηλαδή μιας συλλογικής μνήμης, και για αυτόν το λόγο χρηματοδοτούνται από το δημόσιο ταμείο και περιέρχονται στην ευθύνη του Υπουργείου Πολιτισμού και των υπηρεσιών του. Παράλληλα επιχειρείται η σύνδεση και συσχέτιση τους με την έννοια της ανάπτυξης η οποία ως τώρα θεωρούταν απειλή για το παραδοσιακό οικιστικό περιβάλλον.

Αναλυτικότερα, για πολλά χρόνια η έννοια της ανάπτυξης είχε περισσότερο ποσοτική παρά ποιοτική διάσταση και για τον παραπάνω λόγο ο όρος προστασία ήταν

καταλληλότερος. Σχετικά πρόσφατα, όταν το περιβάλλον είχε ήδη αλλοιωθεί εξαιτίας της υπερκατανάλωσης, ο άνθρωπος κατάλαβε ότι ανάπτυξη δε σημαίνει εκμετάλλευση αλλά αξιοποίηση. Τότε ήταν που τέθηκε ως στόχος η βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη. Αυτός ο διαχωρισμός της προστασίας από την ανάπτυξη είναι πλέον αναχρονιστικός. Το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον μπορούν να συνυπάρξουν με τον άνθρωπο αφού αποτελούν χώρο δράσης του τελευταίου. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί ο σεβασμός και όχι η προστασία και για το λόγο αυτό η έννοια της διαχείρισης είναι καταλληλότερη (Μπεριάτος, 2002: 10 - 16).

Αν η «προστασία» είναι κάτι πολύ αόριστο και η «συντήρηση» κρύβει πάντοτε τον κίνδυνο να υποχρεωθούν άνθρωποι σήμερα να κατοικούν σε χώρους, δημόσιους ή ιδιωτικούς, που εξυπηρετούσαν έναν άλλο τρόπο ζωής (σε βαθμό μάλιστα που να μην μπορούν να ζήσουν μέσα σε αυτούς χωρίς αυξημένο προσωπικό κόστος, ή ακόμα και το να ζήσουν εκεί να απαγορεύεται), η έννοια της «αποκατάστασης» και «διατήρησης» που περιλαμβάνονται στην έννοια διαχείριση είναι εκείνες που εξηγούν καλύτερα τί είναι ένας παραδοσιακός οικισμός και ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος αντιμετώπισης του.

Η αποκατάσταση εμπεριέχει εξ' ορισμού την έννοια της επέμβασης. Η επέμβαση είναι πράξη, η οποία καθοδηγείται από συγκεκριμένα κίνητρα και έχει επιπτώσεις. Επίσης, η αποκατάσταση δεν είναι έννοια μονοδιάστατη και κακώς συγχέεται με την αναστήλωση. Αποκατάσταση μπορεί να είναι και μια κατεδάφιση ή μια σημαντική αλλοίωση της προηγούμενης μορφής ενός παλαιού υπολείμματος. Επιπλέον, η αποκατάσταση δεν αφορά μόνον ένα προβληματικό λόγω παλαιότητας κτίριο, αλλά μπορεί να αφορά (και να συγκροτεί) ολόκληρα σύνολα.

Αντίστοιχα θα πρέπει να αποσαφηνισθεί ο όρος «διατήρηση παραδοσιακών οικισμών»

Οι διαδικασίες διατήρησης περιλαμβάνουν τους ακόλουθους τρεις τύπους παρέμβασης:

1. Ανακαίνιση παλαιών κτιρίων (restoration).
2. Ένταξη σύγχρονων κτιρίων που εναρμονίζονται με τις κατασκευές που ήδη υπάρχουν στο διατηρητέο οικισμό (renovation).
3. Οργάνωση κοινωνικών χώρων, ένταξη δυναμικών λειτουργιών, δημιουργία νέων πόλεων έλξης που επιτρέπουν την αναβίωση του οικισμού (rehabilitation) (Κότσαλη, 1978).

Η διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών δε σημαίνει μόνο μία μουσειακή και λογική, αλλά επεκτείνεται και στην ενίσχυση των δυναμικών εκείνων χαρακτηριστικών

τους, που μπορούν να τους βοηθήσουν ουσιαστικά σε μια προσπάθεια επιβίωσης και εξέλιξης (Κομίλης, 1975: 92 - 94). Η αλλιώς η ενεργός προστασία θέτει ως τελικό στόχο τη λειτουργική ένταξη του παραδοσιακού οικισμού στις ανάγκες της σύγχρονης πραγματικότητας, αναδεικνύοντας το οικιστικό αυτό σύνολο σε σύγχρονο και αναπόσπαστο στοιχείο της καθημερινότητας και του άμεσου περιβάλλοντος μας (Ζήβας, 1997: 87).

Επομένως, η διατήρηση δεν αναφέρεται μόνο σε μια παθητική συντήρηση παλαιών κτιρίων και κατά αυτόν τον τρόπο η έννοια της προστασίας διευρύνεται αφού ως βασικοί στόχοι τίθενται η εξυγίανση, αποκατάσταση της αρχικής μορφής και η απόδοση σε μια χρήση σύμφωνη με τη φύση του συνόλου, αποβλέποντας στην επανασύνδεση του οικισμού με νέους τρόπους ζωής προσφέροντας ένα πιο ανθρώπινο περιβάλλον στο άτομο (Αργυρόπουλος, 1982: 32 - 33).

Αρα η διατήρηση δεν αναφέρεται σε σκηνογραφικές λύσεις με αμφίβολα συχνά κριτήρια, αλλά εκφράζει μια κοινωνική ανάγκη και αποβλέπει στην επανασύνδεση του ιστορικού χώρου σε σύγχρονους τρόπους ζωής, θέτοντας τον άνθρωπο σαν τελικό στόχο κάθε προσπάθεια ανάπτυξης και ανάγοντας τελικά το θέμα της προστασίας όχι απλά σε αισθητικό αλλά τεχνικό, κοινωνικό και πολιτιστικό.

Η προστασία - διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών όπως έχει καταγραφεί διαχρονικά είναι δυνατόν να καταταγεί στις παρακάτω κατηγορίες:

1. Την 'μουσειακή' διατήρηση. Στην περίπτωση αυτή δίδεται σημασία στα μορφολογικά και αισθητικά στοιχεία του κτιρίου ή οικισμού ο οποίος αποκαθίσταται μορφολογικά όπως και στο παρελθόν. Οι νέες ανάγκες, η αναζωογόνηση των ιστορικών κέντρων και η ένταξη νέων λειτουργιών συχνά αγνοούνται. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται η ακραία περίπτωση της δημιουργίας Μουσείου του χωριού κατά την οποία συχνά τα κελύφη εκπατρίζονται και μεταφέρονται σε κάποιο αστικό ή περιαστικό μουσείο. Παράλληλα, όποιοι κάτοικοι επιθυμούν μετακομίζουν και δουλεύουν ως υπάλληλοι μέσα στο μουσειακό χώρο που εγκαθίσταται το χωριό φορώντας παραδοσιακές ενδυμασίες και προβάλλοντας σκηνές από τις τοπικές συνήθειες των κατοίκων. Παράδειγμα τέτοιου είδους προστασίας υπάρχει στο Βουκουρέστι. Σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη μορφή προστασίας προτιμήθηκε κυρίως από τις Ανατολικές χώρες.
2. Την 'απλή ή υποχρεωτική' από το κράτος διατήρηση. Αφορά τους χαρακτηρισμένους υπό προστασία παραδοσιακούς οικισμούς. Στην περίπτωση αυτή το κράτος υπό μορφή απαγορευτικών διατάξεων και μέτρων επιβάλλει συγκεκριμένους

τρόπους προστασίας, ενώ το ίδιο μετέχει στην προστασία των δημόσιων κτιρίων χωρίς πολλές φορές να δίνει πραγματικά κίνητρα στους κατοίκους. Τα αποτελέσματα, διαφέρουν ανάλογα με την οικονομική άνεση και τη διοικητική ισχύ του κράτους. Παραδείγματα τέτοιου είδους προστασίας αποτελούν η Βενετία της Ιταλίας και το Ντουμπρόνικ της Γιουγκοσλαβίας.

3. Την αλλαγή της κοινωνικοοικονομικής δομής του οικισμού ο οποίος γίνεται πόλος τουριστικής έλξης. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν πολλοί παραθαλάσσιοι οικισμοί. Σε αυτή την περίπτωση ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η ιδεολογία της οικονομικής απόδοσης έχει ως αποτέλεσμα συχνά να αγνοείται ο ίδιος ο χρήστης. Στη συγκεκριμένη κατηγορία προστασίας κατατάσσεται το νησάκι του Αγίου Στεφάνου στις Δαλματικές ακτές που από φτωχό ψαράδικο χωριό μετατρέπεται σε οικισμό-ξενοδοχείο πολυτελείας.

4. Το σύστημα «τομέων υπό διάσωση». Πρόκειται για μια ιδιαίτερη δραστική μέθοδο καθώς προβλέπεται 'άδειασμα' της περιοχής από τους κατοίκους για να γίνει το έργο της επέμβασης. Συχνό είναι το φαινόμενο της γενικής 'εξυγίανσης της περιοχής'. Σε αυτή την περίπτωση τα ασθενή οικονομικά στρώματα των κατοίκων της περιοχής δεν επιστρέφουν πίσω και αντικαθίστανται από πλούσια. Η μορφή αυτή προστασίας προτιμήθηκε στην Γαλλία και Ολλανδία κυρίως με παράδειγμα το Matais στο Παρίσι.

5. Την ανάθεση της προστασίας σε κάποιου είδους φορέα. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο οικισμός ανατίθεται σ' ένα φορέα δημόσιο, ημιδημόσιο ή ιδιωτικό ο οποίος αναλαμβάνει τις ευθύνες διατήρησης και εκμεταλλεύεται τον οικισμό για ένα χρονικό διάστημα. Είναι η περίπτωση της Οίας στην Σαντορίνη, της Μακρυνίτσας στο Πήλιο, των Μεστών της Χίου.

6. Τη «δυναμική-ενεργό» διατήρηση η οποία βασίζεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και κινητοποίηση των κατοίκων ενός οικισμού. Από τη συγκεκριμένη μορφή προστασίας λείπει κάθε πατερναλιστική ιδεολογία και η προστασία των κελυφών και του οικισμού γενικότερα γίνεται κυρίως για τους ίδιους τους κατοίκους. Είναι από τις πιο αποτελεσματικές μορφές διατήρησης καθόσον το ανθρώπινο δυναμικό δραστηριοποιείται και απαιτεί την προστασία και αναζωογόνηση του τόπου του. Φαινόμενα «δυναμικής» διατήρησης παρουσιάστηκαν στον Μόλυβο της Μυτιλήνης.

7. Την 'προληπτική' προστασία. Στον συγκεκριμένο τύπο προστασίας εντάσσονται ελεγκτικοί μηχανισμοί προκειμένου να προληφθούν διάφορες πιθανές καταστροφές και αλλοιώσεις του οικισμού αλλά και ενέργειες που προωθούν την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού έτσι ώστε οι ίδιοι οι πολίτες να μεριμνούν για την

προστασία των οικισμών και να μη προβαίνουν σε πράξεις που μπορεί να είναι επιβλαβείς για αυτούς.

Έπειτα από τα προηγούμενα καθαρά φαίνεται ότι την ευθύνη προστασίας δεν φέρουν μόνο το κράτος και οι αρμόδιοι μελετητές, αλλά και οι ιδιώτες και δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία μπορεί να υπερνικήσει τις δυσκολίες που προκύπτουν από την ανεπάρκεια θεσμικής προστασίας, την ελλιπή χρηματική κρατική βοήθεια, τις περίπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες (Κότσαλη, 1978 και Γούλας, Λεοντόπουλος, Παπαήλια, Ρέλλια, 1978).

Τέλος, πέραν των παραπάνω μορφών προστασίας που στοχεύουν στη διατήρηση και βελτίωση του υπάρχοντος αποθέματος των παραδοσιακών συνόλων πρέπει να αναφερθεί και η τάση του μιμητισμού ή αλλιώς του νεοπαραδοσιακού σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα, η καταστροφή μεγάλου μέρους του παραδοσιακού περιβάλλοντος της χώρας, οδήγησε στην εμφάνιση του φαινομένου της απομίμησης παραδοσιακού ρυθμού σε νέες κατασκευές. Ωστόσο, ο μιμητισμός δεν έχει καμία σχέση με τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, παρά μονάχα για να υποκαταστήσει και να διαστρέψει το πραγματικό νόημα της ιστορικής κληρονομιάς. Η μίμηση είναι παραδεκτή με την έννοια της αντικατάστασης ενός μέλους αρχιτεκτονικού ή πολεοδομικού παραδοσιακού συνόλου που εξαφανίστηκε με ένα καινούριο όμοιο με το γνήσιο. Τονίζεται ότι η **αναβίωση** αντίθετα έχει διαφορετικό νόημα, καθώς γίνεται ελεύθερη εκλογή και χρήση παραδοσιακών στοιχείων με σκοπό αλλά και ανάγκη να ξαναζωντανέψει ένα περιβάλλον ή τρόποι έκφρασης του παρελθόντος χωρίς παλινδρόμηση αλλά με ανταπόκριση στις ανάγκες και τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής (Αργυρόπουλος, 1982: 34 - 35 και Κωτσιόπουλος, 1982: 51).

5.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Με την ιδιότητα του εθνικού πόρου ή του κοινωνικού αγαθού ο πλούτος των παραδοσιακών οικισμών παύει να είναι αντικείμενο ενδιαφέροντος των λίγων ειδικών, έρχεται στο επίκεντρο ενδιαφέροντος του κοινωνικού συνόλου και όλων εκείνων των φορέων του δημοσίου και της ιδιωτικής οικονομίας που μετέχουν στη διαδικασία μιας σύμμετρης οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας (Ελληνική Εταιρεία, 1975). Για το λόγο αυτό διαπιστώνεται ότι σήμερα υπάρχει όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενες ενότητες η τάση συγκέντρωσης δράσεων εκεί όπου η πολιτιστική

κληρονομιά παρουσιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον: στα πιο ωραία μνημεία, στους παλιούς και καλύτερα διατηρημένους οικισμούς, στους σημαντικούς ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους.

Η επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ της προστασίας και της ανάπτυξης παίζει σε αυτό το σημείο κρίσιμο ρόλο (Ρόκος, 2008)(βλ.5.2). Η μη ορθολογική διαχείριση του φαινομένου 'ανάπτυξη' και η απουσία προγραμματισμού είχαν ως αποτέλεσμα είτε την αλλοίωση του χαρακτήρα πολλών παραδοσιακών οικισμών λόγω της συγκέντρωσης ασύμβατων δραστηριοτήτων και κατασκευών που δεν εντάσσονταν στο δομημένο περιβάλλον της περιοχής είτε την εγκατάλειψη ενός σημαντικού αριθμού οικισμών που δεν κατόρθωσαν να προσαρμοστούν στις νέες οικονομικές συνθήκες (βλ. 4.4).

Όσον αφορά τους **πρώτους**, συχνά παρατηρείται η ανάπτυξη έντασης ανάμεσα στο παλιό και στο νέο. Παράλληλα ο κατακλυσμός των εύθραυστων αυτών περιοχών από το πλήθος των τουριστών σε συνδυασμό με την απουσία προγραμματισμού για τη διαχείριση της κίνησης επιφέρει τη δραματική αύξηση της πυκνότητας σε χώρους, όπως πλατείες, δρομάκια κλπ., που ήταν σχεδιασμένοι αρχικά για την εξυπηρέτηση ενός περιορισμένου αριθμού ανθρώπων με αποτέλεσμα την ανάπτυξη δυσμενών συνθηκών. Προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτού του είδους τα προβλήματα, συχνά οι τοπικές αρχές προβαίνουν στην υιοθέτηση πρόχειρων μέτρων, όπως η κατασκευή υποδομών οι οποίες δεν έχουν μελετηθεί σωστά και δεν έχει διερευνηθεί η ορθολογική ένταξη τους στο περιβάλλον της περιοχής.

Σημειώνεται ότι ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, ο πληθυσμός αρκετών από τους παραπάνω οικισμούς, υπερδεκαπλασιάζεται πέφτοντας πάλι το χειμώνα με αποτέλεσμα πολλά από τα κτίρια και τις υποδομές να αποτελούν σε αυτό το χρονικό διάστημα 'νεκρά κύτταρα'. Σε πολλές περιπτώσεις, οι μικροί οικισμοί που υφίστανται τα παραπάνω προβλήματα, είναι δυνατόν να παρομοιαστούν με τα ξενοδοχεία που κλείνουν το χειμώνα και ανοίγουν το καλοκαίρι προκειμένου να αποκτήσουν ξανά τον πολυεθνικό τους τουρισμό (Μποζινέκη-Διδώνη, 2007: 3).

Όσον αφορά τους **δεύτερους**, τονίζεται ότι η αδυναμία τους να εξελιχθούν στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της εποχής τους εξαιρέσε από τις αναπτυξιακές διαδικασίες με αποτέλεσμα τη δραματική μείωση του πληθυσμού του, ως και εγκατάλειψη. Βασικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση διαδραμάτισε και η έλλειψη επιχειρηματικότητας η οποία συνέβαλε με τον τρόπο της στην υποανάπτυξη των εν λόγω περιοχών (Λαμπριανίδης, 2004: 107). Βέβαια αυτό σε ένα μεγάλο μέρος οφείλεται στην ανασφάλεια των ιδιωτικών επενδύσεων σε προγράμματα ανανέωσης

ενός παραδοσιακού οικισμού καθώς μέχρι στιγμής δεν ήταν δυνατή η εξαρχής εξασφάλιση της κερδοφορίας της συγκεκριμένης επένδυσης (Μελίδου, 2003: 54) (βλ. 4.5).

Ωστόσο, η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι η προστασία των παραδοσιακών οικισμών συνδέεται με τους κατάλληλους χειρισμούς με την αναπτυξιακή διαδικασία, βάσει των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης, και είναι δυνατόν να μην έρχεται αντιμέτωπη με αυτή ακολουθώντας αντίθετες πορείες και εξυπηρετώντας διαφορετικούς στόχους, έδωσε μια νέα προσέγγιση στην εξέταση και αξιοποίηση των παραδοσιακών οικισμών (Μενουδάκος, 2007).

Ο κυρίαρχος τρόπος ανάπτυξης και αναζωογόνησης πολλών παραδοσιακών οικισμών της χώρας βασίστηκε όπως αναφέρθηκε στον τουρισμό. Αλλά και αντιστρόφως σύγχρονες μορφές τουρισμού βασίστηκαν στην ανάπτυξη και ανανέωση πολλών παραδοσιακών οικισμών.

Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα. Αρκετά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες κλπ. Παράλληλα, πολλοί παραδοσιακοί οικισμοί και ιστορικά κέντρα των πόλεων αναζωογονούνται, με ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων, αποτελώντας ελκυστικούς τόπους για τους κατοίκους και τους επισκέπτες (Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης α, 2009). Η στροφή του ενδιαφέροντος σε νέες ήπιες μορφές τουρισμού όπως ο οικοτουρισμός ο αγροτουρισμός κλπ. έφερε στο προσκήνιο παραδοσιακούς οικισμούς που μέχρι σήμερα αποτελούσαν περιοχές σε παρακμή και ανέδειξε νέες δυνατότητες ανάπτυξης για τους ίδιους, καθιστώντας τους τουριστικούς προορισμούς για ένα κοινό διαφορετικό από αυτό που εντάσσεται στο ρεύμα μαζικότητας (βλ.2.4).

Επίσης, με την ένταξη των αγαθών της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην αναπτυξιακή διαδικασία γίνεται συνειδητή από την τοπική κοινωνία η αναγκαιότητα προστασίας της, πυροδοτώντας κατά αυτόν τον τρόπο ενδογενείς μηχανισμούς και δράσεις προστασίας και διατήρησης (Τσιλιμίγκας, 2006: 324). Επομένως, πέραν του οφέλους της αναζωογόνησης ενός αριθμού οικισμών είναι δυνατόν να επιτευχθεί μία άμεση και πιο δραστική μορφή προστασίας αυτών αφού οι κάτοικοι θα είναι οι πρώτη και πιο ισχυρή αντίδραση σε περιπτώσεις που ο οικισμός θα

κινδυνεύει να υποστεί αλλοιώσεις. Ωστόσο προϋπόθεση για να συμβεί κάτι τέτοιο είναι οι κάτοικοι αντιληφθούν τα πλεονεκτήματα από τη διατήρηση της μορφής του παραδοσιακού χαρακτήρα.

Σε αυτό το σημείο, σημειώνεται ότι ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις περιπτώσεις που ο ντόπιος κάτοικος θίγεται καθώς η αναζωογόνηση ενός παραδοσιακού οικισμού σημαίνει την ανάπτυξη μιας περιοχής για να δεχτεί μία ομάδα ανθρώπων από ισχυρές οικονομικές τάξεις. Αποτέλεσμα είναι ο κάτοικος αδυνατώντας να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες να απομακρύνεται.

Υπό το παραπάνω πλαίσιο, ο πολεοδομικός σχεδιασμός γίνεται πολιτιστικός σχεδιασμός και ο πολιτιστικός σχεδιασμός αναδύκνεται στον κύριο μηχανισμό διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και επομένως των παραδοσιακών οικισμών (Παρθενόπουλος, 2001).

Ο τρόπος με τον οποίο θα αναδειχθεί η ιδιαίτερη ταυτότητα κάθε παραδοσιακού οικισμού και οι ενέργειες που θα στοχεύουν όχι μόνο στην αναζωογόνηση των παραμελημένων παραδοσιακών οικισμών αλλά και στην ανάδειξη τους σε ζωντανούς και δυναμικούς οικισμούς και από την άλλη στην εξυγίανση των αλλοιώσεων στους ήδη υπεραναπτυγμένους οικισμούς είναι ένα ζήτημα που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Λαμβάνοντας δε υπόψη τις επί μέρους ιδιαιτερότητες και τη δυσκολία υιοθέτηση ενός κοινού προτύπου διαχείρισης όλων των παραδοσιακών οικισμών γίνεται σαφής η ανάγκη για κατηγοριοποίηση των οικισμών ανάλογα με την ανάπτυξη την οποία σημειώνουν και η καταγραφή των συνήθων προβλημάτων προκειμένου να διευκολυνθεί η μεθόδευση της διαχείρισης της ευαίσθητης αυτής κατηγορίας χώρου.

5.4 ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Ο τουρισμός, από το 1986, με την απόφαση 86/664/ΕΟΚ για την καθιέρωση μιας διαδικασίας συνεργασίας στον τομέα, με σκοπό τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών, των διαβουλεύσεων αποτελεί μία από τις βασικές δράσεις στον τομέα του σχεδιασμού για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης (ΥΤΑ – ΕΟΤ, 2009 α).

Με την εισαγωγή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στην έκθεση της επιτροπής του ΟΗΕ για το περιβάλλον και την ανάπτυξη το 1987 και την ουσιαστική αφύπνιση των εθνών με τη διάσκεψη κορυφής των κρατών μελών στο Ρίο της

Βραζιλίας το 1992 η πολιτική της ανάπτυξης άλλαξε πορεία πλεύσης (Μπεριάτος, 2002: 18).

Η έννοια του βιώσιμου τουρισμού εκφράζει τη στροφή αυτή του σχεδιασμού και είναι σύμφωνη με την έννοια της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης: *«Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ικανοποιεί τις ανάγκες των σύγχρονων τουριστών και των τόπων υποδοχής ενώ παράλληλα προστατεύει και αυξάνει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Θεωρείται ως πρωτεύον στοιχείο για τη διαχείριση όλων των πόρων ώστε να ικανοποιούνται οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες, ενώ παράλληλα να διατηρείται και η πολιτιστική ακεραιότητα, οι βασικές φυσικές διαδικασίες, η βιοποικιλότητα και οι τροφικές αλυσίδες»* (World Tourism Organization, 2009 α).

Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού-World Tourism Organization (W.T.O)

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού είναι μια οργάνωση – ομπρέλα, υπό την οποία βρίσκονται όλες οι τοπικές και εθνικές οργανώσεις τουρισμού. Στόχος του είναι η προώθηση τουριστικών πολιτικών εναρμονισμένων με τα διεθνή πρότυπα και ιδέες, αλλά και με τις τοπικές ιδιαιτερότητες κάθε κράτους – μέλους (World Tourism Organization, 2009 β).

Από τις δράσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, στο πλαίσιο των Διακηρύξεων και των Συνθηκών για την εδραίωση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, αυτές που αφορούν και επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι:

- Χάρτης του Lanzarote για το Βιώσιμο Τουρισμό, του 1995, με συμμετοχή Προγράμματος για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών- United Nations Environmental Program (UNEP), της UNESCO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Διακήρυξη του Κεμπέκ το 2002 για τον Οικοτουρισμό

(World Tourism Organization, 2009 α)

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Ο ΕΟΤ σε συνδυασμό με το ΈΓ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και το Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον στήριξε ενέργειες που αφορούσαν τους παραδοσιακούς οικισμούς. Συγκεκριμένα, για την προγραμματική περίοδο 2000-2006 είχαν προβλεφθεί μέσω του ΈΓ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης ενισχύσεις μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβανόταν και η μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε κύρια

τουριστικά καταλύματα. (ΥΤΑ – ΕΟΤ, 2009γ). Σημειώνεται ότι η παραπάνω μετατροπή προωθείται και από τον Αναπτυξιακό Νόμο 2601/1998.

Παράλληλα η δράση του ΕΟΤ για το περιβάλλον περιλαμβάνει μεταξύ των αξόνων του την προώθηση χωρικών ρυθμίσεων και ελέγχων, την προώθηση πρότυπων δράσεων και σχεδίων διαχείρισης ειδικών περιοχών και την ευαισθητοποίηση του κοινού, σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και ήπιων μορφών τουρισμού. Οι παραδοσιακοί οικισμοί επομένως δύνανται να επηρεάσουν και να επηρεαστούν από την προώθηση των παραπάνω αξόνων (ΥΤΑ – ΕΟΤ β).

Τέλος στο πλαίσιο του 5^{ου} Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον ο ΕΟΤ είχε αναλάβει κάποιες δράσεις που αφορούσαν άμεσα την αναπτυξιακή πορεία αρκετών παραδοσιακών οικισμών, όπως η προώθηση διαφόρων προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης με μελέτες και έργα που ανέλαβαν οι υπηρεσίες του ΕΟΤ παραδείγματος χάριν πρόγραμμα παραδοσιακών οικισμών, η προώθηση και προβολή ήπιων μορφών τουρισμού, οικολογικού, πολιτιστικού, αγροτικού μέσω δημοσίων επενδύσεων και του ΈΒ ΚΠΣ και αποκατάσταση και ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών και διατηρητέων κτιρίων, ειδικά προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης προσωπικού και στελεχών του τουριστικού τομέα σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (ΥΤΑ – ΕΟΤ β).

5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έγινε σαφές από την παραπάνω ανάλυση η διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών δεν πρέπει να βασίζεται σε ένα είδος μουσειακής προστασίας. Αντιθέτως πρέπει να επιδιώκεται η δημιουργία ζωντανών οικισμών όπου διατηρούν τα παραδοσιακά στοιχεία και το χαρακτήρα τους. Η επιτυχία συνίσταται στην ισορροπία προστασίας και ανάπτυξης.

Ως βασικότερος μηχανισμός ανάπτυξης των παραδοσιακών οικισμών αναδεικνύεται ο τουρισμός. Ιδιαίτερα το ενδιαφέρον για εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως ο πολιτιστικός, αγροτικός τουρισμός ή οικοτουρισμός έχει σηματοδοτήσει νέες προοπτικές για την οικονομική ανάπτυξη των οικισμών. Άλλωστε αυτό φαίνεται και από το ενδιαφέρον των διάφορων τουριστικών φορέων για τους παραδοσιακούς οικισμούς.

Βέβαια, κάθε οικισμός πρέπει να εξετάζεται με βάση τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά του καθώς δεν θα ήταν ορθολογική η πρόταση ενός ενιαίου μοντέλου

ανάπτυξης για όλους τους οικισμούς. Εντούτοις η κάθε πρόταση πρέπει να έχει ως αρχή την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, βάσει της οποίας εξετάζονται εξίσου οι παράμετροι κοινωνία, οικονομία, περιβάλλον.

6. ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα ενότητα, στοχεύει στην παρουσίαση του πλαισίου μέσω του οποίου αντιμετωπίζεται το ζήτημα των παραδοσιακών οικισμών σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σκοπός είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων στα οποία αναλύονται οι ορθές πρακτικές που εφαρμόζονται στο σύνολο των χωρών ώστε να αποτελέσουν παραδείγματα για αντίστοιχες ενέργειες στην Ελλάδα. Για το λόγο αυτό παρουσιάζονται χώρες οι οποίες διαφέρουν αρκετά ως προς το σύστημα οργάνωσης όπως για παράδειγμα η Αγγλία, με πλήρως αποκεντρωτικό σύστημα, και η Γαλλία, χαρακτηριστική του συγκεντρωτικού συστήματος, έτσι ώστε να γίνει αντιληπτό ότι παρά τις διαφορές υπάρχουν σε πολλά σημεία κοινές αντιλήψεις για την ορθολογική διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών.

Τέλος παρουσιάζονται τα κοινά στοιχεία πολιτικής, όλων των χωρών, που θεωρούνται επιτυχημένα, και κατατάσσονται σε διάφορους τομείς πχ. θεσμικό επίπεδο, διοικητικοί μηχανισμοί, μηχανισμοί εφαρμογής – υλοποίησης, συμμετοχικές διαδικασίες.

6.2 ΑΓΓΛΙΑ

Η μέριμνα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Αγγλία ξεκίνησε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα συγκεκριμένα το 1877 με ιδιαίτερη έμφαση στα αρχαία μνημεία. Το 1932 εκδόθηκαν οι πρώτοι ουσιαστικοί νόμοι για την Πολεοδομία και τη Χωροταξία όπου πρώτη φορά γίνεται λόγος για τη συντήρηση κτιρίων ειδικού ενδιαφέροντος.

Μετά το Β Παγκόσμιο Πόλεμο, γεννήθηκε η ανάγκη να χωριστεί η διατήρηση σε δύο σκέλη: Τη συντήρηση (preservation) των κτιρίων και την διατήρηση περιοχών (conservation). Το 1947 εκδίδονται οι δύο βασικοί νόμοι για την Πολεοδομία και τη Χωροταξία με σημαντική διάταξη αυτή που αναφέρεται στον έλεγχο της τοποθεσίας, του μεγέθους και του χαρακτήρα των πόλεων και των χωριών (Σαμουήλ, 1982: 40).

Το 1953 ακολούθησε ο νόμος για τα ιστορικά κτίρια και για τα αρχαία μνημεία. το 1967 κυκλοφόρησε νόμος ο οποίος προωθούσε την προστασία των **συνόλων** και των δημοσίων χώρων από την ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο ορίζονται ως προστατευόμενες περιοχές όλες οι περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος που χρήζουν προστασίας και ιδιαίτερη προσοχή δίνεται πέραν του αρχιτεκτονικού πλούτου και στο

φυσικό περιβάλλον των περιοχών. Στόχος της κήρυξης μιας περιοχής ως διατηρητέας είναι να συντηρηθεί και να βελτιωθεί ο χαρακτήρας της. Ο συγκεκριμένος Νόμος έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς μεταφέρει την ευθύνη για την διατήρηση του περιβάλλοντος από την κεντρική στην **τοπική αυτοδιοίκηση**, συνδέοντας κατά αυτό τον τρόπο τη διατήρηση με τις τοπικές συνθήκες, ανάγκες και δυνατότητες και με την εκπόνηση **τοπικών σχεδίων ανάπτυξης**. Παράλληλα μεταφέρει το αντικείμενο της διατήρησης από την προστασία κτιρίων στην προστασία και βελτίωση μιας ολόκληρης περιοχής. Αυτό σημαίνει ότι τα υπάρχοντα κτίρια είναι δυνατόν να υποστούν μετατροπές αρκεί να μη βλάπτουν το χαρακτήρα της περιοχής όπως επίσης μπορούν να χτιστούν και νέα κτίρια που να μην αποτελούν μιμήσεις των υαρχόντων αρκεί πάντοτε να μην αλλοιώνουν τη φυσιογνωμία της περιοχής. Η διατηρητέα περιοχή δηλαδή, αναγνωρίζεται σαν αρχιτεκτονικά, οικονομικά και κοινωνικά ζωντανή ενότητα. Σημειώνεται ότι ως το τέλος της δεκαετίας του 1960 είχαν κηρυχθεί διατηρητέες στην Αγγλία περίπου 2500 περιοχές (Σαμουήλ, 1982: 42).

Σχεδόν μία δεκαετία μετά, το 1979 δημοσιοποιείται ο νόμος για τα αρχαία μνημεία και τις αρχαιολογικές περιοχές ενώ μόλις τέσσερα χρόνια μετά εκδίδεται ο νόμος για την Εθνική Πολιτιστική Κληρονομιά της Αγγλίας ο οποίος τροποποιείται και εκσυγχρονίζεται το 2001. Βασικό σημείο που δεν πρέπει να παραληφθεί είναι ότι από πολύ νωρίς δημιουργείται **μητρώο** πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η περίοδος που ακολουθεί είναι ιδιαίτερα παραγωγική όσον αφορά την έκδοση νομοθετημάτων που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά και επομένως και τους παραδοσιακούς οικισμούς καταδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό τη σοβαρή στάση του κράτους απέναντι σε αυτό το ζήτημα. Σημειώνεται ότι βασικό στοιχείο των νομοθετημάτων αποτελεί το γεγονός ότι αναφέρονται και ρυθμίζουν συγκεκριμένα ζητήματα, είναι ξεκάθαρα και δεν προκαλούν σύγχυση. Αναλυτικότερα τα βασικά νομοθετήματα που ακολούθησαν είναι τα εξής:

- Νόμος του 1990: Νομός για το σχεδιασμό δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στα προστατευόμενα κτίρια και σύνολα και περιέχει συγκεκριμένες ρυθμίσεις
- Νόμος του 1991: Νόμος για το σχεδιασμό με ιδιαίτερη αναφορά στο ζήτημα και τις διαδικασίες αποζημίωσης
- Νόμος 2001: Τροποποίηση και εκσυγχρονισμός του Νόμου του 1983 για την Εθνική Πολιτιστική Κληρονομιά

(European heritage network, 2009 γ)

Τον Απρίλιο του 2008 το Υπουργείο Πολιτισμού Επικοινωνίας και αθλητισμού (DCMS⁶) δημοσίευσε το νέο σχέδιο νόμου της Αγγλίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς το οποίο πρόκειται να αποτελέσει το νομικό πλαίσιο της Αγγλίας και της Ουαλίας για την πολιτιστική κληρονομιά.. Το νέο σχέδιο έγινε με σκοπό να αποτελέσει ένα ενιαίο και ενοποιημένο νομοθετικό πλαίσιο για την Αγγλία και την Ουαλία. Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο προωθεί ένα πιο ευέλικτο και ολοκληρωμένο σύστημα προστασίας πιο ανοικτό στο κοινό στοχεύοντας μεταξύ των άλλων στην ενίσχυση της διαφάνειας και της υπευθυνότητας για τα ζητήματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά εκσυγχρονίζοντας την υπάρχουσα νομοθεσία (Department of Culture, Media and Sports UK, 2009 β).

Το νέο αυτό σύστημα έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να προωθεί τις συμμετοχικές διαδικασίες, παρέχοντας στους πολίτες περισσότερες ευκαιρίες για ανάμειξη στη διαδικασία σχεδιασμού, διαχείρισης και προστασίας, αυξάνοντας κατά αυτόν τον τρόπο την ευαισθητοποίηση του κοινού για τα σχετικά θέματα.

Παράλληλα με τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας που αφορά την πολιτιστική κληρονομιά, έχει προταθεί και η επανεξέταση της Πολιτικής που αφορά το σχεδιασμό καθώς οι δύο πολιτικές είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται και να μην έρχονται σε αντίθεση (Department of Culture, Media and Sports UK, 2009 β).

Για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς συνεργάζονται στενά εθνικοί, περιφερειακοί, τοπικοί φορείς και ιδιωτικοί οργανισμοί. Το Υπουργείου Πολιτισμού, Επικοινωνίας και Αθλητισμού (DCMS) είναι υπεύθυνο για την πίστωση και την κατανομή των κονδυλίων για τη διαφύλαξη των μνημείων, των οποίων την εποπτεία έχει σε εθνικό επίπεδο. Ο δημόσιος ανεξάρτητος οργανισμός «Αγγλική Κληρονομιά» (English Heritage) συνεπικουρεί το Υπουργείο και συχνά δρα αντ' αυτού. Οι δύο αυτοί φορείς είναι υπεύθυνοι και για τη διάκριση, κατηγοριοποίηση και ένταξη των μνημείων σε καταλόγους. Κύρια πηγή χρηματοδότησης των εργασιών συντήρησης αποτελεί ο εξίσου ανεξάρτητος κρατικός οργανισμός Heritage Lottery Fund, ο οποίος καταρτίζει και δημοσιεύει τα προγράμματα επιχορήγησης που υποστηρίζει.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση φροντίζει για τη δημοσίευση των ιστορικών μνημείων της επικράτειάς της, τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα τους ως ιδιοκτήτες ενός τέτοιου ακινήτου, τις ακριβείς εργασίες αποκατάστασης, την ορθή κατανομή των

⁶ Department of Culture, Media and Sports

κρατικών επιχορηγήσεων (διατηρώντας παράλληλα κάθε κοινότητα και ταμείο διατηρητέων για επιπλέον οικονομική ενίσχυση) και για την παροχή αδειών για οποιαδήποτε είδους επέμβαση πάνω στα μνημεία (Σταματίου, 2008).

Βάσει των παραπάνω ο **καθορισμός των προστατευόμενων περιοχών** πολιτιστικής κληρονομιάς γίνεται με τον εξής τρόπο:

1. Κάθε τοπική αρχή (με αρμοδιότητες σχεδιασμού):

α) Πρέπει κατά περιόδους να αποφασίζει ποιες περιοχές χρίζουν προστασίας

β) Πρέπει να προτείνει τις παραπάνω περιοχές ως προστατευόμενες

2. Η Γενική Γραμματεία-Διεύθυνση της Αγγλίας για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς είναι υπεύθυνη να υποδεικνύει περιοχές που κρίνει ότι πρέπει να προστατευθούν σε οποιαδήποτε περιοχή της χώρας και ανεξάρτητα από τρεις Τοπικές Αρχές.

3. Τα Υπουργεία της Ουαλίας έχουν τις παραπάνω αρμοδιότητες για την περιοχή της Ουαλίας

4. Για τους σκοπούς κάθε μιας από τις περιπτώσεις (1), (2) και (3) μια περιοχή είναι επιλέξιμη για περιοχή προστασίας εάν (σύμφωνα με τη γνώμη των παραπάνω αρμόδιων αρχών):

α) είναι περιοχή ιδιαίτερου ιστορικού, αρχαιολογικού, αρχιτεκτονικού ή καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος

β) λόγω της σημαντικότητας της ή της φυσιογνωμίας της πρέπει να διατηρηθεί ή να ενισχυθεί ο χαρακτήρας και η εικόνα της.

5. Σε καμιά περίπτωση δεν απαιτούνται οι παραπάνω διαδικασίες για περιοχές που ήδη έχουν χαρακτηριστεί προστατευόμενες (Department of Culture, Media and Sports UK, 2009 α).

Παρατηρείται λοιπόν ότι κατά αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η αυξημένη προστασία και πρόβλεψη για όλες τις περιοχές που χρήζουν διατήρησης.

Αντίστοιχα για την **τροποποίηση ή την ακύρωση** περιοχών προστασίας:

1. Οποιαδήποτε στιγμή από τον καθορισμό μιας περιοχής προστασίας και έπειτα δίνεται η δυνατότητα στον αρμόδιο φορέα που αποφάσισε για τον προσδιορισμό της παραπάνω περιοχής:

α) να συμπεριλάβει στην περιοχή προστασίας κάποια επιπλέον περιοχή η οποία κρίνεται ότι πρέπει να προστατευθεί ή να ακυρώσει το χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως προστατευόμενη από τη στιγμή που δεν καλύπτει τις προδιαγραφές

β) να τροποποιήσει - μεταβάλει τον καθορισμό της προστατευόμενης περιοχής

σύμφωνα με τα παραπάνω (Department of Culture, Media and Sports UK, 2009 α).

Σημειώνεται ότι στην διαδικασία καθορισμού και χαρακτηρισμού μιας περιοχής προστασίας περιλαμβάνονται και **διαδικασίες δημοσιότητας** αλλά και **συμβουλευτικές διαδικασίες**. Συγκεκριμένα:

1) Ο αρμόδιος φορέας που πρότεινε μια περιοχή προστασίας ή μια μεταβολή αυτής, σύμφωνα με τα παραπάνω, οφείλει να γνωστοποιήσει του λόγους για τους οποίους έκανε τη συγκεκριμένη πρόταση και να παρουσιάσει τη θέση του σε γραπτό κείμενο.

2) Ο εν λόγω φορέας οφείλει να λάβει υπόψη του τις γραπτές ενστάσεις οι οποίες πρέπει να γίνουν μέσα σε 28 μέρες από την παραπάνω πρόταση

3) Όταν ο φορέας που κάνει την πρόταση για προστασία ή μεταβολή της μιας περιοχής είναι οι Τοπικές Αρχές σχεδιασμού, τότε οφείλει να ενημερώσει και να συμβουλευτεί το υπεύθυνο για την πολιτιστική κληρονομιά τμήμα της κεντρικής διοίκησης. Αντίστοιχα όταν ο φορέας είναι η Γραμματεία οφείλει να ενημερώσει τόσο την Κεντρική Διοίκηση όσο και τις Τοπικές Αρχές. Τέλος αν ο φορέας είναι η Κεντρική διοίκηση, αυτή οφείλει να ενημερώσει τη Γραμματεία και τις Τοπικές Αρχές.

Επομένως, διαπιστώνεται ότι με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η διαφάνεια και ταυτόχρονα αποφεύγονται οι αυθαιρεσίες αφού υπάρχει λόγος και έλεγχος από κάθε επίπεδο για κάθε επίπεδο (Department of Culture, Media and Sports UK, 2009 α).

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι οι Τοπικές Αρχές σχεδιασμού καλούνται να προτείνουν και να δημοσιοποιήσουν ένα **σχέδιο διαχείρισης** της προτεινόμενης περιοχής προστασίας ή τμημάτων αυτής. Τονίζεται ότι απαιτείται η ανάλυση κατά περίπτωση, καθώς κάποιες από τις περιοχές προστασίας κινδυνεύουν από υπερανάπτυξη και άλλες από υπόανάπτυξη. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να δημοσιοποιεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα τις αλλαγές και ενημερώσεις που γίνονται στο σχέδιο διαχείρισης. Πριν την τελική δημοσιοποίηση προβλέπεται η παρουσίαση του σχεδίου στο κοινό, σε δημόσια συνάντηση, όπου οι αρχές πρέπει να λάβουν υπόψη τις διάφορες γνώμες. Επομένως, η σύνδεση του ζητήματος της προστασίας των παραδοσιακών οικισμών με το γενικότερο σχεδιασμό είναι εμφανής και ουσιαστική. Τέλος, αναφέρεται ότι παράβαση αποτελεί οποιαδήποτε προσπάθεια ανάπτυξης ή μεταβολής κτιρίου ή συνόλου σε προστατευόμενη περιοχή όταν αυτή αντίκειται στον προβλεπόμενο σχεδιασμό. Ολοκληρώνοντας αξίζει να σημειωθεί ότι σε περίπτωση καταστροφής ή αλλοίωσης ενός παραδοσιακού οικισμού το θέμα λαμβάνει μεγάλη δημοσιότητα, γεγονός που υποδεικνύει πόσο σημαντικό είναι το ζήτημα για τη χώρα γενικά (Department of Culture, Media and Sports UK, 2009 α).

Γενικά, ο προσανατολισμός της εθνικής πολιτικής στην προστασία των μνημείων σκοπό έχει την επανάχρησή τους κυρίως προς την ανάδειξη και οικονομική ανάκαμψη περιοχών που παρακμάζουν (Σταματίου, 2008).

6.3 ΓΑΛΛΙΑ

Η μέριμνα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στη Γαλλία ξεκινά το 19^ο αιώνα αλλά ουσιαστικές ρυθμίσεις γίνονται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Βασικό Νόμο-σταθμό αποτελεί ο Νόμος της 31-12-1913 ο οποίος αφορά την προστασία των μνημείων και συνόλων. Από τις σημαντικότερες διατάξεις του είναι αυτή που επιβάλλει την καταγραφή των μνημείων και την κατάρτιση **Μητρώου** και για το συγκεκριμένο σκοπό προβλέπει την τεχνική βοήθεια και οικονομική ενίσχυση των υπηρεσιών που καλούνται να αναλάβουν το παραπάνω εγχείρημα (Γούλας, Λεοντόπουλος, Παπαήλια, Ρελιά, 1978).

Το 1930 εκδίδεται ο Νόμος που αφορά την προστασία των τόπων ο οποίος συμπληρώνεται με το ν. της 29-12-1967. Βάσει του συγκεκριμένου Νόμου ορίζονται τρεις τύποι προστασίας:

- Εγγραφή στα ευρετήρια των τόπων που έχουν ιδιαίτερο ιστορικό, καλλιτεχνικό, αρχιτεκτονικό ή επιστημονικό ενδιαφέρον. Η επίβλεψη των παραπάνω τόπων γίνεται από το Υπουργείο Πολιτισμού.
- Ανακήρυξη του χαρακτηρισθέντος ως «τόπο». Για να γίνει ο παραπάνω χαρακτηρισμός μιας περιοχής θα πρέπει η περιοχή αυτή να εμφανίζει ιδιαίτερα εξαιρετική ποιότητα.
- Ζώνες προστασίας: Οι ζώνες προστασίας αποτελούν μεγαλύτερες επιφάνειες από τους τόπους και χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας. Επιπρόσθετα, καταγράφονται σε ειδικό κατάλογο-ευρετήριο (Ξενάριου, 1982: 108).

Σημειώνεται ότι η παραπάνω κατηγοριοποίηση γίνεται από τις Τοπικές Αυτοδιοικήσεις σε συνδυασμό με την Κεντρική Διοίκηση. Η εγγραφή μιας τοποθεσίας στον ειδικό κατάλογο γίνεται με Υπουργική απόφαση και επιτρέπει την προστασία ακόμη και ενός δρόμου, ενός τμήματος παλιάς πόλης, ενός πάρκου, ενός τομέα μιας μεγάλης πόλης. Η ανακήρυξη πάντως ενός ολόκληρου τμήματος σαν διατηρητέου ως προς όλα τα κτίσματα αποφεύγεται από το συγκεκριμένο Νόμο, καθώς απαιτεί μεγάλη οικονομική επιβάρυνση για τις αποζημιώσεις των ιδιοκτητών ή για την οικονομική τους ενίσχυση (Ξενάριου, 1982: 108).

Τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, κυκλοφορεί ο Νόμος που αναφέρεται σε προστατευόμενους τομείς, δείχνοντας την πρόθεση για συνολικότερη αντιμετώπιση και όχι τμηματική και επί μέρους προστασία των μνημείων. Τα κριτήρια για την ένταξη ενός τόπου στο καθεστώς προστασίας είναι **ελαστικότερα**, επιδεικνύοντας ότι αξίζει να προστατεύονται περιοχές προκειμένου να διατηρήσουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία τους, άσχετα αν είναι ιστορικές. Αυτό συντέλεσε σε μεγάλο βαθμό στη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και του χαρακτήρα πολλών οικισμών στην χώρα και στην **πρόληψη** του κινδύνου των αλλοιώσεων αυτών από την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη (Kain 1981: 201).

Παράλληλα οι επιχειρήσεις αναστηλώσεων είναι δυνατόν να ανατίθενται από τις Τοπικές Αυτοδιοικήσεις σε εταιρείες μικτής οικονομίας ή να αφήνονται στην πρωτοβουλία των ιδιοκτητών, τονίζοντας έτσι τη σημασία της συνεργασίας του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα καθώς το εγχείρημα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς αφορά όλο τον πληθυσμό και για το λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρχει ευαισθητοποίηση και να δίνονται οι ευκαιρίες για δράση (Γούλας, Λεοντόπουλος, Παπαήλια, Ρελιά, 1978).

Όσον αφορά τη **χρηματοδότηση** για τη συντήρηση των παραδοσιακών οικισμών και των διατηρητέων κτιρίων σημειώνονται τα εξής:

Το κράτος δαπανά μεγάλα ποσά ετησίως (315 εκ.€) για την προστασία των «ιστορικών» μνημείων (ταξινομημένα, monuments classes και εγγεγραμμένα monuments inscrits sur la liste supplementaire), από τα οποία το 75% διατίθεται αποκλειστικά από το ίδιο. Το σύστημα διαχείρισης τους είναι αποκεντρωμένο επειδή μεγάλο ποσοστό ανήκει στις τοπικές κοινότητες, που μεριμνούν με ίδιους πόρους υποβοηθούμενες από τις Νομαρχίες και τις Περιφέρειες. Κάθε κοινότητα σχεδιάζει πλάνο «αστικοποίησης», βάσει του οποίου πραγματοποιούνται εργασίες παρέμβασης. Οι δήμοι επιζητούν τη συνεργασία εύπορων ιδιωτικών φορέων, αλλά και γειτονικών κοινοτήτων με σκοπό τη δημιουργία περιοχών με «ιδιαίτερο χαρακτήρα και ιστορικό ενδιαφέρον». Επίσης, οι Περιφέρειες επιβλέπουν τις εργασίες που γίνονται σε αυτά και αναλαμβάνουν τη συντήρηση των προσώπων τους (Σταματίου, 2008).

Όσον αφορά τα ιστορικά μνημεία που αποτελούν περιουσία ιδιωτών ισχύουν :

- α) όσες επιδιορθώσεις γίνονται με πρωτοβουλία και επίβλεψη του κράτους επιβαρύνουν αρχικά τον ιδιοκτήτη. Το ποσό επιστρέφεται άμεσα από το κράτος.
- β) οποιαδήποτε εργασία γίνεται με πρωτοβουλία του ιδιοκτήτη επιβαρύνει τον ίδιο και το ποσό επιστρέφεται από το κράτος αρκεί το κτίριο να είναι επισκέψιμο για το κοινό.

Αν δεν είναι, η επιστροφή καλύπτει το 50% του διατεθέντος ποσού. Για τα μνημεία που δεν έχουν χαρακτηριστεί ιστορικά, αλλά αναγνωρίζεται ότι παρουσιάζουν καλλιτεχνική ιδιαιτερότητα, επιστρέφεται στον ιδιοκτήτη το 50% του δαπανηθέντος για συντήρηση ποσού, αρκεί να είναι επισκέψιμα για το κοινό. Οι ιδιοκτήτες χαίρουν φοροαπαλλαγών για συγκεκριμένες εργασίες επισκευής κτισμάτων με «ενδιαφέροντα χαρακτήρα κληρονομιάς». Τέλος, σε ιδιοκτήτες κτισμάτων σε προστατευόμενες περιοχές επιστρέφεται από το κράτος μέρος των εξόδων που κατέβαλαν για εξωτερική συντήρηση (Σταματίου, 2008).

Σε αυτό το σημείο είναι άξιο να σημειωθεί ότι από τη δεκαετία του '80 και μετά έχουν δημιουργηθεί χιλιάδες οργανισμοί, το 2004 ήταν περίπου 3000, οι οποίοι ασχολούνται με το θέμα της διατήρησης, προστασίας και διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς σε τοπικό κυρίως επίπεδο και έχουν αποδείξει ότι δρουν αποτελεσματικά ως ανεξάρτητοι φορείς ασκώντας πίεση στα επί μέρους δημοτικά συμβούλια.

Η συνειδητοποίηση ότι η προστασία δε συντελεί στη στείρα διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά στην ομαλή μετάβαση από το παρελθόν στο παρόν και στο μέλλον, συμβάλλοντας σε βασικούς τομείς όπως η οικονομία, έχει οδηγήσει την κυβέρνηση στην υιοθέτηση ουσιαστικών μέτρων προς την παραπάνω κατεύθυνση.

Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στον τομέα της **πληροφόρησης** του κοινού και στόχο αποτελεί η δυνατότητα παροχής όσο το δυνατόν πληρέστερης και ακριβέστερης πληροφορίας για τον πολιτιστικό πλούτο, περιλαμβάνοντας βέβαια και τα σύνολα ιδιαίτερης αξίας. Υπό το παραπάνω πλαίσιο, γίνονται αρκετά μεγάλες επενδύσεις στον τομέα της τεχνολογίας, έτσι ώστε να είναι πιο εύκολο για τον πολίτη να έχει πρόσβαση σε δεδομένα και φυσικά πιο γρήγορο και άμεσο (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 β).

6.4 ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η έννοια της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς στη Γερμανία πρωτοεμφανίζεται στα μέσα του 19ου αιώνα.

Με την έναρξη της βιομηχανικής επανάστασης και τις ταχείες αλλαγές στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες αλλά και στο δομημένο περιβάλλον το κράτος συνειδητοποιεί την αξία των ιστορικών κτιρίων και την ανάγκη για προστασία τους.

Ήδη από το 1890 διενεργούνται κινήσεις για την διατήρηση ορισμένων ιστορικών δρόμων και γειτονιών (Muthesius, 1981: 45)

Την 1-01-1904 θεσμοθετείται ο Νόμος για την φροντίδα των μνημείων ενώ τον Απρίλιο του ίδιου έτους εκδίδεται νόμος για την Φροντίδα των μνημείων και της **παραδοσιακής δόμησης**. Με το Σύνταγμα του 1946 ορίζεται στο κράτος η υποχρέωση για προστασία και συντήρηση των μνημείων. Επιομιή αποτελεί ο Νόμος της 1-10-1973 για την προστασία των μνημείων και συνόλων στα πλαίσια του οποίου συνάσσεται **Μητρώο** στο οποίο καταγράφεται το σύνολο της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας(Γούλας, Λεοντόπουλος, Παπαίλια, Ρελιά, 1978).

Σημαντικό σταθμό για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς το 1967 αποτέλεσε η Χάρτα της Βενετίας οι αρχές τις οποίας υιοθετήθηκαν άμεσα. Ωστόσο σε πολλές περιοχές σημειώθηκαν πολλές καταστροφές και αλλοιώσεις στη μεταπολεμική περίοδο έως τη δεκαετία του '70 περίπου, στο όνομα της ανάπτυξης και της οικονομικής προόδου (European heritage network, 2009 α).

Σημείο σταθμό για την αλλαγή της άποψης και τη συνειδητοποίηση ότι η πολιτιστική κληρονομιά ενισχύει και δεν καθυστερεί την ανάπτυξη αποτελεί η ανάδειξη του έτους 1975 ως Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η Γερμανία, αναγνωρίζοντας την ανάγκη προστασίας και συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, θέλησε να υπάρξει άμεση κινητοποίηση και δραστηριοποίηση στις περιοχές που είχαν ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον και για το λόγο αυτό παραχώρησε σχετικές δραστηριότητες στα **επί μέρους κρατίδια**. Το καθένα από τα εν λόγω κρατίδια ερμηνεύει την προστασία αυτής της κληρονομιάς με διαφορετικό τρόπο, με αποτέλεσμα κάθε κρατίδιο να έχει τη δική του νομοθεσία. Υπάρχουν συνειπώς 16 διαφορετικοί νόμοι οι οποίοι όμως στηρίζονται στις ίδιες βασικές αρχές στοχεύοντας στο κοινό καλό (Σταματιού, 2008).

Εντούτοις ιδιαίτερα σημαντικός κρίνεται ο ρόλος της **Ομοσπονδίας** στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αφού φέρει την υπευθυνότητα του καθορισμού των βασικών αρχών της νομοθεσίας κάθε κρατιδίου. Το κάθε κρατίδιο με τη σειρά του, πρέπει να λάβει υπόψη του το νόμο της Χωροταξίας και τον Ομοσπονδιακό Πολεοδομικό και οικοδομικό Κώδικα. Συγκεκριμένα, η παράγραφος 172 του Κώδικα, αφορά τη διατήρηση οικοδομικών συγκροτημάτων και ιδιαίτερων περιοχών. Αναφέρεται δηλαδή, σε περιοχές που απαιτούν μεγαλύτερη προσοχή λόγω της ιδιαιτερότητάς τους αλλά και της σημαντικής μορφής των κτιρίων τους και απαγορεύει τη διαφοροποίηση τους με εξαίρεση τις περιπτώσεις που οι διαφοροποιήσεις δεν επιφέρουν αρνητικά αποτελέσματα (European heritage network, 2009 α).

Η Ομοσπονδία, είναι επίσης υπεύθυνη για την έγκριση και την προώθηση διάφορων προγραμμάτων που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά και την ειδική νομοθεσία για την φορολόγηση των πολιτιστικών αυτών στοιχείων. Θα πρέπει ακόμα να επισημανθεί ότι παρότι η διαχείριση του κάθε μνημείου ή συνόλου είναι αρμοδιότητα του κρατιδίου στο οποίο ανήκει, σε περίπτωση οποιουδήποτε κινδύνου έχει τη δυνατότητα το κράτος να επιβάλει την απαλλοτρίωσή του (Ζαφόλιας, 2007: 23-24).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το κάθε κρατίδιο έχει τη δική του νομοθεσία όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και το ανάλογο Υπουργείο. Οι αρμοδιότητες του Υπουργείου πολιτιστικής κληρονομιάς είναι συγκεκριμένες και έχουν ως σκοπό τη διατήρηση των αξιόλογων μνημείων της περιοχής τους. Κρίνεται σκόπιμο στο σημείο αυτό να επισημανθεί η ύπαρξη της ειδικής **Υπηρεσίας συντονισμού** και διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας (Σταματίου, 2008).

Η συγκεκριμένη Υπηρεσία αφού πάρει κατευθύνσεις και τις προϋποθέσεις συμμετοχής των περιοχών από την Ομοσπονδία και τα κρατίδια εφαρμόζει συγκεκριμένα προγράμματα ανάλογα με την περίπτωση. Στόχος της Υπηρεσίας είναι η προώθηση της συντήρησης και ανάπτυξης ιστορικών κέντρων ή μεμονωμένων μνημείων, δρόμων και πλατειών μέσω της οικονομικής ενίσχυσης των παρεμβάσεων. Σε καμία περίπτωση όμως δεν επιτρέπει αυτός ο πολιτιστικός πλούτος να λειτουργήσει ως μουσείο. Αντίθετα, σκοπός της είναι να δημιουργήσει μία ζωντανή περιοχή που θα συνυπάρχουν κατοικία, εργασία, πολιτισμός και ελεύθερος χρόνος.

Οικονομικοί τροφοδότες της συντήρησης των μνημείων, εκτός από τις κυβερνήσεις είναι και δήμοι, εκκλησιαστικά και άλλου τύπου ιδρύματα, όπως και οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες, οι οποίοι απολαμβάνουν μειωμένο φόρο εισοδήματος (Σταματίου, 2008).

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι όλη η παραπάνω διαδικασία **ελέγχεται** από μια **ομάδα εμπειρογνομόνων** που αποτελείται από αρχιτέκτονες, πολεοδόμους και άλλους ειδικούς ανάλογα με τις ανάγκες κάθε περίπτωσης. Η ομάδα έχει την ευθύνη να κάνει εκτιμήσεις και να δίνει οδηγίες στοχεύοντας στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα (Σταματίου, 2008).

Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, παράχθηκε μια σειρά νέων Νόμων για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος ενώ ταυτόχρονα δόθηκαν διάφορα κίνητρα όπως φοροαπαλλαγές ή φορολογικές ελαφρύνσεις προκειμένου να γίνουν αποφασιστικά βήματα για τη συνειδητοποίηση της σημαντικότητας του πολιτιστικού πλούτου. Η εν

λόγω «επιχείρηση διάσωσης» συμπληρώθηκε με ένα πλήθος ενεργειών **διατήρησης, αναζωογόνησης και ανάπλασης οικιστικών συνόλων** με ιδιαίτερη αξία (πόλεων και χωριών) που ξεκίνησε από την Ανατολική Γερμανία (με ιδιαίτερο δυναμισμό τη δεκαετία του '80) και συνέχισε, με την εμπειρία και τα διδάγματα από τα λάθη, με επιτυχία στη Δυτική Γερμανία (European heritage network, 2009 α).

Τέλος σημειώνεται ότι βασικό σημείο της πολιτικής για την διατήρηση και αναζωογόνηση των παραπάνω περιοχών είναι η **πρόβλεψη μέσω του σχεδιασμού, Χωροταξικού αλλά και Πολεοδομικού** κυρίως, για αυτές έτσι ώστε να υπάρχει μία πιο ολιστική προσέγγιση στο θέμα. Μέσω της παραπάνω προσέγγισης προωθείται η προληπτική δράση έτσι ώστε να υπάρχει διαφύλαξη προτού προκύψει το πρόβλημα (European heritage network, 2009 α).

6.5 ΙΤΑΛΙΑ

Η Ιταλία αποτελεί μία χώρα η οποία διαθέτει μεγάλο και σημαντικό πολιτιστικό πλούτο. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι στον κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς η Ιταλία κατέχει την πρώτη θέση αφού διαθέτει τα περισσότερα μνημεία.

Πριν από τον πόλεμο η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και επομένως των οικισμών ιδιαίτερης αξίας, εξαρτιόταν κυρίως από το δημόσιο αίσθημα ευθύνης και από μερικούς σχετικούς Νόμους όπως ο Νόμος 497 της 29/06/39 για τα πολεοδομικά τοπία και σύνολα. Κατά τη διάρκεια του πολέμου δεν έγιναν σημαντικές καταστροφές σε μνημεία και οικιστικά σύνολα ιδιαίτερης πολιτιστικής αξίας και έτσι μεταπολεμικά δεν είχε προκύψει η ανάγκη για την αποκατάσταση περιοχών (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 α).

Ωστόσο τα προβλήματα άρχισαν με την απότομη αύξηση του τουρισμού. Οι μαζικές εισροές των τουριστών και η στροφή της οικονομίας προς το συγκεκριμένο κλάδο, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων σε τουριστικές επιχειρήσεις. Η ανοικοδόμηση ήταν μεγάλη και σε πολλές περιπτώσεις δεν άρμοζε στο χαρακτήρα των περιοχών, με συνέπεια να αλλοιώσει τον χαρακτήρα πολλών οικιστικών συνόλων σημαντικού ιστορικού και γενικότερα αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος (οικισμοί-σύνολα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής).

Το 1964 ανατέθηκε από το Ιταλικό Κοινοβούλιο σε μια επιτροπή ειδημόνων να μελετήσει την προστασία και την αξιοποίηση του ιστορικού και καλλιτεχνικού πλούτου της χώρας καθώς επίσης και του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντός της.

Μετά την παραπάνω μελέτη αρχίζει η έκδοση μιας σειράς νομοθετημάτων. Αναλυτικότερα οι Νόμοι που κυκλοφόρησαν και αφορούν την προστασία των παραδοσιακών οικισμών είναι οι εξής:

- Ν.765 της 6-08-1967: Νόμος που αφορούσε την προστασία και διαχείριση των συνόλων των ακινήτων και των ιστορικών κέντρων.
- Ν.1187 της 19/11/1968: Νόμος που αφορούσε τα νέα πολεοδομικά σχέδια. Ιδιαίτερα σημαντικό σημείο του παραπάνω νόμου αποτελεί ο εντοπισμός του προβλήματος της κερδοσκοπίας από τη γη καθώς η αύξηση των τιμών των ακινήτων έκανε δύσκολο το έργο της προστασίας των διάφορων συνόλων, οικισμών και περιοχών και η πρόβλεψη για τον περιορισμό της εν λόγω κερδοσκοπίας προκειμένου να ενισχυθεί το έργο της προστασίας.
- Ν.171 της 16-04-1973: Νόμος που περιέχει ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των βασικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η Βενετία και έπλητταν την εικόνα και το περιβάλλον της (όπως για παράδειγμα το αποχετευτικό σύστημα) (Ξενάριου, 1982: 110 - 112).

Μία πολύ ουσιαστική ενέργεια πέραν της νομοθεσίας στην προστασία και αναβίωση των παραδοσιακών οικισμών ήταν η καθιέρωση του μαθήματος 'Αποκαταστάσεως Μνημείων και Οικισμών' στις σχολές αρχιτεκτονικής. Η από νωρίς **κατάρτιση** και η ευαισθητοποίηση των ειδικών που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν τα σχετικά ζητήματα αποτελούν βασικά στοιχεία για την επιτυχή διεκπεραίωσή τους (Χολεβάς, 1982: 85).

Τα τελευταία χρόνια συνειδητοποιώντας τη σημαντικότητα της πολιτιστικής της κληρονομιάς και τα οικονομικά οφέλη που αυτή αποφέρει, η Ιταλία έχει εστιάσει την προσοχή της σε δραστικές και καινοτόμες ενέργειες. Συγκεκριμένα, τα δύο φλέγοντα ζητήματα σχετικά με την ορθολογική διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ήταν η **ανακατανομή των αρμοδιοτήτων** μεταξύ των διάφορων βαθμίδων διοίκησης με στόχο την αποτελεσματικότερη προστασία και η προώθηση και βελτίωση της **συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού φορέα** στο παραπάνω ζήτημα.

Αρκετοί Νόμοι που αφορούσαν τη χρηματοδότηση ενεργειών διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς προώθησαν την ανάμειξη του ιδιωτικού τομέα, με **ad hoc χρηματοδότηση**, ενώ με Νόμο το 2002 επιτράπηκε στο Υπουργείο Πολιτισμού να ιδιωτικοποιήσει ορισμένες υπηρεσίες του, με απώτερο στόχο την αύξηση της «προσβασιμότητας» στην πολιτιστική κληρονομιά. Βέβαια το παραπάνω μέτρο

πυροδότησε αρκετές αντιδράσεις αφού άρχισε να γίνεται λόγος για εμπορευματοποίηση της κληρονομιάς (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 α).

Ιδιαίτερα σημαντικές και καινοτόμες κρίνονται οι ενέργειες της χώρας που τελευταία στρέφονται προς την κατεύθυνση της εξερεύνησης νέας τεχνολογίας η οποία θα βοηθήσει τόσο στην προστασία και διαχείριση του πολιτιστικού πλούτου όσο και στην προώθηση αυτού του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, έχει δημιουργηθεί ψηφιακή βάση δεδομένων στην οποία καταγράφεται ο πολιτιστικός πλούτος, υπηρεσίες για πληροφόρηση των επισκεπτών και λοιπές ανάλογες εφαρμογές. Ιδιαίτερα πρωτοποριακή κρίνεται η εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος του Υπουργείου Πολιτισμού, μέσω του οποίου δημιουργείται ένας **Χάρτης Κινδύνων** και στοχεύει στην πρόβλεψη πιθανών αντίξοων φαινομένων όπως πλημμυρών, σεισμών, πυρκαγιών που θα έχουν επίπτωση στο πολιτιστικό περιβάλλον και στην πρόληψη των καταστροφών (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 α).

Τέλος, το πιο πρόσφατο πρόγραμμα του Υπουργείου για την πολιτιστική κληρονομιά, το οποίο επικεντρώνεται στην προώθηση του πολιτιστικού πλούτου μέσω ενός ψηφιακού περιβάλλοντος, αποτελεί διεθνές πρότυπο (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 α).

6.6 ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Η Ολλανδία αποτελεί από τις πιο προχωρημένες χώρες στο ζήτημα της προστασίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς καθώς ασχολείται ενεργά από το 1875. Πέραν όμως της φροντίδας εκ μέρους του κράτους σημαντικό είναι το ενδιαφέρον των κατοίκων τόσο για τα μνημεία όσο και για το περιβάλλον στο οποίο ζουν. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ολλανδίας αφορά κυρίως **σύνολα** παρά μεμονωμένα μνημεία (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 γ).

Όσον αφορά το νομικό καθεστώς, αναφέρεται ότι από το 1961 με Νόμο απαιτείται η κατάρτιση **Εθνικού Ευρετηρίου Προστατευόμενων Μνημείων**. Το Ευρετήριο συντίθεται σταδιακά από επί τόπου Ευρετήρια η κατάρτιση των οποίων αποτελεί αρμοδιότητα της κάθε Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 γ).

).

Όσον αφορά τα προστατευόμενα κτίσματα αναφέρεται ότι σε καμία περίπτωση δεν κατεδαφίζονται ούτε μετατρέπονται χωρίς την άδεια του Υπουργού Πολιτιστικών Υποθέσεων. Ωστόσο το Υπουργείο ενθαρρύνει τις αναστηλώσεις μέσω επιχορηγήσεων.

Το κράτος δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην **προληπτική δράση** και για το λόγο αυτό έχει δημιουργήσει ένα **Ίδρυμα Επιτήρησης** το οποίο έχει την υπευθυνότητα να προλαμβάνει τις πιθανές καταστροφές ή αλλοιώσεις των στοιχείων ή συνόλων ιδιαίτερης αξίας στα οποία γίνονται παρεμβάσεις. Προκειμένου να δράσει αποτελεσματικά, λειτουργώντας ως ελεγκτικός μηχανισμός πραγματοποιεί τακτικές επιθεωρήσεις και συχνά παρεμβαίνει, όταν κρίνει απαραίτητο, στις περιπτώσεις μικτών επισκευών, όπως για παράδειγμα επιδιόρθωση κάποιων τμημάτων ενός ιστορικού κτιρίου (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 γ).

Το πιο σημαντικό στοιχείο στην πολιτική προστασίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ολλανδίας είναι το γεγονός ότι πραγματοποιεί τη διατήρηση και τη διαχείριση του εν λόγω πλούτου μέσω του «Πολιτιστικού Σχεδιασμού», κάτι ανάλογο με τον πολεοδομικό ή χωροταξικό σχεδιασμό αλλά για θέματα πολιτισμού. Αυτό συνεπάγεται την όλη θεώρηση του ζητήματος προστασίας μέσω μιας πολυκριτηριακής και πολυτομεακής ανάλυσης που λαμβάνει υπόψη της διάφορους τομείς, πέραν του πολιτιστικού, όπως είναι η οικονομία και η κοινωνία. Επομένως γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για μια ενεργητική και όχι παθητική και μουσειακή προστασία η οποία συνδέεται άμεσα με τις αναπτυξιακές διαδικασίες. Στόχος είναι η αναβίωση ενεργών κοινοτήτων και η ουσιαστική ένταξη των μνημείων, μεμονωμένων και συνόλων, στην καθημερινή ζωή των κατοίκων (Compendium, Cultural Policies and trends in Europe, 2009 γ).

Σε αυτό το σημείο τονίζεται ότι σημαντικός είναι επίσης ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τόσο για τον καθορισμό των προστατευόμενων περιοχών όσο και για τη διαχείρισή τους (European heritage network, 2009 β).

Ένα επίσης βασικό χαρακτηριστικό της πολιτικής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ολλανδίας είναι ότι αυτή ενσωματώνεται στο **χωρικό σχεδιασμό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό**.

Συγκεκριμένα, παρότι για πολλά χρόνια υπήρχε ένας καθαρός διαχωρισμός των πεδίων και του ενδιαφέροντος της πολιτικής του χωρικού σχεδιασμού και της πολιτικής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, διαπιστώθηκε σχετικά νωρίς ότι υπάρχουν πολλά κοινά σημεία και πεδία πάνω στα οποία ασχολούνται οι δύο πολιτικές. Η διαπίστωση αυτή επαληθευόταν όλο και περισσότερο στην περίπτωση διαχείρισης

κάποιου ιστορικού οικισμού ή κέντρου. Ταυτόχρονα, οι χωρικές επιπτώσεις της αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης τις τελευταίες δεκαετίες, με το κίνδυνο της αλλοίωσης της ποιότητας του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος, έκαναν επιτακτική την ανάγκη για συνολικό σχεδιασμό, ανάγοντας τον σε ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία πολιτικής για την εξισορρόπηση της κατάστασης (European heritage network, 2009 β).

Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε η από κοινού θεώρηση των ζητημάτων προστασίας και διαχείρισης των συνόλων (όπως ιστορικοί ή ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος οικισμοί), κυρίως, αλλά και των μεμονωμένων μνημείων. Δηλαδή απαιτήθηκε ο χωρικός σχεδιασμός να λαμβάνει υπόψη του την πολιτική προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και να προγραμματίζει αναλόγως τη διαχείριση των ζητημάτων που την αφορούν.

Η παραπάνω σύνδεση της πολιτικής προστασίας του πολιτιστικού πλούτου και του χωρικού σχεδιασμού συνοψίζεται σε τρία έγγραφα: Το Έγγραφο-Ντοκουμέντο για την Πολιτική της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς «*Architectuurnota*», το Έγγραφο-Ντοκουμέντο Belvedere «*Nota Belvedere*» και το Έγγραφο για την Πολιτική Χωρικού Σχεδιασμού «*Nota Ruimte*» (European heritage network, 2009 β).

Σημειώνεται ότι με τη συγκεκριμένη τακτική, πέραν των ωφελειών που αποκομίσθηκαν από τη συνολικότερη προσέγγιση του ζητήματος, ελαττώθηκε και το οικονομικό κόστος αφού πλέον δεν δαπανούνται χρήματα σε δύο πλευρές για την αντιμετώπιση του ίδιου θέματος. Σύμφωνα με τα παραπάνω οι Νόμοι που αφορούν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και άμεσα ή έμμεσα τα οικιστικά σύνολα ιδιαίτερης αξίας είναι οι εξής:

- Νόμος για τα αρχαιολογικά μνημεία: *Monumentenwet/Wet op de Archeologische Monumentenzorg*
- Νόμος για τον εθνικό αλλά και τον πολεοδομικό σχεδιασμό: *Wet of de Ruimtelijke Ordening*
- Νόμος για την προστασία του περιβάλλοντος: *Wet Milieubeheer*

Τα προαναφερθέντα Έγγραφα σε συνδυασμό με το νομοθετικό πλαίσιο οδήγησαν στη δημιουργία:

- Του Προγράμματος-Δράσης για τον χωρικό και πολιτιστικό σχεδιασμό «*Actie Programma Cultuur en Ruimte*» που προέρχεται από το συγκεκριμένο των

πολιτικών για την Αρχιτεκτονική Κληρονομιά και του Belvedere για συγκεκριμένες πτυχές της χωρικής ανάπτυξης

- Των «Εθνικών Τοπίων». Στόχος της συγκεκριμένης πολιτικής είναι η διατήρηση των **παραδοσιακών πολιτιστικών τοπίων** σε συνδυασμό με την αναπτυξιακή διαδικασία. Μέχρι σήμερα 20 πολιτιστικά τοπία κατατάσσονται στα Εθνικά Τοπία

(European heritage network, 2009 β).

Επομένως φαίνεται η ιδιαίτερη φροντίδα για τον πολιτιστικό πλούτο η οποία δεν περιορίζεται στο νομοθετικό πλαίσιο αλλά εκφράζεται μέσω συμπληρωματικών ουσιαστικών δράσεων.

Όσον αφορά τα προστατευόμενα μνημεία, αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει μια κατηγοριοποίηση όσον αφορά το είδος και την προστασία τους. Συγκεκριμένα κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες:

- Αρχαιολογικοί τόποι και ιστορικά κτίρια που προστατεύονται βάσει του Νόμου για τα Μνημεία. Αυτή είναι η πιο αυστηρή βαθμίδα προστασίας ενώ η ένταξη των μνημείων σε αυτή την κατηγορία γίνεται με την άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού.
- Προστατευόμενες περιοχές σε πόλεις ή χωριά. Είναι η αντίστοιχη περίπτωση της προστασίας των **παραδοσιακών οικισμών** και ιστορικών κέντρων στην Ελλάδα. Η προστασία στοχεύει πρωτίστως στη διατήρηση της συνεκτικότητας και του χαρακτήρα του οικισμού. Σημειώνεται ότι σε αυτή την κατηγορία κατατάσσονται 405 οικισμοί.
- Σε ορισμένες περιπτώσεις τα περισσότερα Τοπικά Συμβούλια έχουν τους δικούς τους καταλόγους προστατευόμενων περιοχών και σχετικές ρυθμίσεις για αυτές.

(European heritage network, 2009 β).

Τέλος σημειώνεται ότι η πληροφόρηση του κοινού παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην προστασία του Πολιτιστικού Περιβάλλοντος της Ολλανδίας και το κράτος έχει κάνει σημαντικές ενέργειες προς αυτή την κατεύθυνση (European heritage network, 2009 β).

6.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση της αντιμετώπισης του ζητήματος της προστασίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, γενικά και των παραδοσιακών συνόλων ειδικότερα, από

μια σειρά ξένων χωρών που εμφανίζουν υψηλή ποιότητα πολιτιστικού περιβάλλοντος η οποία οφείλεται κυρίως στις στοχευμένες δράσεις τους εξάγονται ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα.

Αναλυτικότερα η επιτυχία της ορθολογικής διαχείρισης του Πολιτιστικού Πλούτου εξαρτάται από μια σειρά συνδυασμένων ενεργειών σε διάφορους τομείς. Συγκεκριμένα, παρατίθενται κατωτέρω οι σημαντικότεροι τομείς και οι κοινές ενέργειες που αφορούν την προστασία του Πολιτιστικού Περιβάλλοντος οι οποίες έχουν γίνει από όλες τις υπό εξέταση χώρες :

Θεσμικό-νομοθετικό πλαίσιο

Όσον αφορά το νομοθετικό πλαίσιο των χωρών τονίζεται ότι σε όλες τις χώρες από πολύ νωρίς υπάρχει μέριμνα για την προστασία του Πολιτιστικού Περιβάλλοντος. Η μέριμνα αυτή δεν αφορά απλά τα αρχαία μνημεία αλλά από πολύ νωρίς υπάρχουν προβλέψεις για τα οικιστικά σύνολα ιδιαίτερης ιστορικής, αρχικά, αξίας. Η συγκεκριμένη παρατήρηση επαληθεύεται και από το γεγονός ότι μέχρι τη δεκαετία του '70 σε όλες τις χώρες είχε ολοκληρωθεί η κατάρτιση **Μητρώου** Μνημείων. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι όταν υπάρχει καταγεγραμμένη η Πολιτιστική Κληρονομιά, το έργο της διαχείρισής της είναι σαφώς ευκολότερο.

Επιπρόσθετα, σημαντική είναι η **σαφήνεια** των νόμων και η αποφυγή των αλληλοεπικαλύψεων των διάφορων διαταγμάτων. Κατά αυτό τον τρόπο αποφεύγεται η σύγχυση και διευκολύνεται το εγχείρημα της προστασίας. Παράλληλα οι νομοθεσίες αποτελούν μία σύζευξη των παραδοσιακών νομοθετικών εργαλείων της μνημειακής προστασίας με εκείνα της πολεοδομίας και της χωροταξίας.

Επίσης, όσον αφορά τον καθορισμό των προστατευόμενων περιοχών σημειώνεται ότι για όλες τις χώρες τα κριτήρια της ένταξης περιοχών ή μεμονωμένων μνημείων σε καθεστώς προστασίας εδώ και αρκετά χρόνια έχουν γίνει πιο **ελαστικά**. Συγκεκριμένα, η ηλικία δεν αποτελεί πλέον την απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη αλλά εξετάζονται και άλλες παράμετροι όπως το αρχιτεκτονικό, το αισθητικό η επιστημονικό ενδιαφέρον αυτών δείχνοντας πόσο σημαντική είναι η αξία του ιδιαίτερου χαρακτήρα των περιοχών.

Τέλος διαπιστώνεται ότι όλες οι χώρες έχουν στραφεί σε ένα μοντέλο **δυναμικής προστασίας** με βασικό στόχο την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

σε συνδυασμό με την αναπτυξιακή διαδικασία έτσι ώστε τα μνημεία και γενικότερα οι προστατευόμενες περιοχές να αποτελούν ζωντανά στοιχεία.

Διοικητικοί Μηχανισμοί

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά από τα οποία εξαρτάται η ορθολογική διαχείριση του πολιτιστικού πλούτου, και επομένως των οικιστικών συνόλων ιδιαίτερης αξίας, είναι ο ρόλος της διοίκησης.

Όπως φαίνεται από τη συγκριτική μελέτη των χωρών που εξετάστηκαν, σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει **στενή συνεργασία** και συντονισμός των φορέων διάφορων αρμοδιοτήτων που αφορούν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε τοπικό, περιφερειακό και κεντρικό επίπεδο.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθούν οι αυξημένες αρμοδιότητες της **Τοπικής Αυτοδιοίκησης** πάνω στο ζήτημα της Προστασίας, τόσο για τον καθορισμός των περιοχών που θα προστατευτούν όσο και για τον προγραμματισμό της διαχείρισης αυτών. Ωστόσο ο έλεγχος από υψηλότερο επίπεδο είναι επιβεβλημένος και η παρέμβαση άμεση σε περίπτωση που για κάποιο λόγο παραληφθεί κάποια σημαντική περιοχή. Κατά αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται ότι περιοχές που είναι άξιες προστασίας θα ενταχθούν υπό συγκεκριμένο καθεστώς και ταυτόχρονα δίνεται η ευκαιρία στην τοπική κοινωνία που την αφορά άμεσα να εξετάσει τους τρόπους με τους οποίους θα μπορέσει αυτή να αξιοποιηθεί. Με τον υπό άνω έλεγχο επιτυγχάνεται ο περιορισμός των αυθαιρεσιών. Αλλά ακόμα και όταν κάτι προτείνεται από το κεντρικό επίπεδο απαιτείται η γνωμοδότηση από τις τοπικές αρχές. Αυτή η **διαδραστική σχέση** συνιστά έναν πολύ αποτελεσματικό μηχανισμό.

Μηχανισμοί εφαρμογής-υλοποίησης

Εξίσου σημαντικοί για την ορθολογική διαχείριση των προστατευόμενων οικισμών είναι οι μηχανισμοί εφαρμογής. Αναλυτικότερα τα θετικά σημεία που εντοπίζονται από κοινού σε όλες τις χώρες και αφορούν τους μηχανισμούς εφαρμογής συνοψίζονται στα εξής:

- Ο σχεδιασμός προστασίας των οικισμών ιδιαίτερης αξίας εντάσσεται στον ευρύτερο **πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό**. Επομένως, υπάρχει μια

πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση του ζητήματος και φαίνεται η πρόθεση για την ανάδειξη των εν λόγω οικισμών σε ζωντανά και δυναμικά στοιχεία μιας περιοχής και όχι αποστειρωμένα σύνολα μιας μουσειακής προστασίας.

- **Ύπαρξη ελεγκτικών μηχανισμών.** Ο έλεγχος για τις παρεμβάσεις που γίνονται στα προστατευμένα τοπία είναι ιδιαίτερα σημαντικός και είναι κυρίως **προληπτικός**. Κατά αυτό τον τρόπο οι προτεινόμενες εργασίες και οι χρήσεις ελέγχονται εκ των προτέρων έτσι ώστε να μην επιφέρουν αρνητικές επιπτώσεις. Επομένως ο παραπάνω μηχανισμός συντελεί στην ενισχυμένη προστασία και προλαμβάνει τις πιθανές αλλοιώσεις και καταστροφές η αποκατάσταση των οποίων θα ήταν σίγουρα πιο δαπανηρή και πιο δύσκολη.
- Η αναγκαστική απαλλοτρίωση είναι το τελευταίο μέσο που προβλέπεται για την περάτωση του έργου της προστασίας.

Συμμετοχικές Διαδικασίες

Όπως διαπιστώνεται από την ανάλυση των χωρών, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο ρόλο των συμμετοχικών διαδικασιών. Συγκεκριμένα, από όλες τις χώρες προωθείται η **συμμετοχή** του κοινού στις διαδικασίες και στο σχεδιασμό προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η παραπάνω θέση πηγάζει από το γεγονός ότι η προστασία θεωρείται έργο δημόσιας ωφέλειας και βάσει αυτού επιβάλλονται οι περιορισμοί.

Προκειμένου να ενισχυθούν οι συμμετοχικές διαδικασίες η πληροφόρηση του κοινού κρίνεται απαραίτητη. Έτσι προβλέπεται παροχή πληροφοριών από τη διοίκηση στους πολίτες ώστε να έχουν τη δυνατότητα να ενημερώνονται για τον πολιτιστικό πλούτο. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια έχουν καταγραφεί προσπάθειες δημιουργίας **βάσεων δεδομένων** και **ψηφιακού περιβάλλοντος** στα οποία καταγράφονται πληροφορίες για την πολιτιστική κληρονομιά, έτσι ώστε το κοινό να έχει εύκολη και άμεση πρόσβαση σε αυτά τα στοιχεία.

Τέλος, σημαντικός για την προστασία είναι ο ρόλος των ιδιωτικών φορέων με κοινωφελή χαρακτήρα, ενώ τελευταία προωθούνται και δράσεις **συνεργασίας** του **δημόσιου** και **ιδιωτικού τομέα** για την προστασία του πολιτιστικού πλούτου και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις οικιστικών συνόλων.

7. ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ-ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΡΟΣ ΕΞΕΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως έχει αναλυθεί η προστασία ή διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών αποτελεί ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα, βαρύνουσας σημασίας για την διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας και των θετικών επιπτώσεων που αυτή επιφέρει σε ένα σύνολο παραγόντων (βλ.2). Επομένως κρίσιμη κρίνεται η μελέτη του τρόπου με τον οποίο θα γίνει η παραπάνω διαχείριση έτσι ώστε να εξεταστεί το σύνολο των παραμέτρων που αφορούν τους παραδοσιακούς οικισμούς και να δοθεί η ανάλογη βαρύτητα σε καθεμία από αυτές. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να τονισθεί το φαινόμενο της ποικιλίας και της διαφορετικότητας των παραδοσιακών οικισμών, γεγονός που δυσχεραίνει το εγχείρημα της τυποποίησης των προς εξέταση παραμέτρων.

Ωστόσο είναι δυνατόν να εντοπισθούν σε γενικές γραμμές κοινές παράμετροι και συνιστώσες που αρχικά πρέπει να εξετάζονται και να λαμβάνονται υπόψη κατά τη μελέτη ενός παραδοσιακού οικισμού, έτσι ώστε να υπάρχει μία ενιαία λογική στην αντιμετώπιση του παραπάνω ζητήματος για το σύνολο της χώρας. Η παραπάνω θέση στηρίζεται στο γεγονός ότι κατά αυτόν τον τρόπο θα ελαττωθούν οι αυθαιρεσίες και ταυτόχρονα θα υπάρχει ένας οδηγός που θα δίνει το γενικό περίγραμμα της εξέτασης των παραδοσιακών οικισμών αποφεύγοντας την τμηματική και υποκειμενική εξέταση. Κεντρική θέση σε αυτή τη διαδικασία παίζει και ο κατά το δυνατόν σαφέστερος καθορισμός των στόχων και του οράματος για κάθε οικισμό.

Σε ένα πρώτο γενικό επίπεδο, οι άξονες που πρέπει να εξετάζονται, βάσει των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης, κατά τη διαδικασία μελέτης και διαχείρισης ενός παραδοσιακού οικισμού είναι το **φυσικό**, το **ανθρωπογενές - δομημένο** και το **κοινωνικό περιβάλλον**.

Αναλυτικότερα, παρατίθενται κατωτέρω οι παράμετροι που κρίνεται σκόπιμο να εξετάζονται:

7.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

7.1.1. ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας του περιβάλλοντος είναι δύσκολο να οριστεί. Η δυσκολία, έγκειται στην ευρύτητα, τη δυναμική του όρου και του ανθρωποκεντρικού της χαρακτήρα. Κατά γενική παραδοχή ωστόσο, ως φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος, νοείται η αντοχή του είτε ως φυσικού αποδέκτη είτε ως φυσικού πόρου. Προσδιορίζει δηλαδή τη δυνατότητα του περιβάλλοντος αφενός στο να αφομοιώνει και να ανακυκλώνει τις όποιες εκροές, αφετέρου στο να αναπαράγει τους ανανεώσιμους φυσικούς πόρους. Σύμφωνα με τα παραπάνω, το περιβάλλον έχει μια πεπερασμένη δυνατότητα να εξασφαλίζει συνθήκες επιβίωσης για τον άνθρωπο (Τσιλιμίγκας, 2006: 141 - 143).

Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι για την διατήρηση και ανάδειξη ενός παραδοσιακού οικισμού δεν αρκεί μόνο η σύνδεση του με την αναπτυξιακή διαδικασία αλλά υπό το πρίσμα αυτής απαιτείται ο καθορισμός των όρων και των ορίων του οικισμού ώστε η παραπάνω ανάπτυξη να είναι βιώσιμη και να μην τον απειλεί με υποβάθμιση.

Βάσει του παραπάνω πλαισίου κρίσιμη κρίνεται η εξέταση της φέρουσας ικανότητας ιδιαίτερα των παραδοσιακών οικισμών που βασίζουν την οικονομία τους στον τουρισμό, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος της αλλοίωσης του χαρακτήρα του από την υπερεκμετάλλευση. Σε συνδυασμό με το παραπάνω πρέπει να εξετάζεται η λογική διαχείριση των φυσικών πόρων σε τοπικό επίπεδο.

Συμπερασματικά, πρέπει να καθορίζονται, όσο είναι δυνατόν, τα όρια της φέρουσας ικανότητας το απόθεμα και δυναμική των φυσικών πόρων και λαμβάνοντας υπόψη τις παραμέτρους αυτές να γίνεται ο σχεδιασμός της αναπτυξιακής διαδικασίας

7.1.2. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ - ΧΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ιδιαίτερα προσεκτικά πρέπει να εξετάζεται η ιδέα της αναζωογόνησης των συνόλων, δηλαδή η αποκατάσταση και απόδοση σε αυτά νέων λειτουργιών. Η εξεύρεση των χρήσεων και των λειτουργιών δεν θα πρέπει να βασίζεται μόνο σε οικονομικά κριτήρια αλλά να εξετάζει τη συμβατότητα τους με το περιβάλλον.

Πέραν των νέων δραστηριοτήτων που αρχίζουν να αναπτύσσονται σε πολλούς παραδοσιακούς οικισμούς όπως είναι τα διάφορα είδη τουρισμού, οικότουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κλπ., και απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή ώστε να μην αλλοιώσουν το χαρακτήρα των περιοχών με συστηματικό τρόπο θα πρέπει επίσης να

εξεταστεί η αναβίωση κάποιων παραδοσιακών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια της απόλυτης προστασίας του περιβάλλοντος κάποιες παραδοσιακές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα τα λατομεία, είχαν απαγορευτεί. Ωστόσο στα πλαίσια της αναζωογόνησης αρκετών παραδοσιακών οικισμών και της ενίσχυσης της τοπικότητας και της ταυτότητας των περιοχών πολλές από τις ξεχασμένες αυτές δραστηριότητες ήρθαν ξανά στην επιφάνεια. Στο εγχείρημα της αναβίωσης αυτών των δραστηριοτήτων, πρόκληση αποτελεί η ενσωμάτωση τους στην χωροεδαφική τους ενότητα και την αναπτυξιακή διαδικασία χωρίς να αποτελέσουν απειλή για το φυσικό περιβάλλον.

Επομένως πρέπει να τίθενται συγκεκριμένες προδιαγραφές όσον αφορά την άσκηση τους και σε καμιά περίπτωση να μην επιτρέπεται να αναπτύσσονται ανεξέλεγκτα. Αυτός ο άξονας προβληματικής, θα πρέπει να αποτελέσει συστηματικά αντικείμενο μελέτης, ώστε βάσει του προσδιορισμού της φέρουσας ικανότητας των τοπικών οικοσυστημάτων, να προσδιοριστεί η συμβατότητα συγκεκριμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων και να εξασφαλιστεί ότι δεν υφίστανται ανταγωνιστικές σχέσεις με το περιβάλλον από τον τρόπο άσκησης τους (Τσιλιμίγκας, 2006: 151).

7.2 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ - ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

7.2.1. ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ

Βασικό χαρακτηριστικό των παραδοσιακών οικισμών αποτελεί ο πλούτος και η αξία των κτισμάτων τους, στα οποία άλλωστε οφείλουν και τον χαρακτηρισμό τους ως «παραδοσιακού». Κατά τη διαδικασία της μελέτης και διαχείρισης ενός παραδοσιακού οικισμού παίζει βασικό ρόλο ο τρόπος με τον οποία θα αντιμετωπιστούν τα κτίρια. Εκτός από διάφορα χαρακτηριστικά που πρέπει να εξετάζονται, όπως για παράδειγμα η ηλικία, η κατάσταση του κτιρίου, τα υλικά του κλπ. ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται και στις χρήσεις που θα αναπτυχθούν σε αυτά. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη δύο αντιδιαμετρικά αντίθετες περιπτώσεις. Συγκεκριμένα, η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αντιμετωπίζει τον κίνδυνο υποβάθμισης της είτε από την υπερεκμετάλλευση είτε από την εγκατάλειψη. Επομένως με δεδομένο το παραπάνω στοιχείο η πολιτική για την παραπάνω αξιοποίηση θα πρέπει να είναι σχεδιασμένη ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει δύο εκ φύσεως αντίθετα φαινόμενα στα οποία ωστόσο τίθενται κοινά στόχοι όπως η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς,

η βιώσιμη ανάπτυξη κλπ. Ουσιαστική παράμετρο στην παραπάνω ανάλυση πρέπει επίσης να είναι η προσαρμογή των κτιρίων ώστε να εξυπηρετούνται οι σημερινές ανάγκες χωρίς να αλλοιώνεται ο χαρακτήρας τους.

Τέλος, σημειώνεται ότι η παρεμφερής τυπολογία των κτιρίων μέσα σε ένα οικισμό και οι όμοιες στατικές-μηχανικές τους ιδιαιτερότητες θα επέτρεπαν την υλοποίηση μιας μελέτης για τη σύνταξη αποτελεσματικών προδιαγραφών ως προς την αναζωογόνηση του ιδιαίτερου αυτού οικιστικού αποθέματος. Η διαδικασία αυτή σήμερα επαφίεται εξολοκλήρου στην ιδιωτική πρωτοβουλία η οποία αντιμετωπίζει το ζήτημα με ιδιαίτερη ευαισθησία αλλά σίγουρα κάποιες κατευθυντήριες οδηγίες στο πλαίσιο μιας συνολικής μελέτης του παραδοσιακού οικιστικού κελύφους θα ήταν πιο αποτελεσματικές από τις κανονιστικές ρυθμίσεις όπως επιβλήθηκαν με το ΠΔ/01.11.1979 και την αναθεώρηση του με το ΠΔ/02.06.1995.

7.2.2. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Όπως αναλύθηκε στην ενότητα 4.3, η οικιστική οργάνωση ενός οικισμού καθορίζει όχι μόνο το χαρακτήρα του αλλά και τον τρόπο λειτουργίας του και παράλληλα αντανακλά σε ένα μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές σχέσεις και οικονομικές συνθήκες που αναπτύσσονται σε μία περιοχή.

Κατά τη διαδικασία αποκατάστασης, διατήρησης ή αναβίωσης ενός οικισμού, η προσοχή δεν θα πρέπει να περιορίζεται στα κελύφη αλλά θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο που ο οικισμός οργανώνεται και να λαμβάνεται υπόψη πριν από κάθε πρόταση ανάπτυξης ή αξιοποίησης. Συγκεκριμένα στοιχεία τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη είναι η συνεκτικότητα του οικισμού, οι επιτρεπόμενοι όροι δόμησης, οι κοινόχρηστοι χώροι η σχέση ιδιωτικού και δημόσιου χώρου. Τα παραπάνω πρέπει να εξετάζονται όχι με τη λογική της επανάκτησης και αναβίωσης μιας κοινωνίας που ανήκει στο παρελθόν αλλά με τη λογική του επαναπροσδιορισμού, χωρίς αλλοίωση, του χώρου και της προσαρμογής του στις νέες ανάγκες.

Η κάθε μελέτη για την διαχείριση ενός οικισμού θα πρέπει υποχρεωτικά να λαμβάνει υπόψη τα παραπάνω χαρακτηριστικά, τα οποία είναι δυνατόν να διαφέρουν λιγότερο ή περισσότερο στους παραδοσιακούς οικισμούς, καθώς προσδίδουν την ιδιαίτερη ταυτότητα στον οικισμό. Στόχος δεν είναι η αναπαραγωγή μιας πραγματικότητας που αφορά το παρελθόν και έπαυσε πλέον να ισχύει αλλά η ομαλή

προσαρμογή, χωρίς να προκαλούνται αλλοιώσεις, του παραδοσιακού συνόλου στις σύγχρονες ανάγκες.

Επεμβάσεις οι οποίες έχουν ως αρχή την εξυπηρέτηση των σημερινών αναγκών, όπως άμεση πρόσβαση των ιδιωτικών οχημάτων στην κατοικία οι οποίες προϋποθέτουν την κατασκευή υποδομών που συχνά διαταράσσουν τη συνεκτικότητα αλλά και την εικόνα του παραδοσιακού οικισμού πρέπει να αποφεύγονται.

Αλλά ακόμα και στις παρεμβάσεις που φαίνεται ότι η αντιμετώπιση των σημερινών αναγκών γίνεται με γνώμονα το σεβασμό της δομής του οικισμού και της διατήρησης της μορφής της πρέπει να δίνεται προσοχή ιδιαίτερα στην εκτέλεση τους. Για παράδειγμα η απόφαση για απαγόρευση της κυκλοφορίας των οχημάτων εντός του οικισμού θα πρέπει να συνοδεύεται από οργανωμένο σχέδιο που θα προβλέπει το χώρο στάθμευσης των οχημάτων αλλά και την οργάνωση του. Η δημιουργία ενός τεράστιου σε έκταση χώρου στάθμευσης στην είσοδο πχ. του οικισμού σε περίοπτη θέση, στο οποίο θα συγκεντρώνεται το πλήθος των οχημάτων προκαλεί αντίστοιχη αλλοίωση της εικόνας του οικισμού με την ελεύθερη κυκλοφορία των οχημάτων εντός του οικισμού.

Επιπρόσθετα, ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δίνεται στο ζήτημα του καθορισμού των ορίων χωρητικότητας του οικισμού και της διαχείρισης του τουρισμού καθώς συχνά παρατηρείται το φαινόμενο, στους αναπτυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς, του κορεσμού ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες περιόδους του έτους, καθώς τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά των χώρων του οικισμού αδυνατούν να δεχτούν τον πληθυσμό που εισρέει. Έκτακτα και πρόχειρα μέτρα, όπως ανεξέλεγκτες διαπλατύνσεις ή επεκτάσεις που μεταβάλλουν αρνητικά την εικόνα του οικισμού, όχι μόνο δε δίνουν λύση αλλά συμβάλλουν στην σταδιακή μετατροπή του οικισμού σε ένα σύνολο που προσπαθεί ανεπιτυχώς να ενσωματώσει τις νέες τάσεις της εποχής, καταλήγοντας τελικά στην αλλοίωση της καταγωγής και του χαρακτήρα του.

Όσον αφορά τη σχέση ιδιωτικού και δημόσιου χώρου, αναφέρεται, όπως έχει γίνει σαφές και από την ανάλυση για κάθε περιφέρεια, ότι κάποιοι οικισμοί φαίνεται να είναι ιδιαίτερα εξωστρεφής σε σχέση με κάποιους άλλους. Για παράδειγμα σε πολλούς οικισμούς βασικό χαρακτηριστικό αποτελούν οι μανδρότοιχοι στις αυλές, προσδίδοντας ιδιαίτερη ταυτότητα. Σε άλλους οικισμούς, σχέση κατοικίας – αυλής με το δρόμο καθορίζεται από τον επιθυμητό προσανατολισμό, την κλίση του εδάφους, την έκταση και τη θέση του οικοπέδου. Για τη θέση της κατοικίας με το δρόμο, βασικότερος παράγοντας είναι ο προσανατολισμός (Δαγκλίδη, Μαργαρίτη, Σκλιά, Σταύρου, Χλέπα, 1979: 67).

Επομένως σημαντική κρίνεται η αναγνώριση των τοπολογικών, γεωμετρικών και διαστασιακών χαρακτηριστικών του πολεοδομικού ιστού και η συστηματοποίηση του συνόλου των σχέσεων μεταξύ του τόπου και επεμβάσεων του ανθρώπου. Η συνάφεια και η εσωτερική λογική του πολεοδομικού ιστού πρέπει σε κάθε περίπτωση να διερευνώνται έτσι ώστε να προσφέρουν την απαραίτητη βάση αναφοράς για τις νέες παρεμβάσεις (Νομικός, 1989: 77 - 80). Παράλληλα, οι νέες λειτουργίες και τα δίκτυα υποδομής πρέπει να εντάσσονται και να προσαρμόζονται στους οικισμούς. Συγκεκριμένα, τα δίκτυα της ΔΕΗ ή του ΟΤΕ για παράδειγμα θα ήταν θεμιτό να υπογειοποιηθούν. Επιπρόσθετα, ειδική μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για τα δίκτυα αποχέτευσης και για τα απόβλητα (Μποζινέκη- Διδώνη, 2007).

Η συστηματική οργάνωση δορυφόρων οικισμών και οικισμού κέντρου, κρίνεται ως αναποτελεσματική στις σημερινές πυκνότητες του Ελληνικού αγροτικού χώρου. Η υφιστάμενη «παραδοσιακή» οργάνωση είναι περισσότερο ευέλικτη, αντίθετα η θεωρία της κεντρικής θέσης (central place theory) δεν είναι ευέλικτη σε αλλαγές, όπως αναλύει ο Allen (1977: 30).

Επίσης, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στη σχέση της κατοικίας με τους κοινόχρηστους χώρους, καθώς ο σεβασμός στην παλαιά μορφή με την ταυτόχρονη προσαρμογή στις νέες ανάγκες συνιστά ένα από τα στοιχεία επιτυχίας όχι μόνο για την αναζωογόνηση του παραδοσιακού οικισμού αλλά για την εξέλιξη του σε ζωντανή και δυναμική οικιστική ενότητα.

Πέραν της χρήσης της κατοικίας σημαντική κρίνεται η πρόβλεψη ζωνών για συγκεκριμένες λειτουργίες η χωροθέτηση των οποίων προϋποθέτει οργανωμένους χώρους και εγκαταστάσεις όπως είναι για παράδειγμα τα ψυγεία αγροτικών προϊόντων και μονάδες ξυλείας ή ακόμα και πιο οχλούσες χρήσεις όπως τα λατομεία κλπ.

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι περισσότεροι παραδοσιακοί οικισμοί έχουν αναπτυχθεί ακολουθώντας πολλά από τα πρότυπα του σημερινού περιβαλλοντικού σχεδιασμού (βλ. 2.6) πρέπει να εξετάζεται η περαιτέρω ανάδειξή τους ως παραδείγματα ορθών περιβαλλοντικών πρακτικών. Δηλαδή πρέπει παραδείγματος χάριν να μελετάται η ομαλή ένταξη υποδομών για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή επί μέρους δράσεων προς αυτή την κατεύθυνση, με στόχο όσο το δυνατόν την αυτονομία των οικισμών.

Συνοψίζοντας, για το δομημένο περιβάλλον αναφέρεται ότι πρέπει να απαιτείται ο ίδιος σεβασμός που επιδεικνύεται απέναντι σε άλλους μη ανανεώσιμους πόρους κατά την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ιδιωτικών και δημόσιων έργων (Μποζινέκη- Διδώνη, 2007).

7.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η επιχείρηση της αναβίωσης πρέπει να είναι η ίδια οικονομικά βιώσιμη αλλά και κοινωνικά αποδεκτή, να μη σημαίνει δηλαδή την καταστροφή μιας υπάρχουσας κοινωνικής δομής που στεγάζεται στον παραδοσιακό οικισμό προκειμένου να προστατευθούν μόνο τα κελύφη. Οι λύσεις του τύπου «μουσείο» ή «πνευματικό κέντρο», το «παραθεριστικό» ή το «τουριστικό χωριό» και το «αριστοκρατικό γκέτο» για καλλιεργημένους και εύπορους πρέπει να αντιμετωπίζονται με πολύ σκεπτικισμό καθώς το ζητούμενο είναι η δημιουργία ενός ζωντανού παραδοσιακού οικισμού που θα διατηρεί τόσο τη δομή του, όσο και τον πληθυσμό του, προσφέροντας του ίσες ευκαιρίες για ανάπτυξη αποδοτικών δραστηριοτήτων σε σχέση με τον υπόλοιπο ελληνικό χώρο που παρουσιάζει ανάπτυξη (Αυγουστινάκη, 1998: 16). Σε αυτό το σημείο, αναφέρεται, ότι προκειμένου να διατηρηθεί ο πληθυσμός, πρέπει τα οικονομικά συμφέροντα των μόνιμων κατοίκων, καθώς και αυτών που συμβάλλουν στην προστασία, διατήρηση και ευημερία της προστατευόμενης περιοχής, να έχουν προτεραιότητα έναντι αυτών που ζουν ευκαιριακά μέσα σε αυτήν. Δηλαδή ως πρωταρχικός στόχος τίθεται η συγκράτηση του πληθυσμού, προκειμένου ο οικισμός να είναι ουσιαστικά ζωντανός και δυναμικός.

Σημαντικό ρόλο στο παραπάνω εγχείρημα παίζει η αλλαγή χρήσης ορισμένων χώρων που έχουν εγκαταλειφθεί. Γενικά, η αλλαγή χρήσης των χώρων έχει ως αποτέλεσμα, αφενός τη συνέχεια των δραστηριοτήτων οι οποίες έχουν ήδη αναπτυχθεί και έχουν ένα καθιερωμένο κοινό και αφετέρου, το άνοιγμα σε νέες δραστηριότητες που θα πρέπει να αποκτήσουν ένα σταθερό κοινό το οποίο μέχρι τώρα περιοριζόταν χρονικά. Αν η δημιουργία νέων χώρων συγκριθεί με τη βελτίωση - ανακαίνιση υπάρχοντων χώρων, μπορεί να παρατηρηθεί ότι η οικειότητα για τους κατοίκους είναι μεγαλύτερη με την αλλαγή της χρήσης των χώρων. Ωστόσο, και τα δύο είδη επεμβάσεων συντελούν στην αναβάθμιση του πολιτιστικού επιπέδου και φυσικά στην πιο εύκολη αποδοχή του χώρου (Δέφνερ, 2006).

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η προστασία των παραδοσιακών δραστηριοτήτων και η προώθηση της πολυλειτουργικότητας (Λαμπριανίδης, 2003: 6-10). Η στροφή της οικονομικής βάσης του παραδοσιακού οικισμού, μόνο στον τουρισμό για παράδειγμα είναι δυνατόν να εκτοπίσει ορισμένες δραστηριότητες, όπως

η γεωργία, η κτηνοτροφία κλπ. και κατά συνέπεια τους ανθρώπους που τις επιτελούν και αδυνατούν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα (Ρόκος, 2008).

Τέλος, η ίδια η τοπική κοινωνία θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία αναζωογόνησης και διατήρησης του οικισμού. Θα πρέπει να δίνονται οι ευκαιρίες να διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό το υπόβαθρο και τις συνθήκες του περιβάλλοντος στο οποίο θα ζήσει και να μη λαμβάνονται αποφάσεις εκ των άνω χωρίς την παρέμβαση του τοπικού πληθυσμού (Αυγουστινάκη, 1998: 16).

Ο παραδοσιακός οικισμός δεν είναι ένα απλό άθροισμα κτισμάτων μιας συγκεκριμένης μορφής και χρονολογίας. Είναι ταυτόχρονα μια κοινωνία που εξελίχθηκε στη διάρκεια των χρόνων, βασίζοντας την οικονομία της στους τοπικούς πόρους αναπτύσσοντας τις αντίστοιχες δραστηριότητες. Επομένως πρέπει να αντιμετωπίζεται με σεβασμό και να μη θεωρείται ως μία ομάδα ανθρώπων που ανά πάσα στιγμή δύναται να μεταβάλλει τις συνήθειες και τα χαρακτηριστικά της (Σταματίου, 2008).

7.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί, όπως έχει γίνει σαφές, συνιστούν μια ιδιαίτερη κατηγορία χώρου. Η διαχείρισή τους αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα και η κάθε μελέτη που τους αφορά, πρέπει να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένους άξονες, έτσι ώστε αφενός να υπάρχει μία ολοκληρωμένη αντιμετώπιση και αφετέρου να προλαμβάνονται οι πιθανές αλλοιώσεις.

Ακολουθώντας τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, οι διαστάσεις που κρίνεται απαραίτητο να εξετάζονται είναι το φυσικό, το ανθρωπογενές και το κοινωνικό - οικονομικό περιβάλλον.

Ειδικότερα, όσον αφορά το φυσικό περιβάλλον, πρέπει να οριοθετείται η φέρουσα ικανότητα και να εξετάζεται η συμβατότητα των χρήσεων με αυτό. Όσον αφορά το ανθρωπογενές περιβάλλον, το οποίο άλλωστε προσδιορίζει και το χαρακτήρα των παραδοσιακών οικισμών, σημειώνεται ότι πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο κτιριακό απόθεμα, σχετικά με την αξιοποίησή του, στην οικιστική οργάνωση γενικά, σχέσεις δημόσιου – ιδιωτικού χώρου, δίκτυα κοινοχρήστων κλπ., αλλά και στις υποδομές οι οποίες πρόκειται να καλύψουν ανάγκες του πληθυσμού, δίκτυα κλπ. Τέλος, όσον αφορά το κοινωνικό – οικονομικό περιβάλλον, οι ενέργειες πρέπει να κινούνται προς την κατεύθυνση δημιουργίας ζωντανών οικισμών, που έχουν τη δυνατότητα

συγκράτησης του τοπικού πληθυσμού και της προσαρμογής τους σε νέες οικονομικές συνθήκες χωρίς να απειλείται η ιδιαίτερη φυσιογνωμία τους.

8 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο εντοπισμός των προβλημάτων και των κριτηρίων που πρέπει να εξετάζονται κατά τη διαδικασία μελέτης ενός παραδοσιακού οικισμού, τα οποία αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, αποτελούν χρήσιμα στοιχεία πάνω στα οποία θα βασιστούν οι προτάσεις για τη βελτίωση της διαχείρισης των εν λόγω οικισμών.

Σε ένα πρώτο επίπεδο τίθενται οι επιδιωκόμενοι στόχοι οι οποίοι σκιαγραφούν τα πλαίσια εντός των οποίων θα κινηθούν οι προτάσεις. Στη συνέχεια αναλύονται οι προτεινόμενες βελτιώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και τέλος παρατίθενται οι προτάσεις σε εθνικό επίπεδο. Σημειώνεται ότι οι προτάσεις, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, κατατάσσονται σε συγκεκριμένους τομείς έτσι ώστε να υπάρχει πιο μεθοδευμένη και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του αντικειμένου.

8.2 ΣΤΟΧΟΙ

Η διαχείριση και κατ'επέκταση προστασία των παραδοσιακών οικισμών προκειμένου να είναι αποτελεσματική πρέπει να έχει μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες ρυθμίσεις και προβλέψεις τόσο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε εθνικό και παράλληλα τόσο η ανάμειξη των αρμόδιων φορέων όσο και των πολιτών. Αναλυτικότερα, οι προτάσεις που γίνονται για τους παραδοσιακούς οικισμούς βασίζονται στους εξής βασικούς και γενικούς στόχους:

- Στην αναγνώριση της σημασίας των παραδοσιακών οικισμών (βλ 2) και στην αξιοποίησή τους με τον κατάλληλο τρόπο.
- Στη δημιουργία οικισμών όπου το μέλλον θα διαδέχεται αρμονικά το παρελθόν και το παρόν και η πολιτιστική κληρονομιά δε θα λειτουργεί ως μουσείο ή υποβαθμισμένο τοπίο αλλά ως συμμετέχων στη ζωή της περιοχής.
- Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν εθνικό πόρο και όπως όλοι οι εθνικοί πόροι πρέπει να διαφυλάγεται και να αξιοποιείται για χάρη του κοινωνικού συνόλου.

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η πολιτική για την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας και επομένως για τους παραδοσιακούς οικισμούς εξαρτώνται σε μεγάλο

βαθμό από τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι προτάσεις που γίνονται διαρθρώνονται σε δύο επίπεδα, στο ευρωπαϊκό και στο εθνικό.

8.3 ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

8.3.1 ΘΕΣΜΙΚΟ - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σημαντική προϋπόθεση για την ουσιαστική προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και κατά συνέπεια των παραδοσιακών οικισμών είναι η συνειδητοποίηση και η αναγνώριση της σημασίας των παραδοσιακών οικισμών ως τόπων που προσδίδουν ιδιαίτερη ταυτότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση βελτιώνοντας ταυτόχρονα την ποιότητα ζωής ενός σημαντικού αριθμού Ευρωπαίων πολιτών.

Μέσα από το νομοθετικό πλαίσιο πρέπει να αναγνωρίζεται η ανάγκη μακροπρόθεσμης διαχείρισης των παραδοσιακών οικισμών μέσω της πολιτικής για την πολιτιστική κληρονομιά της υπαίθρου.

Προς αυτή την κατεύθυνση, σημαντική κρίνεται από μέρους της Ένωσης η υιοθέτηση συνολικής αντιμετώπιση για την πολιτιστική κληρονομιά. Η οριζόντια ρήτρα που αναφέρεται στη Συνθήκη της ΕΚ είναι κλειδί για την επίτευξη του παραπάνω στόχου. Συγκεκριμένα, η οριζόντια διάσταση του χαρακτήρα της προστασίας σημαίνει ότι στις διάφορες πολιτικές που αφορούν άμεσα ή έμμεσα το πολιτιστικό περιβάλλον πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις που είναι δυνατόν αυτές να επιφέρουν και να αντισταθμίζονται προκειμένου να προωθούν την ανάδειξη του πολιτιστικού περιβάλλοντος ή έστω να μην έχουν αρνητικές συνέπειες. Στη ρήτρα αυτή βασίζεται και η αποτελεσματική συνεισφορά των Θεσμικών Οργάνων της Ένωσης στην προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Από αυτή την άποψη θα πρέπει, κατά την εκπόνηση νομοθετικών προτάσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να δίδεται μεγαλύτερη προσοχή από την αρμόδια Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Επιτροπής στην εξέταση των επιπτώσεων της προτεινόμενης νομοθεσίας στον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά και επομένως στους παραδοσιακούς οικισμούς, ούτως ώστε να εφαρμόζεται πιο σωστά η οριζόντια διάσταση του πολιτισμού στις πολιτικές της Ένωσης.

Μια αποτελεσματική πολιτική στον τομέα αυτό θα πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες αρχές:

α) την αειφόρο ισορροπία μεταξύ του πληθυσμού και του περιβάλλοντος,

β) την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του παραδοσιακού χώρου, με την υπέρβαση στενών τομεακών πολιτικών και με διαβούλευση μεταξύ των κεντρικών αρχών και των τοπικών πληθυσμών (Γεράρης, 2006).

Τέλος απαραίτητη κρίνεται η προσοχή στη διάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς που είναι λιγότερο γνωστή και ως εκ τούτου χρειάζεται ακόμη μεγαλύτερη προστασία, την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά στον αγροτικό χώρο και στις νησιωτικές περιοχές, με ιδιαίτερη έμφαση στη διατήρηση των μικρών παραδοσιακών οικισμών. Επομένως, η επεξεργασία κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου για την προστασία της κληρονομιάς αυτής θεωρείται αναγκαία.

8.3.2 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και συνεπώς των παραδοσιακών οικισμών γίνεται σε εθνικό επίπεδο, προτάσεις για βελτίωση σχετικά με τους διοικητικούς μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν κρίνονται σκόπιμες.

8.3.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ-ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα κοινοτικά προγράμματα στον τομέα του Πολιτισμού, στον οποίο περιλαμβάνονται οι παραδοσιακοί οικισμοί, δεν προσφέρουν επαρκή χρηματοδότηση, πρόσθετοι πόροι για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να αναζητηθούν και σε άλλα κοινοτικά μέσα.

Συνεπώς, η διάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να ενισχυθεί και να ενσωματωθεί πλήρως στις πολιτικές και τα χρηματοδοτικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η κοινή αγροτική πολιτική, η πολιτική συνοχής, η έρευνα, ο πολιτισμός κ.λπ. έτσι ώστε να αυξηθούν συνολικά οι πόροι που διατίθενται για τον πολιτισμό γενικά και τους παραδοσιακούς οικισμούς ειδικότερα και να ενθαρρυνθούν τα κράτη μέλη να χρησιμοποιήσουν τα διαρθρωτικά ταμεία προς όφελος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς.

Παράλληλα στο πλαίσιο της ανάδειξης συγκεκριμένου νομοθετικού πλαισίου για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς που είναι λιγότερο γνωστή (βλ. προτάσεις για θεσμικό πλαίσιο) όπως οι μικροί παραδοσιακοί οικισμοί απαραίτητη

κρίνεται η συστηματική μελέτη της πολιτιστικής κληρονομιάς του χώρου της υπαίθρου, του νησιωτικού χώρου και γενικότερα των απομακρυσμένων περιοχών.

8.3.4 ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ-ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε ζητήματα που αφορούν τους παραδοσιακούς οικισμούς σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμβάλει ουσιαστικά στην προστασία τους, καθώς όχι μόνο αναπτύσσει την αίσθηση ένταξης σε ένα χώρο με ιδιαίτερη ταυτότητα αλλά παράλληλα, συνειδητοποιώντας την αξία του χώρου αυτού και τα πλεονεκτήματα και οφέλη που απορρέουν από αυτόν οι άνθρωποι που έρχονται σε άμεση επαφή με τις παραπάνω περιοχές στηρίζουν και προωθούν ενέργειες για την προστασία τους.

Επιπλέον, η συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών στη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών και την εναρμόνιση των απόψεών τους με τους κεντρικούς σχεδιασμούς είναι απαραίτητη ώστε οι κάτοικοι της ευαίσθητης αυτής κατηγορίας χώρου όπως οι παραδοσιακοί οικισμοί να έχουν λόγο για την περιοχή που ζουν και επομένως κίνητρα για να παραμείνουν (Dejeant-Ponts, 2007: 39).

8.3.5 ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης μπορεί, τέλος, να αναδειχτεί και με άλλες ειδικές δράσεις, όπως:

- Η δημιουργία ευρωπαϊκού ή ορθότερα μεσογειακού δικτύου για τους παραδοσιακούς οικισμούς. Στόχος θα ήταν η εκτίμηση του πλούτου και της ιδιομορφίας των παραδοσιακών της συγκεκριμένης εδαφικής ενότητας και η ανταλλαγή πληροφοριών σε διάφορα ζητήματα που αφορούν τους συγκεκριμένους οικισμούς.
- Η θέσπιση ενός Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς, που θα έχει ως στόχο την ευαισθητοποίηση των Ευρωπαίων πολιτών ως προς τη σημασία της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς με τη στήριξη κατάλληλων δράσεων
- Στο πλαίσιο του «Βραβείου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πολιτιστική κληρονομιά», το οποίο διαχειρίζεται η 'Eurora Nostra', θα μπορούσε να δημιουργηθεί μία νέα κατηγορία βραβείου, που θα απονέμεται στην καλύτερη

συνολική αναστήλωση ενός παραδοσιακού οικισμού. Ένα τέτοιο βραβείο θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό κίνητρο για οικισμούς, οι οποίοι έχουν διατηρήσει το σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος του παραδοσιακών τους οικιστικών χαρακτηριστικών, να καταβάλλουν προσπάθειες για να τα αναδείξουν (Γεράρης, 2006)

8.4 ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

8.4.1 ΘΕΣΜΙΚΟ-ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο (βλ.3), παρότι η νομοθεσία σε εθνικό πλαίσιο για την πολιτιστική κληρονομιά γενικά και τους παραδοσιακούς οικισμούς ειδικότερα είναι εκτεταμένη, παρουσιάζει προβλήματα σαφήνειας προκαλώντας διάφορες συγχύσεις. Υπό το παραπάνω πλαίσιο το πρώτο μέλημα για την ορθολογική διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών αποτελεί η **επικαιροποίηση** και η **αποσαφήνιση** του νομοθετικού πλαισίου. Συγκεκριμένα θα πρέπει να γίνει ξεκάθαρο για κάθε περίπτωση ποιο νομοθετικό πλαίσιο ακολουθείται προκειμένου να αποφευχθούν τα προβλήματα της πολυνομίας και των αλληλοεπικαλύψεων που υπάρχουν σήμερα.

Επιπλέον η ισχύουσα νομοθεσία πρέπει να εναρμονιστεί με τις επιταγές των διεθνών φορέων και να εμπλουτιστεί με το περιεχόμενο συναφών συμβάσεων, με σκοπό τη διασφάλιση της ευρύτερης και πληρέστερης διαχείρισης και προστασίας του πολιτιστικού δομημένου πλούτου (Σταματίου, 2001). Είναι για παράδειγμα κατακριτέο το γεγονός ότι ακόμα δεν έχει επικυρωθεί στη χώρα μας η Σύμβαση της Φλωρεντίας, σύμβαση που αφορά ως επί το πλείστον τους παραδοσιακούς οικισμούς.

Επιπρόσθετα, ένα ακόμα σημείο στο οποίο πρέπει να δοθεί προσοχή είναι η κατάρτιση των ειδικών διαταγμάτων για κάθε παραδοσιακό οικισμό. Αναλυτικότερα, όπως έχει αναφερθεί και στην ενότητα 3.4 ενώ το σύστημα των βαθμίδων προστασίας δεν εφαρμόζεται στο σύνολο της χώρας ώστε να υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση των παραδοσιακών οικισμών, αλλά ακόμα και για τις περιοχές που εφαρμόζεται δεν υιοθετεί κοινά κριτήρια. Επομένως, θεμιτή κρίνεται η πρόβλεψη από μεριάς θεσμικού πλαισίου κοινών κριτηρίων για την αντιμετώπιση των παραδοσιακών οικισμών.

Τέλος, στο σχεδιασμό και την έγκριση των σωστών προτύπων αειφόρου ανάπτυξης και αειφόρων οικισμών προτείνεται να συμπεριληφθούν οι παραδοσιακοί οικισμοί.

8.4.2 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ

Ένα αρκετά προβληματικό πεδίο το οποίο συντελεί στην μη αποτελεσματική αντιμετώπιση της διαχείρισης των παραδοσιακών οικισμών της χώρας είναι αυτό που αφορά τους διοικητικούς μηχανισμούς (βλ. 3.4). Συγκεκριμένα, επιβεβλημένη κρίνεται η επανεξέταση της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ του ΥΠΠΟ, του ΥΠΕΧΩΔΕ και των συναφών φορέων. Υπάρχει ανάγκη αποσαφήνισης του ρόλου του κάθε φορέα στη διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών. Σκοπός είναι να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα έλλειψης συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ αυτών, καθώς επίσης και οι αντιφάσεις και συγκρούσεις κατά τη λήψη και εφαρμογή μέτρων. Δηλαδή πρέπει να γίνει μια γενική διευκρίνιση που θα καταλήξει στην άψογη συνεργασία των εμπλεκόμενων. Ειδικότερα, δεν απαιτείται μόνο ο σωστός συντονισμός των φορέων αλλά και αυτός των διάφορων εμπλεκόμενων κλάδων όπως πολεοδόμων, αρχιτεκτόνων, αρχαιολόγων, οικονομολόγων και όποιων άλλων απαιτεί η κάθε περίπτωση.

Εξίσου σημαντική για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι η **κατάργηση** του σημερινού **κατακερματισμού** αρμοδιοτήτων για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς μεταξύ επτά Υπουργείων (ΥΠΕΧΩΔΕ, Οικονομίας και Οικονομικών, Αγροτικής Ανάπτυξης, Εσωτερικών, Ανάπτυξης, Πολιτισμού και Ναυτιλίας) και η δημιουργία ενός **μοναδικού φορέα** που θα αναλάβει τους κανονισμούς για τα ιστορικά μνημεία και σύνολα, με ξεκαθαρισμένες αρμοδιότητες και συγκεντρωμένες προσπάθειες. Ο φορέας αυτός θα καθορίζει και την αντιμετώπιση των μνημείων και συνόλων σύμφωνα με την γενική χωροταξική πολιτική της χώρας.

Τα νομοθετικά μέτρα που θα καθορίζονται από τον φορέα αυτό, δεν πρέπει ν' αφορούν μόνο την προστασία αλλά και την αναβίωση και ανάπλαση των συνόλων (Ελληνική Εταιρεία, 2008).

Πέραν του σαφούς διαχωρισμού των αρμοδιοτήτων των επί μέρους φορέων ή της δημιουργίας κεντρικού φορέα, επιτακτική κρίνεται η ανάγκη **αποκέντρωσης** αυτών, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα λήψης αποφάσεων σε πρώτο βαθμό από τις κοινωνίες που σχετίζονται άμεσα με τους παραδοσιακούς οικισμούς. Αναλυτικότερα,

προτείνεται ο περιορισμός της κεντρικής Διοίκησης στον πραγματικό επιτελικό της ρόλο. Σε αυτό το επίπεδο, η κεντρική Διοίκηση θα πρέπει να στελεχωθεί με περιορισμένο αλλά καλά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό το οποίο θα παρέχει υψηλής απόδοσης εργασία.

Η δημιουργία αρχείων στην περιφέρεια είναι η πρώτη φάση αποκεντρώσεως και ορθής σύνταξης μελετών. Επιπρόσθετα, ουσιαστικό ρόλο είναι δυνατόν να παίζει η δημιουργία σε κάθε περιφέρεια ή Νόμο ειδικών υπηρεσιών επανδρωμένων με διάφορες ειδικότητες που θα ασχολούνται κάθε φορά με τα ειδικά προβλήματα των παραδοσιακών οικισμών. Στην ίδια προσπάθεια κάθε Δήμος μπορεί να έχει τμήμα τεχνικών υπηρεσιών προκειμένου να δίνει συμβουλές στους κατοίκους (Παγκρατίου, 1980).

8.4.3 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ-ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Όσο σημαντική κρίνεται η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου και των διοικητικών μηχανισμών για την ουσιαστική διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, εξίσου βαρύνουσας σημασίας είναι οι μηχανισμοί εφαρμογής, οι οποίοι πάσχουν σε εθνικό επίπεδο.

Μηχανισμοί συστηματοποίησης των παραδοσιακών οικισμών και σχεδιασμού

Η σωστή διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών προϋποθέτει αρχικά την επαρκή γνώση και πληροφόρηση για το αντικείμενο, που σήμερα απουσιάζει. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι ως πρώτη προτεραιότητα τίθεται η **καταγραφή, κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση** των παραδοσιακών οικισμών της χώρας και η δημιουργία ενός πλήρους και αξιόπιστου **μητρώου** παραδοσιακών οικισμών. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονισθεί κατά πρώτον η ανάγκη για **διαχωρισμό** των οικισμών σε αναπτυγμένους και εγκαταλειμμένους καθότι τόσο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όσο και οι λύσεις για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων είναι εκ φύσεως αντίθετα.

Για το λόγο αυτό, απαιτείται η εμπειριστατωμένη επιστημονική έρευνα των ιδιομορφιών του κάθε χώρου σε διάφορα επίπεδα, όπως δομημένο περιβάλλον, κοινωνία, οικονομία.

Στη συνέχεια επισημαίνεται η ανάγκη για την προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων προστασίας και ανάδειξης των παραδοσιακών οικισμών που θα εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο σχεδιασμού.

Η λύση των προβλημάτων παύει να αναζητείται στην απομόνωση του παραδοσιακού οικισμού και ανάγεται σε ευρύτερες ενότητες, πόλη, περιφέρεια, χώρα. Για παράδειγμα ο ιστορικός τομέας στο κέντρο μιας πόλης ή οι εγκαταλειπόμενοι παραδοσιακοί οικισμοί της υπαίθρου που η ανάκαμψη τους μπορεί να αναζητηθεί μόνο στο πλαίσιο μιας σωστής πολεοδομικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. Κατά αυτόν τον τρόπο η προστασία των παραδοσιακών οικισμών εντάσσεται σε ένα συνεχές πρόγραμμα προστασίας και φροντίδας για την ενότητα του περιβάλλοντος φυσικού και δομημένου, παλιού ή σύγχρονου, σε μικρή ή σε μεγάλη κλίμακα. Ωστόσο σημειώνεται ότι αν και από τη νομοθεσία προβλέπεται η μέριμνα για την πολιτιστική κληρονομιά μέσω των Περιφερειακών Πλαισίων και των ΓΠΣ-ΣΧΟΑΠ, δεν υπάρχει ουσιαστική αντιμετώπιση του ζητήματος.

Υπό το παραπάνω πρίσμα προτείνεται η υποχρεωτική **ένταξη στον ευρύτερο σχεδιασμό** πολεοδομικής κλίμακας, παραδοσιακών οικισμών που γειτνιάζουν ή εντάσσονται σε οικιστικά κέντρα και ιδιαίτερη προσοχή σε εκείνους με επιφόρτιση από ενδεχόμενη αναγκαστική γειτνίαση με νέα έργα τεχνικής υποδομής ή αντίστοιχες νέες χρήσεις γης. Οι περιπτώσεις αυτές πρέπει να αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη μέριμνα και ευαισθησία, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος της υποβάθμισης (Σταματίου, 2003).

Στο πλαίσιο αυτό, θα ορίζονται οι ζώνες προστασίας καθώς και οι χρήσεις, ώστε να διαφυλαχθεί η «αυθεντικότητα» κτιρίων και συνόλων, η σχέση του οικισμού με το φυσικό περιβάλλον, η διαφύλαξη των ελεύθερων χώρων καθώς και οι λειτουργίες που αποκτήθηκαν με το πέρασμα του χρόνου. Οι νέες λειτουργίες και τα δίκτυα υποδομής πρέπει να εντάσσονται και να προσαρμόζονται στους οικισμούς.

Πέραν της ενσωμάτωσης του ζητήματος της προστασίας των παραδοσιακών οικισμών στο γενικότερο σχεδιασμό του χώρου, αναγκαία είναι η κατάρτιση **Ολοκληρωμένου Προγράμματος Διαχείρισης** παραδοσιακών οικισμών σε εθνικό επίπεδο που θα βασίζεται στο μητρώο που προαναφέρθηκε. Στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου αυτού σχεδιασμού, η σύνδεση του φυσικού με το πολιτιστικό περιβάλλον κρίνεται απαραίτητη.

Όπως έχει τονιστεί και από πολλούς επιστήμονες, μηχανιστικές λύσεις με έλλειψη μακροπρόθεσμου ορθολογικού προγραμματισμού θα έχουν σαν αποτέλεσμα την ένταση της εξάρτησης και της απομόνωσης (Κότσαλη-Παγκρατίου, 1980). Ωστόσο,

η συλλογή και καταγραφή στοιχείων αλλά και η ένταξη σε ένα ευρύτερο πλαίσιο σχεδιασμού δεν έχει καμιά αξία αν δεν προχωρήσει στη φάση της κριτικής κατανόησης και των προτάσεων, των απαλλαγμένων από μιμιτισμό (Παγκρατίου, 1980).

Οικονομικοί μηχανισμοί

Βασική παράμετρο για την αποτελεσματική διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών, αποτελούν τα οικονομικά ζητήματα. Πέραν της προφανούς πρότασης για **αύξηση του προϋπολογισμού** που διατίθεται στους παραδοσιακούς οικισμούς, έτσι ώστε με τη σειρά τους να αυξηθούν τα κίνητρα για τους ιδιώτες, αναγνωρίζεται η ανάγκη για περισσότερο ουσιαστικές και διαχρονικές λύσεις.

Για παράδειγμα όλοι οι παραδοσιακοί οικισμοί έχουν το κατάλληλο υπόβαθρο για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ιδιαίτερα **πολιτιστικού τουρισμού αλλά και οικοτουρισμού**.

Λαμβάνοντας υπόψη την αυξανόμενη αγορά τόσο μέσα στη χώρα μας, αλλά και στην Ευρώπη από λάτρεις του πολιτιστικού τουρισμού και οικοτουρίστες, που αναζητούν ελκυστικά τοπία, μερικές φορές με φυσική και πρωτόγονη εμφάνιση, άλλες φορές με ίχνη της ιστορίας στο τοπίο πρέπει η χώρα να εργαστεί προς αυτή την κατεύθυνση προκειμένου να προσφέρει υψηλής ποιότητας προϊόντα, που να εξασφαλίζουν βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών με ταυτόχρονη προστασία της εξαιρετικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

Παράλληλα προκειμένου να αποκομίζουν τα οφέλη οι ίδιοι οι παραδοσιακοί οικισμοί, έτσι ώστε να τονώσουν την οικονομία τους και να μη διαχέονται στη γύρω περιοχή, οι τουριστικές και εμπορικές δραστηριότητες στην περιφέρεια των προστατευόμενων περιοχών πρέπει να φορολογούνται με υψηλότερους φόρους από αυτές μέσα στην περιοχή.

Ωστόσο, οι δραστηριότητες στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να υποτάσσονται στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και στην προστασία, κατά το δυνατόν, της παραδοσιακής κοινωνικοοικονομικής ζωής της τοπικής κοινωνίας έτσι ώστε να αποφεύγονται οι δυσμενείς συνέπειες του εκτοπισμού των παραδοσιακών επαγγελματιών και η μετατροπή του οικισμού σε ένα τουριστικό θέρετρο που όλες οι λειτουργίες έχουν ως στόχο την εξυπηρέτηση του τουρισμού.

Ο οικισμός πρέπει να είναι αφ' εαυτού ζωντανός και προϋπόθεση για αυτό είναι η συγκράτηση του πληθυσμού του και η **ενίσχυση των τοπικών επαγγελματιών**. Στο

πλαίσιο αυτό ουσιαστική κρίνεται η **σύνδεση της παραγωγής των τοπικών προϊόντων** με τον τομέα του τουρισμού ώστε αυτά να απορροφούνται άμεσα και να ενισχύεται τόσο η οικονομία όσο και η ιδιαίτερη ταυτότητα του τόπου.

Τέλος, ένα μεγάλο ποσοστό των κερδών από τον τουρισμό μπορεί να αποδίδεται στο κράτος ή στον αντίστοιχο φορέα προστασίας και να χρησιμοποιείται για τη μελέτη, προστασία και ανάδειξη της προστατευόμενης περιοχής.

Ελεγκτικοί μηχανισμοί

Βασικό ρόλο για τη διατήρηση της κληρονομιάς των παραδοσιακών οικισμών παίζουν οι ελεγκτικοί μηχανισμοί. Ειδικότερα:

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε οικονομικές και πληθυσμιακές πιέσεις, πρέπει να καθιερωθούν, στο μέτρο του δυνατού όλοι οι απαραίτητοι σχεδιαστικοί και οικονομικοί έλεγχοι, πριν ξεκινήσει οποιαδήποτε αναπτυξιακή ενέργεια που θα έχει σαν επακόλουθο την αύξηση του τουρισμού.

Τέλος προτείνεται η από μηδενική βάση επανεξέταση όλων των γραφειοκρατικών και ελεγκτικών διαδικασιών και την κατάργηση των μη απολύτως αναγκαίων. Με τον περιορισμό του αριθμού των αδειών και λοιπών γραφειοκρατικών διαδικασιών ελαχιστοποιούνται και τα επίπεδα αυθαιρεσίας και διαφθοράς.

Πρακτικές λύσεις

Παρότι οι μηχανιστικές λύσεις δεν αποτελούν πανάκεια όπως αναφέρεται, σε συνδυασμό με μια ολοκληρωμένη πολιτική συμβάλουν ιδιαίτερα στην αποτελεσματική διαχείριση των παραδοσιακών οικισμών. Ειδικότερα:

Πρέπει να ληφθεί μέριμνα, ώστε οι αναστηλωτικές παρεμβάσεις στους παραδοσιακούς οικισμούς να είναι **συνολικές** και να αποσκοπούν στην αποκατάσταση της **πρωτογενούς** αρχιτεκτονικής μορφής τους, αποκαθιστώντας τις όποιες ασύμβατες μεταγενέστερες παρεμβάσεις. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονισθεί, ότι η σύγχρονη οικοδομική τεχνολογία και τα νέα υλικά με ορθή χρήση αποτελούν στοιχεία εμπλουτισμού της εικόνας του ιστορικού χώρου εκφράζοντας τη σημερινή πραγματικότητα σαν αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορικής συνέχειας (Κότσαλη, Παγκρατίου, 1980). Ουσιαστική κρίνεται και η πρόβλεψη για τα διάφορα δίκτυα

επικοινωνιών, ενέργειας, αποχετευτικά κλπ. Ειδικότερα για τα δίκτυα σταθερής τηλεφωνίας και της ΔΕΗ προτείνεται η υπογειοποίησή τους. Επιπρόσθετα, πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για ομαλή ένταξη υποδομών για εναλλακτικές μορφές ενέργειας.

Η **εκπαίδευση** επίσης των ειδικών επιστημόνων, των μελετητών, των αναστηλωτών και των τεχνιτών που θα δουλέψουν στη εφαρμογή κρίνεται απολύτως αναγκαία ώστε να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να διατηρηθούν οι ιδιαιτερότητες των παραδοσιακών οικισμών και να προσαρμοστούν ταυτόχρονα στις σύγχρονες ανάγκες. Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, ουσιαστικό ρόλο είναι δυνατόν να διαδραματίσει η κατάρτιση και υποστήριξη βιοτεχνών και προμηθευτών παραδοσιακών υλικών και η εφαρμογή μεθόδων για την επαναχρησιμοποίησή των παραπάνω υλικών στους παραδοσιακούς οικισμούς.

Όσον αφορά τους ιδιαίτερα αναπτυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς αλλά και γενικότερα τους παραδοσιακούς οικισμούς που στρέφουν την οικονομική τους βάση στον τουρισμό θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα ώστε να μην προκαλούνται διαταράξεις και αλλοιώσεις μέσα στον οικισμό. Χαρακτηριστικά η κυκλοφοριακή κίνηση και στάθμευση που προκαλούνται από τον τουρισμό θα πρέπει να ελέγχονται, ώστε να μην επιδρούν αρνητικά. Με σκοπό τη μείωση των πιέσεων του τουρισμού, στέγαση και οδική μεταφορά θα πρέπει να παρέχονται και εκτός της προστατευόμενης περιοχής, για τη διευκόλυνση όσων δεν επιθυμούν ή δεν χρειάζεται εισέλθουν σε αυτή.

Τέλος προτείνεται, οι τουριστικοί και εμπορικοί πράκτορες να υποχρεώνονται να περνούν από κατάλληλη εκπαίδευση.

8.4.4 ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ-ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, η πληροφόρηση και η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας είναι δυνατόν να παίξει πολύ σπουδαίο ρόλο για την αποτελεσματική προστασία των παραδοσιακών οικισμών και έχει επισημαίνεται χρόνια τώρα από τους επιστήμονες (Αλεξίου, 1977).

Συγκεκριμένα, οι ΟΤΑ παίζουν σημαντικό ρόλο, αφού με τη θεσμική και οικονομική ενίσχυση τους από την πολιτεία και αποσπώντας κάποια κονδύλια από τα ευρωπαϊκά προγράμματα μπορούν να προβάλλουν την πολιτιστική τους ταυτότητα. Οι πολίτες από την άλλη μπορούν να παίρνουν ενεργά μέρος στις διάφορες φάσεις των

μελετών αλλά και να προσφέρουν εθελοντική δράση όπως γίνεται σε χώρες του εξωτερικού.

Θα ήταν πολύ ενδιαφέρουσα η συνειδητή συμμετοχή σε μια προσπάθεια διασώσεως με πρωτοβουλία των κατοίκων, αρχίζοντας από τη συμμετοχή τους σε συγκεντρώσεις πληροφόρησης και συζητήσεων στο επίπεδο της συνοικίας. Ο Δήμος ή Κοινότητα από την άλλη θα μπορούσε να δημιουργήσει ειδικές επιτροπές για την καλύτερη πληροφόρηση του κοινού, με οργάνωση διαλέξεων, προβολών, συζητήσεων, εκθέσεων κ.λ.π.

Βασικό είναι, να αντιληφθούν όλοι ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι ένα εθνικό κεφάλαιο κι ότι η διατήρησή τους είναι μια ανάγκη για όλους. Επιπρόσθετα, κατανοώντας τα οφέλη που είναι δυνατόν να προκύψουν από αυτούς, οι πολίτες προωθούν την προστασία τους και τη διατήρησή τους.

Τέλος, πρέπει να δίνεται η ευκαιρία στους τουρίστες να αντιληφθούν και να συμμετέχουν σε δραστηριότητες του παραδοσιακού τρόπου ζωής, αλλά και να καταλάβουν τις αρχές προστασίας και ανάδειξης που εφαρμόζονται. Κατά αυτόν τον τρόπο, ενθαρρύνονται να εκτιμούν και να σέβονται τους χώρους που επισκέπτονται (Παγκρατίου, 1980 και Τσιλιμίγκας, 2006: 324).

8.4.5 ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Μία από τις ουσιαστικές ενέργειες για την διατήρηση και προστασία των παραδοσιακών οικισμών θα ήταν η δημιουργία ενός **Παρατηρητηρίου** των παραδοσιακών οικισμών της χώρας.

Μέσω του Παρατηρητηρίου θα εντοπίζονταν τα βασικά προβλήματα των παραδοσιακών οικισμών της χώρας ενώ σε πολλές περιπτώσεις θα ήταν δυνατόν να ομαδοποιηθούν και για περιοχές που εμφανίζουν κοινά χαρακτηριστικά να εφαρμοστούν παρόμοιες λύσεις. Κάτι τέτοιο επιταχύνει τις διαδικασίες προστασίας και αποκατάστασης, αλλά και προλαμβάνει πιθανές καταστροφές και αλλοιώσεις.

Τέλος, σε αντιστοιχία με το Ευρωπαϊκό επίπεδο, θεμιτή κρίνεται η καθιέρωση βραβείων για τους πιο καλά διατηρημένους παραδοσιακούς οικισμούς, ή για τους οικισμούς που χρησιμοποίησαν αποτελεσματικότερα τους οικονομικούς πόρους που διατέθηκαν για την προστασία τους κλπ.

8.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ζήτημα της διαχείρισης των παραδοσιακών οικισμών είναι ιδιαίτερα κρίσιμο. Η φύση του αντικειμένου προστασίας, καθώς συνιστά ταυτόχρονα πολιτιστικό πόρο και ζωντανή οντότητα, απαιτεί προσεκτική μελέτη. Η προστασία δεν μπορεί να βασίζεται σε μηχανιστικές λύσεις, καθώς οι οικισμοί δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν ως ένα πολιτιστικό εύρημα που εκθέτεται σε ένα μουσείο. Αποτελούν κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές οντότητες οι οποίες χρήζουν ολοκληρωμένης διαχείρισης.

Επομένως απαραίτητη κρίνεται η εξέταση πολλών διαστάσεων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το **θεσμικό πλαίσιο**, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην οριζόντια ρήτρα, που προβλέπεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά την οποία πρέπει να εξετάζονται οι επιπτώσεις κάθε πολιτικής πάνω στην πολιτιστική κληρονομιά. Η ενίσχυση των πόρων ή εύρεση εναλλακτικών λύσεων όπως αναζήτηση πρόσθετων πόρων και σε άλλα κοινοτικά μέσα κρίνεται απαραίτητη. Σε εθνικό επίπεδο προτεραιότητα έχει η επικαιροποίηση του θεσμικού πλαισίου, ειδικότερα των κριτηρίων χαρακτηρισμού των παραδοσιακών οικισμών, και η αποσαφήνισή του ώστε να αποφευχθούν οι συγχύσεις που προκαλούνται σήμερα. Επιπρόσθετα είναι επιτακτική η ανάγκη για δημιουργία ενός ενιαίου φορέα για τους παραδοσιακούς οικισμούς, ώστε να λυθούν τα προβλήματα αλληλοεπικαλύψεων των αρμοδιοτήτων των πολλαπλών φορέων που υπάρχουν σήμερα.

Σχετικά με τους **διοικητικούς μηχανισμούς**, βάσει και της συγκριτικής ανάλυσης με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, προτείνεται αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων για τους παραδοσιακούς οικισμούς, καθώς για να επιτευχθεί αποτελεσματική προστασία πρέπει να εκχωρούνται ουσιαστικές δικαιοδοσίες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Επιπρόσθετα, απαιτούνται ελεγκτικοί μηχανισμοί τόσο για τις διαδικασίες χαρακτηρισμού όσο και για την υλοποίηση των διάφορων λύσεων.

Όσον αφορά τους **μηχανισμούς εφαρμογής** επισημαίνεται ότι οι ενέργειες πρέπει να γίνονται στη λογική της διαφύλαξης του παραδοσιακού πλούτου σε συνδυασμό με την κάλυψη των σημερινών αναγκών. Απαραίτητη είναι η καταγραφή σε μητρώο των παραδοσιακών οικισμών και κατηγοριοποίηση τους ώστε ο μελετητής να έχει τη δυνατότητα να προμηθεύεται τα απαραίτητα στοιχεία, αλλά και γενικώς να υπάρχει συνολική εικόνα των παραδοσιακών οικισμών της χώρας ώστε να είναι δυνατόν να τεθούν προτεραιότητες σε εθνικό επίπεδο. Βασική επίσης για την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης των παραδοσιακών οικισμών θεωρείται η

ενσωμάτωση του ζητήματος της προστασίας των παραδοσιακών οικισμών στον ευρύτερο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό προκειμένου να υπάρχει πιο ολοκληρωμένη αντιμετώπιση. Η κατάρτιση επίσης του δυναμικού που θα ασχοληθεί με το θέμα της προστασίας κρίνεται απαραίτητη.

Οι συμμετοχικές διαδικασίες καθώς επίσης και η ενημέρωση του κοινού τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο είναι βαρύνουσας σημασίας.

Τέλος η προώθηση επιπρόσθετων ενεργειών όπως η δημιουργία ενός δικτύου παραδοσιακών οικισμών σε ευρωπαϊκό ή μεσογειακό επίπεδο, η δημιουργία παρατηρητηρίου παραδοσιακών οικισμών σε εθνικό επίπεδο, η καθιέρωση βραβείων κλπ. Είναι δυνατόν να ενισχύσουν περαιτέρω το πλαίσιο προστασίας των παραδοσιακών οικισμών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

1. Οι οικιστές ενός χωριού έβλεπαν τον οικισμό τους σαν ένα ζωντανό οργανισμό με συγκεκριμένες προοπτικές»...συλλογιζόμενος και ενθουμούμενος την στέρησιν του νερού...και μάλιστα...(ότι) δύναται η χώρα να πληθύνη και να φθάση εις 400 ή περισσότερες οικογένειες (οσπήτια)».
2. Ήταν γνωστή στους πρώτους οικιστάς και η πείρα και η γνώση άλλων παλαιότερων»...διαλέξαντες τόπον καλύτερον και συμφερότερον, εκατοίκησαν εκεί, καθώς το Παραδείσι...»
3. Τα κριτήρια για την εκλογή μιας θέσεως νέου οικισμού ήταν ποιοτικά – κοινωνικά και οικονομικά»...διαλέξαντες τόπον καλύτερον και συμφερότερον...».
4. Η αξιολόγηση μιας πιθανής νέας θέσεως γινόταν μετά από συσχετισμό με τις χωροταξικές συνθήκες της περιοχής:»...επειδή από Ιωάννινα και Αργυρόκαστρον απέχει εξ ίσου ώστε η χώρα αυτή, ούσα το κέντρον, δύναται να κατανήση με τον καιρό ένας κασαμπάς αξιόλογος».
5. Η έρευνα για τον εντοπισμό μιας θέσεως κάλυπτε την ευρύτερη περιοχή. «Τρεις θέσεις λοιπόν εύρισκαν από όλον τον τόπον».
6. Η χωροταξική θεώρηση βασιζόταν σε συγκεκριμένα κριτήρια όπως:
 - Τον υπεραστικό δρόμο: «...γυρίζει το ντερβένι της Μεσαρίας...από μέσα από την χώρα».
 - Την θέση της βασικής απασχόλησης των κατοίκων: «...το διάστημα του κέντρου προς την περιφέρειαν είναι ίσα και συμφέροντα δια τους κτηματίες και γεωργούς»
 - Το μικροκλίμα της θέσεως: «... (έχει) και υγείαν θαυμαστήν και αέρα εύκρατον...» «...εις την υγείαν θα είναι κατώτερον...»
 - Την επάρκεια του νερού: «...ενθουμούμενος την στέρησιν του νερού...και ότι το κακόν δύσκολα θεραπεύεται...»
 - Τις συνθήκες ασφάλειας: «...η μεσόρραχη εις τα αλώνια, η οποία είναι καλή δια κάστρον ή ακρόπολιν...»
 - Τα υλικά δομήσεως: «πέτρα δεν έχει εκεί κοντά δια κτίσμα των οσπητιών ομοίως και η πλάκα... δια σκέπασμα δεν πιάνει μακράν... το χώμα του τόπου εδοκιμάσθη και είναι καλόν δια κεραμοποιείον».
 - Οι λειτουργίες κοινής εξυπηρητήσεως: «ο μύλος χειμώνα και καλοκαίρι είναι κοντά...»

7. Η πολεοδομική ρύθμιση του νέου οικισμού ακολούθησε συγκεκριμένες πολεοδομικές προδιαγραφές όπως:

- Το πληθυσμιακό μέγεθος του οικισμού αποτελούσε ποσοτική παράμετρο: ...να φθάση εις 400...οικογένειες (οσπήτια)». Είναι δε αξιοσημείωτο το ότι οικισμός με 400 οικογένειες (400 x 7=2800 κάτοικοι) θεωρείτο τότε «πολυάνθρωπος».
- Η μειονεκτική δομή του οικισμού: «...Οι μαχαλάδες...εις τέσσαρας οίτινες συγκεντρώνεται εις την μέσην της χώρας...» «...εις το μέσον των τριών μαχαλάδων...γίνεται το μεσοχώρι...» «...γυρίζει το ντερβένι...από μέσα από τη χώρα...»
- Το μέγεθος της συνοικίας, που προκύπτει έμμεσα, χωρίς να αναφέρεται συγκεκριμένα, αλλά ο συγγραφέας οπωσδήποτε δεν το αγνοούσε.
- Από τα αναφερόμενα και άλλες μαρτυρίες (6) προκύπτει ότι οι συνοικίες των οικισμών στην Ήπειρο παλαιά είχαν πληθυσμό γύρω στους 400-500 κατοίκους, ενώ για τον νέο προτείνεται πληθυσμός περίπου 800-900.
- Ο εξοπλισμός του κοινωνικού κέντρου του οικισμού ως εμπορικού, πνευματικού, διοικητικού και αναψυχής: «εις την μέσην της χώρας όπου διαπρέπει η βρύσις, η αγορά, η εκκλησία και τα κανάβια...» «...Μεσοχώρι δηλαδή η εκκλησία, σχολεία, εργαστήρια, αρχεία κλπ.».
- Η τοπογραφία της περιοχής: «...εις το ισάδιον (επίπεδον)...γίνεται το μεσοχώρι...». Από τη σημείωση αυτή προκύπτει ότι οι συνοικίες χτιζόταν στα κεκλιμένα μέρη της περιοχής όπου είναι και το σωστότερο να χτιζεται η κατοικία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Αντίπαρος	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ
Αβδανίται,οι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Αβδέλλα,η	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΒΔΕΛΛΑΣ
Αγαθονήσι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΑΘΟΝΗΣΙΟΥ
Αγάπη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Αγερανός,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ
Αγία Ειρήνη,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Αγία Κυριακή,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΚΕΡΙΟΥ
Αγία Μαρίνα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Αγία Μαρίνα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΟΥ
Αγία Μαρίνα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Αγία Ρουμέλη,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ
Αγιά,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΠΙΡΕΒΕΖΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΓΑΣ
Αγιά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Αγιάσος,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣΟΥ
Άγιοι Δέκα,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Άγιον Γάλα,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ
Άγιος Αθανάσιος,ο	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΕΓΟΡΓΙΔΑΣ
Άγιος Αθανάσιος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Άγιος Ανδρέας,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ
Άγιος Βλάσιος,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ
Άγιος Γεώργιος Νηλείας,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Άγιος Γεώργιος Συκούσης,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΠΟΧΩΡΩΝ
Άγιος Γεώργιος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ
Άγιος Γεώργιος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Άγιος Γεώργιος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Άγιος Γεώργιος,ο (Δ.Δ.Κοίτας)	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Άγιος Δημήτριος,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ
Άγιος Ευστράτιος,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ
Άγιος Ιωάννης,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΟΥΡΠΗΣ
Άγιος Ιωάννης,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Άγιος Κωνσταντίνος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Άγιος Λαυρέντιος,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ
Άγιος Μάμας,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Άγιος Μάρκος,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΑΚΩΝ
Άγιος Ματθαίος,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΛΙΤΕΙΩΝ
Άγιος Μηνάς,ο	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΘΑΜΑΝΙΑΣ
Άγιος Νικήτας,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ
Άγιος Νικόλαος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Άγιος Ονούφριος,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΙΩΛΚΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Άγιος Πέτρος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ
Άγιος Προκόπιος,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Άγιος Στέφανος,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΙΝΑΛΛΙΟΥ
Αγκαιριά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Αγραφοί,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΣΠΕΡΙΩΝ
Αγριά,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΑΣ
Άγριδιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΚΡΑΤΑΣ
Αετοχώριον,το	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ
Αηδόνια,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Αιγιάλη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ
Αίγινα,η	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ
Ακαμάτρα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΕΥΔΗΛΟΥ
Ακρογιάλιο, το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Ακρωτήριο,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Αλαμανιά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Άλικά,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Αλιμιά,η (νησίς)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΣ
Άλινδα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΟΥ
Αλιστράτη,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ
Άλλη Μεριά,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ
Αλόνησος,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ
Αλοπρόνια,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΙΚΙΝΟΥ
Αλυκή,η	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Αλφά,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Αλωνίσταινα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΑΛΛΑΝΘΟΥ
Αμάριον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΒΡΙΤΟΥ
Αμονακλιός,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Αμοργός,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ
Αμπελάκια,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ
Αμπελάκιον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Ανάβατος,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΟΜΗΡΟΥΠΟΛΗΣ
Ανακασία,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΙΩΛΚΟΥ
Ανατολή,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΚΕΡΕΙΑΣ
Ανάφη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΦΗΣ
Άνδρος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Ανήλιον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ
Ανθούσα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Άνω Βόλος,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΙΩΛΚΟΥ
Άνω Γαρδενίτσα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Άνω Γαρούνα,η	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Άνω Γατζέα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Άνω Λεχώνια,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ
Άνω Μερά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΚΟΝΟΥ
Άνω Μπουλαριοί,οι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Άνω Πεδινά,τα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Άνω Ποταμιά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Άνω Σαγκρίον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Άνω Σύρος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΣΥΡΟΥ
Άνω Τριπόδον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Απέραθος,ο (τ. Απειράθος,ο)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Αποδούλου,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΡΗΤΩΝ
Αποίκια,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Απολλωνία,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ
Αράχοβα,η	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΑΧΟΒΗΣ
Αργαλαστή,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΑΛΑΣΤΗΣ
Αργινώντα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Άργος,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ
Άργος,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Αργυράδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΙΣΣΙΩΝ
Αργυρούπολις,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΠΠΑΙΩΝ
Αρεόπολις,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Αρίστη,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Αρκοί,οι (νησίς)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΙΑΤΜΟΥ
Αρμένιοι,οι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Αρμόλια,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Αρνάδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ
Αρνίθα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΡΟΔΟΥ
Αρτεμών,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ
Αρφίγκια,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Αρχάγγελος,ο	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ
Αρχοντική,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΠΠΑΙΩΝ
Αρωνιάδικα,τα	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ
Ασκληπιείον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΡΟΔΟΥ
Άσος,η	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΡΙΣΟΥ
Αστέριον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ
Αστυπάλαια,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ
Ασώματος,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥΛΑ
Ατσιπόπουλον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Αυγώνυμα,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΟΜΗΡΟΥΠΟΛΗΣ
Αυλιώται,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΣΠΕΡΙΩΝ
Αυλώνα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ
Αφάλωνας,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Αφέται,οι	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΦΕΤΩΝ
Άφυσος,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΦΕΤΩΝ
Αχιλλείον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Αχινός,ο	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΧΙΝΑΙΩΝ
Βαγιές,οι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΑΛΟΥΔΩΝ
Βάθεια,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Βαθύ,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Βαθύς,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Βάκος,ο	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ
Βαλτέσιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ
Βάμβακα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Βαρυπατάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Βασιλικά,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΙΧΝΗΤΟΥ
Βατούσσα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΕΡΕΣΟΥ-ΑΝΤΙΣΣΗΣ
Βάχος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Βεδέροι,οι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Βελούσι,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Βεναρδάτος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΝΟΡΜΟΥ
Βενέτον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΑΜΙΔΙΟΥ
Βεργιανά,τα	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Βέσσα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Βιβλος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Βίκος,ο	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Βιρός,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Βίτσα,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Βλαχάτικα,τα	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ
Βλαχοκερασέα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΙΤΙΔΑΣ
Βλαχοπουλάτικα,τα	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΞΩΝ
Βλαχορράπη,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΟΣ
Βλόγγος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ
Βοθύνιοι,οι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Βόθων,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Βολισσός,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ
Βόλος,ο (Αγία Παρασκευή)	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΟΥ
Βοτονόσιον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ
Βουνό,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΙΩΝΙΑΣ
Βουρκάριον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΑΣ (ΙΟΥΛΙΔΟΣ)
Βουρκωτή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Βραδέτον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Βραχνός,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Βρίσα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΙΧΝΗΤΟΥ
Βυζίκιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΠΑΙΩΝ
Βυζίτσα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Βυτίνα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΥΤΙΝΑΣ
Βώλαξ,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Γαλανάδον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Γαλανή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΙΦΟΥ
Γαλαξίδιον,το	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΛΕΙΔΙΟΥ
Γάλλος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Γαναδιόν,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Γαράζον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Γαρδελάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ
Γαρέφειον,το (τ. Άνω Γαρέφειον,το)	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΔΑΙΑΣ
Γαστούρι,το	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Γέρμα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Γιαννάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΕΛΙΩΝ
Γιαννούδιον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Γιμάριον,το	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΙΑΙΩΝ
Γιρομέριον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ
Γκλέζι,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Γλαφυρά,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ
Γλινάδον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Γονέα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Κόμπος ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΥ ΧΙΟΥ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΙΟΥ
Δαμαβόλος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Δαμαριώνας,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Δαφνέδες,οι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Δάφνη,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Δελφοί,οι	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΦΩΝ
Δημητσάνα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ
Διευχά,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ
Δικόρυφον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Δίλοφον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Διμαρίστικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Δίπορον,το	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΒΕΝΤΖΙΟΥ
Δολόν,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ
Δομιοί,οι	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΤΗΜΕΝΙΩΝ
Δονούσα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΟΝΟΥΣΗΣ
Δουκάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ
Δράκεια,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΑΣ
Δροσοπηγή,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ
Δρυ,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Δρύαλος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Δρυμός,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Δρυοπίς,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΝΟΥ
Δύο Χωρία,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ
Δυρράχιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΑΛΛΙΣΙΑΣ
Δωμάτια,τα	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΙΕΡΕΩΝ
Εβροπούλοι,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ
Ελαία,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Ελάτα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Ελάτη,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΤΕΤΡΑΦΥΛΙΑΣ
Ελαφότοπος,ο	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Ελεύθερνα,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ
Εμμανουήλ Παπιάς,ο	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΠΑ
Εμπορείον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Εμπορείος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Εμπορείος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΣΥΡΟΥ
Εμπορείος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΗΣ
Έξω Βουνίων,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Έξω Γωνιάς,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Έξω Διδύμα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΙΩΝΙΑΣ
Έξω Νύμφιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Επάνω Ελούντα,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Επάνω Καλαμών,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΙΤΑΛΟΥΔΩΝ
Επάνω Κάμπος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΙΗΤΩΝ
Επισκοπειόν,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Επισκοπέιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΣΥΡΟΥ
Επισκοπή Γωνιάς,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Επισκοπή,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Επισκοπή,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΠΠΑΙΩΝ
Έρημος,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Ερμούπολις,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ
Ετιά,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΗΣ
Ζαγορά,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ
Ζάτουνα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ
Ζιγοβίστιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ
Ζουρίδιον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Ζυγός,ο	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΠΠΩΝ
Ζυφιάς,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΠΟΧΩΡΩΝ
Ηλιοκώμη,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΜΙΣΤΑΣ
Ημεροβίγλιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Ηράκλεια,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ
Ηράκλειον,το τμήμα πόλης	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Θαλάμαι,αι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΤΡΟΥ
Θεολόγος,ο	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Θεσσαλονίκη,η Άνω Πόλη	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Θήρα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Θηρασία, η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ
Θολάρια,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ
Θόλος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Θύμαινα,η (νησίς)	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΦΟΥΡΝΩΝ ΚΟΡΣΕΩΝ
Ιθάκη,η	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΙΘΑΚΗΣ
Ίος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΙΗΤΩΝ
Ιουλίδα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΑΣ (ΙΟΥΛΙΔΟΣ)
Ίσαρης,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗΣ
Ιστέρνιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Ιωάννινα,τα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ
Κ.Δ.Νήσου Ιωαννίνων (νήσος)	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΗΣΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
Καβάλα,η ΠΑΛΙΑ ΚΑΒΑΛΑ	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ
Καβαλλούριον,το	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΣΠΕΡΙΩΝ
Καινούργια Χώρα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Καλά Νερά,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Καλαμάκιον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΦΕΤΩΝ
Καλαμάς,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Καλαμάτα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
Καλάμι,το	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ
Κάλαμος,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΑΛΑΣΤΗΣ
Καλαμωτή,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Καλανδαρέ,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Καλαρίται,οι	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΑΡΙΤΩΝ
Καλαφατιώνες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Καλλονή,η	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑΙΓΩΛΟΥ
Καλλονή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Καλόγερος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΒΡΙΤΟΥ
Καλονιοί,οι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Καλόπυργος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Καλός,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Καλουτάς,ο	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Κάλυμνος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Καμάρα,η	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Καμάριον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Καμίτσανη,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ
Καμπιά,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΑΜΥΛΩΝ
Κάμπος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Κανάλια,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΑΣ
Καπεδιανά,τα	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Καπέσοβον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Καραβάς,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Καραβοστάσης,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΥ
Καρδαράς,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΒΙΔΙΟΥ
Καρδιανή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Καρέ,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Καρέα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Καρίταινα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΟΣ
Καρπενήσιον,το	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΙΕΝΗΣΙΟΥ
Καρτεράδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Καρυά	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΥΡΚΕΙΑΣ
Καρυά,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ
Καρύνια,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Καρυσούπολις,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ
Καστάνια,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΜΗΝΟΥΣ
Καστανίτσα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ
Καστελλάνοι,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Καστέλλιον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ
Κάστελλος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Καστορία,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ
Καστριόν,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Καστρισιάνικα,τα	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ
Κάστρον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Κάστρον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ
Κατάβασις,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ
Κατακαλαίοι,οι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Κατάπολα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ
Κατσιμάτικα,τα	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΞΩΝ
Κατταβία,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΡΟΔΟΥ
Κάτω Γαρδενίτσα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κάτω Γαρούνα,η	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Κάτω Γατζέα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Κάτω Δολιανά,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ
Κάτω Ζάκρος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΙΤΑΝΟΥ
Κάτω Καρέα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κάτω Καρυόφυτον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗΣ
Κάτω Κλείσμα,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Κάτω Δεχόνια,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ
Κάτω Μπουλαριοί,οι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κάτω Πεδινά,τα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Κάτω Πετάλιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ
Κάτω Πόρος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΠΠΑΙΩΝ
Κάτω Ποταμιά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Κάτω Σαγκρίον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Κάτω Χώρα,η	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ
Κατωχώριον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ
Καφιόνα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Καψαλιανά,τα	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ
Κελεφά,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κένταρχος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΙΦΟΥ
Κέντρομα,το	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΙΑΙΩΝ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Κεραμέες,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΠΗΣ
Κεραμίδιον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΑΜΙΔΙΟΥ
Κεραμός,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΑΜΥΛΩΝ
Κεραμωτή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Κερασέα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΛΑΣ
Κερασιά,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΙΤΙΔΑΣ
Κέρια,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κέρκυρα,η ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ
Κεχριάνικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κεχρόκαμπος,ο	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΡΕΙΝΟΥ
Κέχρος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Κηπία,τα	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΠΟΛΗΣ
Κήποι,οι	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Κηπούλα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κηφισιά,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ
Κίμωνος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΙΜΩΛΟΥ
Κινίδαρ,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Κιοτάρι,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΡΟΔΟΥ
Κισσός,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ
Κλήμα,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΟΥ
Κοίτα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κοκκάριον,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΒΑΘΕΟΣ
Κοκκοκύλας,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΙΑΙΩΝ
Κομνανάτα,τα	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Κομιτάδες,οι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ
Κόνιτσα,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ
Κοντοβάζαινα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΤΟΒΑΖΑΙΝΗΣ
Κορησσία,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΑΣ (ΙΟΥΛΙΔΟΣ)
Κόρθιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Κορμίστα,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΜΙΣΤΑΣ
Κορογονιάνικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Κορόπη,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Κορωνίς,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Κόρωνος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Κοσκινού,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ
Κοσμάς,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΟΣΜΑ
Κοτράφιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κουκκούλιον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Κουλούμιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κουμάρος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Κούνος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κουνουπιά,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΩΝΙΔΙΟΥ
Κουραμάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Κουρουνοχώριον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Κουσπάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΙΣΣΙΩΝ
Κουτουλουφάριον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ
Κουτρέλα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κουφονήσιον,το (νησίς)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙΩΝ
Κρανέα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΟΥ
Κρασούνας,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Κρέμιθας,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΙΑΩΝ
Κριτσά,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Κρόκος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Κρυονέριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΡΕΙΝΟΥ
Κρυονέριον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κρώμνη,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΡΡΟΥ
Κτικάδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Κύθηρα,τα	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ
Κύθνος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΝΟΥ
Κυνοπιάσται,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Κυπάρισσος,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Κυπριανάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΙΝΑΛΙΟΥ
Κυριάννα,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ
Κώμη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Κώστος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Λάγια,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Λαγκά,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Λαγκάδα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΡΑΧΩΝ
Λαγκαδιά,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ
Λαγκάδια,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΙΩΝ
Λακκίον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΟΥ
Λάκκος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Λάκωνες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ
Λαμπινού,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΦΕΤΩΝ
Λάμυρα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Λάστα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΥΤΙΝΑΣ
Λαύκος,ο	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΗΠΙΛΑΔΟΣ
Λειψοί,οι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΙΨΩΝ
Λεοντάκης,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Λεοντάριον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΑΛΑΙΣΙΑΣ
Λεύκαι,αι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Λευκός,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ
Λευκοχώριον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΙΩΝ
Λεφόκαστρον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΑΛΑΣΤΗΣ
Λιαπάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ
Λιβάδια,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ
Λιβάδια,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΤΗΛΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Αιβάδια,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Λιγκιάδες,οι	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ
Λιθίον,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Λιμένιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Λίμναι,αι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Λίνδος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΙΝΔΙΩΝ
Λισβόριον,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ
Λουκάδικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Λουκάτα,τα	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ
Λουτρά,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΙΟΥ
Λουτρά,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΝΟΥ
Λουτρόν,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ
Λύρη,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΗΠΙΑΔΟΣ
Μαγαζιά,τα	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΞΩΝ
Μαγούλιανα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΥΤΙΝΑΣ
Μακρινίτσα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΚΡΙΝΙΤΣΗΣ
Μακρυγιαλός,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΚΡΥ ΓΙΑΛΟΥ
Μακρυρράχη,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ
Μακρυχώριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΡΕΙΝΟΥ
Μαλλιारी Συκιά,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ
Μανασσής,ο	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Μανδράκιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΣΥΡΟΥ
Μαράθιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Μάραθος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Μαργαρίται,αι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Μαργαρίτι,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΓΑΡΤΙΟΥ
Μαριαί,αι	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Μαρλάς,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΝΟΡΜΟΥ
Μάρμαρα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Μαρουλάς,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Μάρπησσα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Μαρώνεια,η	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ
Μάταλα,τα	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΠΙΑΚΙΟΥ
Μυρομμάτιον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΟΥ ΣΙΔΗΡΟΧΩΡΙΟΥ
Μεγάλο Μετόχι,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Μεγαλόβρυσον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ
Μεγάλον Χωρίον,το (τ. Τήλος,η)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΛΟΥ
Μεγάλος Πρίνος,ο (τ. Πρίνος,ο)	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Μεγαλοχώριον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Μέγγουλας,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ
Μεγίστη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Μέζαπος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Μέλαμπες,αι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΠΗΣ
Μελίδα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Μελιδόνιον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Μελισσάτικα,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ
Μελισσοκομείον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΙΕΡΕΩΝ
Μελισσοπέτρα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ
Μένητες,οι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Μέσα Βουνίον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Μέσα Χώρα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Μέσα Χωρίον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Μεσαθύριον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Μεσαναγρός,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΡΟΔΟΥ
Μεσαριά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Μεσαριά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ
Μέση Ποταμιά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ
Μέση,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Μεσοβούνιον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Μεσορόπη,η	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΙΕΡΕΩΝ
Μεσοχώριον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ
Μεστά,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Μεταξάδες,οι	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΞΑΔΩΝ
Μεταξχώριον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ
Μετόχιον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΑΛΑΣΤΗΣ
Μέτσοβον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ
Μήθυμνα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΘΥΜΝΑΣ
Μηλέαι,αι	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Μηλίνα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΗΠΙΑΔΟΣ
Μικρό Μετόχι,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Μικρόν Πάπυκον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΥΓΚΟΥ
Μικρόν Σούλιον,το	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΡΟΔΟΑΙΒΟΥΣ
Μίλατος,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ
Μίνα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Μίσχος,ο	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΩΣΤΟΥ
Μοναστηράκιον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΒΡΙΤΟΥ
Μονεμβασία,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ
Μονή Παναγίας,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΚΕΡΙΟΥ
Μονή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Μονοδένδριον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Μόρια,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Μουντάδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ
Μουντανίστικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Μούντρος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Μουρέσιον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ
Μουρτζανά,τα	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Μουσθένη,η	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ- ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΙΕΡΕΩΝ
Μουσιώνας,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Μπαλίον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Μπατσιί,το (τ.Μπατσιόν,το)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΟΥΣΑΣ
Μπερδεμιάρως,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ
Μπρίκιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Μύλοι,οι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Μυλοπόταμος,ο	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ
Μυλοπόταμος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΑΣ (ΙΟΥΛΙΔΟΣ)
Μύρθιος,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΟΙΝΙΚΑ
Μυρσίνη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Μυρτέαι,αι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Μυστράκιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΩΝΗΣ
Μυτιλήνη,η (τμήμα πόλης)	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Νάουσα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Ναύπακτος,η	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ- ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ
Ναύπλιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ
Νέα Ξανθόγεια,τα	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΕΓΟΡΙΤΙΔΑΣ
Νεγάδες,οι	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Νεοχώριον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΦΕΤΩΝ
Νικάνδρειον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Νικιά,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΣΥΡΟΥ
Νόμια,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Νότια,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ
Νταμούχαρη,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ
Νύμφαι,αι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΙΝΑΛΙΟΥ
Νυμφαίον,το	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΥΜΦΑΙΟΥ
Ξινάρα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Ξινόβρυση,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΑΛΑΣΤΗΣ
Ξορύχτιον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ
Ξυλοκερατίδιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ
Οία,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ
Οινούσσαι,αι (νησίς)	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ
Οίτυλον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Ολυμπαί,αι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Ολυμπάς,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΥ
Ολύμποι,οι	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Όλυμπος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ
Ομάλα,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ
Ομαλαί,αι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Ομαλός,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΣΟΥΡΩΝ
Όρμος Αμμουδιού,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ
Όρμος Αρμένης,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ
Οριά,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Πάγκια,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Παγονέριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΩ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ
Παλαιόκαστρον,το	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ
Παλαιόκαστρον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Παλαιόπολη,η (τ.Παλαιόπολις,η)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΟΥΣΑΣ
Παλαιόχωρα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Παλαιοχώριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Παλαιοχώριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΓΓΑΙΟΥ
Παλιούριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΞΕΔΩΝ
Πάλιρος,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Πάμφιλα,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Παναγία,η	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Παναγιούδα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Πανορμίτης,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΗΣ
Πάνορμος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Πάνορμος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΝΟΡΜΟΥ
Παντελεήμων,ο	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ
Παρακοπή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΣΥΡΟΥ
Παράλιον Άστρος,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ
Παραλογγοί,οι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΤΟΒΑΖΙΝΗΣ
Παραμυθιά,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ
Πάργα,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΓΑΣ
Παρθένιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΟΥ
Παρθενών,ο	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ
Πάρος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Παρπαριά,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ
Πάττημα,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΕΩΣ
Πάτμος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ
Πάτραι,αι τμήμα πόλης	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ
Πατρικά,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Παχιάνικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Πέδιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΗΣ
Πέζιον,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΡΑΧΩΝ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Πειραιεύς,ο (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ - ΚΑΣΤΕΛΛΑ)	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Πέλεκας,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΕΑΙΩΝ
Πεντάλοφον,το	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ-ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΙΝΙΑΔΩΝ
Πέρα Μέλανα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ
Πέρα Χωριό,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Περάστρα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Περιθώριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΩ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ
Περίκλεια,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ
Περουλάδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΣΠΕΡΙΩΝ
Πέτρα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΑΣ
Πεύκοι,οι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΙΝΔΙΩΝ
Πιάνα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΑΛΛΑΝΘΟΥ
Πίκρης,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ
Πινακάται,αι	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΕΩΝ
Πιραμά,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ
Πισκοπιανόν,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ
Πίσω Μεριά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Πλαγιά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΑΣ (ΙΟΥΛΙΔΟΣ)
Πλαίσιον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ
Πλάκα,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Πλαταμών,ο	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΡΕΙΝΟΥ
Πλατανιά,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΗΠΙΑΔΟΣ
Πλατανίδια,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ
Πλάτανος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ
Πλατιά,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΝΟΡΜΟΥ
Πλευριανά,τα	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Ποδοχώριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΡΦΑΝΟΥ
Πολεμίτας,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Πολιχνίτος,ο	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ
Πολυάραβος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ
Πόροι,οι	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ
Πορταριά,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ
Ποσειδωνία,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΑΣ
Ποταμιά,η	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ
Ποταμιά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Ποταμός,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ
Ποταμός,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ
Πούλιθρα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΩΝΙΔΙΟΥ
Πουρίον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ
Ψαγματευτής,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΩΝΙΔΙΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Πρασιαί,αι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Πραστός,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ
Πρέβεζα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ
Πρινέζ,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Πρινιάς,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ
Πρινύλας,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
Πρόδρομος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ
Προμύριον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΗΠΙΑΔΟΣ
Προφήτης Ηλίας,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΕΙΡΟΥ
Προφίλια,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΡΟΔΟΥ
Πρώτη,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΡΩΤΗΣ
Πυλίον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ
Πυργάκιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΒΥΤΙΝΑΣ
Πυργίον,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ
Πύργος Διού,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Πυργοχώριον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΙΕΡΕΩΝ
Ράδος,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ
Ραφταναίοι,οι	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ
Ραχίδιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ
Ρέθυμνον,το (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Ρεντίνα,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΝΤΙΝΑΣ
Ριγανόχωρα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Ρογόν,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Ροδολίβος,το	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΡΟΔΟΛΙΒΟΥΣ
Ρουσσοσπίτιον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Ρούστικα,τα	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Σαγιάδα,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΙΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΑΓΙΑΔΑΣ
Σαϊτούραι,αι	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ
Σαμοθράκη,η	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ
Σαπουνακαίικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ
Σέριφος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΙΦΟΥ
Σιάνα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΤΑΒΥΡΟΥ
Σιάτιστα,η	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ
Σιδηρούντα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΟΜΗΡΟΥΠΟΛΗΣ
Σιναράδες,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΕΛΙΩΝ
Σιράκον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΙΡΑΚΟΥ
Σκαλάδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Σκαλιά,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Σκαλτσσιάνικα,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Σκαλωτή,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ
Σκαμνέλλιον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Σκεπαστή,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Σκόπελος,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΚΟΠΕΛΟΥ
Σκοτίνα,η	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ
Σκριπερόν,το	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ
Σκύρος,η	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
Σμαρδάκιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Σπέτσαι,αι	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ
Σπίρα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Σταγιάται,αι	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ
Σταυρίον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Σταυρός,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Σταυρωμένος,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Στεμνίτσα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΚΟΛΩΝΩΝ
Στενή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Στενιάί,αι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Στραπουριάί,αι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Σύβοτα,τα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΥΒΟΤΩΝ
Συκαμινέα,η	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΘΥΜΝΑΣ
Συκή,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΦΕΤΩΝ
Σύμη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΗΣ
Σχοινούσσα,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΧΟΙΝΟΥΣΣΗΣ
Σωτήρας,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Ταξιάρχαι,οι	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ
Ταξιάρχαι,οι	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Ταραμπάδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Τέλενδος,η (νησίς)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Τέμπη,τα	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ
Τζάδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Τριαντάρος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ
Τριανταφυλλιά,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Τρίκαλα,τα (ΓΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ
Τρικέριον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΚΕΡΙΟΥ
Τριπόταμος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Τρίστομον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΛΥΜΠΟΥ
Τρύπαι,αι	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ
Τρυπητή,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΟΥ
Τσαγκαράδα,η	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ
Τσεπέλοβον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Τσιγκαλιά,τα	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Τσόπακας,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Τυρός,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ
Υδρα,η	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ
Υστέρνια,τα (τ.Ιστέρνια,τα)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Υψηλά,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Φαλατάδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Φάλλικα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ
Φανερωμένη,η	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ
Φάρος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ
Φιδάκια,τα	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ
Φιλότιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Φισκάρδον,το	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΡΙΣΟΥ
Φλομοχώριον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Φοινικά,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ
Φοινίκιον,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ
Φοινίκιον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ
Φολέγανδρος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΥ
Φουρκοβούνι,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΟΥ
Φουρνά,η	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΟΥΡΝΑ
Φουρνή,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ
Φούρνοι,οι	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΦΟΥΡΝΩΝ ΚΟΡΣΕΩΝ
Φουρφουράς,ο	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΡΗΤΩΝ
Φραγκάδες,οι	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ
Φραγκούλιας,ο	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Φυλακή,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΕΩΣ
Χαλίκιον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ
Χαλκειόν,το	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΠΟΧΩΡΩΝ
Χαλκειόν,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ
Χάλκη,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΣ
Χαριά,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Χαρούδα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΠΥΛΟΥ
Χατζιράδος,ο	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ
Χιμάρα,η	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ
Χλομός,ο	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΛΙΤΕΙΩΝ
Χορευτόν,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ
Χόρτον,το	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΑΛΑΣΤΗΣ
Χρομοναστήριον,το	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
Χρούσα,τα	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΣΥΡΟΥ
Χρυσοβίτσιον,το	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΦΑΛΑΝΘΟΥ
Χρυσογάλι,το	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΓΑΣ
Χρυσόκαστρον,το	Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΠΟΛΗΣ
Χώναι,αι	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ
Χώρα Σφακίων,η	ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ
Χωρεπίσκοποι,οι	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
Χωρίον,το	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΣ
Ψαρά,τα	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΨΑΡΩΝ
Ψαράδες,οι	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	ΟΤΑ
Ψέρμιος,η (νησίς)	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ
Ψίνθος,η	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ, Ιδία Επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑΣ		
ΟΡΕΙΝΟΙ	ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	ΠΕΔΙΝΟΙ
Αβδέλλα,η	Αντίπαρος	Αβδανίται,οι
Αγία Κυριακή,η	Αγαθονήσι	Αγερανός,ο
Αγία Μαρίνα,η	Αγάπη,η	Αγία Ειρήνη,η
Αγία Ρουμέλη,η	Αγία Μαρίνα,η	Αγία Μαρίνα,η
Αγιά,η	Άγιον Γάλα,το	Άγιοι Δέκα,οι
Αγιά,η	Άγιος Γεώργιος Συκούσης,ο	Άγιος Αθανάσιος,ο
Αγιάσος,η	Άγιος Γεώργιος,ο	Άγιος Βλάσιος,ο
Άγιος Αθανάσιος,ο	Άγιος Γεώργιος,ο (Δ.Δ.Κοίτας)	Άγιος Γεώργιος,ο
Άγιος Ανδρέας,ο	Άγιος Ιωάννης,ο	Άγιος Γεώργιος,ο
Άγιος Γεώργιος Νηλείας,ο	Άγιος Ματθαίος,ο	Άγιος Ευστράτιος,ο
Άγιος Δημήτριος,ο	Αγκαιριά,η	Άγιος Μάρκος,ο
Άγιος Ιωάννης,ο	Αίγινα,η	Άγιος Προκόπιος,ο
Άγιος Λαυρέντιος,ο	Αλοπρόνοια,η	Άγιος Στέφανος,ο
Άγιος Μάμας,ο	Αμοργός,η	Αγραφοί,οι
Άγιος Μηνάς,ο	Αμπελάκιον,το	Αγριά,η
Άγιος Νικήτας,ο	Ανάφη,η	Ακρωτήριο,το
Άγιος Νικόλαος,ο	Άνδρος,η	Άλινδα,τα
Άγιος Ονούφριος,ο	Ανω Γαρδενίτσα,η	Αλιστράτη,η
Άγιος Πέτρος,ο	Άνω Γαρούνα,η	Άλλη Μεριά,η
Αγρίδιον,το	Άνω Τριπόδον,το	Αλφά,η
Αετοχώριον,το	Αποδούλου,το	Άνω Λεχώνια,τα
Αηδόνια,τα	Αργαλαστή,η	Άνω Μερά,η
Αιγιάλη,η	Αρεόπολις,η	Άνω Ποταμιά,η
Ακαμάτρα,η	Αρμένιοι,οι	Άνω Σαγκρίον,το
Ακρογάλιο, το	Αρνάδος,ο	Άργος,το
Αλαμαννιά,η	Αρνίθα,η	Αργυράδες,οι
Άλικά,τα	Αστυπάλαια,η	Αρκοί,οι (νησίς)
Αλμιμά,η (νησίς)	Ασώματος,ο	Αρμόλια,τα
Αλόνησος,η	Αφέται,οι	Αρτεμών,ο
Αλυκή,η	Βάμβακα,η	Αρχοντική,η
Αλωνίσταινα,η	Βασιλικά,τα	Αρωνιάδικα,τα
Αμάριον,το	Βατούσσα,η	Ασκληπιείο,το
Αμωνακλιός,ο	Βελούσι,το	Ατσιπόπουλον,το
Αμπελάκια,τα	Βεναρδάτος,ο	Αυλιώται,οι
Ανάβατος,ο	Βεργιανά,τα	Αφάλωνας,ο
Ανακασιά,η	Βέσσα,η	Αχινός,ο
Ανήλιον,το	Βλαχοκερασέα,η	Βαγιές,οι
Ανθούσα,η	Βόλος,ο (Αγία Παρασκευή)	Βάκος,ο
Άνω Βόλος,ο	Βουρκάριον,το	Βαρυπατάδες,οι
Άνω Γατζέα,η	Βραχνός,ο	Βεδέροι,οι
Άνω Μπουλαριοί,οι	Βυζίκιον,το	Βίβλος,η
Άνω Πεδινά,τα	Βώλαξ,ο	Βιρός,ο
Απέραθος,ο (τ.Απείραθος,ο)	Γαλανή,η	Βλαχάτικα,τα
Αποίκια,τα	Γαλαξίδιον,το	Βλαχοπουλάτικα,τα
Απολλωνία,η	Γαρέφειον,το (τ. Άνω Γαρέφειον,το)	Βόθων,ο
Αράχοβα,η	Γέρμα,η	Βουνό,το
Αργινώντα,τα	Γκλέζι,το	Βρίσα,η
Άργος,το	Γλαφυρά,τα	Γαλανάδον,το

ΟΡΕΙΝΟΙ	ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	ΠΕΔΙΝΟΙ
Αργυρούπολις,η	Δαφνέδες,οι	Γάλλος,ο
Αρίστη,η	Δίπορον,το	Γαρδελάδες,οι
Αρφίγκια,τα	Δροσοπηγή,η	Γαστούρι,το
Αρχάγγελος,ο	Δρύαλος,ο	Γιαννάδες,οι
Άσος,η	Δρυοπίς,η	Γιαννούδιον,το
Αστέριον,το	Δύο Χωρία,τα	Γιμάριον,το
Αυγώνυμα,τα	Δωμάτια,τα	□γιος Κωνσταντίνος,ο
Αυλώνα,η	Ελάτα,η	Γλινάδον,το
Άφυσσος,η	Ελεύθερνα,η	Δαμαβόλος,ο
Αχίλλειον,το	Επάνω Κάμπος,ο	Δαμαριώνας,ο
Βάθεια,η	Επισκοπείον,το	Δάφνη,η
Βαθύ,το	Επισκοπή Γωνιάς,η	Δουκάδες,οι
Βαθύς,ο	Επισκοπή,η	Δρυ,το
Βαλτέτσιον,το	Έρημος,η	Εβροπούλοι,οι
Βάχος,ο	Ετιά,η	Ελαία,η
Βενέτον,το	Ζυγός,ο	Εμπορείον,το
Βίκος,ο	Θολάρια,τα	Έξω Γωνιά,η
Βίτσα,η	Ιθάκη,η	Έξω Διδύμα,η
Βλαχορράπτης,ο	Τος,η	Επάνω Ελούντα,η
Βλόγγος,ο	Ιουλίδα,η	Επάνω Καλαμών,ο
Βοθύνιοι,οι	Καβάλα,η ΠΑΛΙΑ ΚΑΒΑΛΑ	Επισκοπή,η
Βολισσός,η	Καλαμάτα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	Ερμούπολις,η
Βοτονόσιον,το	Κάλαμος,ο	Ζουρίδιον,το
Βουρκωτή,η	Καλλονή,η	Ζυφιάς,ο
Βραδέτον,το	Καλονιοί,οι	Ηλιοκώμη,η
Βυζίτσα,η	Καλός,ο	Ημεροβίγλιον,το
Βυτίνα,η	Κάμπος,ο	Ηράκλεια,η
Γαναδιόν,το	Καραβοστάσης,ο	Ηράκλειον,το τμημα πόλης
Γαράζον,το	Καρδιανή,η	Θεσσαλονίκη,η □νω Πόλη
Γυρομέριον,το	Καρέ,η	Θήρα,η
Γονέα,η	Καρύνια,η	Θηρασία, η
Δελφοί,οι	Καστέλλιον,το	Θόλος,ο
Δημητσάνα,η	Καστορια,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	Ιστέρνιον,το
Διευχά,τα	Κατάπολα,τα	Ιωάννινα,τα
Δικόρυφον,το	Κάτω Γαρδενίτσα,η	Καβαλλούριον,το
Δίλοφον,το	Κάτω Γαρούνα,η	Καλά Νερά,τα
Διμαρίστικα,τα	Κάτω Ζάκρος,ο	Καλαμάς,ο
Δολόν,το	Κάτω Κλείσμα,το	Καλάμι,το
Δομαιοί,οι	Καφιόνα,η	Καλαμωτή,η
Δονούσα,η	Κελεφά,η	Καλανδάρη,η
Δράκεια,η	Κένταρχος,ο	Καλαφατιώνες,οι
Δρυμός,ο	Κερασιά,η	Καλόπυργος,ο
Δυρράχιον,το	Κεχριάνικα,τα	Καμάρα,η
Ελάτη,η	Κέγχρος,ο	Καραβάς,ο
Ελαφότοπος,ο	Κηπία,τα	Καρίταινα,η
Εμμανουήλ Παπιάς,ο	Κίμωνος,η	Καρτεράδος,ο
Εμπορείός,ο	Κινίδαρος,ο	Καρνούπολις,η
Εμπορείός,ο	Κοίτα,η	Καστελλάνοι,οι
Εμπορείός,ο	Κοκκάριον,το	Κάστελλος,ο
Έξω Βουνίον,το	Κοκκοκύλας,ο	Καστρίον,το
Έξω Νύμφιον,το	Κομινάτα,τα	Καστρισιάνικα,τα

ΟΡΕΙΝΟΙ	ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	ΠΕΔΙΝΟΙ
Επισκοπειόν,το	Κορησσία,η	Κατσιμάτικα,τα
Ζαγορά,η	Κορμίστα,η	Κατταβία,η
Ζάτουνα,η	Κουλούμιον,το	Κάτω Λεχώνια,τα
Ζιγοβίστιον,το	Κουμάρος,ο	Κάτω Ποταμιά,η
Θαλάμαι,αι	Κουτουλουφάριον,το	Κάτω Σαγκρίον,το
Θεολόγος,ο	Κουτρέλα,η	Κάτω Χώρα,η
Θύμαινα,η (νησίς)	Κρασούνας,ο	Κέντρωμα,το
Ίσαρης,ο	Κρέμιθας,ο	Κέρια,η
Καινούργια Χώρα,η	Κύθηρα,τα	Κέρκυρα,η ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ
Καλαμάκιον,το	Κύθνος,η	Κηπούλα,η
Καλαρίται,οι	Κυπριανάδες,οι	Κηφισιά,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ
Καλλονή,η	Κυριάνα,η	Κιοτάρι,το
Καλόγερος,ο	Λαγκά,η	Κλήμα,το
Καλουτάς,ο	Λαγκαδιά,η	Κόμπος ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΥ ΧΙΟΥ
Κάλυμνος,η	Λάκκος,ο	Κοσκινού,τα
Καμάριον,το	Λάκωνες,οι	Κούνος,ο
Καμίτσανη,η	Λαύκος,ο	Κουραμάδες,οι
Καμπιά,τα	Λεοντάριον,το	Κουρουνοχώριον,το
Κανάλια,τα	Λεφόκαστρον,το	Κουφονήσιον,το (νησίς)
Καπεδιανά,τα	Λιαπάδες,οι	Κρόκος,ο
Καπέσοβον,το	Λιβάδια,τα	Κτικάδος,ο
Καρδαράς,ο	Λιβάδια,τα	Κυνοπιάσται,οι
Καρέα,η	Λιθίον,το	Κώμη,η
Καρπενήσιον,το	Λιμένιον,το	Κώστος,ο
Καρυά	Λίμναι,αι	Λακκίον,το
Καρυά,η	Λουκάτα,τα	Λειψοί,οι
Καστάνια,η	Λουτρά,τα	Λίνδος,η
Καστανίτσα,η	Λουτρά,τα	Λισβόριον,το
Κάστρον,το	Λύρη,η	Μαγαζιά,τα
Κάστρον,το	Μακρυγιαλός,ο	Μαλλιάρη Συκιά,η
Κατάβασις,η	Μαργαρίται,αι	Μαράθιον,το
Κατακαλαίοι,οι	Μαργαρίτι,το	Μάταλα,τα
Κάτω Γατζέα,η	Μαρλάς,ο	Μαυρομάτιον,το
Κάτω Δολιανά,τα	Μάρμαρα,τα	Μεγάλο Μετόχι,το
Κάτω Καρέα,η	Μάρπησσα,η	Μεγαλοχώριον,το
Κάτω Καρυόφυτον,το	Μαρώνεια,η	Μεγίστη,η
Κάτω Μπουλαριοί,οι	Μεγαλόβρυσον,το	Μελισσάτικα,τα
Κάτω Πεδινά,τα	Μέγγουλας,ο	Μεσαριά,η
Κάτω Πετάλιον,το	Μέζαπος,ο	Μέση Ποταμιά,η
Κάτω Πόρος,ο	Μελισσοκομείον,το	Μικρό Μετόχι,το
Κατωχώριον,το	Μέσα Χωρίον,το	Μίλατος,η
Καψαλιανά,τα	Μεσαναγρός,ο	Μίσχος,ο
Κεραμές,ο	Μέση,η	Μόρια,η
Κεραμίδιον,το	Μεστά,τα	Μυστράκιον,το
Κεραμός,ο	Μεταξάδες,οι	Μυτιλήνη,η (τμήμα πόλης)
Κεραμωτή,η	Μεταξοχώριον,το	Νάουσα,η
Κερασέα,η	Μετόχιον,το	Ναύπακτος,η
Κεχρόκαμπος,ο	Μήθυμνα,η	Ναύπλιον,το
Κήποι,οι	Μηλίνα,η	Ξυλοκερατίδιον,το
Κισσός,ο	Μικρόν Σούλιον,το	Οία,η
Κομιτάδες,οι	Μίνα,η	Οινούσσα,αι (νησίς)

ΟΡΕΙΝΟΙ	ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	ΠΕΔΙΝΟΙ
Κόνιτσα,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	Μονεμβασία,η	Όρμος Αμμουδιού,ο
Κοντοβάζαινα,η	Μονή,η	Όρμος Αρμένης,ο
Κόρθιον,το	Μουντάδος,ο	Ογιά,η
Κορογονιάνικα,τα	Μπατσι,το (τ.Μπατσιόν,το)	Πάγκια,τα
Κορόπη,η	Μπερδεμιάρος,ο	Πάμφιλα,τα
Κορωνίς, η	Μπρίκιον,το	Παναγιούδα,η
Κόρωνος,η	Μυλοπόταμος,ο	Παρακοπή,η
Κοσμάς,ο	Μυλοπόταμος,ο	Παράλιον Άστρος,το
Κοτράφιον,το	Μύρθιος,η	Παρθένιον,το
Κουκκούλιον,το	Μυρσίνη,η	Πάτμος,η
Κουνουπιά,η	Νέα Ξανθόγεια,τα	Πάτραι,αι τμήμα πόλης
Κρανέα,η	Νήσος Ιωαννίνων	Πατρικά,τα
Κριτσά,η	Νικάνδρειον,το	Πειραιεύς,ο (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ - ΚΑΣΤΕΛΛΑ)
Κρουνέριον,το	Νόμια,η	Πέλεκας,ο
Κρουνέριον,το	Νύμφαι,αι	Πεντάλοφον,το
Κρώμνη,η	Όνω Σύρος,η	Περάστρα,η
Κυπάρισσος,η	Ξινάρα,η	Περούλαδες,οι
Λάγια,η	Ξινόβρυση,η	Πεύκοι,οι
Λαγκάδα,η	Όλυμπιάς,η	Πλάκα,η
Λαμπινού,η	Όλύμποι,οι	Πλατανίδα,τα
Λάμυρα,τα	Ομαλαί,αι	Πολιχνίτος,ο
Λάστα,η	Παλαιόχωρα,η	Ποσειδωνία,η
Λεοντάκης,ο	Παλαιοχώριον,το	Ποταμός,ο
Λεύκαι,αι	Παλιούριον,το	Πρέβεζα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)
Λευκός,ο	Πάνορμος,ο	Πρινές,ο
Λευκοχώριον,το	Παραμυθιά,η	Πρινύλας,ο
Λιβάδια,τα	Πάρος,η	Ραχίδιον,το
Λιγκιάδες,οι	Πέρα Μέλανα,τα	Ρέθυμνον,το (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)
Λουκάδικα,τα	Περιθώριον,το	Ρούστικα,τα
Λουτρόν,το	Περίκλεια,η	Σιναράδες,οι
Μαγούλιανα,τα	Πέτρα,η	Σκαλάδος,ο
Μακρινίτσα,η	Πισκοπιανόν,το	Σκεπαστή,η
Μακρυρράχη,η	Πλαγιά,η	Σταγιάται,αι
Μακρυχώριον,το	Πλατανιά,η	Σταυρίον,το
Μανασσής,ο	Πλατιά,τα	Στενιαί,αι
Μάραθος,ο	Πλευριανά,τα	Σχοινούσσα,η
Μαριαί,αι	Ποδοχώριον,το	Τρίκαλα,τα (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)
Μαρουλάς,ο	Πολεμίτας,ο	Τριπόταμος,ο
Μεγάλον Χωρίον,το (τ.Τήλος,η)	Πόροι,οι	Τρυπητή,η
Μεγάλος Πρίνος,ο (τ.Πρίνος,ο)	Ποταμιά,η	Φισκάρδον,το
Μέλαμπες,αι	Πούλιθρα,τα	Φοινικιά,η
Μελίδα,η	Πραγματευτής,ο	Χαλκείον,το
Μελιδόνιον,το	Πρινιάς,ο	Χαλκείον,το
Μελισσοπέτρα,η	Πρόδρομος,ο	Χατζιράδος,ο
Μένητες,οι	Προμύριον,το	Χλομός,ο
Μέσα Βουνίον,το	Προφήτης Ηλίας,ο	Χρούσα,τα
Μέσα Χώρα,η	Προφίλια,η	Χωρεπίσκοποι,οι
Μεσαθύριον,το	Πρώτη,η	Ψαρά,τα

ΟΡΕΙΝΟΙ	ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	ΠΕΔΙΝΟΙ
Μεσαριά,η	Πυλίον,το	
Μεσοβούνιον,το	Πυργίον,το	
Μεσορόπη,η	Πύργος Διρού,ο	
Μεσοχώριον,το	Πυργοχώριον,το	
Μέτσοβον,το	Ρεντίνα,η	
Μηλέαι,αι	Ροδολίβος,το	
Μικρόν Πάτιγκον,το	Ρουσσοσπίτιον,το	
Μοναστηράκιον,το	Σαγιάδα,η	
Μονή Παναγίας,η	Σαϊτούραι,αι	
Μονοδένδριον,το	Σαπουνακαίικα,τα	
Μουντανίστικα,τα	Σέριφος,η	
Μούντρος,ο	Σιδηρούντα,η	
Μουρέσιον,το	Σκοτίνα,η	
Μουρτζανά,τα	Σκριπερόν,το	
Μουσθένη,η	Σκύρος,η	
Μουσιώνας,ο	Σμαρδάκιον,το	
Μπαλίον,το	Σπέτσαι,αι	
Μύλοι,οι	Σταυρωμένος,ο	
Μυρτέαι,αι	Στενή,η	
Νεγάδες,οι	Συκή,η	
Νεοχώριον,το	Σωτήρας,ο	
Νικιά,τα	Ταραμπάδος,ο	
Νότια,η	Τέμπη,τα	
Νταμούχαρη,η	Τζάδος,ο	
Νυμφαίον,το	Τριαντάρος,ο	
Ξορύγιον,το	Τριανταφυλλιά,η	
Οίτυλον,το	Τρύπαι,αι	
Ολυμπιαί,αι	Τσόπακας,ο	
Όλυμπος,ο	Υδρα,η	
Ομάλα,η	Υστέρνια,τα (τ.Ιστέρνια,τα)	
Ομαλός,ο	Φαλατάδος,ο	
Παγονέριον,το	Φοινίκιον,το	
Παλαιόκαστρον,το	Φολέγανδρος,η	
Παλαιόκαστρον,το	Φουρκοβούνι,το	
Παλαιόπολη,η (τ.Παλαιόπολις,η)	Φουρνή,η	
Παλαιοχώριον,το	Φραγκούλιας,ο	
Πάλιρος,το	Χαριά,η	
Παναγία,η	Χαρούδα,η	
Πανορμίτης,ο	Χόρτον,το	
Πάνορμος,η	Χρυσόκαστρον,το	
Παντελεήμων,ο	Ψίνθος,η	
Παραλογγοί,οι		
Πάργα,η		
Παρθενών,ο		
Παρπαριά,η		
Πάτημα,το		
Παχιάνικα,τα		
Πέδιον,το		
Πέζιον,το		
Πέρα Χωριό,το		

ΟΡΕΙΝΟΙ	ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	ΠΕΔΙΝΟΙ
Πιάνα,η		
Πίκρης,ο		
Πινακάται,αι		
Πιραμά,η		
Πίσω Μεριά,η		
Πλαίσιον,το		
Πλαταμών,ο		
Πλάτανος,ο		
Πολυάραβος,ο		
Πορταριά,η		
Ποταμιά,η		
Ποταμός,ο		
Πουρίον,το		
Πρασιαί,αι		
Πραστός,ο		
Πυργάκιον,το		
Ράδος,ο		
Ραφταναίοι,οι		
Ριγανόχωρα,τα		
Ρογόν,το		
Σαμοθράκη,η		
Σιάνα,τα		
Σιάτιστα,η		
Σιράκον,το		
Σκαλιά,τα		
Σκαλτσοτιάνικα,τα		
Σκαλωτή,η		
Σκαμνέλλιον,το		
Σκόπελος,η		
Σπίρα,η		
Σταυρός,ο		
Στεμνίτσα,η		
Στραπουριαί,αι		
Σύβοτα,τα		
Συκαμινέα,η		
Σύμη,η		
Ταξιάρχαι,οι		
Ταξιάρχαι,οι		
Τέλενδος,η (νησίς)		
Τρικέριον,το		
Τρίστομον,το		
Τσαγκαράδα,η		
Τσεπέλοβον,το		
Τσικκαλιά,τα		
Τυρός,ο		
Υψηλά,τα		
Φάλλικα,τα		
Φανερωμένη,η		
Φάρος,ο		
Φιδάκια,τα		
Φιλότιον,το		

ΟΡΕΙΝΟΙ	ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ	ΠΕΔΙΝΟΙ
Φλομογώριον,το		
Φοινίκιον,το		
Φουρνά,η		
Φούρνοι,οι		
Φουρφουράς,ο		
Φραγκάδες,οι		
Φυλακή,η		
Χαλίκιον,το		
Χάλκη,η		
Χιμάρα,η		
Χορευτόν,το		
Χρομοναστήριον,το		
Χρυσοβίτσιον,το		
Χρυσογάλι,το		
Χώναι,αι		
Χώρα Σφακίων,η		
Χωρίον,το		
Ψαράδες,οι		
Ψέρμος,η (νησίς)		

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	
		ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
Αντίπαρος	Αγαθονήσι	Αβδανίται,οι	Αγεραρός,ο
Άγιος Βλάσιος,ο	Αγία Μαρίνα,η	Αβδέλλα,η	Αγιά,η
Άγιος Ευστράτιος,ο	Αγιά,η	Αγάπη,η	Αγιάσος,η
	Άγιος Γεώργιος		
Αγραφοί,οι	Νηλείας,ο	Αγία Ειρήνη,η	Άγιον Γάλα,το
Αιγιάλ,η	Άγιος Ιωάννης,ο	Αγία Κυριακή,η	Άγιος Αθανάσιος,ο
Αλαμαννιά,η	Άγιος Κωνσταντίνος,ο	Αγία Μαρίνα,η	Άγιος Ανδρέας,ο
Άλικά,τα	Άγιος Ματθαίος,ο	Αγία Μαρίνα,η	Άγιος Γεώργιος,ο
			Άγιος Γεώργιος,ο (Δ.Δ.Κοίτας)
Αλόνησος,η	Αγριά,η	Αγία Ρουμελ,η	Άγιος Μάμας,ο
Ανάβατος,ο	Αγρίδιον,το	Άγιοι Δέκα,οι	Άγιος Μηνάς,ο
Ανήλιον,το	Αμοργός,η	Άγιος Αθανάσιος,ο	
		Άγιος Γεώργιος Συκουσις,ο	Άγιος Νικήτας,ο
Αργινώντα,τα	Άνω Γαρούνα,η		
	Απέραθος,ο (τ.Απειραθος,ο)	Άγιος Γεώργιος,ο	Άγιος Νικόλαος,ο
Αρνάδος,ο	Αράχοβα,η	Άγιος Δημήτριος,ο	Άγιος Ονούφριος,ο
Βίκος,ο	Αστυπάλεια,η	Άγιος Ιωάννης,ο	Άγιος Πέτρος,ο
Βλόγγος,ο	Αυλώται,οι	Άγιος Λαυρέντιος,ο	Αγκαιριά,η
Βολισσός,η	Αφάλωνας,ο	Άγιος Μάρκος,ο	Ακαμάτρα,η
Άγιος Γεώργιος,ο	Άφυσσος,η	Άγιος Προκόπιος,ο	Άλλη Μεριά,η
Επάνω Ελούντα,η	Βαρυπατάδες,οι	Άγιος Στέφανος,ο	Αλοπρόνοια,η
Ηράκλεια,η	Βενέτον,το	Αετοχώριον,το	Αλφά,η
Ιστέριον,το	Βουρκάριον,το	Αηδόνια,τα	Αμπελάκιον,το
Ιωάννινα,τα			
Καλαμάτα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	Βραδέτον,το	Αίγινα,η	Ανακασιά,η
Κάλαμος,ο	Βραχνός,ο	Ακρογιάλιο, το	Άνω Γατζέα,η
Καμάριον,το	Βρίσα,η	Ακρωτήριο,το	Άργος,το
Καρπενήσιον,το	Γαλανάδον,το	Αλμιά,η (νησίς)	Αρμόλια,τα
Κάτω Λεχώνια,τα	Γάλλος,ο	Αλιστράτη,η	Αρτεμών,ο
Κεραμός,ο	Γλαφυρά,τα	Αλυκή,η	Ατσιπόπουλον,το
Κηφισιά,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	Διμαρίστικα,τα	Αλωνίσταινα,η	Βαθύ,το
Κιοτάρι,το	Δουκάδες,οι	Αμάριον,το	Βαλτέτσιον,το
Κυπάρισσος,η	Δρυμός,ο	Αμονακλιός,ο	Βασιλικά,τα
Λίνδος,η	Δρυσις,η	Αμπελάκια,τα	Βεργιανά,τα
Μακρυγαλιός,ο	Ελαία,η	Ανάφη,η	Βιρός,ο
Μεγάλο Μετόχι,το	Εμπορείος,ο	Άνδρος,η	Βλαχοκερασέα,η
Μικρό Μετόχι,το	Έξω Νύμφιον,το	Ανθούσα,η	Βόλος,ο (Αγία Παρασκευή)
Μπαλίον,το	Έρημος,η	Άνω Βόλος,ο	Βουρκωτή,η
Μπασιί,το (τ.Μπασιόν,το)	Ερμούπολις,η	Άνω Γαρδενίτσα,η	Βυζίκιον,το
Μυρτέαι,αι	Ετιά,η	Άνω Λεχώνια,τα	Βυτίνα,η
Νάουσα,η	Ζαγορά,η	Άνω Μπουλαριοί,οι	Γαστούρι,το

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
Ναύπακτος,η	Ημεροβίγλιον,το	Άνω Πεδινά,τα	Γέρμα,η
Ναύπλιον,το	Θηρασία, η	Άνω Ποταμιά,η	Γιμάριον,το
Νταμούχαρη,η	Ιουλίδα,η	Άνω Σαγκρίον,το	Γιρομέριον,το
Ομαλός,ο	Καβαλλούριον,το	Άνω Σύρος,η	Γκλέζι,το
Όρμος Αμμουδιού,ο	Καλαμάς,ο	Άνω Τριπόδον,το	Γλινάδον,το
Όρμος Αρμένης,ο	Καλλονή,η	Αποδούλου,το	Δελφοί,οι
Πάνορμος,η	Κάμπος,ο	Αποίκια,τα	Δημητσάνα,η
Παρακοπή,η	Κανάλια,τα	Απολλωνία,η	Διευχά,τα
Πάρος,η	Καστανίτσα,η	Άργος,το	Δικόρυφον,το
Πάτραι,αι τμήμα πόλης	Κατάβασις,η	Αργυράδες,οι	Δίλοφον,το
Πεύκοι,οι	Καταβία,η	Αργυρούπολις,η	Δράκεια,η
Πινακάται,αι	Κάτω Δολιανά,τα	Αρεόπολις,η	Δροσπηγή,η
Ποσειδωνία,η	Κάτω Καρυόφυτον,το	Αρίστη,η	Δρυ,το
Πρέβεζα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣ)	Κάτω Πόρος,ο	Αρκοί,οι (νησίς)	Δωμάτια,τα
Προφύλια,η	Καψαλιανά,τα	Αρμένοι,οι	Εβροπούλοι,οι
Ρέθυμνον,το (ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣ)	Κεραμίδιον,το	Αρνίθα,η	Ελάτα,η
Σιράκον,το	Κέχρος,ο	Αρφήκια,τα	Ελαφότοπος,ο
Σταγιάται,αι	Κομανάτα,τα	Αρχάγγελος,ο	Έξω Διδύμα,η
Τριανταφυλλιά,η	Κορωνίς, η	Αρχοντική,η	Επάνω Καλαμών,ο
Τρίκαλα,τα (ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣ)	Κουρουνοχώριον,το	Αρωνιάδικα,τα	Επισκοπή Γωνιάς,η
Τσικκαλιά,τα	Κρανέα,η	Ασκληπιείον,το	Επισκοπή,η
Φάρος,ο	Κρασιόνας,ο	Άσος,η	Ηράκλειον,το τμήμα πόλης
Χαλίκιον,το	Κριτσά,η	Αστέριον,το	Θαλάμαι,αι
Χορευτόν,το	Κρυονέριον,το	Ασώματος,ο	Θεολόγος,ο
Χρυσογιάλι,το	Κυριάννα,η	Αυγώνυμα,τα	Θόλος,ο
Ψίνθος,η	Κώμη,η	Αυλώνα,η	Καινούργια Χώρα,η
	Λαγκαδιά,η	Αφέται,οι	Καλαμωτή,η
	Λάκωνες,οι	Αχίλλειον,το	Καλαφατιώνες,οι
	Λάστα,η	Αχινός,ο	Καλλονή,η
	Λαύκος,ο	Βαγιές,οι	Καλονιοί,οι
	Λίμναι,αι	Βάθεια,η	Καλόπυργος,ο
	Λισβόριον,το	Βάκος,ο	Κάλυμνος,η
	Μαγούλιανα,τα	Βατούσσα,η	Καμίτσανη,η
	Μακρυχώριον,το	Βάχος,ο	Καμπά,τα
	Μαριαί,αι	Βεδέροι,οι	Καραβάς,ο
	Μαυρομμάτιον,το	Βελούσι,το	Καρδαράς,ο
	Μέγγουλας,ο	Βεναρδάτος,ο	Καρέα,η
	Μέζαπος,ο	Βέσσα,η	Καρυά
	Μεσαθούριον,το	Βίβλος,η	Καρυούπολις,η
	Μέση Ποταμιά,η	Βίτσα,η	Κάστελλος,ο
	Μεσορόπη,η	Βλαχάτικα,τα	Κάστρον,το
	Μεταξοχώριον,το	Βλαχοπουλάτικα,τα	Κατάπολα,τα
	Μίλατος,η	Βλαχορράπτης,ο	Κατομάτικα,τα
	Μόρια,η	Βοθύνιοι,οι	Κάτω Γαρδενίτσα,η
	Νεγάδες,οι	Βόθων,ο	Κάτω Γαρούνα,η
	Νικιά,τα	Βοτονόσιον,το	Κάτω Γατζέα,η

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
	Ξνω Μερά,η	Βουνό,το	Κάτω Μπουλαριοί,οι
	Ξινόβρυση,η	Βυζίτσα,η	Κάτω Χώρα,η
	Παλαιόπολη,η (τ.Παλαιόπολις,η)	Βόλαξ,ο	Καφιόνα,η
	Παλιούριον,το	Γαλανή,η	Κελεφά,η
	Παναγία,η	Γαλαξίδιον,το	Κένταρχος,ο
	Πάτημα,το	Γαναδιόν,το	Κεραμωτή,η
	Πάτμος,η	Γαράζον,το	Κερασέα,η
	Πατρικά,τα	Γαρδελάδες,οι	Κέρια,η
	Πέρα Μέλανα,τα	Γαρέφειον,το (τ.'Ανω Γαρέφειον,το)	Κέρκυρα,η ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ
	Περάστρα,η	Γιαννάδες,οι	Κεχριάνικα,τα
	Περιθώριον,το	Γιαννούδιον,το	Κήποι,οι
	Πίκρης,ο	Γονέα,η	Κηπούλα,η
	Πλαίσιον,το	Δαμαβόλος,ο	Κισσός,ο
	Πλαταμών,ο	Δαμαριώνας,ο	Κλήμα,το
	Πλευριανά,τα	Δαφνέδες,οι	Κοίτα,η
	Ποδοχώριον,το	Δάφνη,η	Κομιτάδες,οι
	Πολεμίτας,ο	Δίπορον,το	Κοντοβάζαινα,η
	Πολιχνίτος,ο	Δολόν,το	Κόρωνος,η
	Πόροι,οι	Δομαιοί,οι	Κοσμάς,ο
	Ποταμιά,η	Δονούσα,η	Κοτράφιον,το
	Πουρίον,το	Δρύαλος,ο	Κουκκούλιον,το
	Πριλιάς,ο	Δύο Χωρία,τα	Κουλούμιον,το
	Πυργίον,το	Δυρράχιον,το	Κουμάρος,ο
	Πυργοχώριον,το	Ελάτη,η	Κουνουπιά,η
	Σαϊτούραι,αι	Ελεύθερνα,η	Κουτρέλα,η
	Σαμοθράκη,η	Εμμανουήλ Παππάς,ο	Κρέμιθας,ο
	Σιάνα,τα	Εμπορείον,το	Κρυονέριον,το
	Σκοτίνα,η	Εμπορειός,ο	Κτικάδος,ο
	Σκύρος,η	Εμπορειός,ο	Λάγια,η
	Σμαρδάκιον,το	Έξω Βουνίον,το	Λαγκάδα,η
	Σταυρίον,το	Έξω Γωνιά,η	Λακκίον,το
	Συκαμινέα,η	Επάνω Κάμπος,ο	Λάκκος,ο
	Σωτήρας,ο	Επισκοπειόν,το	Λαμπινού,η
	Ταξιάρχαι,οι	Επισκοπή,η	Λεοντάριον,το
	Τριαντάρος,ο	Επισκοπή,η	Λεύκαι,αι
	Τυρός,ο	Ζάτουνα,η	Λιαπάδες,οι
	Φουρνή,η	Ζιγοβίστιον,το	Λιβάδια,τα
	Φραγκάδες,οι	Ζουρίδιον,το	Λουτρά,τα
	Φυλακή,η	Ζυγός,ο	Λύρη,η
	Ψαρά,τα	Ζυφιάς,ο	Μακρυρράχη,η
		Ηλιοκόμη,η	Μαλλιάρη Συκιά,η
		Θεσσαλονίκη,η Ξνω	Μαράθιον,το
		Πόλη	Μάραθος,ο
		Θήρα,η	Μάταλα,τα
		Θολάρια,τα	Μεγάλος Πρίνος,ο (τ.Πρίνος,ο)
		Θύμαινα,η (νησίς)	

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
		Ιθάκη,η	Μελίδα,η
		Ίος,η	Μελιδόνιον,το
		Ίσαρης,ο	Μελισσοπέτρα,η
		Καβάλα,η ΠΑΛΙΑ ΚΑΒΑΛΑ	Μεσαναγρός,ο
		Καλά Νερά,τα	Μεσαριά,η
		Καλαμάκιον,το	Μεσοβούνιον,το
		Καλάμι,το	Μεσοχώριον,το
		Καλανδαρέ,η	Μετόχιον,το
		Καλαρίται,οι	Μηλέαι,αι
		Καλόγερος,ο	Μηλίνα,η
		Καλός,ο	Μίνα,η
		Καλουτάς,ο	Μίσχος,ο
		Καμάρα,η	Μουντανίστικα,τα
		Καπεδιανά,τα	Μούντρος,ο
		Καπέσοβον,το	Μπρίκιον,το
		Καραβοστάσης,ο	Μυρσίνη,η
		Καρδιανή,η	Νέα Ξανθόγεια,τα
		Καρέ,η	Νικάνδρειον,το
		Καρίταινα,η	Νόμα,η
		Καρτεράδος,ο	Νύμφαι,αι
		Καρυά,η	Ολυμπαί,αι
		Καρύνια,η	Ολυμπιάς,η
		Καστάνια,η	Ολύμποι,οι
		Καστελλάνοι,οι	Παλαιόχωρα,η
		Καστέλλιον,το	Πάλιρος,το
		Καστρίον,το	Παντελεήμων,ο
		Καστρισιάνικα,τα	Παράλιον Ίστρος,το
		Κάστρον,το	Παραλογγί,οι
		Κάτω Ζάκρος,ο	Παρθένιον,το
		Κάτω Καρέα,η	Παρθενών,ο
		Κάτω Κλείσμα,το	Πέζιον,το
		Κάτω Πεδινά,τα	Πειραιεύς,ο (ΚΑΣΤΕΛΛΑ)
		Κάτω Πετάλιον,το	Πεντάλοφον,το
		Κάτω Ποταμιά,η	Πήανα,η
		Κάτω Σαγκρίον,το	Πλαγιά,η
		Κατωχώριον,το	Πολυάραβος,ο
		Κέντρωμα,το	Πραγματεντής,ο
		Κεραμές,ο	Πρασιαί,αι
		Κερασιά,η	Πραστός,ο
		Κεχρόκαμπος,ο	Πρινύλας,ο
		Κηπία,τα	Προφήτης Ηλίας,ο
		Κίμωλος,η	Πρώτη,η
		Κινίδαρος,ο	Πυργάκιον,το
		Κοκκάριον,το	Ράδος,ο
		Κοκκοκύλας,ο	Ρεντίνα,η
		Κόμπος ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΥ ΧΙΟΥ	Ροδολίβος,το
		Κορησσία,η	Σαπουνακαίικα,τα

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
		Κόρθιον,το	Σιάπιστα,η
		Κορμίστα,η	Σκαλτσοτιάνικα,τα
		Κορογονιάνικα,τα	Σπίρα,η
		Κορόπη,η	Σταυρωμένος,ο
		Κοσκινού,τα	Στεμνίτσα,η
		Κουραμάδες,οι	Συκή,η
		Κουτσουλούφαριον,το	Ταξιάρχαι,οι
		Κουφονήσιον,το (νησίς)	Τέλενδος,η (νησίς)
		Κρόκος,ο	Τέμπη,τα
		Κρώμνη,η	Τσαγκαράδα,η
		Κύθηρα,τα	Υστέρνια,τα (τ.Ιστέρνια,τα)
		Κύθνος,η	Φανερωμένη,η
		Κυνοπιάστα,οι	Φλομοχώριον,το
		Κυπριανάδες,οι	Φοινικιά,η
		Κώστος,ο	Φοινίκιον,το
		Λαγκά,η	Φουρκοβούνι,το
		Λάμυρα,τα	Χαλκειόν,το
		Λειψοί,οι	Χαριά,η
		Λευκός,ο	Χαρσίδα,η
		Λευκοχώριον,το	Χιμάρα,η
		Λεφόκαστρον,το	Χώρα Σφακίων,η
		Λιβάδια,τα	Χωρεπίσκοποι,οι
		Λιβάδια,τα	
		Λιγκιάδες,οι	
		Λιθίον,το	
		Λιμένιον,το	
		Λιλινδα,τα	
		Λουκάδικα,τα	
		Λουκάτα,τα	
		Λουτρά,τα	
		Λουτρόν,το	
		Μαγαζιά,τα	
		Μακρινίτσα,η	
		Μανασσή,ο	
		Μαργαρίται,αι	
		Μαργαρίτι,το	
		Μαρλάς,ο	
		Μάρμαρα,τα	
		Μαρουλάς,ο	
		Μάρπησσα,η	
		Μαρώνεια,η	
		Μεγαλόβρυσον,το	
		Μεγάλον Χωρίον,το (τ. Τήλος,η)	
		Μεγαλοχώριον,το	
		Μεγίστη,η	
		Μέλαμπες,αι	
		Μελισσάτικα,τα	
		Μελισσοκομείον,το	

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΑΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΑΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΑΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΑΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
		Μένητες,οι	
		Μέσα Βουνίων,το	
		Μέσα Χώρα,η	
		Μέσα Χωρίον,το	
		Μεσαριά,η	
		Μέση,η	
		Μεστά,τα	
		Μεταξάδες,οι	
		Μέτσοβον,το	
		Μήθυμνα,η	
		Μικρόν Πάπιγκον,το	
		Μικρόν Σούλιον,το	
		Μοναστηράκιον,το	
		Μονεμβασία,η	
		Μονή Παναγίας,η	
		Μονή,η	
		Μονοδένδριον,το	
		Μουντάδος,ο	
		Μουρέσιον,το	
		Μουρτζανά,τα	
		Μουσθένη,η	
		Μουσιώνας,ο	
		Μπερδεμιάρος,ο	
		Μύλοι,οι	
		Μυλοπόταμος,ο	
		Μυλοπόταμος,ο	
		Μύρθιος,η	
		Μυστράκιον,το	
		Μυτιλήνη,η (τμήμα πόλης)	
		Νεοχώριον,το	
		Νότια,η	
		Νυμφαίων,το	
		Εινάρα,η	
		Ξορύχτιον,το	
		Ξυλοκερατίδιον,το	
		Οία,η	
		Οινούσσαι,αι (νησίς)	
		Οίτυλον,το	
		Ολυμπος,ο	
		Ομάλα,η	
		Ομαλαί,αι	
		Οχιά,η	
		Πάγκια,τα	
		Παγονέριον,το	
		Παλαιόκαστρον,το	
		Παλαιόκαστρον,το	
		Παλαιοχώριον,το	
		Παλαιοχώριον,το	

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΑΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΑΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΑΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΑΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
		Πάμφιλα,τα	
		Παναγιούδα,η	
		Πανορμίτης,ο	
		Πάνορμος,ο	
		Παραμυθιά,η	
		Πάργα,η	
		Παρπαριά,η	
		Παχιάνικα,τα	
		Πέδιον,το	
		Πέλεκας,ο	
		Πέρα Χωριό,το	
		Περίκλεια,η	
		Περουλάδες,οι	
		Πέτρα,η	
		Πιραμά,η	
		Πισκοπιανόν,το	
		Πίσω Μεριά,η	
		Πλάκα,η	
		Πλατανιά,η	
		Πλατανίδια,τα	
		Πλάτανος,ο	
		Πλατιά,τα	
		Πορταριά,η	
		Ποταμιά,η	
		Ποταμός,ο	
		Ποταμός,ο	
		Πούλιθρα,τα	
		Πρινές,ο	
		Πρόδρομος,ο	
		Προμύριον,το	
		Πύργος Διρού,ο	
		Ραφταναίοι,οι	
		Ραχίδιον,το	
		Ρογόν,το	
		Ρουσσοσπίτιον,το	
		Ρούστικα,τα	
		Σαγιάδα,η	
		Σέριφος,η	
		Σιδηρούντα,η	
		Σιναράδες,οι	
		Σκαλάδος,ο	
		Σκαλιά,τα	
		Σκαλωτή,η	
		Σκαμνέλλιον,το	
		Σκεπαστή,η	
		Σκόπελος,η	
		Σκριπερόν,το	
		Σπέτσαι,αι	
		Σταυρός,ο	

ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟ 1991-2001	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟ 1991-2001
		Στενή,η	
		Στενιαί,αι	
		Στραπουριαί,αι	
		Σύβοτα,τα	
		Σύμη,η	
		Σχοινούσσα,η	
		Ταραμπάδος,ο	
		Τζάδος,ο	
		Τρικέριον,το	
		Τριπόταμος,ο	
		Τρίστομον,το	
		Τρύπαι,αι	
		Τρυπητή,η	
		Τσεπέλοβον,το	
		Τσόπακας,ο	
		Ύδρα,η	
		Υψηλά,τα	
		Φαλατάδος,ο	
		Φάλλικα,τα	
		Φιδάκια,τα	
		Φιλότιον,το	
		Φισκάρδον,το	
		Φοινίκιον,το	
		Φολέγανδρος,η	
		Φουρνά,η	
		Φουρφουράς,ο	
		Χαλκείον,το	
		Χάλκη,η	
		Χλομός,ο	
		Χόρτον,το	
		Χρομοναστήριον,το	
		Χρούσα,τα	
		Χρυσοβίτσιον,το	
		Χρυσόκαστρον,το	
		Χώναι,αι	
		Χωρίον,το	
		Ψαράδες,οι	
		Ψέριμος,η (νησίς)	

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ %			
	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Αντίπαρος	4,1	0,6	22,0	33,8
Αβδανίται,οι	-18,5	-13,4	-32,1	15,8
Αβδέλλα,η	-99,5	17900,0	-63,9	244,6
Αγάπη,η	-23,7	-20,1	-3,0	-12,2
Αγερανός,ο	-80,3	-69,8	-61,5	180,0
Αγία Ειρήνη,η	-34,4	-46,0	85,3	-22,2
Αγία Κυριακή,η	12,2	10,9	-26,5	7,0
Αγία Μαρίνα,η	0,0	-8,3	1,3	7,2
Αγία Μαρίνα,η	-40,5	-61,4	-70,6	140,0
Αγία Μαρίνα,η	-24,9	-30,5	-9,3	-4,9
Αγία Ρουμέλη,η	6,9	-40,0	-61,3	236,1
Αγιά,η	0,0	-70,1	5,0	14,3
Αγιά,η	3,4	-25,9	1,7	-8,1
Αγιάσος,η	-17,5	-33,2	-12,3	-13,6
Άγιοι Δέκα,οι	-25,7	-19,8	13,6	-23,2
Άγιον Γάλα,το	6,5	-78,2	103,5	45,7
Άγιος Αθανάσιος,ο	-54,3	-87,5	600,0	-71,4
Άγιος Αθανάσιος,ο	-28,5	-51,6	-80,5	95,7
Άγιος Ανδρέας,ο	79,5	-15,0	14,8	-6,5
Άγιος Βλάσιος,ο	-45,2	-19,3	0,2	-11,5
Άγιος Γεώργιος Νηλείας,ο	-96,7	23,2	140,6	7,8
Άγιος Γεώργιος Συκούσης,ο	-15,4	-37,4	-6,9	-4,8
Άγιος Γεώργιος,ο	-46,0	-45,9	87,9	77,4
Άγιος Γεώργιος,ο	-22,1	-22,1	-1,4	6,8
Άγιος Γεώργιος,ο	0,0	0,0	0,0	226,1
Άγιος Γεώργιος,ο (Δ.Δ.Κοίτας)	-45,3	-74,5	150,0	-26,7
Άγιος Δημήτριος,ο	-27,4	-43,5	115,6	-39,4
Άγιος Ευστράτιος,ο	-6,2	-72,1	-3,4	29,7
Άγιος Ιωάννης,ο	0,0	0,0	0,0	0,0
Άγιος Ιωάννης,ο	-42,5	-40,3	-18,7	-32,0
Άγιος Κωνσταντίνος,ο	-25,1	-26,0	-0,7	36,7
Άγιος Λαυρέντιος,ο	-30,5	-26,4	-24,6	-19,9
Άγιος Μάμας,ο	-10,9	-2,5	-7,0	28,5
Άγιος Μάρκος,ο	-4,0	25,2	-49,7	-58,4
Άγιος Ματθαίος,ο	-8,3	-22,4	-1,6	9,6
Άγιος Μηνάς,ο	195,3	-45,4	-70,8	-5,0
Άγιος Νικήτας,ο	-24,4	-55,5	62,3	-41,1
Άγιος Νικόλαος,ο	-35,1	-42,3	-0,5	-46,6
Άγιος Ονούφριος,ο	3,0	9,3	-1,5	-2,5
Άγιος Πέτρος,ο	-48,4	62,8	-23,1	-23,1
Άγιος Προκόπιος,ο	-16,9	-37,0	49,2	-2,1
Άγιος Στέφανος,ο	0,0	0,0	-1,6	55,0

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Αγκαϊριά,η	-44,0	-19,3	-20,3	35,5
Αγραφοί,οι	-13,2	-50,2	15,7	-13,9
Αγριά,η	79,9	21,3	13,7	15,1
Αγρίδιον,το	-19,0	-34,5	-34,2	-76,9
Αετοχώριον,το	-83,4	-53,0	-12,7	-10,1
Αηδόνια,τα	-25,2	-43,5	-14,7	8,6
Αιγιάλη,η	-37,3	-31,8	-7,7	6,0
Αίγινα,η	-4,7	26,9	0,6	16,3
Ακαμάτρα,η	-0,6	-33,3	-31,4	26,5
Ακρογιάλιο, το	-55,5	-13,2	71,7	-34,2
Ακρωτήριο,το	-26,4	-16,5	60,9	35,1
Αλαμανιά,η	-28,6	-42,5	-23,9	22,9
Άλικά,τα	-71,3	68,8	33,3	30,6
Αλιμιά,η (νησίς)	-100,0	0,0	0,0	0,0
Άλινδα,τα	0,0	-4,9	26,4	28,7
Αλιστράτη,η	-14,3	-24,7	-15,5	22,8
Άλλη Μεριά,η	-17,8	3,2	-2,4	54,3
Αλόνησος,η	-36,2	-94,7	915,4	-34,5
Αλοπρόνοια,η	-100,0	0,0	125,0	180,6
Αλυκή,η	73,3	-7,7	216,7	-48,7
Αλφά,η	-20,8	-14,0	-5,7	20,3
Αλωνίσταινα,η	-46,0	-32,2	8,0	-20,9
Αμάριον,το	-36,9	-26,4	13,4	37,9
Αμονακλιός,ο	-25,0	-49,5	-18,0	61,0
Αμοργός,η	-40,0	-24,4	-6,5	20,6
Αμπελάκια,τα	-41,8	-43,4	-3,5	-7,7
Αμπελάκιον,το	-15,2	-36,4	-17,6	2,8
Ανάβατος,ο	35,7	-73,7	160,0	-23,1
Ανακασιά,η	-0,5	10,9	1,6	10,2
Ανατολή,η	-45,7	-64,4	36,0	-45,3
Ανάφη,η	-40,0	-39,5	-8,4	3,1
Άνδρος,η	-18,5	-19,7	-16,0	10,1
Ανήλιον,το	-7,8	-18,4	-25,8	30,6
Ανθούσα,η	-91,4	88,9	8,8	208,1
Άνω Βόλος,ο	-21,1	-15,5	16,4	14,5
Άνω Γαρδενίτσα,η	0,0	10,0	-18,2	50,0
Άνω Γαρούνα,η	-24,7	-29,8	9,1	2,9
Άνω Γατζέα,η	0,0	-15,9	-10,8	-28,6
Άνω Λεχώνια,τα	-3,8	-1,9	5,2	-0,7
Άνω Μερά,η	-42,4	-4,5	19,8	67,5
Άνω Μπουλαριοί,οι	-65,8	-38,6	-9,8	-37,0
Άνω Πεδινά,τα	15,4	-44,1	-18,7	18,8
Άνω Ποταμιά,η	-11,0	-48,8	16,9	79,4

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Άνω Σαγκρίον,το	0,0	-30,4	-28,0	5,3
Άνω Σύρος,η	-36,1	-9,4	-19,8	8,5
Άνω Τριπόδον,το	-25,8	-39,9	-14,5	4,2
Απέραθος,ο (τ.Αλείραθος,ο)	-40,5	-36,7	-13,6	8,7
Αποδούλου,το	-13,9	-18,8	-12,8	-20,9
Αποίκια,τα	-22,6	-29,8	-18,7	4,3
Απολλωνία,η	35,6	-10,6	-18,1	36,7
Αράχοβα,η	-15,0	-8,6	10,4	20,1
Αργαλαστή,η	-38,3	-15,4	-11,7	-5,8
Αργινώντα,τα	0,0	-56,9	-16,0	0,0
Άργος,το	38,1	23,9	5,8	10,7
Άργος,το	0,0	22,2	18000,0	-99,3
Αργυράδες,οι	-2,7	-37,7	-16,1	22,0
Αργυρούπολις,η	-20,0	-32,3	-12,6	1,5
Αρεόπολις,η	-32,4	-26,7	24,2	2,0
Αρίστη,η	-22,4	-31,6	-22,7	1,1
Αρκοί,οι (νησίς)	0,0	-29,9	-26,5	8,0
Αρμένιοι,οι	4,6	-17,8	-8,0	1,0
Αρμόλια,τα	-10,7	-23,5	20,0	15,7
Αρνάδος,ο	-19,7	-32,9	0,0	-47,1
Αρνίθα,η	0,0	19,8	16,2	2,6
Αρτεμών,ο	2,6	-18,8	-8,6	11,2
Αρφίγκια,τα	-38,2	-66,7	7,1	-100,0
Αρχάγγελος,ο	-14,3	-15,6	-6,1	3,0
Αρχοντική,η	-22,0	-33,3	-24,6	26,4
Αρωνιάδικα,τα	17,3	-49,7	-4,0	16,7
Ασκληπιείον,το	0,0	-26,7	49,9	1,3
Άσος,η	-51,8	-50,0	15,3	47,0
Αστέριον,το	-21,7	-83,3	58,3	78,9
Αστυπάλαια,η	-9,8	-33,1	-20,0	25,7
Ασώματος,ο	-23,3	-36,6	-12,7	-17,6
Ατσιπόπουλον,το	-23,0	-14,8	39,6	121,6
Αυγώνυμα,τα	-36,6	-85,4	2919,0	-86,9
Αυλιώται,οι	-3,0	-38,7	10,2	11,8
Αυλώνα,η	0,0	-4,2	-47,8	-33,3
Αφάλωνας,ο	-15,9	-21,0	-12,4	6,9
Αφέται,οι	-35,1	-3,5	-17,8	-37,9
Άφυσσος,η	275,9	-3,9	-27,9	25,6
Αχιλλείον,το	-45,9	-7,5	-29,7	-46,2
Αχινός,ο	49,3	21,2	-0,5	15,8
Βαγιές,οι	0,0	-86,1	-54,5	760,0
Βάθεια,η	-60,3	-59,1	197,4	91,2
Βαθύ,το	0,0	67,4	-37,5	2,2

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Βαθύς,ο	0,0	-18,3	3,0	-2,4
Βάκος,ο	26,3	-13,0	2,3	0,0
Βαλτέσιον,το	-93,6	-27,8	176,9	57,4
Βάμβακα,η	-64,0	-34,9	19,6	-23,9
Βαρυπατάδες,οι	-25,2	-36,3	5,6	-0,3
Βασιλικά,τα	-25,4	-40,5	-19,5	-1,1
Βατούσσα,η	-26,3	-51,2	17,9	-15,6
Βάχος,ο	-38,1	-55,4	-21,3	50,0
Βεδέροι,οι	-17,4	-49,1	34,5	23,1
Βελούσι,το	0,0	0,0	-42,9	183,3
Βεναρδάτος,ο	-59,5	-36,7	-26,3	28,6
Βενέτον,το	-49,9	-21,1	-45,6	74,5
Βεργιανά,τα	-16,7	-54,0	-17,4	-5,3
Βέσσα,η	-31,7	-30,8	46,9	-32,7
Βίβλος,η	-0,2	-10,4	-11,7	13,0
Βίκος,ο	-11,1	-25,0	-25,0	5,6
Βιρός,ο	6,8	13,6	72,2	10,3
Βίτσα,η	0,0	-36,4	9,3	-10,5
Βλαχάτικα,τα	-45,1	-6,0	4,3	49,0
Βλαχοκερασέα,η	-50,3	-13,7	-28,0	40,2
Βλαχοπουλάτικα,τα	-0,9	-25,9	29,1	-16,2
Βλαχορράπτης,ο	-53,0	-10,1	-40,2	57,8
Βλόγγος,ο	-62,2	-76,1	152,9	25,6
Βοθύνιοι,οι	0,0	71,4	45,8	76,2
Βόθων,ο	-17,8	-6,1	36,9	43,0
Βολισσός,η	-27,7	-48,8	-15,7	3,2
Βόλος,ο (Αγία Παρασκευή)	-10,4	45,0	8,1	6,8
Βοτονόσιον,το	20,7	0,3	-7,0	-14,1
Βουνό,το	-17,9	-1,3	-16,1	7,2
Βουρκάριον,το	-21,9	-60,7	40,0	91,8
Βουρκωτή,η	-39,8	-38,2	-13,4	-36,0
Βραδέτον,το	-91,0	-24,0	68,4	-28,1
Βραχνός,ο	-24,7	-58,0	-16,4	-6,5
Βρίσα,η	-11,7	-33,8	-26,2	-1,5
Βυζίκιον,το	-20,7	-37,0	-10,3	-33,5
Βυζίτσα,η	-85,4	85,7	74,6	-6,1
Βυτίνα,η	-17,7	-19,2	0,0	3,3
Βώλαξ,ο	-13,6	-59,6	82,6	-21,4
Γαλανάδον,το	-4,3	-22,7	-4,5	42,1
Γαλανή,η	65,8	-40,2	-31,8	-5,3
Γαλαξίδιον,το	-31,4	-17,7	8,3	25,5
Γάλλος,ο	-20,0	-42,1	40,4	109,8
Γαναδιόν,το	-51,2	-6,8	-6,4	-26,2

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Γαράζον,το	1,3	-9,5	-0,6	12,3
Γαρδελάδες,οι	-10,3	-13,2	-6,5	1,8
Γαρέφειον,το (τ.'Ανω Γαρέφειον,το)	-9,7	-21,6	-6,9	117,8
Γαστούρι,το	-0,4	-51,8	-0,7	78,8
Γέρμα,η	-55,8	-39,1	35,7	-45,6
Γιαννάδες,οι	-19,1	-26,6	7,3	-2,1
Γιαννούδιον,το	-15,2	-71,8	4,5	317,4
Γιμάριον,το	-72,8	4,3	-6,3	2,2
Γιρομέριον,το	-22,0	-62,6	57,9	-22,8
Γκλέζι,το	0,0	0,0	217,6	-13,0
Γλαφυρά,τα	-6,8	-19,7	14,5	-34,1
Γλινάδον,το	12,3	-14,0	-0,9	-8,8
Γονέα,η	0,0	0,0	75,0	-100,0
Δ.Δ.Χίου ΚΟΜΠΟΣ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΥ ΧΙΟΥ				
	-9,4	0,1	-4,9	3,9
Δαμαβόλος,ο	-23,4	-12,6	-4,4	3,3
Δαμαριώνας,ο	-12,7	-45,1	-2,2	8,9
Δαφνέδες,οι	-10,3	-29,3	-0,8	41,0
Δάφνη,η	-40,0	-100,0	0,0	477,8
Δελφοί,οι	22,4	98,5	-38,2	58,3
Δημητσάνα,η	-25,6	-52,9	20,8	-17,3
Διευχά,τα	-5,0	-88,1	568,8	-25,2
Δικόρυφον,το	-72,6	-47,4	117,6	-40,5
Δίλοφον,το	-64,0	-31,5	13,5	-7,1
Διμαρίστικα,τα	6,6	-58,0	150,0	-76,5
Δίπορον,το	45,0	-32,5	-24,9	-14,4
Δολόν,το	-33,1	-53,6	-40,3	54,3
Δομαιοί,οι	-44,6	-20,9	-36,9	57,5
Δονούσα,η	-46,9	-35,4	11,0	69,1
Δουκάδες,οι	-20,5	-23,7	7,2	38,1
Δράκεια,η	-47,7	-22,9	-11,2	-10,7
Δροσοπηγή,η	-56,7	-55,4	54,5	-31,4
Δρυ,το	-52,4	-8,7	12,7	-21,1
Δρύαλος,ο	-46,7	0,0	-9,7	-26,2
Δρυμός,ο	-36,4	-39,9	81,4	13,5
Δρυοπίς,η	-17,8	-37,9	-15,7	-12,5
Δύο Χωρία,τα	-41,3	-48,1	-26,0	-28,2
Δυρράχιον,το	-23,0	-43,7	-26,1	17,3
Δωμάτια,τα	-15,4	-43,7	-7,1	15,2
Εβροπούλοι,οι	-16,7	-21,3	19,3	-5,4
Ελαία,η	-39,3	-60,8	225,0	-61,5
Ελάτα,η	-29,2	-32,0	-4,2	-4,0
Ελάτη,η	68,4	-52,1	15,2	-17,0

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Ελαφότοπος,ο	-50,4	-57,2	-12,0	67,1
Ελεύθερνα,η	-5,3	-30,6	9,3	-3,7
Εμμανουήλ Παππάς,ο	-21,8	-44,9	-4,0	3,3
Εμπορείον,το	5,6	-13,0	31,4	29,9
Εμπορείός,ο	0,0	-57,9	-87,5	2200,0
Εμπορείός,ο	0,0	-77,6	-10,9	-39,0
Εμπορείός,ο	0,0	0,0	-40,0	200,0
Έξω Βουνίον,το	-33,7	-40,0	-53,8	44,4
Έξω Γωνιά,η	-43,2	-54,2	93,9	49,8
Έξω Διδύμα,η	-43,6	-43,0	-21,1	7,0
Έξω Νύμφιον,το	-77,4	51,4	-4,4	-20,4
Επάνω Ελούντα,η	-25,9	-26,3	-34,7	-18,9
Επάνω Καλαμών,ο	0,0	434,3	3,2	29,5
Επάνω Κάμπος,ο	0,0	0,0	0,0	-9,5
Επισκοπειόν,το	-33,8	-57,5	-37,8	71,4
Επισκοπείον,το	-45,3	-9,4	53,9	24,9
Επισκοπή Γωνιάς,η	-58,5	-74,5	-28,6	43,6
Επισκοπή,η	-20,3	-26,6	37,0	-86,1
Επισκοπή,η	-20,3	-26,6	37,0	-30,2
Έρημος,η	-51,6	-83,3	180,0	21,4
Ερμούπολις,η	-23,9	-3,7	-6,1	-9,4
Ετιά,η	-35,8	-76,5	-75,0	-100,0
Ζαγορά,η	-4,0	-12,0	-9,9	-0,9
Ζάτουνα,η	-43,4	-61,9	-8,0	-27,2
Ζιγοβίστιον,το	-46,7	-41,2	-14,9	8,4
Ζουρίδιον,το	-36,2	-34,6	13,5	18,8
Ζυγός,ο	-3,7	-23,2	-7,3	4,7
Ζυφιάς,ο	-15,6	-31,0	-24,7	49,3
Ήλιοκώμη,η	-19,6	-43,3	-22,8	12,8
Ήμεροβίγλιον,το	-27,6	-3,1	19,9	14,2
Ήράκλεια,η	-17,5	-34,0	-14,5	-22,6
Ήράκλειον,το τμημα πόλης	60,5	60,2	13,3	13,7
Θαλάμαι,αι	-49,8	-16,5	0,0	-20,8
Θεολόγος,ο	-3,5	-52,4	22,4	-35,0
Θεσσαλονίκη,η Άνω Πόλη	30,8	62,0	-5,5	-5,2
Θήρα,η	-19,1	6,2	-3,1	38,6
Θηρασία, η	-26,5	-42,9	-6,6	3,5
Θολάρια,τα	-17,2	-30,3	-4,8	-8,1
Θόλος,ο	-7,3	-47,4	75,0	82,9
Θύμαινα,η (νησίς)	-0,7	-16,6	21,5	-4,8
Ιθάκη,η	-15,3	-22,6	-15,9	6,0
Ίος,η	-39,7	10,6	-9,4	32,3
Ιουλίδα,η	-36,8	-68,2	0,2	23,2

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Ίσαρης,ο	-55,0	-37,3	-13,2	-7,6
Ιστέρνιον,το	45,5	-70,0	141,7	10,3
Ιωάννινα,τα	60,0	28,1	26,5	8,7
Κ.Δ.Αγαθονησίου	0,0	0,0	0,0	0,0
Κ.Δ.Νήσου Ιωαννίνων (νήσος)	-2,5	0,2	-25,0	-0,3
Καβάλα,η ΠΑΛΙΑ ΚΑΒΑΛΑ	-10,4	26,6	0,3	3,7
Καβαλλύριον,το	-3,6	-14,9	-9,3	-5,1
Καινούργια Χώρα,η	-57,8	18,4	-46,7	-20,8
Καλά Νερά,τα	81,8	12,5	-11,8	49,1
Καλαμάκιον,το	-49,3	-17,6	-3,1	47,4
Καλαμάς,ο	-15,5	-40,8	-20,7	-39,1
Καλαμάτα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	9,5	9,7	4,1	12,7
Καλάμι,το	0,0	-25,0	-33,3	22,2
Κάλαμος,ο	0,0	157,1	29,6	22,9
Καλαμωτή,η	-27,6	-30,5	1,0	-15,1
Καλανδαρέ,η	-36,4	-60,3	-60,0	50,0
Καλαρίται,οι	-76,6	-37,4	-50,7	71,8
Καλαφατιώνες,οι	-37,7	27,2	10,7	-7,1
Καλλονή,η	-78,0	151,6	-13,0	-17,8
Καλλονή,η	-18,7	-25,9	-1,1	-12,4
Καλόγερος,ο	-8,8	-32,9	-20,1	26,0
Καλονιοί,οι	-30,6	-60,2	21,6	-48,9
Καλόπυργος,ο	-100,0	0,0	200,0	-100,0
Καλός,ο	-25,2	-37,2	4,2	12,2
Καλοντάς,ο	-49,8	-48,1	-24,1	7,3
Κάλυμνος,η	0,0	-0,9	4,2	-3,7
Καμάρα,η	-10,1	-27,3	22,1	11,8
Καμάριον,το	0,0	0,0	81,6	26,1
Καμίτσανη,η	0,0	0,0	-3,2	-3,3
Καμπά,τα	-49,2	-53,0	7,6	-7,9
Κάμπος,ο	-3,4	-35,7	-13,5	-25,7
Κανάλια,τα	-0,3	-14,4	-4,0	-14,8
Καπεδιανά,τα	-52,9	-43,8	-29,6	47,4
Καπέσοβον,το	-61,0	67,9	-44,9	36,7
Καραβάς,ο	-51,2	-35,0	130,8	-30,0
Καραβοστάσης,ο	-77,1	-36,4	85,7	323,1
Καρδαράς,ο	-73,3	-89,6	1660,0	-46,6
Καρδιανή,η	-22,1	-40,3	-43,4	28,0
Καρέ,η	-13,7	-40,7	-29,6	3,9
Καρέα,η	-46,0	-14,7	6,2	-16,3
Καρίταινα,η	-36,4	-53,0	8,3	9,3
Καρπενήσιον,το	-7,2	44,8	15,1	12,3
Καρτεράδος,ο	6,8	-8,7	19,7	58,5

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Καρυά	-78,6	-13,6	234,6	-75,5
Καρυά,η	4,3	-68,0	-53,7	156,0
Καρύνια,η	-64,3	-70,0	20,0	100,0
Καρυούπολις,η	-60,7	-70,3	20,5	-26,4
Καστάνια,η	-52,5	-35,6	-28,9	12,3
Καστανίτσα,η	-25,5	-18,2	-6,4	-11,3
Καστελλάνοι,οι	-31,6	-12,7	9,7	9,1
Καστέλλιον,το	-16,0	-39,2	-21,7	14,1
Κάστελλος,ο	-28,1	-30,0	54,3	-10,2
Καστορία,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	-0,2	68,6	-13,8	0,3
Καστρίον,το	5,3	-50,4	-25,4	18,2
Καστρισιάνικα,τα	0,0	-75,3	16,7	60,7
Κάστρον,το	-97,8	324,0	-48,1	-80,0
Κάστρον,το	-49,8	-10,9	-29,2	34,7
Κατάβασις,η	-52,4	-44,9	-11,1	-75,0
Κατακαλαίοι,οι	-8,9	-51,2	-15,0	0,0
Κατάπολα,τα	-81,2	63,2	-28,0	-4,5
Κατσιμάτικα,τα	-68,0	487,5	-79,8	-31,6
Κατταβία,η	0,0	-9,3	-3,0	-15,5
Κάτω Γαρδενίτσα,η	0,0	-42,9	60,0	-28,1
Κάτω Γαρούνα,η	3,8	-21,8	14,6	-7,8
Κάτω Γατζέα,η	0,0	35,2	1,0	-3,1
Κάτω Δολιανά,τα	1218,3	-0,6	-13,2	-16,4
Κάτω Ζάκρος,ο	0,0	33,3	-25,0	300,0
Κάτω Καρέα,η	-43,4	4,3	-27,8	7,7
Κάτω Καρυόφυτον,το	-37,3	-39,7	-22,8	-6,6
Κάτω Κλείσμα,το	-8,5	-42,6	-3,2	15,0
Κάτω Λεχώνια,τα	-2,0	10,9	6,2	17,5
Κάτω Μπουλαριοί,οι	-75,3	138,9	-53,5	-10,0
Κάτω Πεδινά,τα	-62,5	-50,5	-26,9	27,9
Κάτω Πετάλιον,το	-26,7	-25,5	-19,6	42,7
Κάτω Πόρος,ο	-25,5	-25,6	-19,5	-2,9
Κάτω Ποταμιά,η	-22,3	-52,4	14,7	44,9
Κάτω Σαγκρίον,το	0,0	-44,4	-16,0	57,1
Κάτω Χώρα,η	-42,2	-71,2	35,3	-43,5
Κατωχώριον,το	-40,0	-33,3	5,7	23,5
Καφιόνα,η	-61,9	-59,4	80,8	-14,9
Καψαλιανά,τα	-53,4	-55,6	-66,7	-50,0
Κελεφά,η	-41,7	-36,5	21,3	-48,2
Κένταρχος,ο	-16,9	-44,4	0,0	-23,3
Κέντρωμα,το	-31,9	3,2	-25,8	26,4
Κεραμές,ο	-12,9	-43,9	-15,0	16,2
Κεραμίδιον,το	-18,7	-33,3	-13,1	-4,3

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Κεραμός,ο	0,0	0,0	0,0	714,3
Κεραμωτή,η	-22,3	-45,6	12,3	-36,1
Κερασέα,η	57,6	-8,0	2,1	-15,8
Κερασιά,η	-41,9	-46,4	-18,0	49,7
Κέρια,η	-45,0	-9,1	50,0	-40,0
Κέρκυρα,η ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ	35,0	24,3	-6,6	-10,1
Κεχριάνικα,τα	-55,3	88,1	-35,4	-37,3
Κεχρόκαμπος,ο	-34,9	-50,9	-12,3	1,8
Κέχρος,ο	7,2	-27,7	-38,4	-1,9
Κηπία,τα	-10,8	-29,7	-15,7	66,9
Κήποι,οι	-2,2	-33,6	3,9	-41,2
Κηπούλα,η	-69,0	-47,7	69,6	-20,5
Κηφισιά,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	-0,1	124,6	22,9	12,2
Κίμωλος,η	-25,7	-47,6	-7,2	4,1
Κινίδαρος,ο	-17,7	-34,0	-13,8	52,0
Κιστάρι,το	0,0	0,0	0,0	15,1
Κισσός,ο	-32,4	8,6	7,1	-21,4
Κλήμα,το	0,0	0,0	25,0	-52,0
Κοίτα,η	-65,7	9,8	54,5	-15,8
Κοκκάριον,το	-24,8	-9,8	-7,4	8,8
Κοκκοκύλας,ο	0,0	-37,8	-43,5	46,2
Κομιανάτα,τα	-52,8	-44,0	-2,4	-14,6
Κομιτάδες,οι	35,9	-52,3	9,6	-19,8
Κόνιτσα,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ	50,7	-18,2	0,3	0,5
Κοντοβάζαινα,η	-18,5	-38,9	18,6	-24,5
Κορησσία,η	-32,0	-18,5	24,8	55,5
Κόρθιον,το	-40,0	-32,5	-1,2	72,5
Κορμίστα,η	-20,1	-31,8	-24,0	22,0
Κορογονιάνικα,τα	-56,8	5,7	-45,9	45,0
Κορόπη,η	496,0	-5,7	-4,3	48,0
Κορωνίς,η	-24,6	-57,1	-19,0	-13,6
Κόρωνος,η	-40,7	-51,0	26,5	-15,7
Κοσκινού,τα	0,0	97,4	-29,2	50,1
Κοσμάς,ο	-57,2	-7,6	13,1	-11,6
Κοτράφιον,το	-52,2	-9,1	10,0	-40,9
Κουκκούλιον,το	-79,5	80,4	6,0	-11,4
Κουλούμιον,το	-89,0	33,3	150,0	-23,3
Κουμάρος,ο	-24,4	-56,9	57,1	-38,6
Κούνος,ο	-58,2	6,4	16,0	0,0
Κουνουπιά,η	-50,5	47,7	-25,3	-44,1
Κουραμάδες,οι	-21,8	-34,8	5,3	13,8
Κουρουνοχώριον,το	-27,9	-34,9	-8,3	-0,9
Κουσπάδες,οι	6,5	26,2	-9,0	-15,5

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Κουτουλουφάριον,το	-23,9	-42,0	59,7	130,7
Κουτρέλα,η	-59,7	-88,9	466,7	-88,2
Κουφονήσιον,το (νησίς)	14,0	-16,2	17,2	28,7
Κρανέα,η	-20,0	-56,8	-4,2	-22,9
Κρασούνας,ο	-29,0	-9,1	-15,0	-2,4
Κρέμιθας,ο	-51,7	-21,1	22,2	-23,6
Κριτσά,η	-6,8	-20,3	-8,3	-7,8
Κρόκος,ο	-7,1	-28,8	-29,7	38,5
Κρουονέριον,το	-5,8	-44,8	-5,9	-97,3
Κρουονέριον,το	-38,6	-61,3	10,4	-28,3
Κρώμνη,η	20,7	-100,0	0,0	0,0
Κτικάδος,ο	-30,7	-57,8	9,5	-12,0
Κύθηρα,τα	-28,5	-42,9	-15,7	18,1
Κύθνος,η	-21,4	-29,1	6,5	0,6
Κυνοπιάσαι,οι	-23,3	-14,7	5,3	42,7
Κυπάρισσος,η	0,0	29,6	37,1	66,7
Κυπριανάδες,οι	-31,7	-48,2	-1,2	42,4
Κυριάνα,η	-16,2	-15,3	-4,2	-8,3
Κώμη,η	-5,4	-35,2	-5,6	-5,9
Κώστος,ο	-41,1	-10,9	44,2	4,4
Λάγια,η	-67,8	-3,5	28,4	-19,3
Λαγκά,η	-20,0	-39,3	-25,0	39,2
Λαγκάδα,η	0,0	0,0	0,0	-31,3
Λαγκαδιά,η	-75,1	-26,7	-9,1	-1,1
Λαγκάδια,τα	-37,5	-57,2	-18,3	4,9
Λακκίον,το	0,0	44,3	-4,2	-15,9
Λάκκος,ο	-39,4	-25,6	175,0	-40,9
Λάκωνες,οι	-16,3	-12,4	-8,7	-4,2
Λαμπινού,η	-17,0	-29,5	69,6	-60,4
Λάμυρα,τα	-26,3	-51,5	-13,3	11,8
Λάστα,η	-43,3	-17,2	-31,2	-11,3
Λαύκος,ο	-34,6	-24,5	-9,6	-28,3
Λειψοί,οι	0,0	-20,7	5,6	15,2
Λεοντάκης,ο	-35,0	-26,9	-26,3	0,0
Λεοντάριον,το	-32,9	-43,1	21,4	-5,6
Λεύκαι,αι	-39,7	-34,1	47,3	-18,7
Λευκός,ο	0,0	0,0	-61,5	12,0
Λευκοχώριον,το	-34,7	-38,8	-29,7	3,9
Λεφόκαστρον,το	0,0	31,8	-21,8	8,8
Λιαπάδες,οι	-1,7	-5,4	1,9	-8,4
Λιβάδια,τα	0,0	-42,2	33,3	-62,5
Λιβάδια,τα	0,0	-71,2	-4,5	159,8
Λιβάδια,τα	-32,1	-16,7	-23,6	43,4

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Λιγκιάδες,οι	-58,0	-22,6	-22,4	78,9
Λιθίον,το	-28,4	-26,3	-3,9	8,3
Λιμένιον,το	0,0	-80,0	500,0	291,7
Λίμναι,αι	-15,3	-30,5	-15,5	-13,5
Λίνδος,η	0,0	2,8	9,5	11,9
Λισβόριον,το	-2,7	-25,8	-11,4	-8,2
Λουκάδικα,τα	-32,6	-75,3	17,4	37,0
Λουκάτα,τα	33,5	-60,1	-5,2	16,3
Λουτρά,τα	48,4	-74,6	-8,6	9,4
Λουτρά,τα	-96,1	1366,7	222,7	-55,6
Λουτρόν,το	-11,3	10,9	-14,8	55,8
Λύρη,η	0,0	0,0	-7,1	-38,5
Μαγαζιά,τα	-54,9	-68,7	-18,1	36,8
Μαγούλιανα,τα	-44,2	-31,2	-20,7	-7,4
Μακρινίτσα,η	-65,1	-16,6	19,2	37,9
Μακρυγαλός,ο	139,3	295,5	76,2	30,6
Μακρυρράχη,η	-11,6	2,7	-15,0	-3,4
Μακρυχώριον,το	-63,4	-63,5	-9,2	-14,0
Μαλλιάρη Συκιά,η	0,0	-79,3	66,7	-45,0
Μανασσής,ο	-51,2	-24,2	-34,0	19,4
Μανδράκιον,το	0,0	-40,8	1,7	3,2
Μαράθιον,το	-16,4	-20,7	12,3	-8,5
Μάραθος,ο	-77,8	337,5	-71,4	-60,0
Μαργαρίται,αι	-16,0	-39,6	-10,1	0,9
Μαργαρίτι,το	-44,8	-13,4	0,8	2,6
Μαριαί,αι	-0,8	-40,4	-32,3	-28,3
Μαρλός,ο	-39,9	-34,6	-58,8	42,9
Μάρμαρα,τα	3,1	-4,2	13,2	24,5
Μαρουλάς,ο	-33,9	-41,0	2,2	2,1
Μάρπησσα,η	-32,3	-25,7	4,0	4,6
Μαρώνεια,η	26,1	-27,9	-9,5	14,2
Μάταλα,τα	105,6	810,8	-60,8	-24,2
Μαυρομάτιον,το	5,1	-17,8	-10,5	-2,2
Μεγάλο Μετόχι,το	0,0	0,0	366,7	3,6
Μεγαλόβρυσον,το	-22,0	-54,3	-10,6	33,5
Μεγάλον Χωρίον,το (τ.Τήλος,η)	0,0	-47,8	-14,3	43,8
Μεγάλος Πρίνος,ο (τ.Πρίνος,ο)	-98,5	138,5	0,0	-3,2
Μεγαλοχώριον,το	-11,1	-34,9	28,4	37,3
Μέγγουλας,ο	-51,6	-31,8	-10,0	-22,2
Μεγίστη,η	0,0	-53,4	23,9	47,6
Μέζαπος,ο	-71,1	-17,4	-21,1	-16,7
Μέλαμπες,αι	-7,1	-37,3	-6,9	11,2
Μελίδα,η	-40,0	-97,2	1000,0	-100,0

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Μελιδόνιον,το	-18,4	-35,2	1,8	-0,5
Μελισσάτικα,τα	-15,6	-8,0	15,6	25,2
Μελισσοκομείον,το	12,6	-27,5	-10,8	26,3
Μελισσοπέτρα,η	-45,6	10,6	-59,9	-19,0
Μένητες,οι	-25,7	-39,4	-18,2	36,5
Μέσα Βουνίων,το	-22,5	-35,1	-20,0	5,9
Μέσα Χώρα,η	0,0	-56,2	-17,9	28,1
Μέσα Χωρίον,το	-20,6	-35,2	-14,3	6,7
Μεσαθύριον,το	-27,3	-52,5	-11,9	-18,6
Μεσαναγρός,ο	0,0	5,1	204,5	-62,5
Μεσαριά,η	-44,4	-6,6	9,8	-9,4
Μεσαριά,η	4,1	-42,3	79,7	46,3
Μέση Ποταμιά,η	-24,3	-15,7	-14,4	-9,6
Μέση,η	-19,1	-15,8	25,0	900,0
Μεσοβουνιον,το	-20,2	-51,5	17,5	-1,4
Μεσορόπη,η	-13,8	-39,1	-11,8	-5,9
Μεσοχώριον,το	0,0	-37,1	14,4	-2,7
Μεστά,τα	-30,2	-40,7	-6,3	33,6
Μεταξάδες,οι	-2,3	-26,4	-97,0	2262,2
Μεταξοχώριον,το	-23,0	-14,2	-4,0	-9,3
Μετόχιον,το	-37,9	-32,0	11,8	-8,6
Μέτσοβον,το	2,4	-9,1	7,8	9,5
Μήθυμνα,η	-8,3	-31,6	6,6	12,3
Μηλέαι,αι	-44,9	-30,0	27,8	-33,2
Μηλίνα,η	-23,4	16,4	-7,7	-2,7
Μικρό Μετόχι,το	0,0	0,0	213,8	106,6
Μικρόν Πάπτηκον,το	0,0	-22,7	-23,5	97,4
Μικρόν Σούλιον,το	-12,0	-40,2	-17,0	5,4
Μίλατος,η	-15,3	-36,5	-11,9	-15,1
Μίνα,η	-64,1	-47,5	45,2	-1,1
Μίσχος,ο	-56,1	132,7	-10,3	-9,2
Μοναστηράκιον,το	-21,4	-33,2	14,6	16,1
Μονεμβασία,η	-69,6	-36,6	50,0	15,4
Μονή Παναγίας,η	0,0	-5,9	-50,0	112,5
Μονή,η	-26,6	-28,8	-17,3	7,0
Μονοδένδριον,το	-44,6	2,3	-2,9	24,2
Μόρια,η	-20,6	-16,9	-4,3	-5,9
Μουντάδος,ο	-21,8	-49,5	-20,4	12,8
Μουντανίστικα,τα	-67,3	25,0	-5,0	-52,6
Μούντρος,ο	-20,8	-39,0	2,1	-20,4
Μουρέσιον,το	-22,3	-37,8	-13,0	15,5
Μουρτζανά,τα	-17,2	-24,6	-17,3	29,6
Μουσθένη,η	-16,3	-39,5	-13,5	23,8

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Μουσιώνας,ο	-35,8	-26,1	-26,2	47,9
Μπαλίον,το	12,7	127,4	44,0	70,9
Μπατσι,το (τ.Μπατσιόν,το)	-30,5	52,9	26,0	26,2
Μπερδεμιάρος,ο	0,0	-87,0	66,7	200,0
Μπρίκιον,το	-52,6	-70,4	125,0	-11,1
Μύλοι,οι	-47,5	-25,0	-20,5	25,8
Μυλοπόταμος,ο	-32,6	-39,1	-5,1	27,0
Μυλοπόταμος,ο	-10,9	-56,7	-54,1	44,1
Μύρθιος,η	-21,6	-24,6	-3,9	4,9
Μυρσίνη,η	-15,0	-20,2	8,4	-48,5
Μυρτέαι,αι	0,0	69,6	45,3	47,1
Μυστράκιον,το	-23,8	-56,3	-42,9	60,0
Μυτιλήνη,η (τμήμα πόλης)	5,8	-6,4	-0,6	13,7
Νάουσα,η	-11,9	0,8	37,1	37,4
Ναύπακτος,η	28,9	27,3	20,4	19,1
Ναύπλιον,το	12,1	19,0	12,1	16,2
Νέα Ξανθόγεια,τα	0,0	0,0	0,0	-24,0
Νεγάδες,οι	-29,4	-40,2	-6,3	-35,1
Νεοχώριον,το	-61,1	-11,3	-13,2	13,2
Νικάνδρειον,το	-57,6	-86,2	40,0	-28,6
Νικιά,τα	0,0	-73,9	-27,4	-21,3
Νόμια,η	-58,9	-32,8	5,1	-7,3
Νότια,η	-60,2	-5,7	-10,9	5,7
Νταμούχαρη,η	0,0	0,0	88,9	20,6
Νύμφαι,αι	-13,6	-13,2	4,9	-7,0
Νυμφαίον,το	-70,4	-42,5	54,4	69,3
Ξινάρα,η	-8,2	-61,5	6,7	34,4
Ξινόβρυση,η	-13,4	-15,5	-32,0	-22,6
Ξορύχτιον,το	-18,3	-12,9	-11,7	29,6
Ξυλοκερατίδιον,το	0,0	-32,8	12,5	18,9
Οία,η	-38,8	-9,8	21,9	73,8
Οινούσσαι,αι (νησίς)	-32,7	-56,6	-6,1	57,1
Οίτυλον,το	-43,8	-46,5	9,1	5,8
Ολυμπιαί,αι	-85,1	215,4	-26,8	-23,3
Ολυμπιάς,η	-10,1	51,0	19,5	-38,2
Ολύμπιοι,οι	-22,9	-26,2	12,2	-28,5
Όλυμπος,ο	0,0	-61,8	-8,2	34,5
Ομάλα,η	8,7	-54,3	-38,1	10,3
Ομαλαί,αι	0,0	-50,0	60,0	25,0
Ομαλός,ο	-100,0	0,0	0,0	180,0
Όρμος Αμμουδιού,ο	-100,0	0,0	0,0	0,0
Όρμος Αρμένης,ο	0,0	0,0	0,0	600,0
Οχιά,η	-53,9	-57,1	36,7	73,2

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Πάγκια,τα	-68,7	4,8	-18,2	11,1
Παγονέριον,το	-24,5	-40,9	-13,6	1,3
Παλαιόκαστρον,το	-25,8	-39,3	-38,9	21,2
Παλαιόκαστρον,το	4,1	-96,6	25,0	60,0
Παλαιόπολη,η (τ.Παλαιόπολις,η)	-41,4	-23,1	-13,8	-2,2
Παλαιόχωρα,η	-55,6	29,2	-3,2	-43,3
Παλαισχόριον,το	0,0	12,5	-100,0	0,0
Παλαισχόριον,το	-13,2	-23,2	-9,5	1,3
Παλιούριον,το	-9,5	-23,7	-10,3	-29,0
Πάλιρος,το	-44,5	-25,4	7,5	-43,9
Πάμφιλα,τα	-17,3	-16,2	-8,5	1,9
Παναγία,η	-2,6	-26,6	-3,6	-5,4
Παναγιούδα,η	-3,4	-7,0	-1,6	7,5
Πανορμίτης,ο	0,0	89,5	-19,4	44,8
Πάνορμος,η	0,0	10,3	50,5	78,1
Πάνορμος,ο	-41,2	-37,8	-2,8	12,0
Παντελεήμων,ο	-19,8	-99,6	2050,0	-60,5
Παρακοπή,η	-29,9	29,9	7,9	4,3
Παράλιον Άστρος,το	-2,0	38,9	12,2	-13,1
Παραλογγοί,οι	-5,9	-61,4	5,4	-14,0
Παραμυθιά,η	17,5	-12,7	-13,1	14,0
Πάργα,η	-3,3	6,7	0,4	27,8
Παρθένιον,το	0,0	-9,7	192,2	-19,5
Παρθενών,ο	-8,2	-100,0	0,0	-70,8
Πάρος,η	-41,8	44,0	8,0	54,2
Παρπαριά,η	-25,1	-64,4	29,5	29,2
Πάτημα,το	-28,0	-60,5	-28,3	-48,8
Πάτμος,η	0,0	-23,3	-10,4	-6,7
Πάτραι,αι τμήμα πόλης	53,1	48,4	7,8	5,1
Πατρικά,τα	-35,8	-43,9	-8,7	-31,7
Παχάνικα,τα	-85,9	-86,4	33,3	575,0
Πέδιον,το	0,0	-38,8	21,7	64,4
Πέζιον,το	-73,3	-75,0	566,7	-15,0
Πειραιεύς,ο (ΚΑΣΤΕΛΛΑ)	-10,4	6,8	-7,0	-3,8
Πελεκας,ο	-19,2	-49,3	28,3	10,4
Πεντάλοφον,το	53,1	-24,8	5,7	-19,7
Πέρα Μέλανα,τα	-9,5	-10,7	-13,5	-13,2
Πέρα Χωριό,το	0,0	0,0	-16,7	40,0
Περάστρα,η	-2,6	-51,4	-44,4	-5,0
Περιθώριον,το	-44,5	-31,4	-4,0	-11,7
Περίκλεια,η	-9,9	0,3	-5,1	7,9
Περουλάδες,οι	-5,3	-29,0	28,0	16,4
Πέτρα,η	-11,1	-22,4	-4,0	36,2

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Πεύκοι,οι	40,0	1985,7	23,3	56,1
Πιάνα,η	-32,1	-64,2	50,6	-13,4
Πίκρης,ο	-17,5	-19,9	-36,4	-16,9
Πινακάται,αι	0,0	0,0	0,0	0,0
Πιραμά,η	-20,2	-66,7	-15,5	68,3
Πισκοπιανόν,το	-8,4	-42,4	46,4	145,9
Πίσω Μεριά,η	2,9	-24,1	-5,7	10,0
Πλαγιά,η	0,0	0,0	-12,5	-14,3
Πλαίσιον,το	2,1	-73,6	-5,9	-28,6
Πλάκα,η	-59,4	10,3	-11,6	31,6
Πλαταμών,ο	-27,5	-37,4	-9,8	-21,3
Πλατανιά,η	23,6	26,0	-20,0	15,9
Πλατανίδια,τα	0,0	-12,2	-0,6	48,0
Πλάτανος,ο	-22,9	12,6	-24,8	4,8
Πλατιά,τα	-51,9	-61,5	-23,3	56,5
Πλευριανά,τα	-11,1	-42,2	-20,1	-3,7
Ποδοχώριον,το	-15,6	-35,7	-3,2	-5,3
Πολεμίτας,ο	-54,7	-14,0	-13,5	-15,6
Πολιχνίτος,ο	-19,8	-34,9	-10,0	-8,1
Πολυάραβος,ο	-49,8	-94,3	450,0	-18,2
Πόροι,οι	-11,3	-82,4	-43,6	-60,4
Πορταριά,η	-37,2	-10,6	42,1	21,4
Ποσειδωνία,η	-25,9	32,3	22,8	4,8
Ποταμιά,η	17,9	-28,4	1,1	22,2
Ποταμιά,η	-2,4	-57,1	-24,3	-18,9
Ποταμός,ο	-18,7	-13,1	27,1	22,7
Ποταμός,ο	-25,9	-20,9	-25,7	14,9
Πούλιθρα,τα	881,9	-39,2	6,5	30,6
Πουρίον,το	-23,3	-4,6	-4,4	-9,1
Πραγματευτής,ο	-28,6	-11,3	3,8	-8,6
Πρασαιί,αι	-24,4	-36,8	51,9	-41,3
Πραστός,ο	-43,6	12,9	-1,7	-4,9
Πρέβεζα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣ)	25,2	13,3	5,4	22,3
Πρινές,ο	-21,2	-23,4	12,9	47,3
Πριτιάς,ο	14,5	-20,5	-9,2	-96,6
Πρινύλας,ο	-27,4	-39,4	0,0	-13,2
Πρόδρομος,ο	-28,9	-24,0	28,7	15,6
Προμύριον,το	-48,8	-47,0	-3,2	3,9
Προφήτης Ηλίας,ο	0,0	0,0	-8,3	-27,3
Προφίλια,η	0,0	22,3	42,0	4,8
Πρώτη,η	-7,8	-43,2	14,8	-8,8
Πυλίον,το	0,0	-3,6	34,1	-0,2
Πυργάκιον,το	23,5	-93,7	246,2	-97,8

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Πυργίον,το	-23,3	-37,1	-3,3	-10,3
Γύργος Διρού,ο	-37,0	-48,0	-4,2	21,9
Πυργοχώριον,το	-0,8	-28,6	-17,0	-2,6
Ράδος,ο	-77,4	-25,9	69,8	-39,3
Ραφταναίοι,οι	-41,8	-66,9	-67,8	242,1
Ραχίδιον,το	0,0	11,3	-3,1	19,4
Ρέθυμον,το (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	73,4	18,2	31,7	19,3
Ρεντίνα,η	-40,4	-50,6	8,2	-68,0
Ριγανόχωρα,τα	-80,5	-96,7	0,0	0,0
Ρογόν,το	51,9	-42,9	-20,7	15,1
Ροδολίβος,το	-16,1	-26,5	0,9	-14,4
Ρουσοσπίτιον,το	-24,0	-36,0	47,7	45,5
Ρούστικα,τα	-35,2	-29,1	-7,2	12,0
Σαγιάδα,η	127,8	-39,0	19,1	9,5
Σαϊτούραι,αι	-17,1	-8,5	-4,6	-2,7
Σαμοθράκη,η	-7,4	-39,5	-23,6	-5,8
Σαπουνακαίικα,τα	-32,9	-28,3	1,0	-30,8
Σέριφος,η	-45,8	-49,4	-23,7	14,4
Σιάνα,τα	0,0	-23,2	-0,7	-18,2
Σιάτιστα,η	0,5	20,4	-0,2	-0,8
Σιδηρούντα,η	-20,4	-70,3	178,5	1,4
Σιναράδες,οι	-17,0	-23,4	5,4	5,8
Σιράκον,το	-98,7	327,8	83,1	93,6
Σκαλάδος,ο	-40,7	-20,8	-3,9	6,8
Σκαλιά,τα	0,0	5,9	-61,1	107,1
Σκαλτσοτιάνικα,τα	0,0	-48,2	25,4	-12,2
Σκαλωτή,η	34,1	-20,5	9,3	17,9
Σκαμνέλλιον,το	-64,6	44,3	-7,9	25,3
Σκεπαστή,η	18,9	-16,3	16,1	1,7
Σκόπελος,η	-16,4	-9,7	-22,7	35,9
Σκοτίνα,η	96,4	-19,1	-4,9	-1,0
Σκριπερόν,το	-23,7	-16,0	1,9	10,7
Σκύρος,η	-19,0	-8,0	-18,5	-3,2
Σμαρδάκιον,το	1,1	-50,8	-8,0	-28,8
Σπέτσαι,αι	-8,3	10,3	-4,0	9,6
Σπίρα,η	-87,1	87,5	40,0	-33,3
Σταγιάται,αι	-32,9	9,4	12,8	0,9
Σταυρίον,το	-41,7	-42,9	-2,8	-28,6
Σταυρός,ο	-13,6	-58,8	4,8	140,9
Σταυρωμένος,ο	0,0	536,8	233,9	-98,3
Στεμνίτσα,η	-49,8	-37,9	26,3	-16,8
Στενή,η	-9,9	-22,0	1,9	0,7
Στενιάι,αι	-25,5	-48,7	-10,1	6,4

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Στραπουριαί,αι	-27,1	-26,6	-13,8	16,7
Σύβοτα,τα	-22,5	-15,9	31,5	20,1
Συκαμινέα,η	-30,7	-32,8	-17,8	-24,2
Συκή,η	-14,0	-2,6	1,5	-13,4
Σύμη,η	0,0	-27,4	2,8	9,1
Σχοινούσσα,η	-5,9	-26,9	-8,6	65,8
Σωτήρας,ο	-36,3	-37,6	-5,2	-5,5
Ταξιάρχαι,οι	-14,1	-73,7	-28,3	-14,5
Ταξιάρχαι,οι	-11,5	-13,9	19,0	-22,5
Ταραμπάδος,ο	-12,2	-62,0	56,7	14,9
Τέλενδος,η (νησίς)	0,0	20,0	-36,7	-5,3
Τέμμη,τα	-17,9	-47,9	13,5	-9,5
Τζάδος,ο	-15,7	-48,8	-4,5	204,8
Τριαντάρος,ο	-28,8	-57,8	-13,8	-46,0
Τριανταφυλλιά,η	0,0	0,0	6,6	23,1
Τρίκαλα,τα (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	47,6	46,6	8,3	10,1
Τρικέριον,το	-16,9	-6,7	4,6	0,7
Τριπόταμος,ο	-25,7	-62,7	-37,7	30,2
Τρίστομον,το	0,0	-80,0	-100,0	0,0
Τρύπαι,αι	-21,5	-70,5	42,6	66,2
	-29,0	-30,2	-8,2	7,8
Τσαγκαράδα,η	-38,7	-26,8	19,3	-1,7
Τσεπέλοβον,το	-34,2	-4,1	-7,6	60,5
Τσικκαλιά,τα	-55,8	43,5	25,8	25,3
Τσόπακας,ο	-31,3	-28,1	17,1	4,2
Τυρός,ο	-54,9	-28,6	-24,3	-8,3
Υδρα,η	-26,0	0,7	-11,1	10,8
Υστέρνια,τα (τ.Ιστέρνια,τα)	-51,0	-52,3	16,2	-27,9
Υψηλά,τα	-48,6	-60,4	-52,5	100,0
Φαλατάδος,ο	-27,8	-30,9	-17,5	5,7
Φάλλικα,τα	-38,4	-36,7	-14,5	7,5
Φανερωμένη,η	1,9	9,4	-91,8	-39,5
Φάρος,ο	-55,6	75,0	114,3	88,9
Φιδάκια,τα	-52,1	-72,6	47,1	86,0
Φιλότιον,το	-19,5	-11,7	6,9	8,0
Φισκάρδον,το	-7,1	-35,0	71,0	41,5
Φλομοχώριον,το	-50,5	-53,1	36,4	-3,9
Φοινικιά,η	-53,1	-75,9	107,8	-52,8
Φοινίκιον,το	0,0	-79,2	663,6	-69,0
Φοινίκιον,το	-22,6	-73,8	126,2	2,9
Φολέγανδρος,η	-39,3	-24,2	-1,6	29,5
Φουρκοβούνι,το	0,0	0,0	360,0	-91,3
Φουρνά,η	-22,8	-23,0	-22,3	3,1

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	1941-1961	1961-1981	1981-1991	1991-2001
Φουρνή,η	-34,3	-31,9	-20,5	-15,8
Φούρνοι,οι	6,8	1,0	2,9	0,4
Φουρφουράς,ο	-12,1	-22,8	-9,0	14,7
Φραγκάδες,οι	-24,5	-22,2	-26,6	-9,5
Φραγκούλιας,ο	0,0	-100,0	0,0	0,0
Φυλακή,η	-30,5	-43,1	-20,3	-10,2
Χαλίκιον,το	-93,0	33,3	5,6	300,0
Χαλκειόν,το	-26,8	-8,8	54,1	-4,3
Χαλκειόν,το	-4,3	-23,8	-7,2	22,5
Χάλκη,η	16,1	5,7	-85,0	11,4
Χαριά,η	-39,3	-50,3	13,9	-1,1
Χαρούδα,η	-35,4	-62,2	19,4	-24,3
Χατζιράδος,ο	-9,1	-51,0	-14,3	0,0
Χιμάρα,η	-46,9	-57,3	34,1	-50,8
Χλομός,ο	-4,0	-41,5	-16,3	3,1
Χορευτόν,το	-48,3	113,3	34,4	15,1
Χόρτον,το	0,0	-4,1	11,1	20,0
Χρομοναστήριον,το	-33,3	0,3	-19,4	51,1
Χρούσα,τα	-33,0	-11,2	51,3	22,2
Χρυσοβίτσιον,το	-61,5	-46,2	28,9	7,1
Χρυσογάλι,το	0,0	0,0	100,0	250,0
Χρυσόκαστρον,το	38,0	-34,8	-6,9	84,3
Χώναι,αι	-54,5	-20,0	-52,8	64,7
Χώρα Σφακίων,η	8,8	-27,2	44,4	-20,8
Χωρεπίσκοποι,οι	-17,2	-30,8	38,9	-25,2
Χωρίον,το	0,0	-100,0	0,0	0,0
Ψαρά,τα	-23,0	-18,7	-4,8	-3,7
Ψαράδες,οι	-44,2	-61,2	-13,8	9,7
Ψέρμος,η (νησίς)	0,0	-54,1	9,7	64,6
Ψίνθος,η	0,0	20,8	38,4	23,9

ΠΗΓΗ ΕΣΥΕ: Ιδία Επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6: ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΑΤΤΙΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	Κηφισιά,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ
	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	Πειραιεύς,ο (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ - ΚΑΣΤΕΛΛΑ)
		ΔΗΜΟΣ ΑΠΪΝΑΣ	Αίγινα,η
		ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	Κύθηρα,τα
			Αρωνιάδικα,τα
			Μυλοπόταμος,ο
			Κάτω Χώρα,η
			Καστρισιάνικα,τα
		ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	Σπέτσαι,αι
		ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ	Υδρα,η
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΑΧΟΒΗΣ	Αράχοβα,η
	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΟΥ	Σκύρος,η
	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	Καρπενήσιον,το
			Φιδάκια,τα
		ΔΗΜΟΣ ΚΤΗΜΕΝΙΩΝ	Δομαιοί,οι
		ΔΗΜΟΣ ΦΟΥΡΝΑ	Φουρνά,η
	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΧΙΝΑΙΩΝ	Αχινός,ο
	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΛΑΞΙΔΙΟΥ	Γαλαξίδιον,το
		ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΦΩΝ	Δελφοί,οι
	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ		ΔΗΜΟΣ ΑΓΪΑΣ	Μεγαλόβρυσον,το
			Μεταξοχώριον,το
		ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΙΟΥ	Κρανέα,η
		ΔΗΜΟΣ ΛΑΚΕΡΕΙΑΣ	Ανατολή,η
		ΔΗΜΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΥ	Ολυμπιάς,η
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ	Αμπελάκια,τα
			Τέμπη,τα
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΪΝΗΣΙΑΣ		ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΟΥ	Βόλος,ο (Αγία Παρασκευή)
		ΔΗΜΟΣ ΑΓΪΡΙΑΣ	Αγριά,η
			Δράκεια,η
		ΔΗΜΟΣ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ	Αλόνησος,η
		ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΪΛΛΑΣΤΗΣ	Αργαλαστή,η
			Κάλαμος,ο
			Λεφόκαστρον,το
			Χόρτον,το
			Μετόχιον,το
			Ξινόβρυση,η
		ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ	Άνω Λεχώνια,τα
			Πλατανίδα,τα
		Άγιος Βλάσιος,ο	
		Άγιος Λαυρέντιος,ο	

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ	Κάτω Λεχώνια,τα	
		ΔΗΜΟΣ ΑΦΕΤΩΝ	Νεοχώριον,το	
			Άφυσσος,η	
				Αφέται,οι
				Καλαμάκιον,το
				Λαμπινού,η
				Συκή,η
			ΔΗΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ	Ζαγορά,η
				Χορευτόν,το
				Μακρυρράχη,η
				Πουρίον,το
			ΔΗΜΟΣ ΙΩΛΚΟΥ	Άνω Βόλος,ο
				Άγιος Ονούφριος,ο
				Ανακασιά,η
			ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΛΑΣ	Κανάλια,τα
				Κερασέα,η
			ΔΗΜΟΣ ΜΗΔΕΩΝ	Μηλέαι,αι
				Κορόπη,η
				Άγιος Γεώργιος Νηλείας,ο
				Άνω Γατζέα,η
				Κάτω Γατζέα,η
				Βυζίτσα,η
				Καλά Νερά,τα
				Πινακάται,αι
			ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ	Τσαγκαράδα,η
				Άγιος Δημήτριος,ο
				Ανήλιον,το
				Κισσός,ο
				Μουρέσιον,το
				Νταμούχαρη,η
				Ξορύχτιον,το
			ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	Μελισσάτικα,τα
		Γλαφυρά,τα		
	ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ	Πορταριά,η		
		Άλλη Μεριά,η		
		Κατωχώριον,το		
		Σταγιάται,αι		
	ΔΗΜΟΣ ΣΗΠΠΑΔΟΣ	Λαύκος,ο		
		Μηλίνα,η		
		Προμύριον,το		
		Λύρη,η		
		Πλατανιά,η		
	ΔΗΜΟΣ ΣΚΟΠΕΛΟΥ	Σκόπελος,η		
	ΔΗΜΟΣ ΣΟΥΡΠΗΣ	Άγιος Ιωάννης,ο		
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΑΜΙΔΙΟΥ	Κεραμίδιον,το		
		Βενέτον,το		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΚΡΙΝΙΤΣΗΣ	Μακρινίτσα,η
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΚΕΡΙΟΥ	Τρικέριον,το
			Αγία Κυριακή,η
			Μονή Παναγίας,η
	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ	Τρίκαλα,τα (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ	Ανθούσα,η
		Χαλίκιον,το	
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΘΑΜΑΝΙΑΣ	Άγιος Μηνάς,ο
		ΔΗΜΟΣ ΤΕΤΡΑΦΥΛΙΑΣ	Ελάτη,η
	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΟΥ	Μαργαρίτι,το
		ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ	Παραμυθιά,η
		ΔΗΜΟΣ ΣΑΓΓΙΔΑΣ	Σαγιάδα,η
		ΔΗΜΟΣ ΣΥΒΟΤΩΝ	Σύβοτα,τα
		ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ	Γιρομέριον,το
			Πλαίσιον,το
			Καμίτσανη,η
		Φανερωμένη,η	
		Φοινίκιον,το	
	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ	Ιωάννινα,τα
			ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
			Αρίστη,η
			Βίκος,ο
			Βίτσα,η
			Δικόρυφον,το
			Δίλοφον,το
			Ελαφότοπος,ο
			Καλουτάς,ο
			Κάτω Πεδινά,τα
			Μανασσής,ο
			Μεσοβούνιον,το
			Μονοδένδριον,το
			Κόνιτσα,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ
			Γαναδιόν,το
			ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ
			Βοτονόσιον,το
		ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	Λιγκιάδες,οι
	ΔΗΜΟΣ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ	Ραφτανάιοι,οι	
	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	Τσεπέλοβον,το	
		Βραδέτον,το	
		Καπέσοβον,το	
		Κήποι,οι	
		Κουκκούλιον,το	
		Νεγάδες,οι	

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ		
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	Σκαμνέλλιον,το Φραγκάδες,οι		
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΑΡΙΤΩΝ	Καλαρίται,οι		
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΗΣΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Κ. Δ. Νήσου Ιωαννίνων (νήσος)		
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΙΠΓΚΟΥ	Μικρόν Πάπγκον,το		
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ	Δολόν,το		
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΙΡΑΚΟΥ	Σιράκον,το		
		ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	Πρέβεζα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)	
			ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΓΑΣ	Πάργα,η Χρυσογιάλι,το Αγιά,η	
			ΔΗΜΟΣ ΒΕΝΤΖΙΟΥ	Δίπορον,το	
			ΔΗΜΟΣ ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑΙΤΩΛΟΥ	Καλλονή,η	
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΒΔΕΛΛΑΣ	Αβδέλλα,η		
		ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	Καστορία,η ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ		
		ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ	Σιάτιστα,η	
		ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ	Ψαράδες,οι	
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΥΜΦΑΙΟΥ	Νυμφαίον,το		
		ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Θεσσαλονίκη,η Άνω Πόλη
ΔΗΜΟΣ ΡΕΝΤΙΝΑΣ	Ρεντίνα,η				
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΔΑΙΑΣ		Γαρέφειον,το (τ. Άνω Γαρέφειον,το)		
	ΔΗΜΟΣ ΒΕΓΟΡΙΤΙΔΑΣ		Νέα Ξανθόγεια,τα Άγιος Αθανάσιος,ο		
	ΔΗΜΟΣ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ		Αρχάγγελος,ο Νότια,η Αετοχώριον,το Περίκλεια,η Λαγκαδιά,η		
	ΔΗΜΟΣ ΚΥΡΡΟΥ		Κρώμνη,η		
	ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ		ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ	Παντελεήμων,ο Πόροι,οι Σκοτίνα,η	
			ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ	Αλιστράτη,η
				ΔΗΜΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΙΠΠΑ	Εμμανουήλ Παππάς,ο
	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΜΙΣΤΑΣ			Ηλιοκόμη,η Κορμίστα,η	
	ΔΗΜΟΣ ΠΡΩΤΗΣ			Πρώτη,η	
	ΔΗΜΟΣ ΡΟΔΟΛΙΒΟΥΣ			Ροδολίβος,το	

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΡΟΔΟΛΙΒΟΥΣ	Μικρόν Σούλιον,το
	ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	Παλαιόκαστρον,το
		ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ	Παρθενών,ο
Α.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ- ΘΡΑΚΗ	ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΩ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ	Παγονέριον,το
			Περιθώριον,το
	ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΞΕΔΩΝ	Μεταξάδες,οι
			Παλιούριον,το
		ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ	Σαμοθράκη,η
	ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	Καβάλα,η ΠΑΛΙΑ ΚΑΒΑΛΑ
		ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΠΟΛΗΣ	Κηπία,τα
			Χρυσόκαστρον,το
		ΔΗΜΟΣ ΘΑΣΟΥ	Θεολόγος,ο
			Αλυκή,η
			Παλαιοχώριον,το
			Κάστρον,το
			Μαριαί,αι
			Παναγία,η
			Ποταμιά,η
			Μεγάλος Πρίνος,ο (τ.Πρίνος,ο)
		ΔΗΜΟΣ ΟΡΕΙΝΟΥ	Κεχρόκαμπος,ο
			Μακρυχώριον,το
			Κρυονέριον,το
			Πλαταμών,ο
		ΔΗΜΟΣ ΟΡΦΑΝΟΥ	Ποδοχώριον,το
		ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΓΓΑΙΟΥ	Παλαιοχώριον,το
		ΔΗΜΟΣ ΠΙΠΕΡΕΩΝ	Μουσθένη,η
			Δωμάτια,τα
			Μελισσοκομείον,το
			Πυργοχώριον,το
			Μεσορόπη,η
		ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΠΠΩΝ	Ζυγός,ο
	ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	Κάτω Καρυόφυτον,το
	ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ	Βάκος,ο
			Μαρόνεια,η
		ΔΗΜΟΣ ΝΕΟΥ ΣΙΔΗΡΟΧΩΡΙΟΥ	Μαυρομάτιον,το
		ΔΗΜΟΣ ΣΩΣΤΟΥ	Μίσχος,ο
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ- ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	Ναύπακτος,η
		ΔΗΜΟΣ ΟΙΝΙΑΔΩΝ	Πεντάλοφον,το
	ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	Πάτραι,αι τμήμα πόλης
		ΔΗΜΟΣ ΑΚΡΑΤΑΣ	Αγρίδιον,το
	ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΪΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	Ταξιάρχαι,οι

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ	Ναύπλιον,το ✓	
		ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ	Αργος,το ✓	
		ΔΗΜΟΣ ΛΥΡΚΕΙΑΣ	Καρυά ✓	
	ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ	Τυρός,ο ✓	
			Πέρα Μέλανα,τα ✓	
			Σαπουνακαίικα,τα ✓	
			ΔΗΜΟΣ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ	Βαλτέτσιον,το
			ΔΗΜΟΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ	Άγιος Ανδρέας,ο ✓
				Άγιος Πέτρος,ο ✓
			Κάτω Δολιανά,τα ✓	
			Καστανίτσα,η ✓	
			Παράλιον Άστρος,το ✓	
			Πλάτανος,ο ✓	
			Πραστός,ο ✓	
			ΔΗΜΟΣ ΒΥΤΙΝΑΣ	Βυτίνα,η ✓
				Λάστα,η ✓
				Μαγούλιανα,τα ✓
			Πυργάκιον,το ✓	
			ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΟΣ	Καρίταινα,η ✓
				Βλαχορράπτης,ο ✓
				ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ
			Ζάτουνα,η ✓	
			Βλόγγος,ο ✓	
			Ζιγοβίστιον,το ✓	
			Μελισσοπέτρα,η ✓	
			Ράδος,ο ✓	
			ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΤΟΒΑΖΑΙΝΗΣ	Κοντοβάζαινα,η ✓
				Παραλογοί,οι ✓
			ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΙΩΝ	Λαγκάδια,τα ✓
				Λευκοχώριον,το ✓
			ΔΗΜΟΣ ΛΕΒΙΔΙΟΥ	Καρδαράς,ο ✓
			ΔΗΜΟΣ ΛΕΩΝΙΔΙΟΥ	Κουνουπιά,η ✓
				Πούλιθρα,τα ✓
Πραγματευτής,ο ✓				
ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗΣ	Τσαρης,ο ✓			
ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΙΤΙΔΑΣ	Βλαχοκερασέα,η ✓			
	Κερασιά,η ✓			
ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΚΟΛΩΝΩΝ	Στεμνίτσα,η ✓			
ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΠΑΙΩΝ	Βυζίκιον,το			
ΔΗΜΟΣ ΦΑΛΛΙΣΙΑΣ	Λεοντάριον,το ✓			
	Δυρράχιον,το ✓			
ΔΗΜΟΣ ΦΑΛΛΑΝΘΟΥ	Αλωνίσταινα,η ✓			
	Πιάνα,η ✓			
	Χρυσοβίτσιον,το ✓			
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΟΣΜΑ	Κοσμάς,ο ✓			

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ	Γονέα,η ✓
			Λουκάδικα,τα ✓
			Ριγανόχωρα,τα ✓
			Σκαλτσοτιάνικα,τα ✓
			Φλομοχώριον,το ✓
			Δρυμός,ο ✓
			Έξω Νύμφιον,το ✓
			Μέσα Χώρα,η ✓
			Άγιος Νικόλαος,ο ✓
			Ολυμπιαί,αι ✓
			Παχάνικα,τα ✓
			Σπίρα,η ✓
			Λάγια,η ✓
			Ακρογιάλιο, το ✓
			Αχιλλειον,το ✓
			Διμαρίστικα,τα ✓
			Καινούργια Χώρα,η ✓
		Κορογονιάνικα,τα ✓	
		Πάλιρος,το ✓	
		Χιμάρα,η ✓	
		ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ	Μαλλιαρή Συκιά,η ✓
			Δροσσηγή,η ✓
			Καρυσούπολις,η ✓
			Αστέριον,το ✓
			Αγερανός,ο ✓
		Πολυάραβος,ο ✓	
		ΔΗΜΟΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ	Μονεμβασία,η ✓
		ΔΗΜΟΣ ΟΙΤΥΛΟΥ	Αρεόπολις,η ✓
		Λιμένιον,το ✓	
		Ομαλαί,αι ✓	
		Σωτήρας,ο ✓	
		Άλικά,τα ✓	
		Κυπάρισσος,η ✓	
		Μάραθος,ο ✓	
		Άνω Μπουλαριοί,οι ✓	
		Κάτω Μπουλαριοί,οι ✓	
		Λεοντάκης,ο ✓	
		Βάθεια,η ✓	
		Βάχος,ο ✓	
		Γέρμα,η ✓	
		Οχιά,η ✓	
Δρύαλος,ο ✓			
Καφιόνα,η ✓			
Παλαιόχωρα,η ✓			
Τσόπακας,ο ✓			

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΟΙΤΥΛΟΥ	Φραγκούλιας,ο
			Καρέα,η
			Κελεφά,η
			Κοίτα,η
			Άγιος Γεώργιος,ο (Δ.Δ.Κοίτας)
			Ανω Γαρδενίτσα,η
			Καλονιοί,οι
			Κάτω Γαρδενίτσα,η
			Κεχριάτικα,τα
			Νόμια,η
			Κούνος,ο
			Άγιος Αθανάσιος,ο
			Δρυ,το
			Ελαία,η
			Καλόπυργος,ο
			Καραβάς,ο
			Κέρια,η
			Κηπούλα,η
			Πάγκια,τα
			Σταυρίον,το
			Κρυνέριον,το
			Κάτω Καρέα,η
			Μίνα,η
			Βάμβακα,η
			Έρημος,η
			Καρύνια,η
			Κουλούμιον,το
			Κουτρέλα,η
			Λάκκος,ο
			Μέζαπος,ο
			Μπρίκιον,το
			Πολεμίτας,ο
		Οίτυλον,το	
Αρφίγκια,τα			
Πύργος Διρού,ο			
Βελούσι,το			
Γκλέζι,το			
Καλός,ο			
Νικάνδρειον,το			
Τριανταφυλιά,η			
Χαριά,η			
Χαρούδα,η			
Τσικκαλιά,τα			
Κοτράφιον,το			
Μουντανίστικα,τα			
		ΔΗΜΟΣ ΣΜΗΝΟΥΣ	Καστάνια,η

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	Καλαμάτα,η (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)
		ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΩΝΗΣ	Μυστράκιον,το
		ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΤΡΟΥ	Θαλάμαι,αι
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ	Κέρκυρα,η ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ
			Ποταμός,ο
			Εβροπούλοι,οι
		ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΙΣΣΙΩΝ	Κουσπάδες,οι
		ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ	Πρινύλας,ο
			Χωρεπίσκοποι,οι
		ΔΗΜΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ	Γαστούρι,το
			Άγιος Προκόπιος,ο
			Άγιοι Δέκα,οι
			Άνω Γαρούνα,η
			Βαρυπατάδες,οι
			Βιρός,ο
			Καλαφατιώνες,οι
			Καμάρα,η
			Καστελλάνοι,οι
			Κάτω Γαρούνα,η
			Κουραμάδες,οι
			Κυνοπιάσται,οι
			Λουκάτα,τα
			Κομανάτα,τα
		ΔΗΜΟΣ ΕΣΠΕΡΙΩΝ	Αγραφοί,οι
			Αυλιώται,οι
			Καβαλλούριον,το
			Περουλάδες,οι
		ΔΗΜΟΣ ΘΙΝΑΛΙΟΥ	Νύμφαι,αι
			Άγιος Στέφανος,ο
			Κυπριανάδες,οι
ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΩΠΙΑΙΩΝ	Γψάριον,το		
	Βλαχάτικα,τα		
	Καλάμι,το		
	Κέντρωμα,το		
	Κοκκοκύλας,ο		
	Κρέμθας,ο		
	Μέγγουλας,ο		
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΙΣΣΙΩΝ	Αργυράδες,οι		
ΔΗΜΟΣ ΜΕΛΙΤΕΙΩΝ	Άγιος Ματθαίος,ο		
	Χλομός,ο		
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ	Λάκωνες,οι		
	Γαρδελάδες,οι		
	Δουκάδες,οι		
	Λιαπάδες,οι		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ	Σκριπερόν,το	
		ΔΗΜΟΣ ΠΑΞΩΝ	Βλαγοπουλάτικα,τα	
			Κατομιάτικα,τα	
			Μαγαζιά,τα	
		ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΕΛΙΩΝ	Γιαννάδες,οι	
			Πέλεκας,ο	
			Σιναράδες,οι	
		ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΑΚΩΝ	Άγιος Μάρκος,ο	
		ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΡΙΣΟΥ	Άσος,η
				Φισκάρδον,το
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΙΘΑΚΗΣ	Ιθάκη,η	
		ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	Άγιος Νικήτας,ο	
		ΔΗΜΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ	Μυτιλήνη,η (τμήμα πόλης)	
			Αγία Μαρίνα,η	
			Αφάλωνας,ο	
			Μόρια,η	
			Πάμφυλα,τα	
			Παναγιούδα,η	
			Ταξιάρχαι,οι	
		ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣΟΥ	Αγιάσος,η	
		ΔΗΜΟΣ ΕΡΕΣΟΥ-ΑΝΤΙΣΣΗΣ	Βατούσσα,η	
		ΔΗΜΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥΛΑ	Ασώματος,ο	
		ΔΗΜΟΣ ΜΗΘΥΜΝΑΣ	Μήθυμνα,η	
			Συκαμινέα,η	
		ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΑΣ	Πέτρα,η	
		ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ	Πολιχνίτος,ο	
			Βασιλικά,τα	
			Βρίσα,η	
			Λισβόριον,το	
			ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ	Άγιος Ευστράτιος,ο
		ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΒΑΘΕΟΣ	Κοκκάριον,το
			ΔΗΜΟΣ ΕΥΔΗΛΟΥ	Ακαμάτρα,η
			ΔΗΜΟΣ ΡΑΧΩΝ	Λαγκάδα,η
				Πέζιον,το
			ΔΗΜΟΣ ΦΟΥΡΝΩΝ ΚΟΡΣΕΩΝ	Φούρνοι,οι
				Θύμαινα,η (νησίς)
		ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΧΙΟΥ	Δ.Δ.Χίου ΚΟΜΠΙΟΣ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΥ ΧΙΟΥ
			ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ	Βολισσός,η
		Άγιον Γάλα,το		
		Διευχά,τα		
		Κατάβασις,η		
		Παρπαριά,η		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΝΗΣ	Πηραμά,η	
			Τρύπαι,αι	
		ΔΗΜΟΣ ΙΩΝΙΑΣ	Βουνό,το	
			Έξω Διδύμα,η	
		ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΠΟΧΩΡΩΝ	Χαλκειόν,το	
			Άγιος Γεώργιος Συκούσης,ο	
			Ζυφιάς,ο	
		ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΑΜΥΛΩΝ	Κεραμός,ο	
			Καμπιά,τα	
		ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΙΧΟΧΩΡΙΩΝ	Πυργίον,το	
			Αρμόλια,τα	
			Βέσσα,η	
			Ελάτα,η	
			Καλαμωτή,η	
			Λιθίον,το	
			Μεστά,τα	
			Ολύμποι,οι	
			Πατρικά,τα	
			ΔΗΜΟΣ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ	Οινούσσα,αι (νησίς)
			ΔΗΜΟΣ ΟΜΗΡΟΥΠΟΛΗΣ	Ανάβατος,ο
		Αυγόνυμα,τα		
		Σιδηρούντα,η		
	ΔΗΜΟΣ ΨΑΡΩΝ	Ψαρά,τα		
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΥΓΙΑΛΛΙΑΣ	Αστυπάλαια,η	
			Λιβάδια,τα	
		ΔΗΜΟΣ ΑΤΑΒΥΡΟΥ	Σιάνα,τα	
		ΔΗΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ	Πυλίον,το	
		ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	Κοσκινού,τα	
			Ψίνθος,η	
		ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ	Κάλυμνος,η	
			Αργινώντα,τα	
			Άργος,το	
			Βαθύς,ο	
			Βοθύνιοι,οι	
			Εμπορείς,ο	
			Καμάριον,το	
			Μυρτέαι,αι	
			Πάνορμος,η	
			Σκαλιά,τα	
			Τέλενδος,η (νησίς)	
			Ψέριμος,η (νησίς)	
			ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΕΙΡΟΥ	Προφήτης Ηλίας,ο
			ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ	Φοινίκιον,το
		Μεσοχώριον,το		
		Λευκός,ο		
	ΔΗΜΟΣ ΛΕΙΨΩΝ	Λειψοί,οι		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ		
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΟΥ	Αγία Μαρίνα,η		
			Άλινδα,τα		
			Λακκίον,το		
					Παρθένιον,το
			ΔΗΜΟΣ ΛΙΝΔΙΩΝ	Λίνδος,η	
				Πεύκοι,οι	
			ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ	Μεγίστη,η	
			ΔΗΜΟΣ ΝΙΣΥΡΟΥ	Μανδράκιον,το	
				Εμπορείς,ο	
				Νικιά,τα	
			ΔΗΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ ΡΟΔΟΥ	Αρνίθα,η	
				Ασκληπιείον,το	
				Κιοτάρι,το	
				Καταβία,η	
				Μεσαναγρός,ο	
				Προφύλια,η	
			ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	Πάτμος,η	
				Αρκοί,οι (νησίς)	
			ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΑΛΟΥΔΩΝ	Επάνω Καλαμών,ο	
				Βαγιές,οι	
			ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΗΣ	Σύμη,η	
				Εμπορείς,ο	
				Πανομίτης,ο	
				Πέδιον,το	
			ΔΗΜΟΣ ΤΗΛΟΥ	Μεγάλον Χωρίον,το (τ. Τήλος,η)	
				Λιβάδια,τα	
			ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΣ	Χάλκη,η	
				Αλμιά,η (νησίς)	
				Χωρίον,το	
				ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΑΘΟΝΗΣΙΟΥ	Κ. Δ. Αγαθονησίου
				ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ	Ολυμπος,ο
					Αυλώνα,η
			Τρίστομον,το		
	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ	Ερμούπολις,η		
		ΔΗΜΟΣ ΑΜΟΡΓΟΥ	Αμοργός,η		
			Αιγιάλη,η		
			Ποταμός,ο		
			Θολάρια,τα		
			Κατάπολα,τα		
			Ξυλοκερατίδιον,το		
			Ραγίδιον,το		
		ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ	Άνδρος,η		
			Βραχνός,ο		
			Λιβάδια,τα		
			Μέσα Χωρίον,το		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ	Αποικια,τα	
			Κατακαλαίοι,οι	
			Βουρκωτή,η	
			Λάμυρα,τα	
			Μεσαθούριον,το	
			Στραπουριαί,αι	
			Υψηλά,τα	
			Μεσαριά,η	
			Μένητες,οι	
			Φάλλικα,τα	
			Μελίδα,η	
			Στενιαί,αι	
		ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΣΥΡΟΥ	Άνω Σύρος,η	
			Επισκοπέιον,το	
			Παρακοπή,η	
			Χρούσα,τα	
			ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ	Χαλκείον,το
				Απέραθος,ο (τ.Απειραθος,ο)
		Δαμαριώνας,ο		
		Κεραμωτή,η		
		Κορωνίς, η		
		Αγιά,η		
		Κόρωνος,η		
		Μονή,η		
		Φιλότιον,το		
		ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΙΟΥ		Ξινάρα,η
				Κάμπος,ο
				Λουτρά,τα
			Σμαρδάκιον,το	
			Ταραμπάδος,ο	
			Αγάπη,η	
			Καλλονή,η	
			Κάτω Κλείσμα,το	
			Καρδιανή,η	
			Κτικιάδος,ο	
			Τριπόταμος,ο	
			Χατζιράδος,ο	
			Κώμη,η	
			Κρόκος,ο	
			Περάστρα,η	
			Σκαλάδος,ο	
			Στενή,η	
Κέχρος,ο				
Μέση,η				
Μυρσίνη,η				
Ποταμιά,η				
Τζιάδος,ο				

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ	Υστέρνια,τα (τ.Ιστέρνια,τα)	
			Φαλατάδος,ο	
			Βόλαξ,ο	
			Κουμάρος,ο	
			ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ	Θήρα,η
				Ακρωτήριον,το
				Βόθων,ο
				Εμπορείον,το
				Έξω Γωνιά,η
				Επισκοπή Γωνιάς,η
				Ημεροβίγλιον,το
				Καρτεράδος,ο
				Μεγαλοχώριον,το
				Μεσαριά,η
			ΔΗΜΟΣ ΙΗΤΩΝ	Τος,η
				Επάνω Κάμπος,ο
			ΔΗΜΟΣ ΚΕΑΣ (ΙΟΥΛΙΔΟΣ)	Ιουλίδα,η
				Πλαγιά,η
				Κορησσία,η
				Βουρκάριον,το
				Μυλοπόταμος,ο
			ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΘΙΟΥ	Αγία Μαρίνα,η
				Αλαμανιά,η
				Ρογον,το
				Χώναι,αι
				Πέρα Χωριό,το
				Κόρθιον,το
				Αηδόνια,τα
				Αμονακλιός,ο
				Μουσιώνας,ο
				Πίσω Μεριά,η
				Παλαιόκαστρον,το
				Έξω Βουνίον,το
				Επισκοπεϊόν,το
				Μέσα Βουνίον,το
				Σταυρός,ο
			ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΝΟΥ	Κύθνος,η
				Λουτρά,τα
				Δρυοπύς,η
			ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΟΥ	Φουρκοβούνι,το
				Τρυπητή,η
				Κλήμα,το
	ΔΗΜΟΣ ΜΥΚΟΝΟΥ	Άνω Μεριά,η		
	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ	Βίβλος,η		
		Γαλανάδον,το		
		Γλινάδον,το		
		Κινίδαρος,ο		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ	Κουρουνοχώριον,το	
			Μέση Ποταμιά,η	
			Άνω Ποταμιά,η	
			Κάτω Ποταμιά,η	
			Άνω Σαγκρίον,το	
			Κάτω Σαγκρίον,το	
			ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ	Πάρος,η
				Αγκαιριά,η
				Μάρμαρα,τα
				Πρόδρομος,ο
				Κώστος,ο
				Ιστέριον,το
				Μαράθιον,το
				Λεύκαι,αι
				Μάρπησσα,η
				Νάουσα,η
			ΔΗΜΟΣ ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΑΣ	Ποσειδωνία,η
			ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΙΦΟΥ	Σέριφος,η
				Γαλανή,η
				Κένταρχος,ο
			ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ	Απολλωνία,η
				Βαθύ,το
				Κάστρον,το
				Κάτω Πετάλιον,το
				Φάρος,ο
				Αρτεμών,ο
			ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ	Μουντάδος,ο
				Δύο Χωρία,τα
				Αρνάδος,ο
				Τριαντάρος,ο
				Μπερδεμιάρος,ο
			ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΟΥΣΑΣ	Μπατσί,το (τ.Μπατσιόν,το)
				Παλαιόπολη,η (τ.Παλαιόπολις,η)
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΦΗΣ	Ανάφη,η		
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ	Αντίπαρος		
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΟΝΟΥΣΗΣ	Δονούσα,η		
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ	Ηράκλεια,η		
		Άγιος Γεώργιος,ο		
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΙΜΩΛΟΥ	Κίμωλος,η		
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙΩΝ	Κουφονήσιον,το (νησίς)		
	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ	Οία,η		
		Θόλος,ο		
		Όρμος Αμμουδιού,ο		
		Όρμος Αρμένης,ο		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΑΣ	Φοινικιά,η
			Θηρασία, η
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΝΟΡΜΟΥ	Πάνορμος,ο
			Βεναρδάτος,ο
			Μαρλάς,ο
			Πλατιά,τα
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΙΚΙΝΟΥ	Αλοπρόνοια,η
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΧΟΙΝΟΥΣΣΗΣ	Σχοινούσσα,η
		ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΥ	Φολέγανδρος,η
ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	Ηράκλειον,το τμήμα πόλης
		ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	Πρινιάς,ο
		ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΠΙΑΚΙΟΥ	Μάταλα,τα
		ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	Κουτουλουφάριον,το
			Πισκοπιανόν,το
	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	Πλάκα,η
			Επάνω Ελούντα,η
			Κριτσά,η
			Λίμναι,αι
		ΔΗΜΟΣ ΙΤΑΝΟΥ	Κάτω Ζάκρος,ο
		ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΗΣ	Ετιά,η
		ΔΗΜΟΣ ΜΑΚΡΥ ΓΙΑΛΟΥ	Μακρυγιαλός,ο
		ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ	Καστέλλιον,το
			Μύλατος,η
			Φουρνή,η
	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	Ρέθυμνον,το (ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣ)
			Αγία Ειρήνη,η
			Γάλλος,ο
			Γιαννούδιον,το
			Μεγάλο Μετόχι,το
			Μικρό Μετόχι,το
		Αρμένιοι	
		Άγιος Γεώργιος,ο	
		Καρέ,η	
		Αμπελάκιον,το	
		Κάστελλος,ο	
		Μαρουλάς,ο	
		Πρασιαί,αι	
		Ρουσσοσπίτιον,το	
		Χρομοναστήριον,το	
		Καπεδιανά,τα	
	Μύλοι,οι		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ	Καβαλιανά,τα
			Πίκρης,ο
			Ελεύθερνα,η
		ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ	Κυριάννα,η
			Δάφνη,η
			Άγιος Μάμας,ο
			Καστρίον,το
			Αλφά,η
			Καλανδαρέ,η
			Καλαμάς,ο
			Μαργαρίται,αι
			Άνω Τριπόδον,το
			Βεργιανά,τα
			Λαγκά,η
			Πλευριανά,τα
			Σταυρωμένος,ο
			Μελιδόνιον,το
			Μπαλίον,το
		Σκεπαστή,η	
		Κρασούνας,ο	
		ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΛΟΥΚΩΝΑ	Γαράζον,το
			Μουρτζανά,τα
			Ομάλα,η
			Άγιος Ιωάννης,ο
			Δαμαβόλος,ο
			Αβδανίται,οι
		ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΡΗΤΩΝ	Επισκοπή,η
			Δαφνέδες,οι
			Φουρφουράς,ο
		ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΠΗΣ	Αποδούλου,το
			Κεραμές,ο
		ΔΗΜΟΣ ΛΑΠΠΑΙΩΝ	Μέλαμπες,αι
			Επισκοπή,η
			Αργυρούπολις,η
		ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑ	Αρχοντική,η
			Κάτω Πόρος,ο
			Άγιος Κωνσταντίνος,ο
			Άγιος Γεώργιος,ο
			Ατσιπόπουλον,το
			Ζουρίδιον,το
			Μούντρος,ο
			Πρινές,ο
Βεδέροι,οι			
Ρούστικα,τα			
Σαϊτούραι,αι			
ΔΗΜΟΣ ΣΙΒΡΙΤΟΥ	Αμάριον,το		
	Καλόγερος,ο		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΟΤΑ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	
ΚΡΗΤΗ	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΒΡΙΤΟΥ	Μοναστηράκιον, το	
		ΔΗΜΟΣ ΦΟΙΝΙΚΑ	Μύρθιος, η	
	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	Πάτημα, το Φυλακή, η	
		ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΣΟΥΡΩΝ	Ομαλός, ο	
		ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ	Χώρα Σφακίων, η	
			Κομιτάδες, οι	
			Αγία Ρουμέλη, η	
			Λουτρόν, το	
			Σκαλωτή, η	

ΧΑΡΤΕΣ

ΧΑΡΤΗΣ 1
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

0 31.250 62.500 125.000 187.500 250.000
Μέτρα

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ**

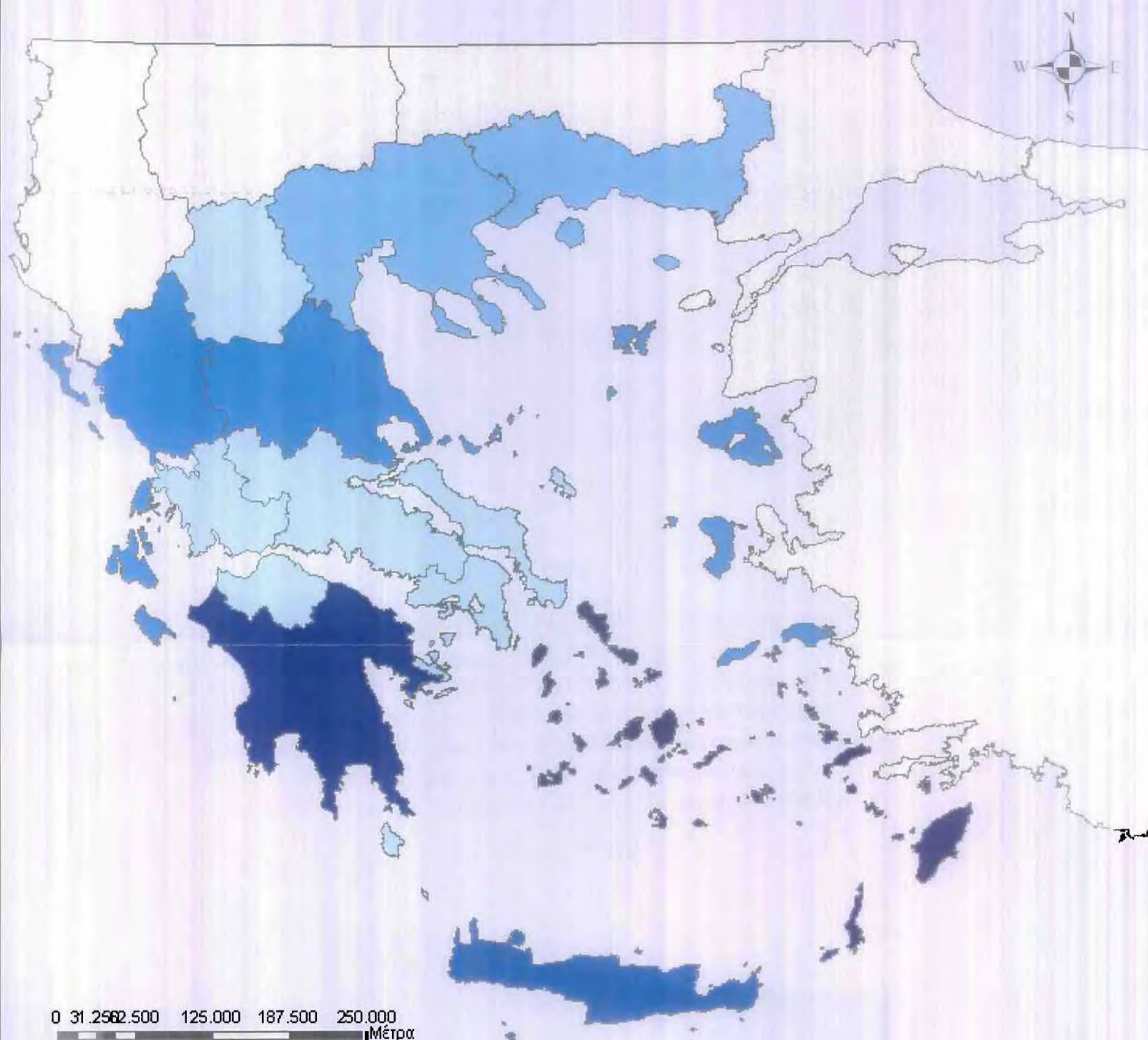
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ.
ΠΗΓΗ: ΥΠΕΧΩΔΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

ΧΑΡΤΗΣ 2

ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΟΣΟΣΤΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

1%
2 - 5%
6 - 10%
11 - 15%
16 - 20%
21 - 30%

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

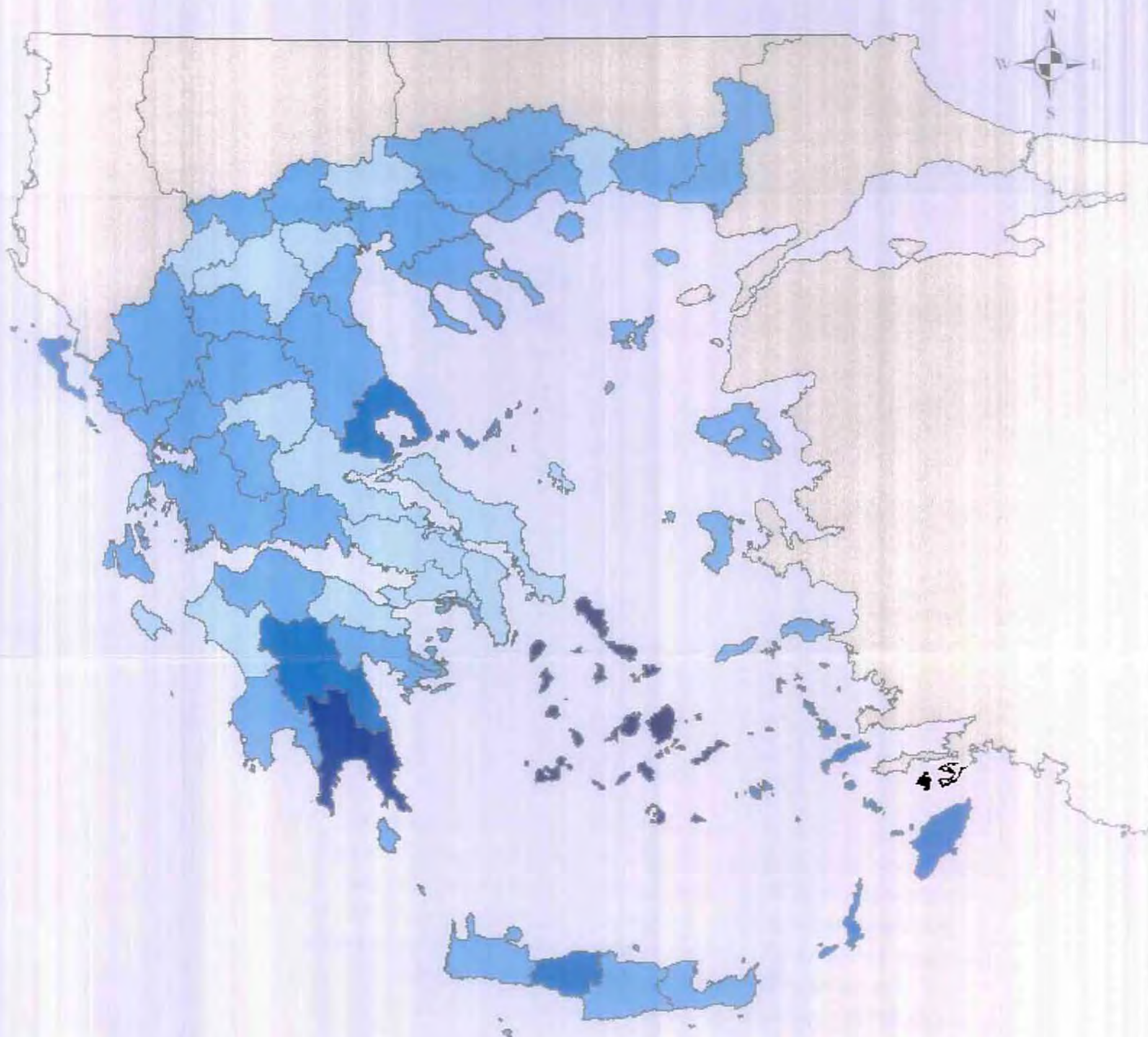
**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ.
ΠΗΓΗ: ΥΠΕΧΩΔΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

ΧΑΡΤΗΣ 3 ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΑΝΑ ΝΟΜΟ

0 31.250 62.500 125.000 187.500 250.000
Μέτρα

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

- 0-1%
- 1-5%
- 5-10%
- 10-20%
- 20-30%

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ
ΠΗΓΗ: ΥΠΕΧΩΔΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

ΧΑΡΤΗΣ 4

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑΣ

0 31.25 62.500 125.000 187.500 250.000
Μέτρα

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΟΡΕΙΝΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ
- ◊ ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ
- ΠΕΔΙΝΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

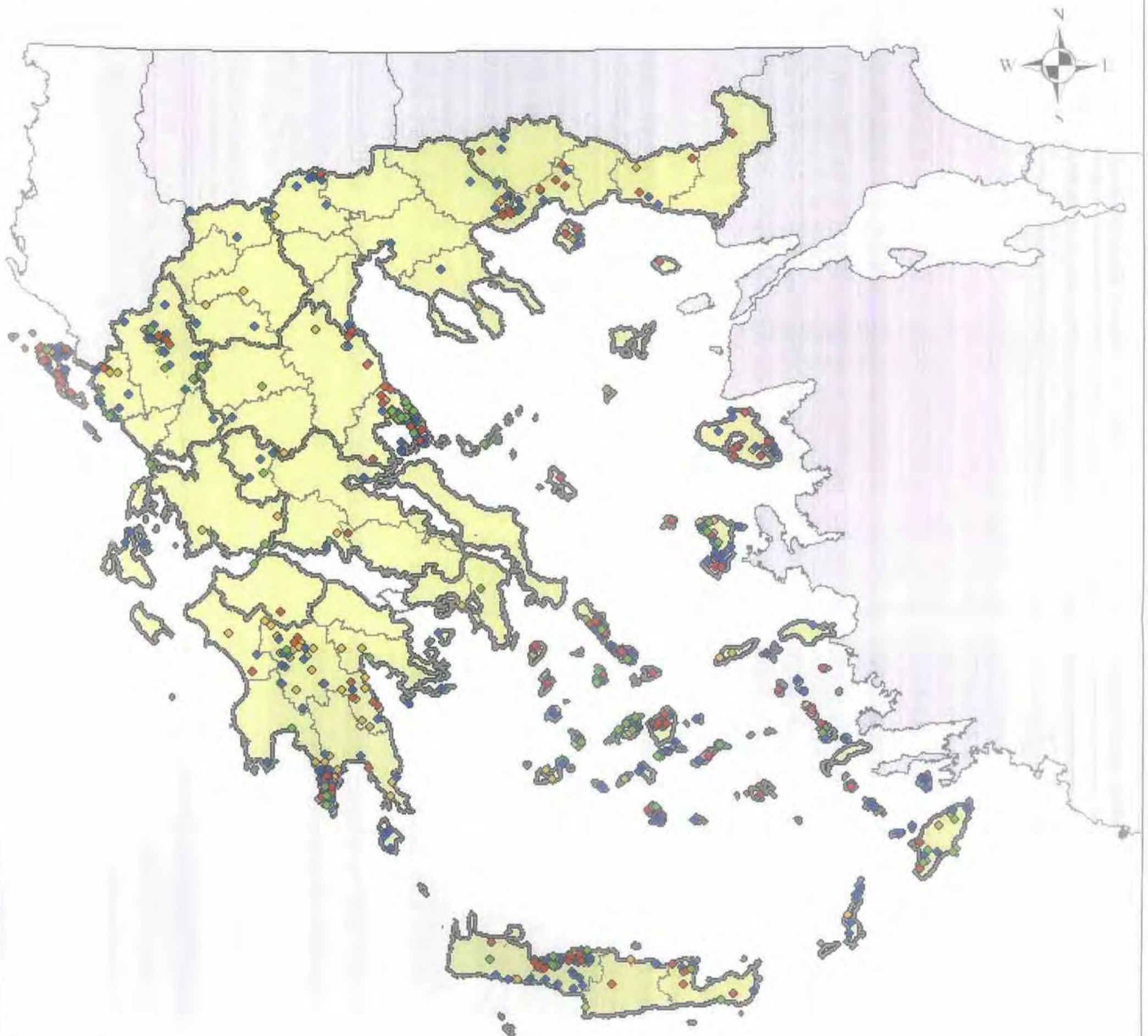
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ.
ΠΗΓΗ: ΥΠΕΧΩΔΕ-ΕΣ ΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

ΧΑΡΤΗΣ 5

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1940-2001*

0 31.250 62.500 125.000 187.500 250.000
Μέτρα

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΥΝΕΧΩΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
- ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΥΝΕΧΩΣ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
- ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΜΕ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ 1991-2001
- ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΜΕ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΙΩΣΗ 1991-2001

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

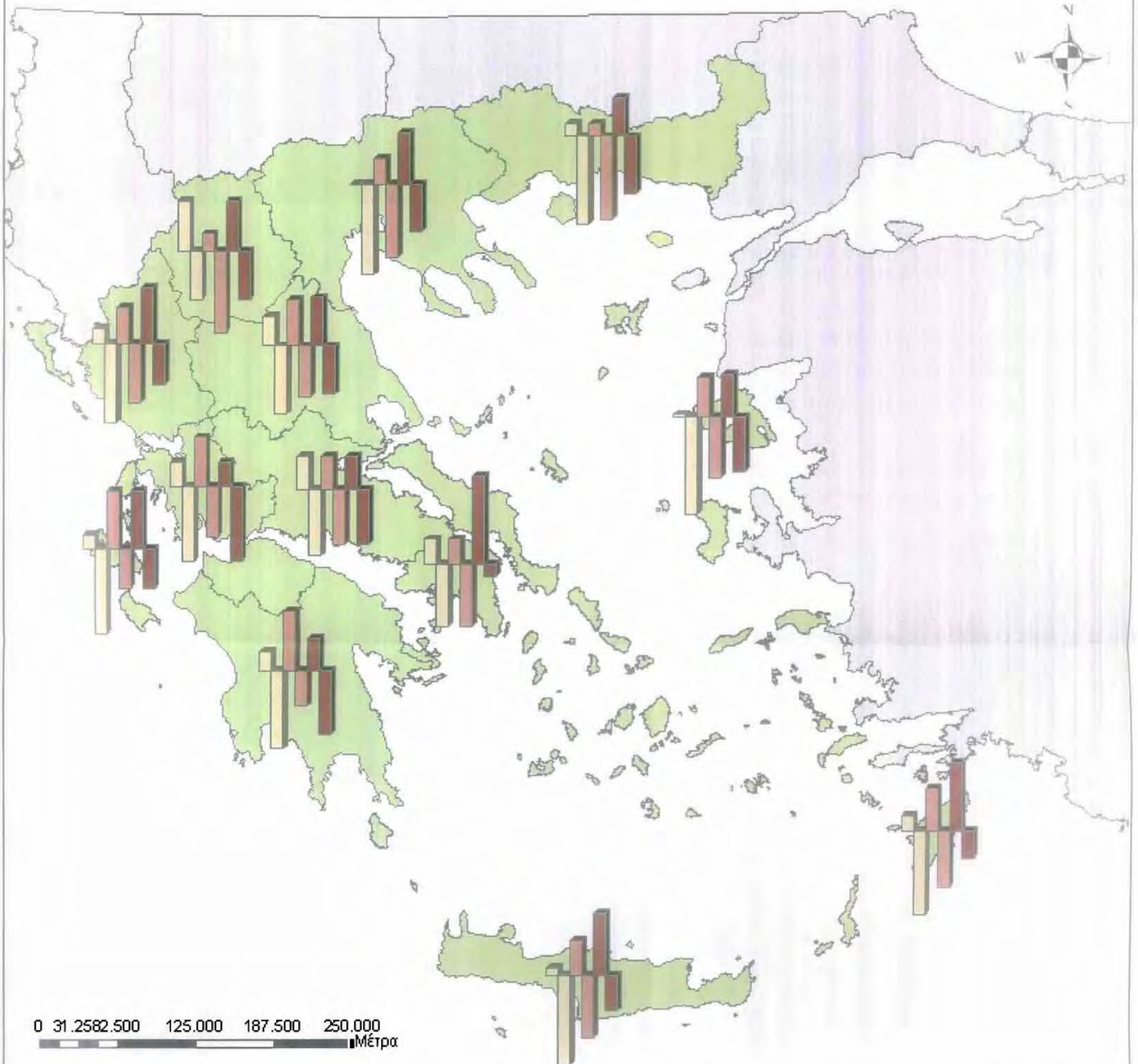
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ.
ΠΗΓΗ: ΥΠΕΧΩΔΕ-ΕΣ ΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

*Συνεχής αύξηση ή μείωση για τα διαστήματα 1961-1981, 1981-1991, 1991-2001

ΧΑΡΤΗΣ 6

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΕ ΑΥΞΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΦΘΙΝΟΝΤΕΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΑΥΞΟΝΤΕ ΣΙ 1961-1981
- ΦΘΙΝΟΝΤΕ ΣΙ 1981-1981
- ΑΥΞΟΝΤΕ ΣΙ 1981-1991
- ΦΘΙΝΟΝΤΕ ΣΙ 1981-1991
- ΑΥΞΟΝΤΕ ΣΙ 1991-2001
- ΦΘΙΝΟΝΤΕ ΣΙ 1991-2001

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

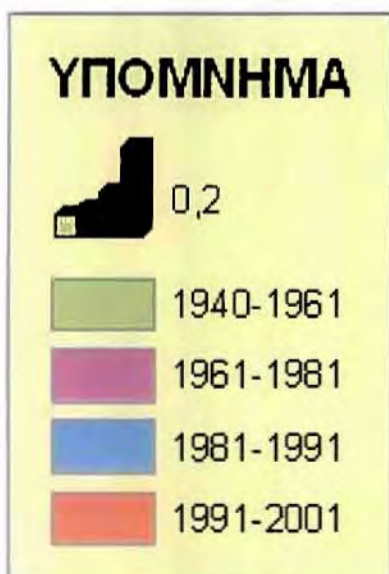
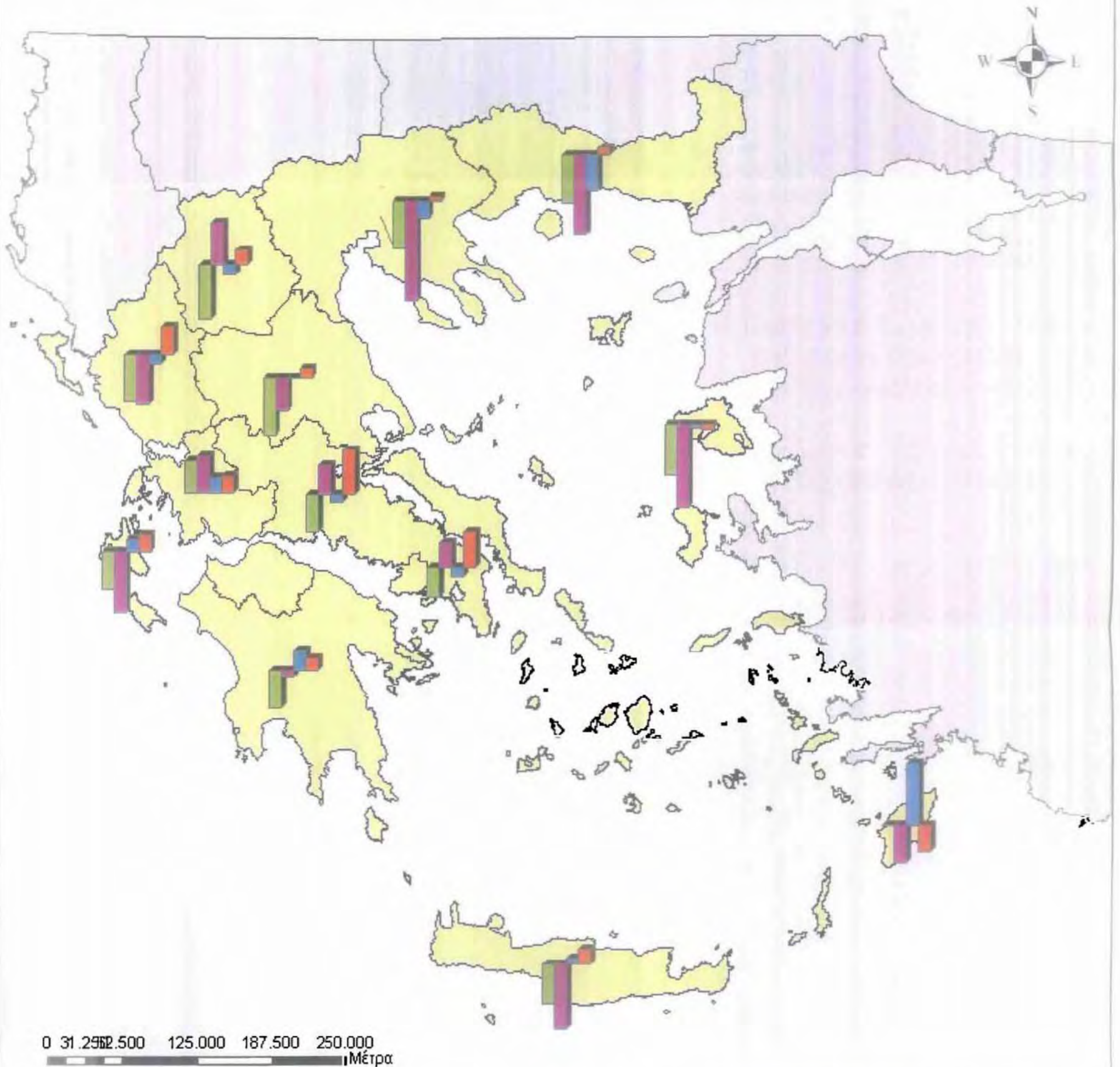
**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ.
ΠΗΓΗ: ΥΠΕΧΩΔΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

ΧΑΡΤΗΣ 7
ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1940 - 2001

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

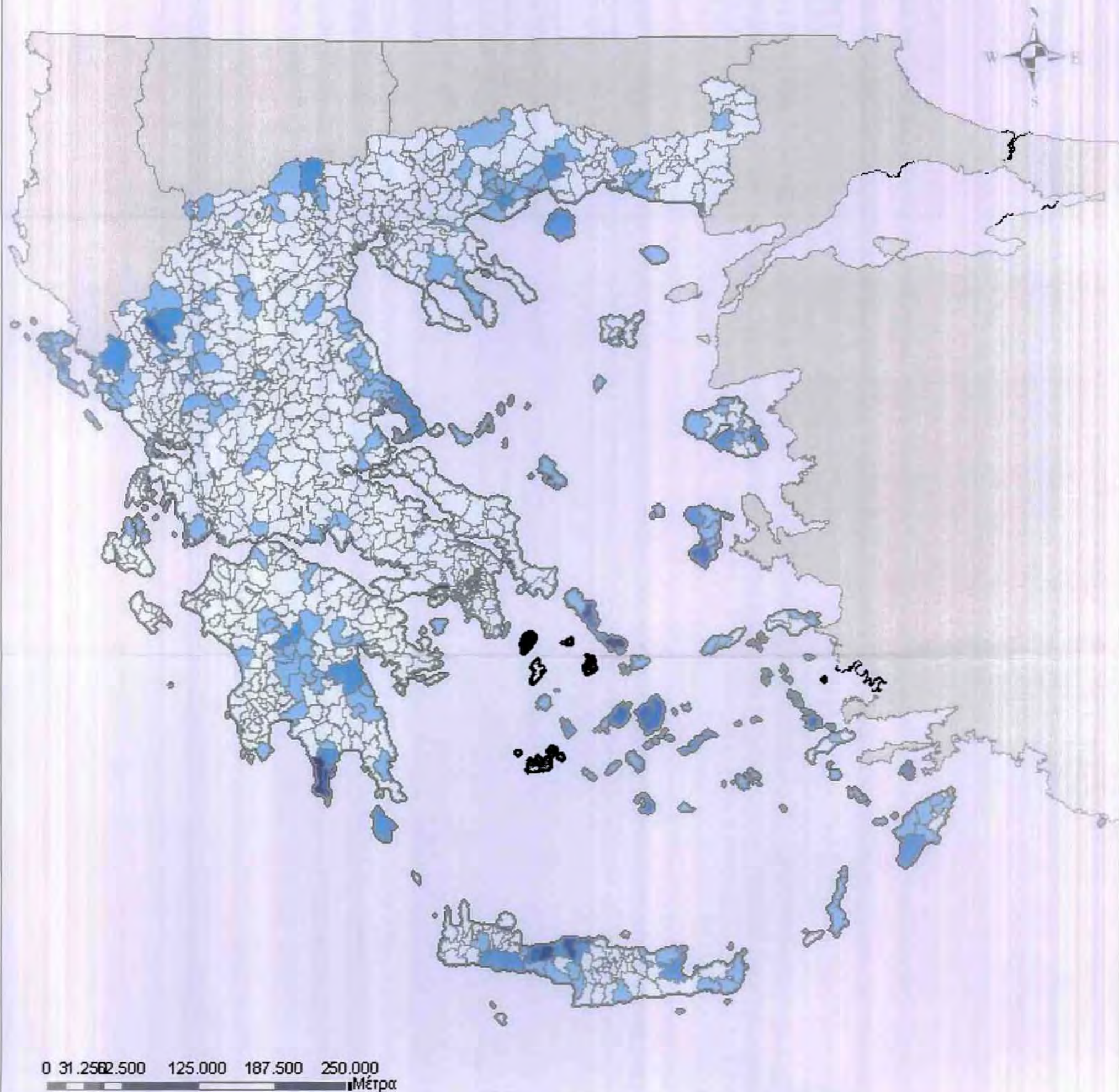
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
 ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ.
 ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

ΧΑΡΤΗΣ 8

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΑΝΑ ΟΤΑ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ
ΟΙΚΙΣΜΩΝ

0
1 - 3
4 - 8
9 - 15
16 - 25
26 - 65

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ
ΠΗΓΗ: ΥΠΕΧΩΔΕ, Ιδία Επεξεργασία

Βόλος, Ιούνιος 2009

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αδαμογιάννης, Β., Κουφουδάκης, Ν., Παπάς, Β., Σημαντηράκη, Κ., Τεντοκάλης, Δ. (1975) 'Κεντρική και Δυτική Μακεδονία' *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 148-151.

Αηδονόπουλος, Γ., Αντωνακάκης, Δ., Αντωνακάκης Σ., Αντωνακάκη Ε., Δεσύλλα Ε., Χατζημιχάλης Κ. (1975) 'Κυκλάδες', *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 124-128.

Αθανασούλη-Ρογκάκου, Α. (2000) 'Πολιτικές Προστασίας Πολιτισμού Περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Μέσα και Εργαλεία', *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 3 (4) 399-404.

Αλεξίου, Π.(1977) 'Παραδοσιακοί Οικισμοί Προστασία και μέλλον', *Άνθρωπος και Χώρος*, Ιούλιος -Αύγουστος, τεύχος 4.

Αργυρόπουλος, Θ. (1982) 'Παραδοσιακά σύνολα, συντήρηση, διατήρηση, μίμηση' στο Κωτσιόπουλος Α., Ξενάριου Α., (επ.) *Συντήρηση και Αναβίωση παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων*, Πρακτικά του διεθνούς συμποσίου Βόλου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 29-36.

Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (2004) 'Η Πολιτική Προστασίας για την Αστική Κληρονομιά στην Ελλάδα. Ένα επίκαιρο ζήτημα', στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο-Σχολή Αρχιτεκτόνων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας-ΤΜΧΠΠΑ και Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών (επ.) *Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Αθανάσιο Ι. Αραβαντινό*, Αθήνα :Πόλη και Χώρος από τον 20^ο στον 21ο αιώνα, 53-63.

Αυγουστινάκη, Β. (1998) 'Διαχείριση και ανάπτυξη του αγροτικού χώρου σε μικρή κλίμακα', Διπλωματική εργασία, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ.

Βοτύλια. Λ., Κούμπιος, Μ., Τσαπάλου, Μ., Ρωμανός, Α. (1975) 'Θεσσαλία', *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 136-138.

Γαζής Α. (1950) *Λεξικό της Επανάστασης των Ελλήνων*, Ιωάννινα: Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών Ιωάννινα

Γεράρης, Κ. (2006) ‘Έκθεση Νίκου Σηφουνάκη για την προστασία της ευρωπαϊκής φυσικής, αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της υπαίθρου και των νησιωτικών περιοχών (2006/2050(INI))’, *Νόμος και Φύση* τεύχος Σεπτεμβρίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=2600&lang=1&catid=1>>.

Γούλας, Δ., Λεοντόπουλος, Γ., Παπαήλια, Μ., Ρελιά, Α. (1978) *Παραδοσιακοί Οικισμοί*, Διάλεξη, Αθήνα: ΕΜΠ

Δαγκλίδη, Α., Μαργαρίτη, Φ., Σκλιά, Κ., Σταύρου, Μ., Χλέπα, Ε.(1979) ‘Φανάρι Θεσσαλίας: Ανάπλαση παραδοσιακού οικισμού’, Διπλωματική εργασία, Αθήνα: ΕΜΠ.

Δέφνερ, Α.(2006), *Σχεδιασμός τουρισμού και ελεύθερου χρόνου*, Σημειώσεις για το μάθημα Σχεδιασμός τουρισμού και ελεύθερου χρόνου, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας

Δαγκωνάκη, Ζ. (1998) ‘Πολιτιστικός Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Μελέτη Περίπτωσης Περιφέρειας Κρήτης’, Διπλωματική Εργασία, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ.

Ελληνική Εταιρεία, (1975) ‘Προστασία μνημείων και παραδοσιακών οικισμών. Τριήμερη συνάντηση 5, 6, 7 Φεβρουαρίου 1975’ Πρακτικά Συνάντησης, Αθήνα: Εμπειρία.

Ζαφόλιας, Γ. (2007) ‘Πολεοδομικός Σχεδιασμός του ιστορικού κέντρου των Τρικάλων’, Διπλωματική εργασία, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ.

Ζέρβας, Δ., Ζέρβα, Β., Ζέρβας Τ., Δαβάρας, Κ., ‘Κρήτη’, *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 120-123.

Ζήβας, Δ. (1997) *Τα μνημεία και η πόλη*, Αθήνα: Libro.

Θεοχαρίδου, Κ. (2001) 'Η αντιμετώπιση των ιστορικών μνημείων και χώρων μέσα στη πόλη. Ελληνική Εμπειρία' Πρακτικά 10^{ου} Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου, ΣΑΔΑΣ, Αθήνα: ΤΕΕ.

Θεοδωράκη – Πάτση, Τ. (2003) '«Νεο-παραδοσιακό Σχέδιο» Οικισμού: Μετά τις "Ανοικτές Πόλεις"», *Τεχνικά Χρονικά*, 2 (1-2) Αθήνα: ΤΕΕ.

Ιωαννίδης, Γ., Κύρου, Γ., Καυκούλα, Κ. (1975) 'Ανατολική Μακεδονία και Θράκη' *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 152-156.

Κανετάκης, Ι., Κατζουράκης, Δ., Τσαμπέρης, Γ. (1975) 'Στερεά Ελλάδα και Εύβοια' *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 134-138.

Καργάδος, Π. και Παναγιώτου, Α. (1975) 'Νομοί Λέσβου, Χίου και Σάμου' *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 139-142.

Κατοχιανού, Δ. (1992) 'Οικονομικές και δημογραφικές αναδιαρθρώσεις στον ελληνικό χώρο', στο Κοτζαμάνης Β., Μουράτου Λ. (επ.) *Δημογραφικές εξελίξεις στη μεταπολεμική Ελλάδα*, Πρακτικά Δημογραφικού Συνεδρίου, Αθήνα: Λιβάνη.

Κάτσος, Χ. (2003) 'Πολιτιστικό περιβάλλον, πολιτιστική κληρονομιά και ο νέος νομός 3028/2002: πρώτες σκέψεις και εννοιολογικές προσεγγίσεις', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Νοεμβρίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=53&lang=1&catid=1>>.

Κεσσοπούλου Σ. (2006), 'Ένταξη ιστορικών κέντρων σε αστικό ιστό - Δράμα', Διπλωματική Εργασία, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ.

Κίζης Γ. (1994), *Πηλιορείτικη Οικοδομία*, Αθήνα: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ.

Κομίλης, Π. (1975) 'Περιφερειακή Ανάπτυξη και διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών', *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 91-96.

Κόνσολα, Ν. (2006) *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*, Αθήνα: Παπαζήση.

Κονταράτος, Σ.(1975), 'Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Καταβολές και χαρακτήρας μιας ιδεολογίας', *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 86 - 91.

Κότσαλη, Κ. (1978) 'Μηχανισμοί διατήρησης παραδοσιακών οικισμών', *Άνθρωπος και Χώρος* Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1978, τεύχος 12 .

Κοτσαλή, Κ.- Παγκρατίου Ε.(1980) 'Η διατήρηση της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς. Μια κοινωνική ανάγκη, *Άνθρωπος και Χώρος*, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 1980, τεύχος 16.

Κυρίτσης, Ι. και Ταμπάκης, Ν. (2004) , 'Μελέτη πληθυσμιακής μεταβολής σε ορεινές-μειονεκτικές περιοχές μια έρευνα στο Νομό Πιερίας', *Πρακτικά 17ου Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής*, Αθήνα: Ελληνικό Στατιστικό Ινστιτούτο, 275 – 282.

Κωτσιόπουλος, Α. (1982) 'Η ταυτότητα και ο χειρισμός της παράδοσης: Μερικά σχεδιαστικά σχόλια' στο Κωτσιόπουλος Α., Ξενάριου Α., (επ.) *Συντήρηση και Αναβίωση παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων*, Πρακτικά του διεθνούς συμποσίου Βόλου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 47 - 68.

Λάββας , Γ. 'Θεσμική προστασία της ελληνικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής: Φάσεις, αντιφάσεις, κίνδυνοι' στο Κωτσιόπουλος Α., Ξενάριου Α., (επ.) *Συντήρηση και Αναβίωση παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων*, Πρακτικά του διεθνούς συμποσίου Βόλου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 123 - 140.

Λαμπριανίδης, Λ. (2003) 'Τοπικά προϊόντα ως μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου', *Αειχώρος*, 2 (1): 6-35.

Λαμπριανίδης, Λ. (2004) Χωρική ανάπτυξη και αναδιάρθρωση της υπαίθρου στην Ευρώπη: Ο ρόλος της επιχειρηματικότητας' στο Γ. Κανκαλάς (επ.) *Ζητήματα*

Χωρικής Ανάπτυξης, Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές, Αθήνα: Κριτική, 107 - 132.

Λιάπης, Κ. (2001) *Πήλιον Όρος*, Ζαγορά: Εταιρεία Ανάπτυξης Πηλίου.

Μανιάτης, Α. (2008 α) 'Η νομοθεσία για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς', *Νόμος και Φύση* τεύχος Μαΐου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3366&lang=1&catid=1>>.

Μανιάτης, Α. (2008 β), 'Μισθώσεις διατηρητέων κτιρίων', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Ιουνίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3436&lang=1&catid=1>>.

Μανιάτης, Α. (2008 γ) 'Προστασία αρχιτεκτονικής και φυσικής κληρονομιάς' *Νόμος και Φύση*, τεύχος Μαΐου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3416&lang=1&catid=1>>.

Μενουδάκος, Κ.(2007) 'Αναθεώρηση του άρθρου 24 του Συντάγματος. μια οπισθοδρομική πρόταση', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Ιανουαρίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=2709&lang=1&catid=1>>.

Μητούλα, Ρ.(1999) 'Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς', *Αρχαιολογία*, Σεπτέμβριος, τεύχος 72, 67-71.

Μιχαηλίδης, Κ. (1979) 'Αιγαιοπελαγίτικοι οικισμοί: Μια σύγχρονη επισκόπηση', στο Δουμάνης Ο. και Oliver P. (επ.) *Οικισμοί στην Ελλάδα*, Αθήνα: Αρχιτεκτονικά Θέματα, 53-63.

Μουτσοπούλου, Α. (1975) 'Δωδεκάνησος', *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 116 - 119.

Μούσης, Ν. (2005) *Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα: Παπαζήση.

Μπεριάτος Η. (2002) 'Νέες προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και την πολιτική προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος', *Τόπος*, τεύχος 18.

Μπεριάτος, Η. (2003 α) 'Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών: Η ελληνική εμπειρία', *Αειχώρος*, 2 (1): 58 – 89.

Μπεριάτος Η. (2003 β) 'Φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα: Προβλήματα και προοπτικές', 4^ο Διεθνές Συνέδριο για την Τεχνολογία του Περιβάλλοντος HELECO '03, τόμος Γ, Αθήνα: ΤΕΕ, 239 - 247.

Μπιλίνης, Μ. (2009), 'Ειδικό Χωροταξικό για τον τουρισμό: Εκτός από τον μαζικό τουρισμό υπάρχει και ο οικοτουρισμός', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Μαρτίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=209&lang=1&catid=1>>.

Μπούρας, Χ. (1975) 'Οργάνωση αρχείων τεκμηρίωσης για την προστασία των μνημειακών συνόλων' στο Ελληνική Εταιρεία Προστασία μνημείων και παραδοσιακών οικισμών. Τριήμερη συνάντηση 5, 6, 7 Φεβρουαρίου 1975 Πρακτικά Συνάντησης Αθήνα: Εμπειρία.

Μπούρας, Χ. (2007) 'Οι βασικές αρχές προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και η διαχρονική εξέλιξη τους στην Ελλάδα', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Ιανουαρίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=2687&lang=1&catid=1>>.

Νομικός, Μ.Ε (1989) 'Οι ειδικές μελέτες αποκατάστασης οικιστικών συνόλων και η συμβολή τους στη νέα δόμηση', *Αρχαιολογία*, Ιούνιος, τεύχος 31, 77 - 82.

Ξενάριου – Μανάσση, Α. (1982) 'Νομοθεσία προστασίας ιστορικού και παραδοσιακού δυναμικού στις χώρες: Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία', στο Κωτσιόπουλος Α., Ξενάριου Α., (επ.) *Συντήρηση και Αναβίωση παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων*, Πρακτικά του διεθνούς συμποσίου Βόλου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 106 – 121.

Οικονόμου, Δ. (2006) *Πολεοδομική Πολιτική*, Σημειώσεις για το μάθημα Πολεοδομική πολιτική, Βόλος.

Παγκρατίου, Ε. (1980) 'Ζωντανοί παραδοσιακοί οικισμοί. Προϋποθέσεις για ορθή μελέτη και αποτελεσματική προστασία', *Άνθρωπος και Χώρος*, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 1980, τεύχος 16.

Πάντος, Π. (2001) *Κωδικοποίηση νομοθεσίας για την πολιτισμική κληρονομιά κατά θέματα*, Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, Διεύθυνση Αρχείου Μνημείων & Δημοσιευμάτων.

Παπαγεωργίου – Βενετάς Α. (1979) 'Η σύγχρονη μεθοδολογία για την συντήρηση και ανάπλαση των ιστορικών οικιστικών συνόλων και η εισαγωγή της στην Ελλάδα', στο Δουμάνης Ο. και Oliver P. (επ.) *Οικισμοί στην Ελλάδα*, Αθήνα: Αρχιτεκτονικά Θέματα, 53 - 63.

Παρθενόπουλος, Κ. (2001) 'Ιστορικό κέντρο Βέροιας, Προβλήματα-Προοπτικές', *Πρακτικά Διημερίδας Συλλόγου αρχιτεκτόνων Ημαθίας*, Βέροια: Η Συνείδηση.

Παρθενόπουλος, Κ. (2004) *Πολιτισμός & αστικό περιβάλλον: τι είναι πολιτισμός και πώς επηρεάζει την αντίληψη, την αξιολόγηση, το σχεδιασμό και τον προγραμματισμό του περιβάλλοντος της πόλης*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Παπακωνσταντίνου, Α., (1999), 'Η Σύμβαση της Γανάδας για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και το Σύνταγμα', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Μαρτίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=27&lang=1&catpid=1>>.

Παπαπετρόπουλος, Α. (2003) 'Η προστασία των παραδοσιακών οικισμών. Διοικητική πρακτική και νομολογία', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Νοεμβρίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=52&lang=1&catpid=1>>.

Πετρονώτης, Α. (1975) *Οικισμοί και αρχιτεκτονικά Μνημεία στην ορεινή Γορτυνία* Αθήνα: ΤΕΕ.

Πετρονώτης, Α. (1975) 'Πελοπόννησος και Νότια Επτάνησα', *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 129 - 133.

Πετρονώτης, Α (1996) *Ελληνική Παραδοσιακή αρχιτεκτονική*, Αθήνα: Μέλισσα.

Πικιώνης, Π., Ζέρβας, Γ., Φίλιππα, Μ., Φαρμάκη Κ. (1975) 'Ηπειρος και Βόρεια Επτάνησα' *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 143 - 147.

Ρόκος, Δ. (2008) 'Αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη για έναν ειρηνικό και καλύτερο κόσμο', *Νόμος και Φύση*, τεύχος Ιουνίου. Διαθέσιμο και στο <<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3489&lang=1&catid=1>>.

Σαμουήλ Σ. (1982), 'Η μεταμόρφωση της διατήρησης από αρχιτεκτονική σε ολεοδομικό προγραμματισμό στη Βρετανία' στο Κωτσιόπουλος Α., Ξενάριου Α., (επ.) *Συντήρηση και Αναβίωση παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων*, Πρακτικά του διεθνούς συμποσίου Βόλου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 39 - 45.

Σαρηγιάννης, Γ. (1975) 'Μνημεία και παραδοσιακά σύνολα σαν ενεργά στοιχεία της πόλεως', *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τ.9 96 - 104.

Σιωμόπουλος, Κ. (2001) 'Κίνητρα και δάνεια για τα διατηρητέα. Πώς μπορείτε να εκταμιεύσετε χρήματα εκμεταλλευόμενοι τις κατά καιρούς ρυθμίσεις', *Το Βήμα*, 12 Αυγούστου.

Σταματίου, Ε. (2001) 'Αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά. Η θέση της στον αστικό ιστό της σύγχρονης πόλης', *Πρακτικά 10^{ου} Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου ΣΑΔΑΣ*, Αθήνα: ΤΕΕ.

Συμεών, Α.(2004) 'Η νεότερη αρχιτεκτονική μας κληρονομιά. Η προβληματική της προστασίας της', *Αρχαιολογία*, Σεπτέμβριος, τεύχος 92, 89 - 93.

Τζελέπης, Π. (1977) *Ααϊκή ελληνική αρχιτεκτονική*, Αθήνα: Θεμέλιο

Τζιαφέτας, Γ. (1986) 'Προσδιοριστικοί παράγοντες της μεταναστεύσεως στην Ελλάδα' στο Πολύζος Ν. (επ.) *Η δημογραφική κρίση στην Ελλάδα*, Δημογραφική Ημερίδα 29^{ης} Νοεμβρίου 1984, Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Δημογραφικών Ερευνών.

Τζίκα – Χατζοπούλου, Α. (2003) *Πολεοδομικό Δίκαιο*, Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.

Τροβά, Ε. (2003) *Το πολιτιστικό περιβάλλον κατά το Σύνταγμα του 1975/86/2001*, Αθήνα: Σάκουλλα.

Φιλιππίδης, Δ. (2003) 'Κυκλαδες', στο Φιλιππίδης Δ. (επ.) *Νησιά του Αιγαίου-Αρχιτεκτονική*, Αθήνα: Μέλισσα, 131 - 145.

Χαρίσης, Β. (1978) 'Παραδοσιακοί Οικισμοί Τυχαίο ή Σχεδιασμένο αποτέλεσμα' *Ανθρωπος και χώρος*, Μάιος - Οκτώβριος 1978, τεύχος 9-11.

Χολεβάς, Ν. (1982) 'Εκπαίδευση και εξειδίκευση του αρχιτέκτονα στην αποκατάσταση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς' στο Κωτσιόπουλος Α., Ξενάριου Α., (επ.) *Συντήρηση και Αναβίωση παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων*, Πρακτικά του διεθνούς συμποσίου Βόλου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 81 - 94.

Χριστοφιλόπουλος, Δ. (2002) *Πολιτιστικό Περιβάλλον-Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Σακκουλας: Αθήνα.

Χριστοφορίδου, Α. (2001) 'Το θεσμικό πλαίσιο του ΥΠΠΟ για την προστασία των Μνημείων', *Πρακτικά 10^{ου} Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου ΣΑΔΑΣ*, Αθήνα: ΤΕΕ.

ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΥΑ 69269/5387/1990 (ΦΕΚ 678/Α/ 25-10-1990) 'Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες, περιεχόμενο Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), καθορισμός περιεχομένου ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ) και λοιπές συναφείς διατάξεις, σύμφωνα με το ν.1650/86'.

- N. 5351/1932 (ΦΕΚ 275/A/ 24-8-1932) (1932) ‘Περί αρχαιοτήτων’.
- N. 1469/1950 (ΦΕΚ 169/A/ 7-8-1950) (1950) ‘Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830’.
- N. 360/76 (ΦΕΚ 151/A/ 22-6-1976) (1976) ‘Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος’.
- N. 880/1979 (ΦΕΚ 69/A/ 12-4-1995) (1979) ‘Εισαγωγή του θεσμού μεταφοράς του συντελεστού δόμησης και εταίρων κοινών ρυθμίσεων της πολεοδομικής νομοθεσίας’ όπως τροποποιήθηκε με το Ν.2300/1995, όπως τροποποιήθηκε με το Ν.3044/2002.
- N. 1126/1981 (ΦΕΚ 32/A/ 10-02-1981) (1981) ‘Κύρωση της Σύμβασης που αφορά την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, της 16ης Νοεμβρίου 1972’.
- N. 1127/1981 (ΦΕΚ 32/A/ 10-2-1981) (1981) ‘Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς, της 6ης Μαΐου 1969’.
- N. 1337/1983 (ΦΕΚ 33/A/ 14-3-1983) (1983) ‘Εκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις’.
- N.1512/1985 (ΦΕΚ 4/A/ 11-1-1985) ‘Τροποποίηση και συμπλήρωση πολεοδομικών διατάξεων, ρύθμιση συναφών θεμάτων και θεμάτων του Ταμείου Νομικών’.
- N. 1577/1985 (ΦΕΚ 210/A/ 18-12-1985) (1985) όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 1772/1988 (ΦΕΚ Α191)- Άρθρο 4 ‘Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός’.
- N.1650/86 (ΦΕΚ 160/A/ 18-10-1986) (1986) ‘Για την προστασία του περιβάλλοντος’.
- N. 1898/1990 (ΦΕΚ 125/ Α/ 17-9-1990) (1990) ‘Τροποποίηση του Νόμου 1703/1987 ‘Ρύθμιση μισθώσεων κατοικιών και άλλες διατάξεις’.

Ν. 2039/1992 (ΦΕΚ 61/A/ 13-4-1992) (1992) 'Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης'.

Ν. 2508/1999 (ΦΕΚ 124/A/ 13-6-1997) (1997) 'Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις'.

Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ 207/ A/ 7-10-1999) (1999) 'Για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη'.

Ν. 2831/2000 (ΦΕΚ 140/A/ 13-6-00) (2000) 'Τροποποίηση του ν. 1577/1985 Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός και άλλες πολεοδομικές διατάξεις'.

Ν. 3028/2002 (ΦΕΚ 153/A/ 28-6-2002) (2002) 'Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς'.

Ν. 2601/1998 (ΦΕΚ 81/A/ 2-8-1998) (1998) 'Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις'.

Π.Δ. 17-07-1923 (ΦΕΚ 227/ 16-08-1923) (1923) 'Περί σχεδίων πόλεων, κωμών και συνοικισμών του Κράτους και οικοδομής αυτών'.

Π.Δ. 161/1984 (ΦΕΚ 57/A/ 30-4-1984) (1984) 'Για την ανακατανομή αρμοδιοτήτων στο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών και Χωροταξίας οικισμού και περιβάλλοντος'.

Π.Δ. της 15-4-1988 (ΦΕΚ 75/A/ 22-4-1988) (1988) 'Διατήρηση, επισκευή, ανακατασκευή καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων διατηρητέων κτιρίων'.

'Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe (1985)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Α.
Μακεδονίας-Θράκης (ΦΕΚ 1471/ Β 9-10-2003) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Β.
Αιγαίου (ΦΕΚ- 473/Β/ 9-10-03) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Δ.
Ελλάδας (ΦΕΚ 1470/Β/ 9-10-03) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Δ..
Μακεδονίας (ΦΕΚ 472/Β/ 9-10-03) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
Θεσσαλίας (ΦΕΚ1484/Β/ 10-10-03) (2003)

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Ηπείρου
(ΦΕΚ1451/Β/ 6-10-03) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Ιονίων
Νήσων (ΦΕΚ 56/Β/ 19-1-04).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Κ.
Μακεδονίας(ΦΕΚ 218/Β/ 6-2-04) (2004)

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Κρήτης
(ΦΕΚ 1486/Β 10-10-03) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Νοτίου
Αιγαίου (ΦΕΚ 1487/Β10-10-03) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Πελοποννήσου (ΦΕΚ1485/Β/ 10-10-03) (2003).

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Στερεάς Ελλάδας (ΦΕΚ 1469/Β/ 9-10-03) (2003).

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Allen, P. (1977) *'Cities and regions as self organizing systems, models of complexity'*, Netherlands: OPA

Council of Europe (1997) *In from the margins. A contribution to the debate on Culture and Development in Europe*, Strasbourg.

Dejeant-Ponts, M. (2007) 'Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου και ο χώρος: προστασία, διαχείριση, σχεδιασμός', στο Μπεριάτος Η. και Ballesta J.(επ.) *Θεωρία και πολιτική του τοπίου*, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 33 - 40

Howard P.(2003) *Heritage Management, Interpretation, Identity*, New York: Continuum

Kain R. (1981) 'Introduction: definitions, attitudes and debates' στο Kain (επ.) *Planning for conservation*, London: Mansell, 1 - 15.

Kain R. (1981) 'Conservation planning in France: policy and practice in the Marais, Paris' στο Kain (επ.) *Planning for conservation*, London: Mansell, 199 - 234.

Lalenis, K. (2005) 'Conservation and management of Built Heritage in Greece: Dilemmas and Perspectives on Institutions and Policies', *Mediterranean Social and Political Research Meeting Workshop 11*, Florence.

Millar, P. (1995) 'Heritage Management for Heritage Tourism' στο S. Medlik (επ.), *Managing Tourism*, Oxford: Butterworth-Heinemann, 119 - 130.

Radford, A. και Clark, F. (1979) 'Cyclades. Studies of a building vernacular' στο Δουμάνης Ο. και Oliver P. (επ.) *Οικισμοί στην Ελλάδα*, Αθήνα: Αρχιτεκτονικά Θέματα, 64 - 82.

Muthesius, S. 'The origins of the German conservation movement' στο Kain (επ.) *Planning for conservation*, London: Mansell, 37 - 48.

Nuryanti, W. (2001) *Heritage and Postmodern Tourism*, Indonesia: Gadjah Mada University.

Papageorgiou – Venetas, A. (1981) 'Conservation of the architectural heritage of Greece: means, methods and policies' στο Kain (επ.) *Planning for conservation*, London: Mansell, 235 - 258.

Young, W. (1972) *Preservation*, London: Temple Smith

Zukin, S. (1995), *The Cultures of cities*, Oxford: Blakwell.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

Βήμα οικολογικών και περιβαλλοντικών ομάδων Κρήτης

(http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=2687&Itemid=0) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στη νήσο Σκιάθο

(<http://www.skiathos.gr/clorida-panida/13.html>)[πρόσβαση 27 Μαρτίου 2009]

Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης α - Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού - Παραδοσιακοί οικισμοί

(<http://www.visitgreece.gr/pages.php?langID=1&pageID=845>) [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης β - Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Προγραμματική Περίοδος 2007-2013

(www.visitgreece.gr/EmentorImages/File/Competition/programmatiki_periodos_2007_2013%20.doc) [πρόσβαση 29 Μαρτίου 2009]

Ελληνική Εταιρία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς

(<http://www.ellinikietairia.gr/ee11.htm>) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

Ελληνική Εταιρεία (2008) *Σύσταση Υπουργείου Περιβάλλοντος. Μια νέα τομή στην ελληνική δημόσια διοίκηση*. Διαθέσιμο στο: <www.ellinikietairia.gr/media/pdf/Ypourgeiou_Perivallontos> [πρόσβαση 26 Μαρτίου 2009].

Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία
(www.statistics.gr) [πρόσβαση 20 Μαρτίου 2009]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκές Πολιτικές, Γεωργία και Αγροτική Ανάπτυξη

(http://ec.europa.eu/agriculture/fm/index_el.htm) [πρόσβαση 10 Μαΐου 2009]

Ιστοσελίδα οικολογίας για τη Λαμία και τη Φθιώτιδα

(http://www.e-ecology.gr/DiscView.asp?mid=899&forum_id=7) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009].

Μποζινέκη- Διδώνη Β. (2007) *Προτάσεις για μια αειφόρο ανάπτυξη μικρών οικιστικών συνόλων στα νησιά του Αιγαίου* [διαδίκτυο (online)]. Καβάλα: Τουρισμός.

Διαθέσιμο στο <[Kavala-tourisme: http://www.kavala-tourisme.info/en/wb/media/eisigisis/23/Didoni_05-10-2007\(1\).pdf](http://www.kavala-tourisme.info/en/wb/media/eisigisis/23/Didoni_05-10-2007(1).pdf)> [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009].

Οδηγός Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

(http://athos.cti.gr/cultureportalweb/article.php?article_id=18&topic_id=36&level=2&belongs=9&area_id=4&lang=gr) [πρόσβαση 29 Μαΐου 2009]

Περιοδικό του Δικτύου Αιγαίου

(<http://eyploia.aigaio-net.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=872>)

[πρόσβαση 27 Μαρτίου 2009].

Ρωμανός, Α. (2006), *Η μελέτη προστασίας και ανάδειξης της παλιάς πόλης των Χανίων- Φιλοσοφία και διδάγματα* [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο: <Forum αρχιτεκτονικών παρεμβάσεων: <http://www.danek.gr/wp-content/uploads/2008/10/rwmanos.doc>> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009].

Σταματίου, Ε. (2008) *Διατηρητέα κτίσματα: πόσο εφικτή και συμφέρουσα η επιχείρηση προστασίας τους από τους ιδιώτες* [διαδίκτυο (online)]. Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Διαθέσιμο στο <Καινοτομείν- Επιχειρείν: kallithea.hua.gr/epixeirein/hmerida6/Stamatiou.pdf> [πρόσβαση 16 Μαΐου 2009].

Συνήγορος του Πολίτη (2006) *Ετήσια Έκθεση* [διαδίκτυο (online)]. Αθήνα: Συνήγορος του Πολίτη. Διαθέσιμο στο <www.synigoros.gr/annual_06/04_pz_06.pdf: 132-135> [Πρόσβαση 1 Ιουνίου, 2009].

ΤΕΕ Κέρκυρας

(http://deana.tee.gr/tee/tee_karteles/index.php) [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

ΥΠΕΧΩΔΕ α, Παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτίρια

(<http://estia.minenv.gr/>) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

ΥΠΕΧΩΔΕ β, Συχνές ερωτήσεις: Παραδοσιακά-διατηρητέα κτίρια

(<http://minenv.gr/5/56/g5610.html>) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

ΥΠΕΧΩΔΕ γ, Διατηρητέα Κτίσματα

<http://www.minenv.gr/1/13/131/g13103.html> [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

ΥΠΕΧΩΔΕ δ, Πρόγραμμα Καταγραφής και Διαχείρισης Διατηρητέων Οικισμών και Κτιρίων της Ελλάδας

(<http://www.minenv.gr/1/13/131/13110/g1311000.htm>) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, LEADER+ (<http://www.leader-plus.gr/>) [πρόσβαση 22 Μαΐου 2009]

Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (<http://www.yrai.gr/bsite/page/1187%2C1%2C0.asp?mu=&cmu=0&thID>) [πρόσβαση 22 Μαΐου 2009]

Υπουργείο Πολιτισμού α

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=2603 [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

Υπουργείο Πολιτισμού β: Πρόγραμμα Πολιτισμος

(http://www.yppo.gr/6/g6141.jsp?obj_id=7910) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

ΥΤΑ - ΕΟΤ β

(<http://www.gnto.gr/3/04/0407/gc40700.html>) [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

ΥΤΑ - ΕΟΤ α

Τουρισμός-ανάπτυξη (<http://www.gnto.gr/2/03/0301/gb30100.html>) [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

ΥΤΑ - ΕΟΤ , γ' Γ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

(<http://www.gnto.gr/2/06/gb60000.html>) [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

Department of Culture, Media and Sports UK α

(http://www.culture.gov.uk/images/publications/Conservation_areas_pdf_revised_clauses.pdf) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

Department of Culture, Media and Sports UK β

(http://www.culture.gov.uk/reference_library/publications/5075.aspx/) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

Compendium, Cultural Policies and trends in Europe α, Italy

(<http://www.culturalpolicies.net/web/italy.php?aid=429>) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

Compendium, Cultural Policies and trends in Europe β, France

(<http://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=429>) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

Compendium, Cultural Policies and trends in Europe γ, Netherlands

(<http://www.culturalpolicies.net/web/netherlands.php?aid=429>) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society

(<http://conventions.coe.in/Treaty/EN/Treaties/Html/199.htm>) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

European heritage network α, Germany

(http://www.europeanheritage.net/sdx/herein/national_heritage/voir.xsp?id=1.2_DE_en) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

European heritage network β, Netherlands

(http://www.european-heritage.net/sdx/herein/national_heritage/voir.xsp?id=5.2_NL_en) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

European heritage network γ, UK

(http://www.europeanheritage.net/sdx/herein/national_heritage/voir.xsp?id=4.2.1_UK_en) [πρόσβαση 30 Μαρτίου 2009]

ICOMOS α

(<http://www.icomoshellenic.gr/gr/index.htm>) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

ICOMOS β, Venice Convention (http://www.icomos.org/venice_charter.html) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

ICOMOS γ (<http://www.icomos.ie/>) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

The Internet Encyclopaedia of Personal Construct Psychology (<http://www.pcp-net.org/encyclopaedia/culture.html>) [πρόσβαση 19 Μαρτίου 2009]

World Tourism Organization α
(http://www.world-tourism.org/frameset/frame_sustainable.html) [πρόσβαση 28 Μαρτίου 2009]

World Tourism Organization β
(<http://www.world-tourism.org/regional/europe/menu.html>) [πρόσβαση 28 Μαρτίου 2009]

Unesco World Cultural Heritage
(http://www.europe-greece.com/greek_heritage.php) [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

<http://el.wikipedia.org/>) [πρόσβαση 29 Μαρτίου 2009]

<http://www.spitia.gr/greek/ipiresies/government/paradosiakikismi21.htm> [πρόσβαση 15 Μαρτίου 2009]

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Καλλιγιάς, Χ. (1979) 'Η εξέλιξη των οικισμών στη Μάνη' στο Δουμάνης Ο. και Oliver P. (επ.) *Οικισμοί στην Ελλάδα*, Αθήνα: Αρχιτεκτονικά Θέματα, 115-137.

Παρασκευοπούλου, Α.Κάκα, Ε., Μάγος Κ. (2009) 'Διατήρηση αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Αναγκαιότητα και ζητήματα που τίθενται', στο Συνδιάσκεψη Περιφερειακών Νησιωτικών Τμημάτων των ΤΕΕ/ΤΔΚ, [διαδίκτυο (online)]. Διαθέσιμο στο <http://www.teetdk.gr/nisiotika/docs/presentations/pdf_docs/tee_dwd_ekanissa_paroysiash.pdf> [πρόσβαση 20 Μαΐου 2009].

Πολυχρονιάδης, Α., Χατζημιχάλης Κ. (1979) 'Η δομή και τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος στη Νάξο' στο Δουμάνης Ο. και Oliver P. (επ.) *Οικισμοί στην Ελλάδα*, Αθήνα: Αρχιτεκτονικά Θέματα, 83-97.

Δήμος Ναυπλίου: <http://www.nafplio.gr/dim1.htm> [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο: <http://www.ntua.gr/arch/geometry/tns/Oia01/OiaMap1.gif> [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

<http://www.radiokalymnos.com/images/jk2007013pg.jpg> [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

<http://cms.elladorama.gr/Resources/Astypalaia4.jpg> [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

www.paros-houses.eu/gr/paros_naoussa.html [πρόσβαση 11 Ιουνίου 2009].

<http://www.travelcyclades.gr/ios-photos/ios-greece.jpg> [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

<http://www.akrotainaritis.gr/img/vathia.jpg> [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

<http://www.athinoramatravel.gr/greece/area/top/crete/rethimno/trips.aspx> [πρόσβαση 11 Ιουνίου 2009].

<http://www.anaggelies.gr/Rhodes/images/PortaMarina-300x220.jpg> [πρόσβαση 11 Ιουνίου 2009].

www.homeroupolis.info/anavatos.htm [πρόσβαση 11 Ιουνίου 2009].

www.samoscci.gr/default.aspx?pid=69&compid=119 [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

<http://img255.imageshack.us/img255/8715/agiasos1pu9.jpg> [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

digital-camera.gr/index.php?option=photos [πρόσβαση 10 Ιουνίου 2009].

<http://www.pinksunrise.gr/thumbs/fiskardo.jpg> [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

www.photographyinfo.gr/assos/index.html [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

fotohellas.pblogs.gr/2009/01/n-ithakh.html [πρόσβαση 11 Ιουνίου 2009].

www.igogreece.com/ [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

http://www.digital-camera.gr/index.php?option=photos&action=view&phot_id=1917 [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

www.islasdelegeo.com/images/north/samothrakil.jpg [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

www.evrosoikologia.blogspot.com [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

<http://www.airphotos.gr/photo6/6582.jpg> [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

<http://www.fokidanet.com/villaianthia/images/galaxidi3.jpg> [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

www.arachova-properties.gr [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

www.ethnos.gr/ [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009].

www.mensa.org.gr [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

www.hellenicyachting.gr [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009].

<http://magicasland.com/> [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009].

www.macedoniaontheweb.com [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009].

www.greekinsight.com/?conID=3052 [πρόσβαση 12 Ιουνίου 2009].

<http://www.geomic.com/oikismoι/prim41.jpg> [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009].

<http://www.crete-today.com/karydi.jpg> [πρόσβαση 11 Ιουνίου 2009].

www.uti.gr [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009].

<http://www.spilia-chios.gr/images/LofosGrias.jpg> [πρόσβαση 13 Ιουνίου 2009].

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000097991